

ศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์
สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ

เอกสารประเมินยุทธศาสตร์ เรื่อง

“การตรวจสอบภาวะแวดล้อมเพื่อนองภาพอนาคตประเทศไทย พ.ศ.2559-2560”

Thailand Strategic

OUTLOOK

2016–2017

การตรวจสอบสภาวะแวดล้อม
เพื่อมองภาพอนาคตประเทศไทย พ.ศ.2559-2560
(Thailand Strategic Outlook 2016-2017)

ศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์ สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ
ประจำปีงบประมาณ 2558

ข้อมูลทางบรรณานุกรมของสำนักหอสมุดแห่งชาติ

National Library of Thailand Cataloging in Publication Data

เอกสารประเมินยุทธศาสตร์

การตรวจสอบสถานะแวดล้อม เพื่อมองภาพอนาคตประเทศไทย พ.ศ.2559-2560

(Thailand Strategic Outlook 2016-2017)

พิมพ์ครั้งที่ 1 – กรุงเทพฯ จำนวน 400 เล่ม ISSN 0858-8751

ศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์ สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ, 2558

158 หน้า

สงวนลิขสิทธิ์ตาม พ.ร.บ. การพิมพ์ พ.ศ.2537

© ลิขสิทธิ์ภาษาไทยเป็นของศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์ สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ อย่างถูกต้องตามกฎหมาย

ผู้อำนวยการ : พลตรี ดร.ไชยอนันต์ จันทร์คนานุรักษ์
บรรณาธิการเล่ม : พันเอก อภิศักดิ์ สมบัติเจริญนนท์
: พันเอก ทนงศักดิ์ รອງทิม
: พันเอกหญิง รัชเกล้า กองแก้ว
: น.อ.หญิง จุฬารัตน์ เพชรวิเศษ
ผู้เขียน : นางสาวมนวดี ตั้งตรงฤทัย
ประจำกองบรรณาธิการ : นางสาวหัสยา ไทยานนท์
ศิลปกรรม : นางสาวชุตินธร พรวุฒิกุล
นางกัญจนิพร มหารากุล

จัดพิมพ์โดย

กองศึกษาวิจัยทางยุทธศาสตร์และความมั่นคง

ศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์ สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ

62 ถนนวิภาวดีรังสิต แขวงดินแดง เขตดินแดง กรุงเทพฯ 10400

โทร. 0 2275 5715 เว็บไซต์ www.sscthailand.org

คำนำ

ยุคโลกาภิวัตน์ได้เชื่อมโยงและร้อยเรียงโลกเข้าไว้ด้วยกันอย่างไม่อาจแบ่งแยกแต่ละมิติออกจากกันได้ ทำให้ขอบเขตความเป็นรัฐถูกหลอมรวมกลายเป็นโลกเดียวกัน ดังนั้น เหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ณ จุดใดจุดหนึ่งหรือภายในประเทศหนึ่งประเทศใดจึงมีโอกาสจะส่งผลกระทบต่อไปยังประเทศอื่นๆ ได้ทุกมุมโลก ซึ่งหากพิจารณาภัยคุกคามความมั่นคงที่เกิดขึ้นทั้งในระดับโลก ระดับภูมิภาค และระดับประเทศ ภายใต้มิติพลังอำนาจของชาติในหนึ่งปีที่ผ่านมา (ปี 2557-2558) ทำให้ทราบว่าประชาคมโลก โดยเฉพาะประเทศไทย ยังต้องเผชิญหน้ากับความท้าทายที่หลากหลายรูปแบบ จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องมีกระบวนการในการคาดการณ์ภาพอนาคต (Picture in the Future) ที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคงของประเทศไทยในระดับยุทธศาสตร์ และวิเคราะห์ผลกระทบด้านความมั่นคงที่อาจจะเกิดขึ้นกับประเทศไทยทั้งด้านบวกและด้านลบ เพื่อให้สามารถวางยุทธศาสตร์ของประเทศในการตอบสนองต่อสถานการณ์ต่างๆ ทั้งเชิงรุกและเชิงรับได้ โดยการวิเคราะห์สภาวะแวดล้อม (Environmental Scanning) อย่างมีระบบ

เอกสารประเมินยุทธศาสตร์ เรื่อง “การตรวจสอบสภาวะแวดล้อมเพื่่อมองภาพอนาคตประเทศไทย พ.ศ.2559-2560 (Thailand Strategic Outlook 2016-2017)” ซึ่งจัดทำโดย ศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์ สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ ได้ใช้เครื่องมือตามแนวทางของคู่มือการกำหนดยุทธศาสตร์ในระดับชาติ (National Strategic Formulation Handbook) ของศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์ ซึ่งมีระเบียบวิธีในการสำรวจสภาวะแวดล้อม การวิเคราะห์ผลกระทบ การระบุตัวบ่งชี้หรือปัจจัยสำคัญ โดยวิเคราะห์ผ่านทฤษฎีและแนวคิด เพื่อทำให้เกิดความถูกต้องตามหลักวิชาการ ชัดเจน และน่าเชื่อถือในการวางภาพอนาคต

ศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์ สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ หวังเป็นอย่างยิ่งว่า เอกสารประเมินยุทธศาสตร์ เรื่อง “การตรวจสอบสถานะแวดล้อมเพื่อมองภาพอนาคตประเทศไทย พ.ศ.2559-2560 (Thailand Strategic Outlook 2016-2017)” เล่มนี้ จะสามารถนำภาพอนาคตที่คาดการณ์ไว้ รวมถึงผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นไปประเทศไทย ไปใช้ประโยชน์ในการวางยุทธศาสตร์ของประเทศไทย รวมทั้งเป็นประโยชน์ต่อผู้สนใจค้นคว้า หน่วยงานด้านความมั่นคงที่เกี่ยวข้อง และเป็นประโยชน์ต่อสังคมต่อไป

ศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์
กันยายน 2558

สารบัญ

หน้า

คำนำ

สารบัญ

บทสรุปผู้บริหาร

ก

ส่วนที่ 1 บทนำ (Introduction)

1

1.1 ความเป็นมา

1

1.2 วัตถุประสงค์ในการศึกษา

2

1.3 ขอบเขตการศึกษา

3

1.4 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

4

ส่วนที่ 2 ขั้นตอนการตรวจสอบสถานะแวดล้อมทางยุทธศาสตร์

5

(Strategic Environmental Scanning Methodology)

ส่วนที่ 3 ประเด็นสำคัญกับภาพอนาคต

11

(Key Issues and Picture in the Future)

ประเด็นที่ 1 : การเคลื่อนไหวของระบบโลก

13

(World System Dynamic)

ประเด็นที่ 2 : ทิศทางระบบเศรษฐกิจโลก

34

(The Global Economic System)

ประเด็นที่ 3 : สภาพสังคมในปัจจุบัน

53

(The current of State Society)

ประเด็นที่ 4 : ปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม :

66

ปัญหาทำลายมนุษยชาติ (Natural Resources and

Environmental Issues : Challenge humanity)

ประเด็นที่ 5 : ภัยคุกคามไม่ตามแบบ (Non-Traditional Threat)	94
ประเด็นที่ 6 : สถานการณ์การเมืองภายในประเทศ (Internal Politics)	113
ส่วนที่ 4 บทส่งท้าย (postscript)	125
บรรณานุกรม	129

บทนำ

เอกสารวิชาการ (Working Paper) เรื่อง “การตรวจสอบสถานะแวดล้อมเพื่่อมองภาพอนาคตประเทศไทย พ.ศ.2559-2560 (Thailand Strategic Outlook 2016-2017)” มุ่งเน้นการวิเคราะห์สถานะแวดล้อม (Environmental Scanning) และปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของไทยทั้งทางตรงและทางอ้อมในอนาคตอันใกล้ เพื่อให้สามารถกำหนดภาพอนาคต (Picture in the Future) ประเทศไทย และวิเคราะห์ผลกระทบ (Impact) ด้านความมั่นคงที่อาจเกิดขึ้น ทั้งด้านบวกและด้านลบ อันจะสามารถนำไปใช้ในการวางยุทธศาสตร์ของไทย เพื่อรองรับผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นได้อย่างมีระบบ รวมทั้งจะเป็นประโยชน์ต่อผู้ที่สนใจศึกษาค้นคว้าต่อไป

วัตถุประสงค์ในการศึกษา

1. ตรวจสอบสถานะแวดล้อมด้านความมั่นคง ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในด้านต่างๆ ที่คาดการณ์ว่าจะส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของประเทศไทยในปี พ.ศ.2559-2560 (2016-2017) ใน 5 มิติ ได้แก่ มิติการเมือง มิติเศรษฐกิจ มิติสังคม จิตวิทยา มิติการทหาร/การป้องกันประเทศ และมิติวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี พลังงานและสิ่งแวดล้อม ทั้งในระดับโลก (Global level) ระดับภูมิภาค (Regional level) และระดับประเทศ (Local level)

2. จัดทำภาพอนาคตของประเทศไทยปี 2559-2560 ที่ประกอบด้วย การกำหนดประเด็นสำคัญ แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ตัวย่อชี้ภาพเหตุการณ์ในอนาคต และผลกระทบทั้งเชิงบวกและเชิงลบต่อความมั่นคงของประเทศไทย

ขอบเขตการศึกษา

เอกสารวิชาการฉบับนี้ได้ดำเนินการตรวจสอบสถานะแวดล้อมทั้งในระดับโลก (Global level) ระดับภูมิภาค (Regional level) และระดับประเทศ (Local level) โดยการวิเคราะห์สถานะแวดล้อมตามบริบทและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับพลังอำนาจของชาติทั้ง 5 มิติ ได้แก่ มิติการเมือง มิติเศรษฐกิจ มิติสังคม จิตวิทยา มิติการทหารและการป้องกันประเทศ และมิติวิทยาศาสตร์เทคโนโลยี และทรัพยากรสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้ ห้วงระยะเวลาในการดำเนินการตรวจสอบสถานะแวดล้อมทั้งสิ้น 8 เดือน (ตุลาคม 2557-พฤษภาคม 2558) และวิเคราะห์ผลกระทบและคาดการณ์ภาพอนาคตของประเทศไทยที่จะเกิดขึ้นในห้วงระยะเวลา 2 ปีข้างหน้า (2559-2560)

ขั้นตอนการตรวจสอบสถานะแวดล้อมทางยุทธศาสตร์

การตรวจสอบสถานะแวดล้อมทางยุทธศาสตร์แบ่งเป็น 4 ขั้นตอน คือ 1) การกำหนดประเด็นสำคัญหลัก (Key Issue) 2) การกำหนดแนวคิด ทฤษฎี ข้อมูลที่เกี่ยวข้องอย่างรอบด้านตามศาสตร์ของด้านต่างๆ (Define Indicator) 3) การวิเคราะห์แนวโน้มภาพอนาคต (Picture in the Future) และ 4) การวิเคราะห์ผลกระทบต่อประเทศไทย (Impact Analysis to Thailand)

สรุปผลประเด็นสำคัญหลักและประเด็นสำคัญย่อย

จากผลการวิเคราะห์สามารถสรุปภาพเหตุการณ์ในอนาคตได้เป็นประเด็นสำคัญหลัก 6 ประเด็น และประเด็นสำคัญย่อย 21 ประเด็น ดังนี้

ประเด็นที่ 1 : การเคลื่อนไหวของระบบโลก (World System Dynamic)

แบ่งเป็น 3 ประเด็นย่อย คือ

1.1 การแข่งขันกันของมหาอำนาจในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ สหรัฐฯ กำลังถูกท้าทายอำนาจอย่างหนัก โดยเฉพาะอิทธิพลด้านเศรษฐกิจของสหรัฐฯ กำลังลดลงเรื่อยๆ เนื่องจากปัจจัยหลายประการ แต่ทั้งนี้ ปัจจัยหนึ่ง

ที่เป็นที่จับตามอง คือ การแผ่ขยายอิทธิพลของจีน อีกทั้ง ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มีการรวมกลุ่มกันทั้ง AEC, ASEAN+3, ASEAN+6, ASEAN+8, FTA อาเซียนกับจีน อาเซียนกับญี่ปุ่น ซึ่งการรวมกลุ่มเหล่านี้ไม่มีสหรัฐอเมริกา รวมอยู่ด้วย ทำให้สหรัฐฯ รู้สึกว่าบทบาททางด้านเศรษฐกิจของตนกำลัง ลดลงเรื่อยๆ จนเป็นเหตุให้สหรัฐฯ มีความพยายามที่จะกลับมาเป็น ศูนย์กลางความสัมพันธ์ระหว่างประเทศอีกครั้ง แต่ถึงแม้สหรัฐฯ จะให้ความสำคัญกับบทบาทของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เพิ่มขึ้น และ พยายามสร้างความสัมพันธ์อันดีกับไทย แต่ด้วยที่ผ่านมาสหรัฐฯ เลือกปฏิบัติ ในการสร้างความสัมพันธ์อย่างไม่เท่าเทียมกันในแต่ละประเทศ จึงทำให้ไทย ยังมีความหวาดระแวงอยู่มาก ประกอบกับ สหรัฐฯ แสดงจุดยืนในการต่อต้าน รัฐบาลทหาร ทำให้ในแง่มุมมองการเพิ่มบทบาทของสหรัฐฯ กับไทยในระยะเวลา อันใกล้อาจยังไม่สามารถเกิดขึ้นได้

1.2 การขาดภาวะผู้นำในสังคมโลกเริ่มจะเข้าสู่วิกฤต แม้ว่าสหรัฐฯ จะ ยังคงเป็นผู้นำในประชาคมโลก แต่สภาพการเป็นมหาอำนาจขั้วเดียวที่ครอง อำนาจ (unipolar moment of American dominance) ได้ผ่านไปแล้ว ทั้งจากบทบาทความเป็นผู้นำของนายโอบามาก็ดูเหมือนจะส่งผลต่อการลดทอน อิทธิพลในเวทีโลกลง ประกอบกับ ความโดดเด่น เป็นตัวของตัวเอง และถูกที่ ถูกเวลาของสี จิ้นผิง ที่ประกาศนโยบาย “สี่ด้านถ่วงทั่ว” สร้างสังคมมีกิน อยู่เย็นเป็นสุข ที่มาพร้อมกับการล้างบางเครือข่ายเจ้าหน้าที่พรรคคอมมิวนิสต์ ที่ทุจริตคอร์รัปชันอย่างต่อเนื่องจริงจัง จึงอาจกล่าวได้ว่า ในอนาคตบทบาท ความเป็นผู้นำอาจส่งผลเชื่อมโยงต่อบทบาทในประชาคมโลก อย่างไรก็ตาม ในขณะที่ยังไม่มีประเทศใดกล้าท้าทายความเป็นผู้นำของสหรัฐฯ โดยตรง แต่แน่นอนว่าจะเห็นอิทธิพลที่เพิ่มขึ้นของมหาอำนาจอื่นๆ ในประเทศและภูมิภาค โดยรอบมหาอำนาจเหล่านั้น แต่ทั้งนี้ หากสหรัฐฯ จะคงไว้ซึ่งบทบาทความเป็น ผู้นำต่อไปนั้น ภาวะผู้นำของประเทศถือเป็นปัจจัยสำคัญอย่างมากในการที่จะ โน้มน้าวให้มหาอำนาจอื่นๆ ให้ความร่วมมือในการดำเนินการต่างๆ

1.3 การรวมกลุ่มประชาคมอาเซียนจะเป็นไปในทิศทางใด อาเซียนจะทวีความสำคัญต่อไทยเป็นอย่างมาก เนื่องจากปัจจุบันอาเซียนเป็นประเทศคู่ค้าอันดับ 1 ของไทย โดยประมาณร้อยละ 60-70 ของ GDP มาจากการส่งออกของไทย นอกจากนี้ อาเซียนกำลังเป็นสถาบันหลักในภูมิภาค เป็นเวทีพหุภาคีทางการทูตที่สำคัญที่สุดในภูมิภาค อาเซียนกำลังจะกลายเป็นแกนกลางของสถาปัตยกรรมในภูมิภาค อาเซียนจะเป็นแกนหลักของสถาบัน ระบบความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในภูมิภาค สังเกตได้จากหลายประเทศเริ่มดำเนินความสัมพันธ์ในเชิงรุกกับอาเซียน ไม่ว่าจะเป็นจีน อินเดีย ยุโรป และสหรัฐฯ อีกทั้ง อาเซียนมีขนาดเศรษฐกิจใหญ่ติดอันดับ 1 ใน 10 ของโลก โดยมี GDP สูงถึงกว่า 2 ล้านล้านเหรียญสหรัฐฯ ส่งผลให้อาเซียนกำลังจะผงาดขึ้นมา (the rise of ASEAN) และคาดว่าแนวโน้มเศรษฐกิจของอาเซียนน่าจะมีการขยายตัวเพิ่มขึ้นอีกหลายเท่า จนอาจมีขนาดใหญ่ติดอันดับ 1 ใน 5 ของโลก ในปี 2573 นั้นหมายความว่า อาเซียนจะเป็นมหาอำนาจเศรษฐกิจโลก หรือเป็นตัวแปรสำคัญในระบบเศรษฐกิจและระบบการเมืองโลกในไม่ช้า

ประเด็นที่ 2 : ทิศทางระบบเศรษฐกิจโลก (The Global Economic System)

แบ่งเป็น 4 ประเด็นย่อย คือ

2.1 วอดก้าโครซิส (Vodka Crisis) หรือวิกฤติเศรษฐกิจในรัสเซีย เมื่อพิจารณาจากสถานะทางเศรษฐกิจของรัสเซียในปัจจุบัน พบว่ามีความแข็งแกร่งกว่าสถานการณ์ในปี 2541 อยู่มาก ทำให้โอกาสที่จะเกิดวิกฤติรูเบิลขึ้นยังมีไม่มากนัก แต่ยังคงมีความกังวลอยู่ว่า การฟื้นตัวทางเศรษฐกิจที่สะดุดลงในประเทศที่มีรายได้สูงบางประเทศ หรือแม้กระทั่งประเทศที่มีรายได้ปานกลางบางประเทศจะเป็นการสะท้อนความอ่อนแอทางโครงสร้างเศรษฐกิจ โดยเศรษฐกิจในประเทศกำลังพัฒนาจะเติบโตมากขึ้นใน 2-3 ปีข้างหน้า (2560-2562) ส่วนหนึ่งเกิดจากราคาน้ำมันดิบที่ลดลง เศรษฐกิจของสหรัฐฯ ที่เข้มแข็งขึ้น อัตราดอกเบี้ยที่ยังคงอยู่ในระดับต่ำ และความผันผวนที่น้อยลง

ของเศรษฐกิจประเทศตลาดเกิดใหม่ที่มีขนาดใหญ่ อีกทั้ง คาดว่าเศรษฐกิจโลก ในปี 2558-2560 นี้จะขยายตัว ส่วนการเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศ กำลังพัฒนาน่าจะเข้มแข็งขึ้นเรื่อยๆ ทั้งนี้ ภายใต้การฟื้นตัวทางเศรษฐกิจที่เปราะบางนี้มีความแตกต่างของแนวโน้มทางเศรษฐกิจในประเทศต่างๆ ได้แก่ สหรัฐฯ และอังกฤษ กำลังฟื้นตัวเนื่องจากตลาดแรงงานฟื้นและนโยบายทางการเงินยังคงผ่อนคลายเป็นพิเศษ ในแถบยุโรปและญี่ปุ่น มีการฟื้นตัวทางเศรษฐกิจอย่างเปราะบาง เนื่องจากวิกฤติทางการเงินที่ยังคงมีอยู่ เศรษฐกิจจีนจะชะลอตัวลง แต่ยังคงเติบโตอย่างเข้มแข็ง อย่างไรก็ตาม ในปี 2558-2560 การค้าโลกจะยังคงอ่อนแอ เนื่องจากการขยายตัวของการค้าโลก ชะลอตัวลงอย่างชัดเจน โดยการชะลอตัวทางการค้านี้มีปัจจัยส่วนหนึ่งมาจาก อุปสงค์ที่ลดลง และการค้าโลกที่อ่อนไหวน้อยลงต่อการเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจโลก ซึ่งอาจจะมีผลมาจากการเปลี่ยนแปลงของห่วงโซ่มูลค่าของการผลิตโลกและการเปลี่ยนองค์ประกอบของความต้องการสินค้านำเข้า

2.2 เศรษฐกิจสหภาพยุโรปยังขาดเสถียรภาพ ความผันผวนและวิกฤติเศรษฐกิจยุโรปจะเป็นปัจจัยสำคัญปัจจัยหนึ่งของความผันผวนของเศรษฐกิจโลก แต่คาดการณ์ว่า เศรษฐกิจยุโรปน่าจะสดใสขึ้น เศรษฐกิจยุโรปจะมีแนวโน้มเติบโตมากขึ้นในปี 2559 แต่ทั้งนี้ ก็ยังคงต้องจับตาดูมาตรการด้านเศรษฐกิจและการเงินต่อเนื่องของธนาคารกลางยุโรปที่ออกไปแล้วว่าจะมีประสิทธิภาพมากเพียงพอที่จะช่วยดึงเศรษฐกิจยุโรปให้กลับมาสดใสอีกครั้งหรือไม่ และที่สำคัญกรีซจะจัดการหนี้จำนวนมหาศาลได้อย่างไร อย่างไรก็ตาม ในสถานการณ์ที่สภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจไม่แน่นอนนี้ ประเทศกำลังพัฒนาจำเป็นต้องใช้ทรัพยากรที่มีอย่างรอบคอบ เพื่อสนับสนุนโครงการด้านสังคมที่มุ่งเน้นคนยากจน และทำการปฏิรูปโครงสร้างซึ่งเป็นการลงทุนในทรัพยากรมนุษย์ อีกทั้ง จำเป็นอย่างมากที่ประเทศต้องจัดซื้อจำกัดในการลงทุนจากภาคเอกชน ซึ่งเป็นแหล่งสร้างงานที่สำคัญมาก และยังสามารถช่วยให้คนยากจนหลายร้อยล้านคนพ้นจากความยากจนได้

2.3 **สภาวะเศรษฐกิจจีนชะลอตัว** หลังจากจีนได้ดำเนินยุทธศาสตร์ “Made in China 2025” ในการเพิ่มศักยภาพในภาคการผลิต ซึ่งน่าจะช่วยยกระดับให้จีนเป็นประเทศมหาอำนาจทางการผลิตระดับโลกได้ทันการฉลองครบรอบ 100 ปีของการก่อตั้งสาธารณรัฐประชาชนจีนในปี 2592 ประกอบกับยุทธศาสตร์ One Belt One Road ของจีน ซึ่งคาดว่าจะส่งผลอย่างมากต่อการค้าการลงทุนในภูมิภาคเอเชีย และน่าจะสร้างความรุ่งเรืองให้แก่จีนมากกว่าในอดีตอย่างมหาศาล โดยเมื่อตุลอำนาจในเอเชียเปลี่ยนไปภายใต้บทบาทของจีนที่กำลังแสดงศักยภาพผู้นำในภูมิภาคเอเชียอย่างชัดเจนนั้น แน่แน่นอนว่าความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจและความมั่นคงในเอเชียก็จะเปลี่ยนแปลงด้วย โดยในช่วงระยะเวลาอีก 5 ปีต่อจากนี้ นับเป็นช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อของภูมิภาคเอเชียที่จำเป็นต้องจับตามองอย่างยิ่ง เนื่องด้วยยุทธศาสตร์นี้อาจส่งผลกระทบต่อไทยและอาเซียนโดยตรง ทั้งในแง่บวกและแง่ลบในทุกๆ ด้าน

2.4 **การให้ความสำคัญด้านสุขภาพซึ่งมีผลต่อระบบเศรษฐกิจ** ในอนาคตการลงทุน เพื่อเตรียมความพร้อมด้านสุขภาพของประชกรนั้น ถือเป็นสิ่งที่คุ้มค่าและฉลาดที่สุด โดยระบบการดูแลสุขภาพมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เช่น การนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในระบบบริการบันทึกข้อมูลทางสุขภาพ การรักษาทางไกล การสื่อสารทางออนไลน์ ตลอดจนการนำเทคโนโลยี นวัตกรรมใหม่ๆ มาใช้ในการรักษาและดูแลสุขภาพ ส่งผลให้ค่าใช้จ่ายในการดูแลสุขภาพมีค่าทางเศรษฐกิจที่สูงขึ้น เป็นต้น

ประเด็นที่ 3 : สภาพสังคมในปัจจุบัน (The current of State Society)

แบ่งเป็น 3 ประเด็นย่อย คือ

3.1 **สภาวะชาตินิยมทวีความรุนแรงขึ้น** คำถามใหญ่ของภูมิภาคเอเชียในปี 2558 คือ การปฏิรูปภายในจีน อินเดียและญี่ปุ่น จะเพิ่มการแข่งขันระหว่างประเทศหรือไม่ อีกทั้ง ยังมีความตึงเครียดที่สูงเกินไปจากความขัดแย้งระหว่างจีนและญี่ปุ่น เหนือหมู่เกาะต่างๆ แต่โดยภาพรวมแล้วการกลับมาใหม่ของ

การเมืองลัทธิชาตินิยมจะทำให้ในช่วงปี 2558-2559 ความร่วมมือระหว่างประเทศดำเนินไปอย่างไม่ราบรื่นเท่าไรนัก ส่วนสหภาพยุโรปจะต่อสู้เพื่อความตกลงในมาตรการต่างๆ ในการฟื้นฟูเศรษฐกิจของสหภาพยุโรป และจัดการรัสเซีย แต่อย่างไรก็ตาม เป็นการยากที่ทุกปัญหาจะสามารถตกลงใน UN ตั้งแต่เรื่องตะวันออกกลาง การเจรจาความเปลี่ยนแปลงสภาวะอากาศโลก และระบบเศรษฐกิจโลกซึ่งจะอยู่ท่ามกลางการแข่งขันลัทธิชาตินิยม แต่หากมีการเสริมสร้างความร่วมมือระหว่างประเทศก็จะสามารถตกลงกันได้อย่างรวดเร็วยิ่งขึ้น

3.2 ความไม่เท่าเทียมกันทางรายได้จะฝังรากลึกขึ้น ประชาชนเชื่อว่ารัฐบาลมีหน้าที่ต้องรับผิดชอบต่อช่องว่างระหว่างความยากจนและความร่ำรวยมากขึ้นเรื่อยๆ แต่รัฐบาลยังไม่สามารถแก้ปัญหาเกี่ยวกับความไม่เท่าเทียมกันได้เท่าที่ควร ทั้งนี้ หากจะจัดการกับความไม่เท่าเทียมกันได้ต้องมีประสิทธิภาพนั้นหลายประเทศจำเป็นต้องยอมรับระเบียบวาระการดำเนินงานเชิงบูรณาการที่มองปัญหาแบบองค์รวม ทั้งด้านสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อมมาประยุกต์ใช้ รวมถึงการเข้าถึงการศึกษา สุขภาพ และทรัพยากรธรรมชาติ โดยหัวใจสำคัญของแนวทางการแก้ปัญหาเหล่านี้ คือ การยับยั้งการแทรกแซงที่ส่งเสริมการเข้าถึงทรัพยากร และการบริการ เช่นเดียวกับการเติบโตไปพร้อมๆ กับหน้าที่การงานและการดำรงชีวิตที่เหมาะสมสำหรับทุกคนในสังคม การเพิ่มข้อมูลต่างๆ ทั้งข้อมูลผลกระทบ และข้อมูลที่มีความโปร่งใสมากขึ้น โดยอุปสรรคสำคัญของการลดความเหลื่อมล้ำในทุกสังคมคือการเมือง โดยแต่ละกลุ่มมีความสัมพันธ์เชิงอำนาจต่อกัน ซึ่งถึงแม้จะมีมาตรการที่เห็นผลในการลดความเหลื่อมล้ำ แต่หากการเมืองยังคงไม่หลุดออกจากการผูกขาดมาตรการดังกล่าวก็ไร้ความหมาย สิ่งที่น่าสังเกตอีกอย่างหนึ่งก็คือมาตรการลดความเหลื่อมล้ำให้ได้ผลนั้น ล้วนเป็นมาตรการที่รัฐต้องเป็นผู้นำทั้งสิ้น ฉะนั้นการเมืองจึงยังเป็นเงื่อนไขสำคัญ และมีรายละเอียดที่จะต้องต่อรองกันระหว่างคนกลุ่มต่างๆ อยู่มาก เนื่องจากเป็นปัญหาที่ไม่มีคำตอบสำเร็จรูป ไม่มีผู้เชี่ยวชาญที่จะตอบแทนคนอื่นได้ แต่ทั้งนี้ทั้งนั้น

ตราบไต่ที่ยังมีความเหลือล้นอยู่ การสร้างประชาธิปไตยอย่างมั่งคั่งในประเทศ ก็ยังจะพบกับอุปสรรคหลายด้าน

3.3 ความเปลี่ยนแปลงของสภาพสังคมไทยกับสังคมผู้สูงอายุ การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรโลกมีแนวโน้มที่จะมีประชากรวัยแรกเกิดลดลงและประชากรมีอายุยืนยาวมากขึ้น โดยประชากรทั่วโลกมีอายุเฉลี่ยยืนยาวขึ้นอย่างน้อย 9 ปี และประชากรทั่วโลกที่มีอายุมากกว่า 65 ปี จะมี 2 พันกว่าล้านคน คิดเป็นร้อยละ 20 ของประชากรทั่วโลก ซึ่งพบได้ในเกือบทุกประเทศแถบยุโรป โดยเฉพาะ อิตาลี เยอรมัน อังกฤษ และสแกนดิเนเวีย โดยเฉพาะ ญี่ปุ่นซึ่งเป็นสังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์ตั้งแต่ปี 2010 มาแล้ว ประกอบกับ จากข้อมูลของ UN ได้คาดการณ์ว่า ในช่วงปี 2001-2100 นับเป็นศตวรรษแห่งผู้สูงอายุ ซึ่งแต่ละประเทศจะเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุแตกต่างกันไปตามสภาพแวดล้อมของแต่ละประเทศ เช่น ความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ การพัฒนาทางด้านการแพทย์ ฯ โดยในปี 2593 ไทยจะเป็นประเทศที่มีจำนวนประชากรผู้สูงอายุมากเป็นอันดับที่ 2 ในกลุ่มประเทศเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ รองจากสิงคโปร์ อีกทั้ง สำนักงานสถิติแห่งชาติของไทยได้สรุปไว้ว่า ไทยได้ก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุตั้งแต่ปี 2548 โดยมีประชากรผู้สูงอายุร้อยละ 10.4 ของประชากรทั่วประเทศ และในช่วงปี 2567-2568 จะเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์

ประเด็นที่ 4 : ปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม : ปัญหาท้าทายมนุษยชาติ (Natural Resources and Environmental Issues : Challenge humanity)

แบ่งเป็น 4 ประเด็นย่อย คือ

4.1 มลภาวะในประเทศกำลังพัฒนา กำลังพุ่งสูงขึ้น มลภาวะจะมีแนวโน้มสูงขึ้นเรื่อยๆ โดยในปี 2593 มลพิษทางอากาศจะมีแนวโน้มสูงขึ้นโดยปริมาณก๊าซเรือนกระจกจะมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นถึงร้อยละ 50 จากปัจจุบัน และจะส่งผลทำให้อัตราการตายก่อนวัยอันควรเพิ่มขึ้น ทำให้การตื่นตัวและ

ตระหนักถึงปัญหาสิ่งแวดล้อมของประชาคมโลก และการพัฒนาของประเทศ
น่าจะมีทิศทางที่ค้ำึงถึงสิ่งแวดล้อมมากขึ้น เนื่องจากโลกต้องเผชิญกับ
ข้อจำกัดของทรัพยากรธรรมชาติที่นับวันจะร่อยหรอลงเรื่อยๆ อีกทั้ง ต้อง
เผชิญกับมลพิษต่างๆ ดังนั้น ประชาคมโลกจึงกำลังให้ความสำคัญกับการหา
คำตอบว่า ทำอย่างไรจึงจะทำให้กระบวนการผลิต การบริโภค การใช้ชีวิตของ
มนุษย์มีความสมดุลกับธรรมชาติ เพื่อให้การพัฒนาของประเทศต่างๆ ในโลก
เป็นไปในทิศทางที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมและเกิดการพัฒนาย่างยั่งยืน ดังนั้น
แนวคิดการบริโภคอย่างยั่งยืนจึงน่าจะเป็นแนวทางที่ทั่วโลกให้ความสนใจเพิ่ม
มากขึ้น ส่วนประเทศไทยน่าจะมีการวางแผนการดำเนินการอย่างสอดคล้อง
กับประเด็นที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
ที่ได้ประกาศไว้บนเวทีการประชุมรัฐภาคีอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการ
เปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศสมัยที่ 20 และการประชุมรัฐภาคีพิธีสารเกียวโต
สมัยที่ 10 ที่กรุงลิมา ประเทศเปรู เมื่อ 12 ธ.ค.57 ว่าไทยจะดำเนินการลดการ
ปล่อยก๊าซเรือนกระจกลงร้อยละ 7-20 ในภาคพลังงานและขนส่งภายใน
ระยะเวลา 6 ปี และเรียกร้องให้ประเทศพัฒนาแล้ว เป็นผู้นำลดการปล่อยก๊าซ
เรือนกระจก ซึ่งจะมีการตกลงกันในการประชุมภาคีสมาชิกฯ COP 21
ณ กรุงปารีส ฝรั่งเศส ในปี 2558 นี้อีกครั้ง โดยยึดแนวพระราชดำริ
ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งเป็นส่วนสำคัญของแผนระดับชาติ เน้นการสร้าง
ความสมดุลระหว่างการพัฒนาเศรษฐกิจกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในชุมชน
ท้องถิ่นบนเวทีโลกในครั้งนี้ด้วย

4.2 สภาพอากาศเลวร้ายปรากฏบ่อยครั้งขึ้น จากแบบจำลองสภาพ
ภูมิอากาศทำให้มีการคาดการณ์ว่า หากปริมาณการปล่อยก๊าซเรือนกระจก
ยังเป็นเช่นปัจจุบัน ในปี 2643 อุณหภูมิเฉลี่ยของโลกจะเพิ่มสูงขึ้นประมาณ
2 องศาเซลเซียส และแนวโน้มสภาพอากาศเลวร้ายจะปรากฏบ่อยครั้งขึ้น
โดยข้อมูลทางวิทยาศาสตร์ต่างๆ นำไปสู่ข้อเสนอแนะถึงความจำเป็นอย่างยิ่ง
ที่ต้องลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกในปริมาณที่มากเพียงพอ และต้องทำ

อย่างต่อเนื่อง อย่างไรก็ตาม แม้ว่าจะสามารถหยุดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกได้ แต่การเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศโลกจะยังคงเกิดขึ้น เนื่องจากก๊าซเรือนกระจกที่ปล่อยสะสมอยู่ในชั้นบรรยากาศโลกในปัจจุบันมีปริมาณสูง และก๊าซเรือนกระจกหลายชนิดมีอายุอยู่ในชั้นบรรยากาศหลายปี เช่น CO₂ มีอายุ 200-450 ปี ก๊าซไนตรัสออกไซด์มีอายุ 120 ปี เป็นต้น โดยในเวลานี้ ความท้าทายในการรับมือกับปัญหาโลกร้อน คือการปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ของการพัฒนาไปสู่แนวคิด การเติบโตทางเศรษฐกิจ การลดการปลดปล่อยก๊าซเรือนกระจกควบคู่กันไป

4.3 สถานการณ์ขาดแคลนทรัพยากรน้ำเพิ่มขึ้น จำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้นทำให้ความต้องการน้ำเพิ่มขึ้นร้อยละ 400 ในภาคการผลิตร้อยละ 140 สำหรับการผลิตกระแสไฟฟ้าและพลังงานความร้อน และการใช้ตามครัวเรือนร้อยละ 130 ทำให้อุปสงค์น้ำทั่วโลกมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นกว่าร้อยละ 55 ของอุปสงค์น้ำในปัจจุบัน ทั้งนี้ จากสภาวะขาดแคลนทรัพยากรน้ำ ส่งผลให้ประชากรกว่า 1.4 พันล้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในภูมิภาคแอฟริกาใต้ซาราว่าจะยังไม่มีสุขภาพขั้นพื้นฐานที่ดีได้ เนื่องจากปัจจัยเรื่องทรัพยากรน้ำและในอนาคตการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศจะเป็นปัจจัยหลักที่สำคัญซึ่งส่งผลต่อการขาดแคลนและการกระจายทรัพยากรน้ำ รวมถึงการแข่งขันแย่งชิงทรัพยากรที่มีอยู่จำกัดมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ ความขัดแย้งภายในประเทศเกี่ยวกับการแย่งชิงอาหารและทรัพยากรน้ำจะกลายเป็นประเด็นความมั่นคงที่นานาประเทศให้ความสนใจ ประกอบกับ การรุกรัดของน้ำทะเลกำลังเป็นปัญหาอย่างมากสำหรับผู้คนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ต่ำ และในขณะที่ความกดดันในประเด็นการขาดแคลนทรัพยากรน้ำเพิ่มขึ้นทั่วโลก ส่งผลกระทบต่อด้านการเมือง ทำให้เห็นวาทันนโยบายของรัฐบาลประเทศเพื่อนบ้านในการสร้างความร่วมมือหรือเป็นการสร้างความตึงเครียดขึ้น เพื่อยึดครองทรัพยากร ดังนั้น จึงมีแนวโน้มที่ประเทศมหาอำนาจหรือกลุ่มประเทศที่กำลังมีอำนาจเพิ่มขึ้น เช่น จีน เกาหลีใต้ และซาอุดีอาระเบีย ซึ่งมีความกังวลในเรื่องอาหาร อาจเข้าไปลงทุนด้านเกษตรกรรม

ในประเทศกำลังพัฒนามากขึ้น ซึ่งแนวโน้มดังกล่าวก่อให้เกิดคำถามเรื่อง “ยุคอาณานิคมใหม่ (neo-colonialism)” ส่วนในประเทศกำลังพัฒนา ยังขาดแคลนสาธารณูปโภค เงินลงทุนในโครงสร้างพื้นฐานระยะยาว เนื่องจาก ปัญหาความยากจนเป็นหลัก

4.4 วิฤตราคาพลังงานเชื้อเพลิง หลายประเทศตระหนักถึงการขาดแคลนพลังงาน รวมถึงผลกระทบของพลังงานต่อสิ่งแวดล้อมที่เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้เกิดการพัฒนาเทคโนโลยีการผลิตพลังงานจากแหล่งพลังงานทางเลือกเพิ่มขึ้น เช่น พลังงานนิวเคลียร์ พลังงาน หมุนเวียน หรือพลังงานสะอาด เป็นต้น ซึ่งถ้าหากสามารถพัฒนาและขยายกำลังการผลิตจากแหล่งพลังงานดังกล่าวให้สามารถทดแทนแหล่งพลังงานในปัจจุบัน เช่น ถ่านหิน ก๊าซธรรมชาติ และน้ำมันได้ จะส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างพลังงานครั้งยิ่งใหญ่ของโลก ซึ่งในช่วงหลายปีที่ผ่านมาไทยมีแนวโน้มความต้องการพลังงานสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง ทำให้ในอนาคตอันใกล้ไทยอาจต้องเผชิญกับประเด็นท้าทายด้านพลังงานหลายประการ อาทิ ความมั่นคงในการจัดหาพลังงาน ต้นทุนพลังงานที่มีแนวโน้มสูงขึ้น ความยากลำบากในการผลิต การต้องพึ่งพาการนำเข้าพลังงานมากขึ้น ปริมาณการปล่อยมลพิษเพิ่มขึ้น เป็นต้น จากปัญหาเหล่านี้ ทำให้พลังงานหมุนเวียนหรือพลังงานทดแทนถูกมองว่าจะมีบทบาทสำคัญต่อการแก้ไขปัญหาด้านพลังงานในอนาคต แต่อย่างไรก็ตาม ก็ยังมีปัญหาเดียวกัน เกี่ยวกับกฎหมายการผลิตพลังงานทดแทนที่ต้องแก้ไขปรับปรุง เพื่อให้ไทยมีการใช้พลังงานหมุนเวียนและพลังงานทดแทนให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

ประเด็นที่ 5 : ภัยคุกคามไม่ตามแบบ (Non-Traditional Threat)

แบ่งเป็น 4 ประเด็นย่อย คือ

5.1 ปัญหาโรคระบาดร้ายแรง คาดว่าสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสอีโบลาที่ลุกลามข้ามปี จะมีตัวเลขผู้ติดเชื้อลดต่ำลงเป็นศูนย์ภายใน

ปี 2558 นี้ แต่ระหว่างนี้ ก็อาจพบการกลายพันธุ์ของเชื้อไวรัสอีโบล่า และเมื่อกลายพันธุ์แล้วจะทำให้เชื้อปรับตัวเพื่อความอยู่รอดได้ดีขึ้น และแพร่กระจายได้ง่ายขึ้น ซึ่งถือเป็นเรื่องปกติที่ต้องเฝ้าระวัง อย่างไรก็ตาม จากการวิเคราะห์สถานการณ์ทั้งโรคระบาดอุบัติซ้ำ และโรคระบาดอุบัติใหม่ตั้งแต่อดีตที่ผ่านมา จะพบว่า ถึงแม้เชื้อโรคบางสายพันธุ์จะยังไม่มีวัคซีนในการรักษาให้หาย แต่ก็ยังพบสัญญาณที่ดีคือ อัตราการเสียชีวิตลดต่ำลงด้วยความเจริญก้าวหน้าของวิวัฒนาการทางการแพทย์ที่ไม่หยุดยั้ง ทำให้สามารถลดอัตราการเสียชีวิตลงได้อาทิ ไวรัสอีโบล่า และทำให้โรคระบาดร้ายแรงบางชนิดสูญพันธุ์ไป อาทิ โรคฝีดาษ และโรคโปลิโอ แต่ทั้งนี้ โลกก็ยังคงต้องเผชิญกับโรคระบาดอุบัติใหม่ที่ยังคงท้าทายความสามารถของมนุษย์ที่ต้องหาวิธียับยั้งให้โรคเหล่านี้อยู่ในวงจำกัด และหาวิธีในการรักษา เพื่อช่วยเหลือชีวิตของมนุษยชาติต่อไป

5.2 กลุ่มรัฐอิสลาม (IS) กับโอกาสที่จะขยายตัวเป็น The Islamic State

ไม่ว่าสถานะของ IS จะเป็นรัฐอิสลามอิรักและมหาซีเรีย กลุ่มกบฏแบ่งแยกดินแดนหรือกลุ่มก่อการร้าย แต่วันนี้ IS ได้ทำให้ประชาคมโลกรับรู้แล้วว่า การประกาศจัดตั้ง “รัฐอิสลาม” ซึ่งหมายถึง การเป็นรัฐของชาวมุสลิมในทุกพื้นที่อย่างแท้จริง ถือเป็นจุดเริ่มต้นของการหาแนวร่วมและพันธมิตรที่เป็นกลุ่มมุสลิมหัวรุนแรงในประเทศต่างๆ ทั้งลิเบีย อียิปต์ และบางส่วนของปาเลสไตน์ ซึ่งกำลังเกิดขึ้นจริงตามที่ได้มีการประกาศเอาไว้ อันถือเป็นก้าวสำคัญทางประวัติศาสตร์ในการสู้รบของกองกำลังแบ่งแยกดินแดนชาวซุนนี ทั้งนี้ หลายฝ่ายมองว่าความพยายามในการเคลื่อนไหวกองชาวมุสลิมหัวรุนแรงในหลายประเทศอาจจะเข้มข้นมากขึ้น และเป็นไปได้ว่าอาจมีการรวมตัวกันอย่างเป็นทางการเพื่อเข้าร่วมเป็นส่วนหนึ่งของรัฐอิสลาม โดยกองกำลังต่างๆ อาจเห็นการเคลื่อนไหวกอง IS เป็นต้นแบบแนวทางสู่ความสำเร็จในการต่อสู้กับรัฐบาล กระทั่งสนใจเข้าร่วมเป็นส่วนหนึ่งของ “รัฐอิสลาม” ใหม่ นี้ โดยมีปัจจัยที่สำคัญคือ “ยุคโลกาภิวัตน์” หรือโลกไร้พรมแดนนั่นเอง

5.3 สิทธิมนุษยชน (การโยกย้ายถิ่นฐานแบบไม่ปกติในมหาสมุทรอินเดีย ฯลฯ)

สถานการณ์การค้ามนุษย์มีความซับซ้อนมากยิ่งขึ้นเป็นลำดับ โดยไทยยังคงมีสถานะเป็นประเทศต้นทาง ประเทศปลายทาง และประเทศทางผ่าน โดยมีผู้เสียหาย ทั้งในรูปแบบที่ถูกล่อลวงและผู้เสียหายสมัครใจ เพื่อต้องการมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ซึ่งการแก้ปัญหาการค้ามนุษย์ในระยะยาวนั้นขึ้นอยู่กับความเข้มแข็งของระบบกลไกการบังคับใช้กฎหมายและการบูรณาการในทุกมิติ โดยเฉพาะ การลดการทุจริตคอร์รัปชันของเจ้าหน้าที่รัฐ และการปรับขั้นตอนและกระบวนการดำเนินคดีให้รวดเร็วยิ่งขึ้น โดยคำนึงถึงสวัสดิภาพและความปลอดภัยของผู้เสียหายหรือเหยื่อของการค้ามนุษย์เป็นสำคัญ นอกจากนี้ การเสริมสร้างความตระหนักรู้ให้แก่ประชาชน และชักชวนผู้ประกอบการ ในฐานะผู้มีส่วนได้ส่วนเสียให้เข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาในลักษณะ public-private partnership และ corporate governance ซึ่งเป็นอีกหนึ่งมาตรการภายใต้ human security approach ที่จะช่วยเสริมสร้างศักยภาพการบังคับใช้กฎหมายต่อต้านการค้ามนุษย์ได้เป็นอย่างดี เนื่องจากปัญหาการค้ามนุษย์ถือเป็น global issue อันเกี่ยวข้องและเชื่อมโยงกับทุกภาคส่วนของสังคม ตั้งแต่ระดับท้องถิ่น ประเทศ ภูมิภาค และสากล ซึ่งถือเป็นผลประโยชน์ร่วมของไทยและสังคมโลกโดยรวม อย่างไรก็ตาม คาดว่าในอนาคตจะทำให้อันดับใน TIP Report ของไทยถูกปรับให้ดีขึ้น

5.4 อาชญากรรมไซเบอร์ ความมั่นคงทางไซเบอร์จะกลายเป็นประเด็น

ใกล้ตัวมากขึ้น เนื่องจากมีผู้ใช้บริการอินเทอร์เน็ตมากขึ้น โดยเฉพาะการทำธุรกรรมด้านการเงินผ่านระบบอินเทอร์เน็ต นอกจากนี้ อินเทอร์เน็ตยังเป็นช่องทางการสื่อสาร อีกทั้ง ปัจจุบัน Smartphone, Tablet และ Smart TV กลายเป็นอุปกรณ์ที่กำลังได้รับความนิยมกันอย่างแพร่หลาย ทุกคนสามารถใช้งาน และเข้าถึงข้อมูลที่เชื่อมต่อบนเครือข่ายของโลกอินเทอร์เน็ตได้ทุกที่ทุกเวลาอย่างง่ายดาย ซึ่งมีฉวยสามารถใช้เป็นช่องทางประกอบอาชญากรรม

ได้มากขึ้นเช่นกัน ซึ่งเมื่อจำนวนผู้ใช้งานมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น ทำให้สัดส่วนการก่ออาชญากรรมเพิ่มขึ้นด้วย

ประเด็นที่ 6 : สถานการณ์การเมืองภายในประเทศ (Internal Politics)

แบ่งเป็น 3 ประเด็นย่อย คือ

6.1 กระบวนการเรียกร้องประชาธิปไตย ในอนาคตอาจยังมีความขัดแย้งทางความคิดและเกิดความรุนแรงได้โดยความเคลื่อนไหวของกลุ่มต่างๆ โดยอาจปรากฏความเชื่อมโยงในการเคลื่อนไหวของกลุ่มอื่นๆ ที่อาจให้การสนับสนุน เช่น กลุ่มนักวิชาการ กลุ่มสื่อมวลชน องค์กรสิทธิมนุษยชน มีแนวโน้มว่า อาจมีการสร้างกระแสทางสื่อสังคมออนไลน์ในประเด็นสิทธิมนุษยชน ซึ่งเป็นประเด็นที่อ่อนไหว และอาจส่งผลให้กลุ่มที่ไม่หวังดีนำไปขยายผลต่อเพื่อให้สถานการณ์ดำเนินไปสู่ความรุนแรงหรือเป็นเงื่อนไขที่ซับซ้อนจูงใจรัฐบาลหรือ คสช. สำหรับความเคลื่อนไหวของกลุ่มพลังทางการเมืองจะยังไม่สามารถปลุกกระแสเป็นวงกว้างได้ โดยจะจำกัดอยู่ในเฉพาะกลุ่มนักวิชาการ และกลุ่มพลังทางการเมืองบางกลุ่ม ที่ส่วนใหญ่เคยเคลื่อนไหวต่อต้านรัฐบาล และ คสช. มาก่อน แต่ที่น่าเป็นห่วงคือเริ่มมีกลุ่มที่เป็นกลางเข้าร่วมด้วย ซึ่งกรณีนี้ถือเป็นการยากลำบากของฝ่ายความมั่นคงที่ต้องจัดการอย่างเหมาะสม เพื่อป้องกันมิให้เกิดแรงต้านมากขึ้น ขณะเดียวกันต้องพยายามบังคับใช้กฎหมายอย่างจริงจัง เพื่อให้สามารถควบคุมสถานการณ์ได้

6.2 ปัญหา 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ สำหรับสถานการณ์ในห้วงต่อไป คาดว่าจะมีการก่อเหตุเพิ่มขึ้น เนื่องจากยังปรากฏข่าวสารความเคลื่อนไหวของผู้ก่อการร้ายระดับแกนนำที่อยู่ในมาเลเซียสั่งการให้ระดับปฏิบัติการในพื้นที่เตรียมการก่อเหตุต่อเจ้าหน้าที่รัฐ และประชาชนที่ให้ความร่วมมือกับรัฐ อย่างไรก็ตาม รัฐบาลไทยยังมีความจำเป็นต้องดำเนินกระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุขต่อไป เนื่องจากเป็นกระบวนการที่ได้รับการยอมรับจากนานาชาติ และเป็นแนวทางที่จะนำไปสู่ความสงบเรียบร้อยในพื้นที่จังหวัดชายแดนได้อย่างยั่งยืนต่อไป

6.3 **สังคมไทยการปฏิรูป** ประรองตอง สมานฉันทน์ หากจะมองถึง สถานการณ์ของไทยในอนาคตข้างหน้าจะเป็นเช่นไรนั้น ก็คงต้องหันกลับมา มองที่เหตุปัจจัยขั้นพื้นฐาน คือ ไทยเป็นสังคมสมัยใหม่ มีเทคโนโลยีมาก สภาพสังคมในชนบทเปลี่ยนแปลงไปมาก เป็นสังคมที่การค้าและธุรกิจสมัยใหม่ มีแรงงานข้ามชาติจำนวนมาก แต่วิถีคิดของคนไทยและสายใยสายสัมพันธ์ของ คนในสังคมกลับยังเป็นแบบเดิมที่ยังอยู่ภายใต้วัฒนธรรมของระบบอุปถัมภ์ ซึ่งมีรากฐานมาจากความคิดของระบบศักดินา ประกอบกับ ไทยมีช่องว่าง ระหว่างคนรวยกับคนจนที่กว้างมาก ถือเป็นจุดอ่อนสำคัญของสังคมไทย ส่วนในทางการเมืองไทย มีระบอบประชาธิปไตยแบบครึ่งใบ ทำให้เห็นว่า สังคมไทยเป็นสังคมที่กำลังเจ็บป่วย ทำให้ประชาชนเริ่มขาดความเชื่อมั่น ศรัทธา เริ่มตั้งข้อสงสัย สังคมที่เกิดภาวะแบบนี้เป็นสังคมที่ไม่มั่นคง เป็นสังคมที่ กำลังเปลี่ยนผ่าน แต่ปัญหาคือจะเปลี่ยนผ่านกันอย่างไร จะมีความรุนแรงหรือไม่ สันติวัฒนธรรม ซึ่งเป็นเสมือนภูมิคุ้มกันของไทย ทำให้ไม่มีการออกมา กระทบความรุนแรงต่อกัน จะสกตกันอยู่หรือไม่เป็นเรื่องที่เราต้องจับตาดู สำหรับทางออกจากปมแห่งความขัดแย้ง ท้ายที่สุดแล้วก็คงหนีไม่พ้นการผลักดัน การเมืองเข้าสู่การเลือกตั้ง เพื่อให้ได้ผู้นำตามครรลองประชาธิปไตย คนที่กุมคติกา ต้องเป็นตัวแทนของประชาชนโดยแท้จริง มิใช่เป็นเพียงกลุ่มคนประชาธิปไตย ที่เข้ามาคุมเกมรัฐสภาเพียงเท่านั้น

ส่วนที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมา

ในยุคโลกาภิวัตน์ที่ได้มีการเชื่อมโยงโลกเข้าไว้ด้วยกัน จึงยิ่งทำให้ขอบเขตความเป็นรัฐถูกหลอมกลายเป็นโลกเดียวกัน ดังนั้น ผลกระทบจากประเทศหนึ่งสามารถส่งผลกระทบไปยังประเทศอื่นๆ ทั่วโลกได้ในทุกด้าน เฉกเช่นเดียวกับการล้มของโดมิโน ดังนั้น หากมองทั้งภัยคุกคามตามแบบ (Traditional Threat) และภัยคุกคามไม่ตามแบบ (Non-Traditional Threat) ที่ประเทศไทยต้องเผชิญจากผลกระทบสถานการณ์สำคัญต่างๆ ที่เกิดขึ้นทั้งในระดับโลก (Global level) ระดับภูมิภาค (Regional level) และภายในประเทศ (Internal level) ซึ่งส่งผลกระทบต่อพลังอำนาจของชาติ ผลประโยชน์ และความมั่นคงของประเทศในหนึ่งปีที่ผ่านมา นั้น จะทำให้สามารถวางยุทธศาสตร์เพื่อตอบสนองต่อสถานการณ์ต่างๆ ทั้งเชิงรุกและเชิงรับได้ ดังนั้น เพื่อให้ได้มาซึ่งภาพอนาคตที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคงของไทย ในระดับยุทธศาสตร์ ศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์ สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ จึงเห็นควรให้มีการจัดทำเอกสารวิชาการ (Working Paper) เรื่อง “การตรวจสอบสภาวะแวดล้อม เพื่อมองภาพอนาคตประเทศไทย พ.ศ.2559-2560 (Thailand Strategic Outlook 2016-2017)” โดยการวิเคราะห์สภาวะแวดล้อม (Environmental Scanning) มุ่งเน้นปัจจัยที่เกี่ยวข้อง และส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของไทยทั้งทางตรงและทางอ้อม ในอนาคตอันใกล้ เพื่อให้สามารถกำหนดภาพอนาคต (Picture in the Future) ประเทศไทย และวิเคราะห์ผลกระทบ (Impact) ด้านความมั่นคงที่อาจเกิดขึ้น ทั้งด้านบวกและด้านลบ อันนำมาซึ่งการวางยุทธศาสตร์ของ

ประเทศ เพื่อรองรับผลกระทบที่อาจจะเกิดขึ้นได้อย่างมีระบบ ทั้งนี้ เครื่องมือสำคัญในการศึกษา คือ แนวทางของคู่มือการกำหนดยุทธศาสตร์ในระดับชาติ (National Strategic Formulation Handbook) ของศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์ ซึ่งมีวิธีในการสำรวจสถานะแวดล้อม การวิเคราะห์ผลกระทบ การระบุตัวบ่งชี้หรือปัจจัยสำคัญ ซึ่งวิเคราะห์ผ่านทฤษฎีและแนวคิด เพื่อทำให้เกิดความถูกต้องมีหลักวิชาการ และชัดเจนในการวางภาพอนาคตและแนวทางในการวางยุทธศาสตร์ของประเทศต่อไป

ศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์ สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ หวังเป็นอย่างยิ่งว่า เอกสารประเมินยุทธศาสตร์ เรื่อง “การตรวจสอบสถานะแวดล้อมเพื่่อมองภาพอนาคตประเทศไทย พ.ศ.2559-2560 (Thailand Strategic Outlook 2016-2017)” นี้ จะสามารถคาดการณ์ภาพอนาคต และแนวทางในการวางยุทธศาสตร์ของประเทศไทย รวมทั้งจะเป็นประโยชน์ต่อผู้ที่สนใจศึกษาค้นคว้าต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์ในการศึกษา

1.2.1 ตรวจสอบสถานะแวดล้อมด้านความมั่นคง ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในด้านต่างๆ ที่คาดการณ์ว่าจะส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของประเทศไทยในปีพ.ศ.2559-2560 (2016-2017) ใน 5 มิติ ได้แก่ มิติการเมือง มิติเศรษฐกิจ มิติสังคม จิตวิทยา มิติการทหาร/การป้องกันประเทศ และมิติวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี พลังงานและสิ่งแวดล้อม ทั้งในระดับโลก (Global level) ระดับภูมิภาค (Regional level) และระดับประเทศ (Local level)

1.2.2 จัดทำภาพอนาคตของประเทศไทยปี 2559-2560 ที่ประกอบด้วย การกำหนดประเด็นสำคัญ แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ตัวบ่งชี้ภาพเหตุการณ์ในอนาคต และผลกระทบทั้งเชิงบวกและเชิงลบต่อความมั่นคงของประเทศไทย

1.3 ขอบเขตการศึกษา

1.3.1 การศึกษาครั้งนี้ ได้ดำเนินการตรวจสอบสถานะแวดล้อมทั้งในระดับโลก (Global level) ระดับภูมิภาค (Regional level) และระดับประเทศ (Local level) ภายใต้กรอบพลังอำนาจแห่งชาติ 5 มิติ ได้แก่ มิติการเมือง มิติเศรษฐกิจ มิติสังคมจิตวิทยา มิติการทหาร/การป้องกันประเทศ และมิติวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี พลังงานและสิ่งแวดล้อม ในห้วงเดือนตุลาคม 2557 - พฤษภาคม 2558 ระยะเวลา 8 เดือน โดยใช้คู่มือการกำหนดยุทธศาสตร์ในระดับชาติ (National Strategic Formulation Handbook) เป็นเครื่องมือในการดำเนินการ 4 ขั้นตอน ดังนี้ (1) การกำหนดประเด็นสำคัญ (KEY ISSUES) เพื่อใช้ในการตรวจสอบสถานะแวดล้อมทางยุทธศาสตร์ (2) การกำหนดแนวคิดทฤษฎีและข้อมูลที่เกี่ยวข้องเพื่อใช้ในการวิเคราะห์สถานะแวดล้อมทางยุทธศาสตร์ (3) การวิเคราะห์ภาพแนวโน้มในอนาคต (4) การวิเคราะห์ผลกระทบต่อประเทศไทย ทั้งด้านบวกและด้านลบ

1.3.2 วิธีการศึกษาแบ่งเป็น 2 ส่วน ประกอบด้วย

1.3.2.1 ศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิจากเอกสารวิชาการ บทความ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ สรุปรการประชุมสัมมนา และสื่อสิ่งพิมพ์ต่างๆ อาทิ เช่น เอกสารวิชาการเรื่อง “การสำรวจสถานะแวดล้อมเพื่อวางยุทธศาสตร์ประเทศไทย ปี พ.ศ.2557-2558 (Thailand Strategic Outlook 2014-2015)” เอกสารวิชาการเรื่อง การทบทวนยุทธศาสตร์ประเทศไทย พ.ศ.2557-2558 (Thailand Strategic Review 2014-2015) เป็นต้น

1.3.2.2 ศึกษาและเก็บรวบรวมจากการสนทนากลุ่ม (Focus group) เพื่อรวบรวมแนวคิดและข้อคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญด้านยุทธศาสตร์ความมั่นคงในมิติต่างๆ ที่หลากหลาย นำมาประเมินและวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อจัดทำเอกสารเรื่อง “การตรวจสอบสถานะแวดล้อม เพื่อบ่งภาพอนาคตประเทศไทย พ.ศ.2559-2560”

อาทิ การสนทนาปัญหายุทธศาสตร์ครั้งที่ 2/2558 เรื่อง “แนวโน้มอนาคตประเทศไทย พ.ศ.2558-2560” และการสนทนาปัญหายุทธศาสตร์ครั้งที่ 3/2558 เรื่อง “จับตาสถานการณ์ความมั่นคงและผลกระทบเชิงยุทธศาสตร์” เป็นต้น

1.3.3 เอกสารวิชาการฉบับนี้ได้แบ่งการนำเสนอเนื้อหาเป็น 4 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 บทนำ (Introduction) ส่วนที่ 2 ขั้นตอนการตรวจสอบสถานะแวดล้อมทางยุทธศาสตร์ (Strategic Environmental Scanning Methodology) ส่วนที่ 3 ประเด็นสำคัญกับภาพอนาคต (Key Issues and Picture in the Future) และ ส่วนที่ 4 บทส่งท้าย (postscript)

1.4 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

จากการศึกษา “การตรวจสอบสถานะแวดล้อม เพื่อมองภาพอนาคตประเทศไทย พ.ศ.2559-2560 (Thailand Strategic Outlook 2016-2017)” สามารถนำข้อมูลการคาดการณ์ภาพอนาคตไปใช้เป็นฐานข้อมูล และประยุกต์ใช้ในการจัดทำยุทธศาสตร์ความมั่นคงที่เกี่ยวข้องต่อไปได้

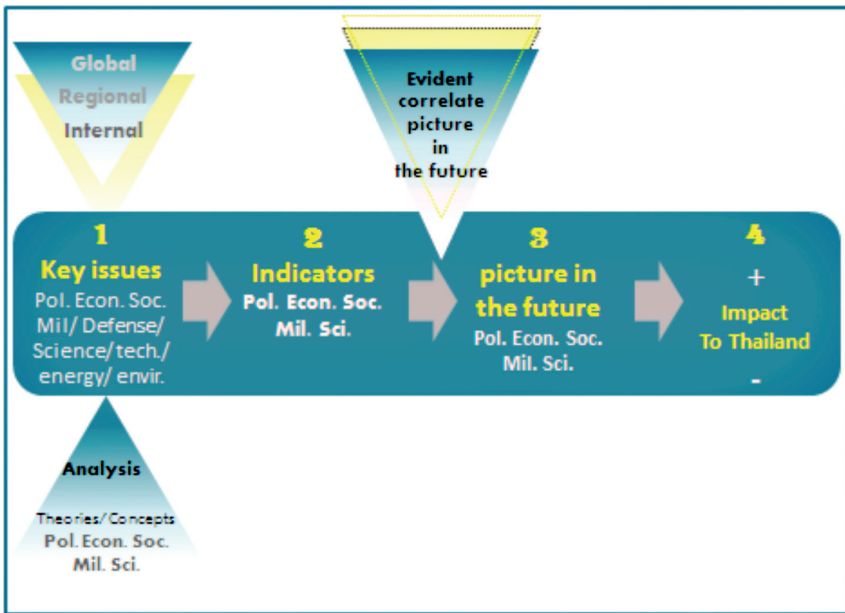
ส่วนที่ 2

ขั้นตอนการตรวจสอบสถานะแวดล้อมทางยุทธศาสตร์ (Strategic Environmental Scanning Methodology)

ในกระบวนการกำหนดยุทธศาสตร์ชาติ (National Strategy) ซึ่งเปรียบเสมือนเข็มทิศชี้บอกแนวทางการบริหารจัดการประเทศ เพื่อให้เกิดความมั่นคง โดยคำนึงถึงผลประโยชน์สูงสุดแห่งชาติเป็นสำคัญนั้น ขั้นตอนที่เกี่ยวข้องเป็นบันไดก้าวแรกที่สำคัญ คือ ขั้นตอนการตรวจสอบสถานะแวดล้อมทางยุทธศาสตร์ (Strategic Environmental Scanning Methodology) ซึ่งเป็นกระบวนการเพื่อกำหนดภาพอนาคตทางยุทธศาสตร์ (strategic outlook) ทั้งนี้ จากหนังสือคู่มือกำหนดยุทธศาสตร์ในระดับชาติ (National Strategic Formulation Handbook) ได้กล่าวไว้ว่า “การตรวจสอบสถานะแวดล้อมทางยุทธศาสตร์เป็นการศึกษาอย่างมีระเบียบแบบแผน เพื่อให้เห็นถึงแนวโน้มแรงผลักดันในด้านต่างๆ ทั้งด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม การทหาร วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และพลังงาน ซึ่งล้วนส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของประเทศ ทั้งระยะสั้น ระยะกลาง และระยะยาว”¹ อีกทั้ง การตรวจสอบสถานะแวดล้อมทางยุทธศาสตร์จะทำให้ประเทศไทยสามารถปรับยุทธศาสตร์ให้สอดคล้องกับสถานการณ์ด้านความมั่นคงที่มีความผันแปรอยู่ตลอดเวลาได้ ด้วยการวิเคราะห์ทั้งอุปสรรค (threat) โอกาส (opportunity) รวมถึงจุดอ่อน (Weakness) จุดแข็ง (Strengths) ที่จะใช้เป็นเครื่องมือในการกำหนดยุทธศาสตร์ต่อไป โดยการตรวจสอบสถานะแวดล้อมทางยุทธศาสตร์แบ่งเป็น 4 ขั้นตอน คือ

¹ พ.อ.ดร.นเรศน์ วงศ์สุวรรณ, คู่มือกำหนดยุทธศาสตร์ในระดับชาติ (National Strategic Formulation Handbook), ศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์ สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ

- 1) การกำหนดประเด็นสำคัญหลัก (Key Issue)
- 2) การกำหนดแนวคิด ทฤษฎี ข้อมูลที่เกี่ยวข้องอย่างรอบด้านตามศาสตร์ของด้านต่างๆ (Define Indicator)
- 3) การวิเคราะห์แนวโน้มภาพอนาคต (Picture in the Future)
- 4) การวิเคราะห์ผลกระทบต่อประเทศไทย (Impact Analysis to Thailand) โดยมีแผนภาพสรุปขั้นตอนกระบวนการตรวจสอบสถานะแวดล้อมและรายละเอียดของแต่ละขั้นตอน ดังนี้

แผนภาพ สรุปขั้นตอนกระบวนการตรวจสอบสถานะแวดล้อม 4 ขั้นตอน

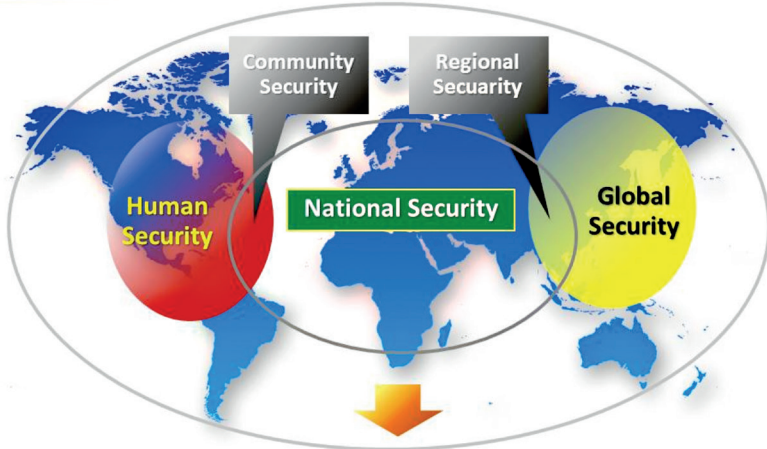
(1) การกำหนดประเด็นสำคัญหลัก (Key Issue) การตรวจสอบสถานะแวดล้อมทางยุทธศาสตร์จะมุ่งเน้นปัจจัยที่เกี่ยวข้องและส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของประเทศไทยทั้งทางตรงและทางอ้อม โดยประเด็นสำคัญเหล่านี้ จะถูกใช้ในกระบวนการพัฒนาเพื่อกำหนดยุทธศาสตร์ต่อไป สำหรับแนวคิดในการกำหนดประเด็นสำคัญ (Key Issue) และประเด็นสำคัญย่อย (Sub Key

Issue) จะต้องคำนึงถึงปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับสถานะแวดล้อมอย่างรอบด้านใน 3 ระดับ ได้แก่ 1) ระดับประชาคมโลก (global level) 2) ระดับภูมิภาค (regional level) และ 3) ระดับประเทศ (internal level)

นอกจากนี้ ยังต้องพิจารณา ประเด็นสำคัญซึ่งเกี่ยวข้องกับพลังอำนาจของชาติ (national power) ในทุกมิติ ซึ่งมุ่งเน้นผลประโยชน์แห่งชาติ เป็นสำคัญ ทั้งในมิติการเมือง มิติเศรษฐกิจ มิติสังคมจิตวิทยา มิติการทหาร/ การป้องกันประเทศ และมิติวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี พลังงานและสิ่งแวดล้อม ซึ่งล้วนส่งผลต่อกระบวนการพัฒนายุทธศาสตร์ในระดับชาติทั้งสิ้น

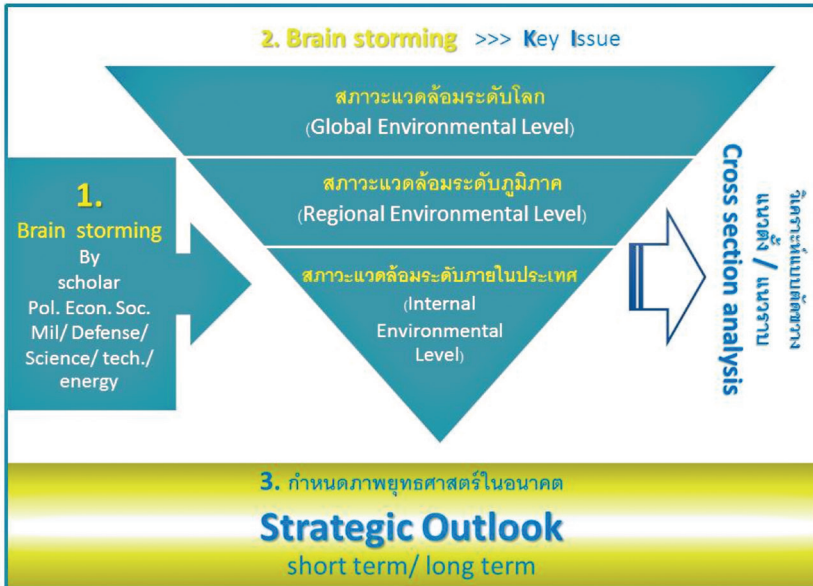
อย่างไรก็ตาม การที่จะได้ซึ่งประเด็นสำคัญ ประเด็นสำคัญย่อยนั้น มีหลายแนวทาง ทั้งการระดมความคิดเห็น (brain storming) จากผู้เชี่ยวชาญ ในด้านต่างๆ ตามมิติพลังอำนาจของชาติ และการรวบรวมข้อมูลเอกสารทางวิชาการที่เกี่ยวข้อง โดยสิ่งสำคัญในการสรุปรวบยอด (conceptualize) เพื่อให้ได้มาซึ่งประเด็นสำคัญนั้น ขึ้นอยู่กับว่าประเด็นเหล่านั้นส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของประเทศ โดยพิจารณาตามเงื่อนไข 3 ประการ คือ (1) ความมั่นคงของมนุษย์ (human security) (2) ความมั่นคงทางสังคมหรือชุมชน (social/ community security) (3) ความมั่นคงของประเทศ (national security) ซึ่งการที่รูปแบบของภัยคุกคามความมั่นคงในปัจจุบันมีความสลับซับซ้อน และสามารถส่งผลกระทบต่อในแบบก้าวข้ามมิติได้ ดังนั้น การที่จะกล่าวถึงความมั่นคงจึงไม่สามารถกล่าวในลักษณะแยกส่วนหรือแบ่งแยกแต่ละมิติ ออกจากการกันได้ เป็นที่มาของการศึกษา ทำความเข้าใจความมั่นคงอย่างเป็นองค์รวม (Holistic) โดยการให้ความหมาย “ความมั่นคงแบบเบ็ดเสร็จ (Comprehensive Security)” ซึ่งปัจจุบัน ความมั่นคงจึงเป็น “ความมั่นคงโดยการการรวมกันของภาคส่วนต่างๆ ในสังคม (Co-operative Security)”

The Dimension of Security

Comprehensive and Cooperative Security

แผนภาพ แนวคิดความมั่นคงเบ็ดเสร็จ (Comprehensive Security)

แผนภาพ แนวคิดการกำหนดประเด็น (KEY ISSUES) เพื่อใช้ในการตรวจสอบสภาวะแวดล้อมทางยุทธศาสตร์

(2) การกำหนดแนวคิด ทฤษฎี ข้อมูลที่เกี่ยวข้องอย่างรอบด้านตามศาสตร์ของด้านต่างๆ (Define Indicator) จากการวิเคราะห์สถานการณ์ความมั่นคงของประเทศในแต่ละมิติ ซึ่งผลการวิเคราะห์จะนำไปสู่ สิ่งบ่งชี้สำคัญ (evident/ trigger) และเชื่อมโยงถึงภาพที่จะเกิดขึ้นในอนาคต โดยเงื่อนไขในการเลือกแนวคิด ทฤษฎีในการวิเคราะห์ประเด็นสำคัญจะใช้ทฤษฎีที่เป็นสากล (generalize) โดยมากมักจะใช้ทฤษฎีใหญ่ (grand theory) เป็นหลักในการวิเคราะห์ และอาจเพิ่มเติมด้วยทฤษฎีระดับกลาง (middle range theory) และทฤษฎีระดับฐานราก (local/ ground theory) ซึ่งจะช่วยให้ภาพทางยุทธศาสตร์ที่เกิดขึ้นในอนาคตมีความชัดเจนยิ่งขึ้น

การเลือกแนวคิด ทฤษฎีในแต่ละมิติ เพื่อใช้วิเคราะห์ในกระบวนการตรวจสอบสถานะแวดล้อมทางยุทธศาสตร์นั้น สรุปได้ดังนี้

⊕ **มิติการเมือง:** แนวคิดหรือทฤษฎีที่นำมาใช้ควรเกี่ยวข้องกับการเมืองการปกครอง การบริหารรัฐกิจ การบริหารงานสาธารณะ ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ รวมถึงนโยบายต่างประเทศที่สำคัญของประเทศมหาอำนาจ และประเทศในภูมิภาคที่เกี่ยวข้องกับไทย เป็นต้น

⊕ **มิติเศรษฐกิจ:** แนวคิดหรือทฤษฎีที่นำมาใช้ควรเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับทฤษฎีทางเศรษฐศาสตร์มหภาคและจุลภาค ข้อมูลอ้างอิงจากรายงานเกี่ยวกับสภาพทางเศรษฐกิจ ทั้งในระดับประเทศและระดับสูงขึ้นไป รวมถึงทฤษฎีว่าด้วยกลไกความร่วมมือทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศในรูปแบบต่างๆ ข้อมูลที่ไทยเข้าไปมีส่วนร่วมกับกลไกความร่วมมือที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจระหว่างประเทศที่สำคัญ

⊕ **มิติสังคมจิตวิทยา:** แนวคิดหรือทฤษฎีที่นำมาใช้ควรเกี่ยวข้องกับการโครงสร้างทางสังคมและวัฒนธรรม อาทิ ระดับคุณภาพการศึกษาของประเทศ ระบบสุขภาพอนามัยของประชาชน ระดับปัญหาสังคมและสิ่งแวดล้อม รวมถึงข้อมูลจากองค์กรทั้งในและนอกประเทศ

Ⓗ **มิติการทหารและการป้องกันประเทศ:** แนวคิดหรือทฤษฎีที่นำมาใช้ควรเกี่ยวข้องกับปฏิบัติการทางทหาร รูปแบบของภัยคุกคามทั้งตามแบบ และไม่ตามแบบ รวมถึงเจตจำนงหรือสิ่งบอเหตุสำคัญที่จะก่อให้เกิดภัยคุกคามที่เกิดจากการสงคราม และมีใช้สงคราม

Ⓗ **มิติวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี พลังงาน และสิ่งแวดล้อม:** แนวคิดหรือทฤษฎีที่นำมาใช้ควรเกี่ยวข้องกับแนวทางหรือรูปแบบในการพัฒนาด้านวิทยาศาสตร์เทคโนโลยี และทรัพยากรสิ่งแวดล้อม การสร้างนวัตกรรมเพื่อใช้ในการพัฒนาประเทศ การพัฒนาพลังงานทางเลือกของประเทศ รวมไปถึงข้อมูลเกี่ยวกับแนวคิดใหม่ๆ ที่จะลดปัญหาสิ่งแวดล้อม

(3) การวิเคราะห์แนวโน้มภาพอนาคต (Picture in the Future)

เป็นการนำแนวคิด ทฤษฎี และข้อมูลที่เกี่ยวข้องมาวิเคราะห์ภาพสถานการณ์ตามประเด็นสำคัญ และเป็นที่ยอมรับร่วมกัน (common ground key issue) ซึ่งแนวโน้มสถานการณ์จะเป็นอย่างไรนั้น จะต้องมามี “สิ่งบอเหตุ หลักฐาน (indicator/ Trigger/ evident)” อันจะนำไปสู่ภาพอนาคตทางยุทธศาสตร์ (strategic outlook) ซึ่งจะเชื่อมโยงกับสิ่งบอเหตุ หลักฐานที่ได้กำหนดไว้ตามหลักการภายใต้แนวคิด ทฤษฎี และข้อมูลที่นำมาวิเคราะห์

(4) การวิเคราะห์ผลกระทบต่อประเทศไทย (Impact Analysis to Thailand) ทั้งด้านบวก และด้านลบ ซึ่งผลกระทบดังกล่าวจะนำไปสู่การกำหนดได้ว่าอะไรเป็นโอกาส (opportunity) และอะไรเป็นอุปสรรค (threat) ต่อความก้าวหน้า และการส่งเสริมการพัฒนาเพื่อกำหนดยุทธศาสตร์ประเทศ...

เอกสารวิชาการฉบับนี้ ได้ดำเนินการสำรวจสภาวะแวดล้อมในห้วง ตุลาคม 2557-พฤษภาคม 2558 เพื่อวางยุทธศาสตร์ประเทศไทยในปี พ.ศ.2559-2560 ภายใต้ชื่อเรื่อง “การสำรวจสภาวะแวดล้อม เพื่อมองภาพอนาคตประเทศไทยใน พ.ศ.2559-2560 (Thailand Strategic Outlook 2016-17)” โดยมีกระบวนการ 4 ขั้นตอนตามที่กล่าวมา

ส่วนที่ 3

สรุปประเด็นสำคัญ และประเด็นสำคัญย่อย (Key Issues and Sub Key Issues)

จากการสำรวจและวิเคราะห์สภาวะแวดล้อมด้านความมั่นคงทั้ง 5 มิติ ได้แก่ (1) มิติการเมือง (2) มิติเศรษฐกิจ (3) มิติสังคมจิตวิทยา (4) มิติการทหาร และการป้องกันประเทศ และ (5) มิติวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี พลังงาน และ สิ่งแวดล้อม โดยพิจารณาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับสภาวะแวดล้อมใน 3 ระดับ คือ 1) ระดับประชาคมโลก (global level) 2) ระดับภูมิภาค (regional level) และ 3) ระดับประเทศ (internal level) รวมถึง คาดการณ์ผลกระทบต่อ ประเทศไทยในระดับใดบ้าง ด้วยการวิเคราะห์แบบตัดขวาง (Cross Section Analysis) โดยผลลัพธ์สำคัญ ซึ่งถือเป็นหัวใจหลักในการจัดทำแนวโน้มในอนาคต คือ การกำหนดประเด็นสำคัญ และประเด็นสำคัญย่อย ที่อาจส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของประเทศไทยทั้งในเชิงบวกและเชิงลบ ซึ่งในช่วงแรกของการวิเคราะห์ได้มีการกำหนดประเด็นสำคัญ และประเด็นสำคัญย่อย แยกตามสภาวะแวดล้อมด้านความมั่นคงทั้ง 5 มิติดังที่กล่าวไว้ในเบื้องต้น จากนั้นในขั้นตอนต่อมาจึงได้นำประเด็นทั้งหมดดังกล่าวมาพิจารณาร่วมกัน ผ่านการ ระดมสมอง (Brain storm) จากผู้เชี่ยวชาญ และคณะนักวิจัย ศศย.สปท. ทำให้เห็นถึงความเชื่อมโยงในแต่ละมิติ ซึ่งจัดได้ว่าเป็นประเด็นร่วม สามารถสรุปได้เป็นประเด็นสำคัญหลัก 6 ประเด็น และประเด็นสำคัญย่อย 21 ประเด็น ดังนี้

ประเด็นที่ 1 : การเคลื่อนไหวของระบบโลก (World System Dynamic)
แบ่งเป็น 3 ประเด็นย่อย คือ

- 1.1 การแข่งขันกันของมหาอำนาจในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้
- 1.2 การขาดภาวะผู้นำในสังคมโลกเริ่มจะเข้าสู่วิกฤต
- 1.3 การรวมกลุ่มประชาคมอาเซียนจะเป็นไปในทิศทางใด

ประเด็นที่ 2 : ทิศทางระบบเศรษฐกิจโลก (The Global Economic System) แบ่งเป็น 4 ประเด็นย่อย คือ

- 2.1 วอดก้าโครซิส หรือวิกฤติเศรษฐกิจในรัสเซีย (Vodka Crisis)
- 2.2 เศรษฐกิจสหภาพยุโรปยังขาดเสถียรภาพ
- 2.3 สภาวะเศรษฐกิจจีนชะลอตัว
- 2.4 การให้ความสำคัญด้านสุขภาพซึ่งมีผลต่อระบบเศรษฐกิจ

ประเด็นที่ 3 : สภาพสังคมในปัจจุบัน (The current of State Society)
แบ่งเป็น 3 ประเด็นย่อย คือ

- 3.1 สภาวะชาตินิยมทวีความรุนแรงขึ้น
- 3.2 ความไม่เท่าเทียมกันทางรายได้จะฝังรากลึกขึ้น
- 3.3 ความเปลี่ยนแปลงของสภาพสังคมไทยกับสังคมผู้สูงอายุ

ประเด็นที่ 4 : ปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม : ปัญหาท้าทายมนุษยชาติ (Natural Resources and Environmental Issues : Challenge humanity)
แบ่งเป็น 4 ประเด็นย่อย คือ

- 4.1 มลภาวะในประเทศกำลังพัฒนากำลังพุ่งสูงขึ้น
- 4.2 สภาพอากาศเลวร้ายปรากฏบ่อยครั้งขึ้น
- 4.3 สถานการณ์ขาดแคลนทรัพยากรน้ำเพิ่มขึ้น
- 4.4 วิกฤตราคาพลังงานเชื้อเพลิง

ประเด็นที่ 5 : ภัยคุกคามไม่ตามแบบ (Non-Traditional Threat)

แบ่งเป็น 4 ประเด็นย่อย คือ

5.1 ปัญหาโรคระบาดร้ายแรง

5.2 กลุ่มรัฐอิสลาม (IS) กับโอกาสที่จะขยายตัวเป็น The Islamic State

5.3 สิทธิมนุษยชน (การโยกย้ายถิ่นฐานแบบไม่ปกติในมหาสมุทรอินเดีย ฯลฯ)

5.4 อาชญากรรมไซเบอร์

ประเด็นที่ 6 : สถานการณ์การเมืองภายในประเทศ (Internal Politics)

แบ่งเป็น 3 ประเด็นย่อย คือ

6.1 กระบวนการเรียกร้องประชาธิปไตย

6.2 ปัญหา 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้

6.3 สังคมไทยกับการปฏิรูป ประองตอง สมานฉันท์

ประเด็นที่ 1 : การเคลื่อนไหวของระบบโลก (World System Dynamic)

แบ่งเป็น 3 ประเด็นย่อย ดังนี้

1.1 การแข่งขันกันของมหาอำนาจในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

(1) สำรวจสถานะแวดล้อม (Environmental Scanning)

หลังจากที่สหรัฐฯ สามารถจัดการกับปัญหาต่างๆ ในตะวันออกกลาง ควบคุมสถานการณ์ในอัฟกานิสถานได้ในระดับหนึ่งแล้ว สหรัฐฯ กลับมาให้ความสนใจภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มากขึ้น โดยสหรัฐฯ ได้พัฒนาความสัมพันธ์อย่างเป็นทางการกับอาเซียนในฐานะประเทศคู่เจรจาตั้งแต่ปี 2520 จนกระทั่งในปี 2552 ความสัมพันธ์สหรัฐฯ ต่ออาเซียนเข้มข้นมากขึ้น ถึงขั้นมีการประชุมระดับผู้นำร่วมกันนับตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา ซึ่งทำที่ที่สหรัฐฯ หันมาหาภูมิภาคนี้เริ่มชัดเจนมากขึ้นในปี 2554 หลังจากที นางฮิลลารี คลินตัน รัฐมนตรีต่างประเทศสหรัฐฯ ในขณะนั้น ได้กล่าวถึงนโยบายต่างประเทศของ

สหรัฐฯ ว่า “อนาคตของการเมืองระหว่างประเทศจะอยู่ในเอเชีย ไม่ใช่ใน
อัฟกานิสถานหรืออิรัก” ระหว่างร่วมการประชุมอาเซียนว่าด้วยความร่วมมือ
ด้านการเมืองและความมั่นคงในภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิก ณ บาห์ลี อินโดนีเซีย
อีกทั้ง นายบารัค โอบามา ผู้นำสหรัฐฯ ยังเดินทางมาร่วมการประชุมสุดยอด
ผู้นำอาเซียนครั้งที่ 19 (19th ASEAN Summit) เมื่อ 17 พ.ย.54 ณ บาห์ลี
อินโดนีเซีย ทำให้การประชุมครั้งนี้นักกลายเป็นเสมือนงานเปิดตัวการกลับมา
ของสหรัฐฯ สู่อินภูมิภาคนี้อย่างเป็นทางการ ทั้งนี้ นอกจากสหรัฐฯ จะสร้าง
ความสัมพันธ์กับอาเซียนโดยรวม แล้วยังกระชับความสัมพันธ์กับแต่ละ
ประเทศในประเด็นต่างๆ ที่ประเทศเหล่านั้นให้ความสนใจเป็นพิเศษ ประกอบกับ
ค่อยๆ เพิ่มบทบาทของตนในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิกนี้

และเหตุผลสำคัญที่สหรัฐฯ กังวล คือ การขยายอิทธิพลของจีน
ในภูมิภาคนี้ ซึ่งแน่นอนว่าจะส่งผลกระทบต่อดุลอำนาจและผลประโยชน์
ของสหรัฐฯ และพันธมิตรในตะวันออกไกล ทั้งญี่ปุ่น เกาหลีใต้ และไต้หวัน
อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้² และในขณะที่การเมืองระหว่างประเทศมีแนวโน้มขัดแย้งมากขึ้น
โลกกำลังมีการเปลี่ยนแปลงขั้วอำนาจ เนื่องจากสหรัฐฯ ผู้รักษาระเบียบโลก
ลดบทบาทของตนลง ด้วยสาเหตุหลายประการ เช่น ปัจจัยการเมืองภายใน
และปัญหาเศรษฐกิจของสหรัฐฯ ที่ยังฟื้นตัวช้า โลกมีการเปลี่ยนตัวผู้เล่นหลัก
โดยมีทิศทางเอนเอียงมาทางจีน อินเดีย และรัสเซีย และจะนำไปสู่การต่อสู้
แย่งชิงทรัพยากรธรรมชาติ และมีการสะสมอาวุธมากขึ้น

ขณะที่ญี่ปุ่นตีความรัฐธรรมนูญใหม่ เนื่องจากเห็นว่าภัยคุกคามมี
รูปแบบที่เปลี่ยนแปลงไป โดยประเมินว่าจีนและเกาหลีเหนือเป็นภัยคุกคาม
ของญี่ปุ่น ขณะที่สหรัฐฯ คาดการณ์ว่าในปี 2568 จีนจะมีเศรษฐกิจนำหน้า
สหรัฐฯ ดังนั้น สหรัฐฯ จึงต้องพยายามหยุดจีน ซึ่งทำให้จากที่จีนมุ่งพัฒนา
เศรษฐกิจแต่เพียงอย่างเดียว จึงเริ่มประเมินภัยคุกคามความมั่นคงใหม่ โดยเริ่ม

² ยุทธศาสตร์สหรัฐต่ออาเซียน ปี 2014 (ตอนที่ 2), ตีพิมพ์หนังสือพิมพ์ไทยโพสต์, 13 พ.ย.57,
ออนไลน์ <http://thechatree.blogspot.com/2014/11/2014-2.html>

ให้ความสำคัญกับการป้องกันประเทศจากภัยคุกคามตามแบบ สังเกตได้จาก การพยายามถดถอยและพัฒนาสิ่งปลูกสร้างบนเกาะต่างๆ ในทะเลจีนใต้ ซึ่งเปรียบเสมือนการสร้างเรือบรรทุกเครื่องบินที่ไม่มีวันจม และจากที่สหรัฐฯ มองเงินเป็นภัยคุกคาม ทำให้สหรัฐฯ เข้าข้างฟิลิปปินส์และเวียดนาม โดยมีญี่ปุ่น เป็นพันธมิตรที่ดีกับสหรัฐฯ ในยุทธศาสตร์การหวนคืนภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก³

(2) ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง (Theories Design Structure of Evident)

ทฤษฎีดุลแห่งอำนาจ (balance of power theory) เป็นการ อธิบายพฤติกรรมที่รัฐต่างๆ พยายามถ่วงดุลอำนาจ เพื่อไม่ให้มีรัฐหนึ่งใด มีอำนาจเหนือตน ซึ่งจะสามารถธำรงรักษาความมั่นคงและสันติภาพของระบบ ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศได้

ทฤษฎีความร่วมมือ (co-operation theory) เป็นการต่อยอดจาก ทฤษฎีดุลแห่งอำนาจ แทนที่แต่ละชาติจะสร้างการถ่วงดุลอำนาจด้วยตนเอง ตามลำพัง แต่ทฤษฎีความมั่นคงร่วมกันเสนอให้มีการรวมตัวของรัฐต่างๆ เป็น พันธมิตรร่วมกันป้องกันภัยจากการรุกรานของศัตรู

(3) ตัวบ่งชี้/ ปัจจัยสำคัญ (Indicators/ Triggers)

ส่วนหนึ่ง que แสดงให้เห็นถึงความสนใจของสหรัฐฯ และจีนต่อภูมิภาคนี้ สังเกตได้จากท่าที นโยบายด้านการต่างประเทศ การที่สหรัฐฯ เดินทางเยือน ประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้บ่อยครั้งมากขึ้น

นโยบายสหรัฐฯ ต่อเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ผ่านสุนทรพจน์ของ Dr.Susan Rice, National Security Advisor ของสหรัฐฯ ซึ่งคล้ายกับ ตำแหน่งเลขาธิการสภาความมั่นคงแห่งชาติของไทย ณ Brookings Institution (Think Tank อันดับ 1 ของสหรัฐฯ) ได้อ้างคำพูดของโอบามา ขณะเยือน มาเลเซียในช่วงต้นปี 2557 ว่าในช่วงที่ผ่านมาภูมิภาคเอเชียมีอิทธิพลในเวที

³ สรุปผลการสนทนาปัญหายุทธศาสตร์ครั้งที่ 3/2558 เรื่อง “จับตาสถานการณ์ความมั่นคง และผลกระทบเชิงยุทธศาสตร์”, ศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์ สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ, 9 ก.ค.58

โลกเพิ่มมากขึ้น โดยบทบาทของเอเชียที่เพิ่มขึ้นเป็นผลจากการผงาดขึ้นมาของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ดังนั้น ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้จึงเป็นจุดศูนย์กลางของยุทธศาสตร์สหรัฐฯ ต่อเอเชีย

ช่วงวันที่ 18-28 ม.ค.58 ผู้ช่วยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศสหรัฐฯ ฝ่ายกิจการเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และแปซิฟิก นายแดนเนียล รัสเซล เดินทางเยือนฟิลิปปินส์ มาเลเซีย ไทย และกัมพูชา เพื่อเจรจาความร่วมมือประเด็นระดับโลก ภูมิภาค และทวีปภาคี โดยมุ่งให้ความสำคัญกับประเด็นด้านความมั่นคงทางทะเล โดยเฉพาะ การสร้างเสถียรภาพในทะเลจีนใต้ตามด้วยเรื่องความร่วมมือการค้าเสรีในกรอบความตกลงหุ้นส่วนยุทธศาสตร์ทางเศรษฐกิจภาคพื้นแปซิฟิก (Trans-Pacific Partnership: TPP) การกระชับความสัมพันธ์กับอาเซียน สหรัฐฯ พยายามเข้าพบคนกลุ่มต่างๆ ของสังคมและการเมืองในประเทศที่เดินทางไปเยือนทั้งฝ่ายรัฐบาล ฝ่ายตรงข้ามรัฐบาล ผู้นำทางการเมือง นักวิชาการ ภาคประชาสังคม กลุ่มเยาวชน เพื่อปลูกฝังค่านิยมประชาธิปไตยให้แก่เยาวชนผ่านทางสถาบันทางความร่วมมือและสันติภาพที่สนับสนุนโดยสหรัฐฯ

นายรัสเซลพบปะกับ รมว.กระทรวงการต่างประเทศและปลัดกระทรวงต่างประเทศมาเลเซีย ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการประสานงานอาเซียน ซึ่งสหรัฐฯ ได้จัดลำดับความสำคัญของอาเซียนไว้ลำดับต้นๆ ในปีนี้ และเพื่อระบุแนวทางที่สหรัฐฯ จะสร้างความสัมพันธ์ที่แข็งแกร่งกับอาเซียนด้วย อีกทั้ง เข้าพบรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม เรื่องความตึงเครียดในทะเลจีนใต้ ความรุนแรงจากลัทธิสุดโต่ง และกลุ่มก่อการร้าย

เมื่อวันที่ 26 ม.ค.58 ผู้ช่วยรัฐมนตรีรัสเซลได้พบปะกับเจ้าหน้าที่ระดับอาวุโสของรัฐบาลและบุคคลในแวดวงการเมืองของไทย เพื่อหารือเกี่ยวกับมิตรภาพ 182 ปี ระหว่างสหรัฐฯ กับไทย การกลับสู่ระบอบประชาธิปไตย สิทธิมนุษยชน และประเด็นอื่นๆ ที่มีความสำคัญต่อทั้งสองประเทศและภูมิภาค จากที่กล่าวมา การที่ผู้ช่วยรัฐมนตรีรัสเซลแห่งสหรัฐฯ เดินทางเยือนไทย

และประเทศอื่นๆ ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้แสดงให้เห็นว่า สหรัฐฯ ให้ความสำคัญกับภูมิภาคนี้⁴

ส่วนการลงนามความตกลงที่สำคัญระหว่างไทย-จีน ในช่วงต้นปี 2558 ที่ผ่านมา ไทยและจีนได้บรรลุการลงนามความตกลงที่สำคัญ 2 ฉบับ ได้แก่

1) บันทึกความเข้าใจว่าด้วยความร่วมมือระหว่างรัฐบาลไทยกับรัฐบาลจีน ด้านการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานทางรถไฟของประเทศไทยในกรอบยุทธศาสตร์การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านคมนาคมขนส่งของไทย พ.ศ. 2558-2565

2) บันทึกความเข้าใจว่าด้วยความร่วมมือด้านการค้าสินค้าเกษตร ซึ่งจะ เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของทั้งสองประเทศ และเศรษฐกิจของ ภูมิภาคในระยะยาว

อีกทั้ง มีการจัดตั้งคณะกรรมการร่วมไทย-จีน ทั้งในส่วนของการพัฒนา เส้นทางรถไฟและความร่วมมือด้านการค้าสินค้าเกษตร การลงนามความตกลง ทั้ง 2 ฉบับ เป็นการยืนยันความสำคัญของความสัมพันธ์ระหว่างไทยและจีน การพัฒนาเส้นทางรถไฟจะเป็นจุดเริ่มต้นที่จะนำไปสู่การพัฒนาเส้นทางรถไฟ เชื่อมจีน สปป.ลาว ไทย ทำให้มีปริมาณสินค้าและนักท่องเที่ยวระหว่างประเทศ ในภูมิภาคเพิ่มขึ้นต่อไปในอนาคต สำหรับความร่วมมือด้านการซื้อสินค้าเกษตร จีนจะพิจารณาเพิ่มปริมาณการซื้อสินค้าเกษตรจากไทยให้มากขึ้น เช่น ข้าว และ ยางพารา ส่วนความร่วมมือในภูมิภาค GMS นั้น จีนพร้อมที่จะร่วมมือกับไทย ในการส่งเสริมการพัฒนาในอนุภูมิภาคในทุกมิติ⁵

⁴ การเดินทางเยือนประเทศไทยของผู้ช่วยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ สหรัฐอเมริกา ฝ่ายกิจการเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ นายแดเนียล รัสเซล, 26 ม.ค.58, ออนไลน์ <http://thai.bangkok. usembassy.gov/news/press/2015/nrot003.html>

⁵ ออนไลน์ <http://www.thaigov.go.th/2012-07-18-11-42-15/item/88538-id88538.html>

(4) ภาพเหตุการณ์ในอนาคต (Pictures in the Future)

สหรัฐฯ กำลังถูกท้าทายอำนาจอย่างหนัก โดยเฉพาะอิทธิพลด้านเศรษฐกิจของสหรัฐฯ กำลังลดลงเรื่อยๆ เนื่องจากปัจจัยหลายประการ แต่ทั้งนี้ ปัจจัยหนึ่งที่เป็นที่จับตามอง คือ การแผ่ขยายอิทธิพลของจีน อีกทั้ง ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มีการรวมกลุ่มกันทั้ง AEC, ASEAN+3, ASEAN+6, ASEAN+8, FTA อาเซียนกับจีน อาเซียนกับญี่ปุ่น ซึ่งการรวมกลุ่มเหล่านี้ไม่มีสหรัฐฯ ร่วมอยู่ด้วย ทำให้สหรัฐฯ รู้สึกว่าบทบาททางด้านเศรษฐกิจของตน กำลังลดลงเรื่อยๆ จนเป็นเหตุให้สหรัฐฯ มีความพยายามที่จะกลับมาเป็นศูนย์กลางความสัมพันธ์ระหว่างประเทศอีกครั้ง⁶

แต่ถึงแม้สหรัฐฯ จะให้ความสำคัญกับบทบาทของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เพิ่มขึ้น และพยายามสร้างความสัมพันธ์อันดีกับไทย แต่ด้วยที่ผ่านมาสหรัฐฯ เลือกว่าปฏิบัติในการสร้างความสัมพันธ์อย่างไม่เท่าเทียมกันในแต่ละประเทศ จึงทำให้ไทยยังมีความหวาดระแวงอยู่มาก ประกอบกับการฟื้นความสัมพันธ์ของสหรัฐฯ กับไทยยังถูกจำกัดด้วยข้อกฎหมายระหว่างประเทศ นักการเมืองสหรัฐฯ ยังขาดความเข้าใจสถานการณ์ในประเทศไทย

โดยหลังจากเกิดเหตุการณ์รัฐประหารในประเทศไทย สหรัฐฯ ได้เดินทางเยือนไทยเพื่อสร้างสัมพันธ์อันดี แต่กลับส่งสัญญาณต่อต้านรัฐประหารไปพร้อมๆ กัน ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างไทยและสหรัฐฯ ยังไม่ดีเท่าที่ควร เนื่องจากสหรัฐฯ เน้นประเด็นการเมืองไทย โดยแสดงจุดยืนในการต่อต้านรัฐประหาร ทำให้การเยือนภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในแง่มุมมองการเพิ่มบทบาทของสหรัฐฯ⁷ กับไทยในระยะเวลายาวไกลอาจยังไม่สามารถเกิดขึ้นได้

⁶⁻⁷ รศ.ดร.ประภัสสร เทพชาตรี, การต่างประเทศของไทยปี 2015 (ตอนที่2), ออนไลน์ <http://thechatree.blogspot.com/2015/04/2015-2.html>, 1 เม.ย.58

เนื่องจากท่าที่ต่างๆ และการที่สหรัฐฯ ประกาศว่าจะเริ่มความสัมพันธ์กับไทย ก็ต่อเมื่อไทยมีการเลือกตั้ง⁸

อย่างไรก็ตาม หากค่านึงถึงผลประโยชน์แห่งชาติเป็นสำคัญ ไทยจึงน่าจะยึดอาเซียนเป็นหลัก โดยอาศัยการเจรจาผ่านเวทีต่างๆ อาทิ FTA ASEAN+6 “ความร่วมมือทางเศรษฐกิจในภูมิภาคของอาเซียน (Regional Comprehensive Economic Partnership: RCEP) ซึ่งไทยน่าจะได้รับประโยชน์จาก RCEP มากกว่าการเข้าร่วม TPP ของสหรัฐฯ เนื่องจากการเข้าร่วม TPP อาจส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ไทย-จีน ได้

(5) ผลกระทบต่อไทย (Impacts)

ผลกระทบเชิงบวก (Opportunities)

เนื่องจากภาวะการแข่งขันกันของมหาอำนาจในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ทำให้ไทยมีความตกลงร่วมมือกับประเทศมหาอำนาจด้านการลงทุน โครงสร้างพื้นฐานในประเทศ และความตกลงในการพัฒนาด้านอื่นๆ เพิ่มขึ้น มีการพัฒนาเศรษฐกิจและรายได้ประชากรเพิ่มขึ้น และเกิดกลไกการแข่งขันกันในกลุ่มประเทศอาเซียน ทำให้เกิดการพัฒนาคุณภาพสินค้าและบริการให้เป็นที่ต้องการของตลาดโลกมากขึ้น

ผลกระทบเชิงลบ (Threats)

ในอนาคตคาดว่า จะเกิดขั้วอำนาจในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ระหว่างสหรัฐฯ กับจีนรุนแรงมากขึ้นเรื่อยๆ ลักษณะเช่นนี้จะทำให้ไทยมีความยากลำบากในการวางบทบาทในประชาคมโลก โดยต้องพยายามรักษาดุลยภาพของความสัมพันธ์กับประเทศมหาอำนาจที่จะเข้ามามีบทบาทต่อประเทศไทยมากขึ้น และด้วยภาวะการแข่งขันทางด้านเศรษฐกิจการค้าที่คาดว่าจะมีแนวโน้มสูงขึ้นจากการที่ประเทศมหาอำนาจต่างๆ อาจมุ่งให้ความสนใจลงทุน

⁸ สรุปผลการสนทนาปัญหายุทธศาสตร์ครั้งที่ 3/2558 เรื่อง “จับตาสถานการณ์ความมั่นคงและผลกระทบเชิงยุทธศาสตร์”, ศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์ สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ, 9 ก.ค.58

ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยเฉพาะ ให้ความสนใจลงทุนในประเทศเพื่อนบ้านของไทย ดังนั้น ไทยจึงอาจเสียเปรียบทางการค้าได้ หากขาดการเตรียมพร้อม และพัฒนาคุณภาพสินค้าและบริการให้เป็นที่ต้องการของตลาด

1.2 การขาดภาวะผู้นำในสังคมโลกเริ่มจะเข้าสู่วิกฤต

(1) สํารวจสภาวะแวดล้อม (Environmental Scanning)

สภาวะการณ์ของโลกจะสงบสุขหรือวุ่นวายนั้น ส่วนหนึ่งเกิดจากผู้นำของชาติมหาอำนาจที่มีบทบาทเป็นผู้ถือริโมตควบคุมชะตากรรมทิศทางของโลกไว้ โดยนิตยสารฟอร์บส์จัดอันดับ “8 บุคคลทรงอิทธิพลที่สุดในโลก ประจำปี 2014”⁹ โดยเรียงลำดับจากบุคคลที่ทรงอิทธิพลมากที่สุดไปน้อยที่สุด ดังนี้ 1) ประธานาธิบดี วลาดิเมียร์ ปูติน แห่งรัสเซีย 2) ประธานาธิบดี บาร์ค โอบามา แห่งสหรัฐฯ 3) ประธานาธิบดี สี จิ้นผิง แห่งสาธารณรัฐประชาชนจีน 4) สมเด็จพระสันตะปาปาฟรานซิส 5) นายกรัฐมนตรีหญิง อังเกลา แมร์เคิล 6) เจเน็ต เยลเลน ประธานธนาคารกลาง แห่งสหรัฐฯ 7) บิล เกตส์ เจ้าพ่อไมโครซอฟท์ และ 8) มาริโอ ดรากี ประธานธนาคารกลางยุโรป

สังเกตได้ว่า ประธานาธิบดี บาร์ค โอบามา แห่งสหรัฐฯ อยู่ในลำดับที่ 2 ซึ่งหล่นมาจากลำดับที่ 1 อาจเนื่องมาจากการถูกหักคะแนน เรื่องการขาดภาวะผู้นำในการแก้ไขปัญหาหลายๆ เรื่อง อาทิ การรับมือการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสอีโบล่า และการจู่โจมครั้งใหม่ของกระบวนการก่อการร้ายในอิรัก ซึ่งมีกองกำลังรัฐอิสลามแห่งอิรักและอัสซาม (ISIS) เป็นผู้อยู่เบื้องหลัง ซึ่งส่งผลให้โลกต้องเผชิญหน้ากับภัยคุกคามใหม่จากกลุ่มนักรบญิฮัดรัฐอิสลาม รวมถึงการสร้างความตึงเครียดด้วยการเผชิญหน้ากับรัฐบาลรัสเซียภายใต้การนำของประธานาธิบดี วลาดิเมียร์ ปูติน ประกอบกับ หลังเหตุการณ์มือปืน 3 คนยิงนักหนังสือพิมพ์ Charlie Hebdo อย่างอุกอาจ มีผู้เสียชีวิตถึง 31 คน ทำให้

⁹ กุมอนาคตโลก!!! 8 บุคคลทรงอิทธิพลที่สุด ปี 2014, 'ไทยรัฐออนไลน์ 9 พ.ย.57, ออนไลน์ <http://www.thairath.co.th/content/462090>

เกิดการเดินขบวนครั้งใหญ่ เพื่อแสดงจุดยืนไม่ให้ใช้ความรุนแรง ไม่เห็นด้วย และไม่กลัว ณ กรุงปารีส นำโดย ประธานาธิบดีฝรั่งเศส และผู้นำกว่า 40 ประเทศ แต่กลับไร้เงามหาอำนาจอย่าง ประธานาธิบดี โอบามา แห่งสหรัฐฯ ทำให้ชาวอเมริกันต่างผิดหวังเป็นอย่างมากกับการหายตัวของโอบามาจากเหตุการณ์สำคัญระดับโลกครั้งนี้

ประธานาธิบดี บารัค โอบามา จึงถูกมองว่า เป็นผู้ผู้นำที่ไร้คุณภาพ ขาดการใช้จังหวะ หรือไม่รู้จักรู้ใช้โอกาสให้ได้ผลสูงสุด ขาดความกล้าหาญ วิธีคิด การวิเคราะห์ข้อดีข้อเสียให้รอบคอบก่อนตัดสินใจ และประเด็นสุดท้ายคือ เป็นผู้ผู้นำเพียงแค่ตำแหน่ง แต่ไม่ทำงานให้คนในประเทศหรือโลกศรัทธา หรือเรียกว่า มีแต่อำนาจที่ได้มาจากกฎหมาย (Authority) แต่ไม่มีความศรัทธา (Trust)¹⁰

(2) ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง (Theories Design Structure of Evident)

“ภาวะผู้นำ” เป็นกระบวนการอิทธิพลทางสังคมที่บุคคลหนึ่งตั้งใจใช้อิทธิพลต่อผู้อื่นให้ปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ ตามที่กำหนด รวมทั้งการสร้างสัมพันธระหว่างบุคคลขององค์การ ดังนั้น ภาวะผู้นำจึงเป็นกระบวนการอิทธิพลที่ช่วยให้กลุ่มบุคคลสามารถบรรลุเป้าหมายที่กำหนด จากคำนิยามที่กล่าวมานี้ ยังมี

¹⁰ ศ.ดร.จีระ หงส์ลดารมภ์, ประกาศนายนที่ปารีสชื่อโอบามา

ความแตกต่างกันในประเด็นต่างๆ เช่น ใครเป็นผู้ใช้อิทธิพล วัตถุประสงค์ของการใช้อิทธิพลคืออะไร ลักษณะ วิธีการใช้อิทธิพลเป็นอย่างไร และผลลัพธ์ของการใช้อิทธิพลคืออะไร เป็นต้น ไม่มีคำนิยามใดผิดหรือถูกเพียงนิยามเดียว แต่ขึ้นอยู่กับทางเลือกคำนิยามนั้นไปใช้อธิบายเพื่อสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับภาวะผู้นำในแต่ละกรณี ซึ่งจะสังเกตได้ว่าภาวะผู้นำเป็นกระบวนการ ไม่ใช่ตัวบุคคล¹¹

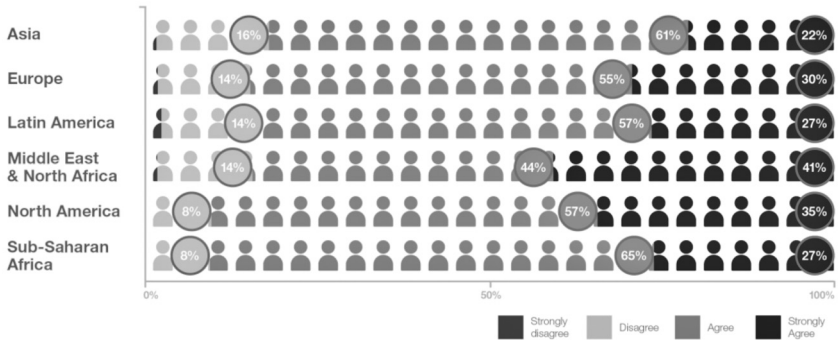
ภายใต้บริบทของโลกที่เปลี่ยนแปลงในปัจจุบันย่อมมีผลกระทบต่อผู้นำที่จะต้องปรับเปลี่ยนแนวคิดเชิงกระบวนการทัศน์ใหม่ เพื่อให้สามารถเผชิญต่อแนวโน้มที่จะเกิดขึ้นต่อไปในอนาคตได้อย่างมีประสิทธิภาพ จึงคาดว่าผู้นำในอนาคตควรมีคุณสมบัติ คือ 1) ยอมรับแนวคิดที่ต้องให้บริการ 2) มีมุมมองที่กว้างไกลระดับโลก 3) เข้าใจองค์การรูปแบบใหม่จากมุมมองที่เป็นองค์รวม เป็นลักษณะบูรณาการ 4) มีความยืดหยุ่นสูง ต้องมีความสามารถในการบริหารการเปลี่ยนแปลง ผู้นำในทศวรรษที่ 21 ต้องชอบความท้าทายและการทดลองใหม่ๆ 5) จะต้องผูกพันต่อการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ดังนั้น การเปลี่ยนแปลงกับภาวะผู้นำจะดำเนินคู่กันตลอดไป 6) ต้องมีความสามารถในการสร้างความสมดุลระหว่างงานในตำแหน่งหน้าที่ผู้นำ กับด้านชีวิตส่วนตัวได้ดี รวมทั้งการสร้างความองงามด้านความรู้สมัยใหม่ที่เกี่ยวกับวิชาชีพของตน

(3) ตัวบ่งชี้/ ปัจจัยสำคัญ (Indicators/ Triggers)

จากผลสำรวจผู้ตอบแบบสอบถามร้อยละ 86 เห็นด้วยว่าเรากำลังเผชิญวิกฤตการณ์ขาดภาวะความเป็นผู้นำ อาจเนื่องมาจากประชาคมระหว่างประเทศประสบความล้มเหลวในการแก้ไขปัญหาสำคัญๆ ของโลกในปีที่ผ่านมา อาทิ การจัดการกับภาวะโลกร้อน อีกทั้ง แทบจะไม่สามารถจัดการกับความล้มเหลวของเศรษฐกิจโลกได้ ซึ่งก่อให้เกิดปัญหาที่รุนแรงในอเมริกาเหนือและยุโรป ความรุนแรงดังกล่าวยังคงมีอยู่ในภูมิภาคตะวันออกกลาง แสดงให้เห็นว่า

¹¹ Saruthipong Bhuwatvaranon, แนวคิด หลักการ ทฤษฎี ภาวะผู้นำ (Principles and Theories in Education Leadership), ออนไลน์ <http://www.saruthipong.com/port/document/299-701/299-701-1.pdf>

ผลกระทบส่วนใหญ่และความกังวลเกี่ยวกับปัญหานี้ คือ การขาดภาวะความเป็นผู้นำ

สิ่งที่แสดงถึงทักษะภาวะความเป็นผู้นำในโลกทุกวันนี้ที่ได้จากการสำรวจ (แสดงดังแผนภาพ) ได้แก่ 1) การวางแผนระยะยาว 2) ทักษะในการสื่อสารที่แข็งแกร่ง 3) ลำดับความสำคัญของความยุติธรรมทางสังคมที่เหนือการเจริญเติบโตทางการเงิน 4) การเอาใจใส่ 5) ความกล้าหาญ 6) คุณธรรม และ 7) การทำงานร่วมกัน โดยเฉพาะ ผู้นำที่ดีที่สุดต้องสามารถไกล่เกลี่ย รวมถึงฟังความคิดเห็นต่างๆ ก่อนการตัดสินใจในการสร้างทีมงาน ถือเป็นกุญแจสำคัญของความสามารถในเชิงบวกต่อการเผชิญกับความยากลำบาก การใช้พลังงานของโลกในแง่ดีเป็นแรงบันดาลใจให้แก่ตนเอง¹²

(4) ภาพเหตุการณ์ในอนาคต (Pictures in the Future)

แม้ว่าสหรัฐฯ จะยังคงเป็นผู้นำในประชาคมโลก แต่สภาพการเป็นมหาอำนาจขั้วเดียวที่ครองอำนาจ (unipolar moment of American dominance) ได้ผ่านไปแล้ว ทั้งจากบทบาทความเป็นผู้นำของนายโอบามาก็ดูเหมือนจะส่งผลต่อการลดทอนอิทธิพลในเวทีโลกลง ประกอบกับ ความโดดเด่นเป็นตัวของตัวเอง และถูกที่ถูกลเวลาของสี จิ้นผิง โดยประกาศนโยบาย “สี่ด้านล้วนทั่ว”

¹² ออนไลน์ <http://reports.weforum.org/outlook-global-agenda-2015/top-10-trends-of-2015/3-lack-of-leadership/>

สร้างสังคมมีกินอยู่เย็นเป็นสุข ที่มาพร้อมกับการล้างบางเครือข่ายเจ้าหน้าที่พรรคคอมมิวนิสต์ที่ทุจริตคอร์รัปชันอย่างต่อเนื่องจริงจัง จากที่กล่าวมา สามารถบ่งชี้ได้ว่า ในอนาคตข้างหน้า บทบาทความเป็นผู้นำอาจส่งผลเชื่อมโยงต่อบทบาทในประชาคมโลก

โดยภายในปี 2563 ได้มีการคาดการณ์ว่าจีนจะกลายมาเป็นเศรษฐกิจที่มีขนาดใหญ่เป็นอันดับสองของโลก อินเดียจะยังคงเติบโตอย่างสม่ำเสมอ รัสเซียจะฟื้นกลับมาอีกครั้งเนื่องจากทรัพยากรน้ำมันและแร่ธาตุของประเทศ บราซิล อิหร่าน อินโดนีเซีย และตุรกีจะมีอิทธิพลมากขึ้น หากสามารถรักษาการเติบโตทางเศรษฐกิจและเสถียรภาพทางการเมืองไปจนถึงทศวรรษหน้า

อย่างไรก็ตาม ในขณะที่ยังไม่มีประเทศใดกล้าท้าทายความเป็นผู้นำของสหรัฐฯ โดยตรง แต่แน่นอนว่าจะเห็นอิทธิพลที่เพิ่มขึ้นของมหาอำนาจอื่นๆ ในประเทศและภูมิภาคโดยรอบมหาอำนาจเหล่านั้น¹³ แต่ทั้งนี้ หากสหรัฐฯ จะคงไว้ซึ่งบทบาทความเป็นผู้นำต่อไปนั้น ภาวะผู้นำของประเทศถือเป็นปัจจัยสำคัญอย่างมากในการที่จะโน้มน้าวให้มหาอำนาจอื่นๆ ให้ความร่วมมือ

(5) ผลกระทบต่อไทย (Impacts)

ผลกระทบเชิงบวก (Opportunities)

ภาวะความเป็นผู้นำของสหรัฐฯ ในสายตานานาชาติตกต่ำที่สุดนับตั้งแต่สิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นต้นมา หรือนับตั้งแต่สหรัฐฯ เป็นอภิมหาอำนาจเกิดการเปลี่ยนแปลงดุลอำนาจ ลดการผูกขาด และการแทรกแซงจากประเทศมหาอำนาจเดิม ไทยสามารถเจริญสัมพันธ์มิตรกับดุลอำนาจขั้วอื่น เพื่อสร้างความสมดุล และโอกาสในการพัฒนาประเทศด้านต่างๆ

ผลกระทบเชิงลบ (Threats)

เสถียรภาพในเวทีโลกไม่มั่นคง เช่น เศรษฐกิจ การค้า การก่อการร้าย ข้ามชาติ การเมืองระหว่างประเทศ เป็นต้น ในยุคโลกาภิวัตน์ เน้นเศรษฐกิจและ

¹³ โลกในอนาคตปี ค.ศ. 2020, จับตาเอเชียตะวันออก, ออนไลน์<http://www.eastasiawatch.in.th/article.php?id=23>

เทคโนโลยีเป็นหลัก ทำให้โลกเชื่อมโยงกันอย่างเสรีโดยการค้า การลงทุน การเงินและเทคโนโลยี การกีดกันทางการค้าน้อยลง ภาษีศุลกากรเป็นศูนย์ เทคโนโลยีสารสนเทศ อินเทอร์เน็ต อะไรเกิดขึ้นในจุดหนึ่งของโลกกระทบทุกประเทศพร้อมๆ กัน ดังนั้น ทุกภาคส่วนควรตระหนักถึงความสำคัญของการเปลี่ยนแปลงระดับโลก โดยกลับมาพิจารณาว่าจะปรับตัวอย่างไร เช่น การบริหารการเปลี่ยนแปลง ภาวะผู้นำ พัฒนาทุนมนุษย์ให้มีคุณภาพ

1.3 การรวมกลุ่มประชาคมอาเซียนจะเป็นไปในทิศทางใด

(1) สํารวจสภาวะแวดล้อม (Environmental Scanning)

ประชาคมอาเซียนถือกำเนิดขึ้นอย่างเป็นทางการเมื่อ ต.ค.46 ด้วยปฏิญญา “ข้อตกลงบาหลี 2” (Bali Concord II) จากนั้นในเดือน ม.ค.51 ที่ประชุมสุดยอดอาเซียนครั้งที่ 12 ณ เมืองเซบู ฟิลิปปินส์ ได้เห็นชอบให้เลื่อนการรวมตัวเป็นประชาคมอาเซียนเร็วขึ้น 5 ปี จากปี 2563 เป็นปี 2558 เกิด “ปฏิญญาเซบูว่าด้วยการเร่งจัดตั้งประชาคมอาเซียนภายในปี พ.ศ.2558” (Cebu Declaration on the Acceleration of the Establishment of an ASEAN Community by 2015) โดยประกอบด้วย 3 เสาหลัก ได้แก่ 1) ประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียน (ASEAN Political Security Community หรือ APSC) 2) ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (ASEAN Economic Community หรือ AEC) และ 3) ประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน (ASEAN Socio-Cultural Community หรือ ASCC)

ซึ่ง วันที่ 31 ธ.ค.58 คือกำหนดที่เหล่าประเทศสมาชิกขีดเส้นตายการรวมตัวกันเป็นประชาคมอาเซียน ทำให้ปีนี้ถือเป็นปีถือเป็นจุดเริ่มต้นที่จะชี้บอกได้ว่า “ทิศทางหลังการรวมกลุ่มของประชาคมอาเซียน (ASEAN Community) จะเป็นเช่นไร” รวมถึงอิทธิพลของมหาอำนาจอย่างจีนและสหรัฐฯ ในภูมิภาคนี้จะมีรูปร่างหน้าตาอย่างไร¹⁴

¹⁴ 10 แนวโน้มที่ควรจับตามองในปี 2015 ของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้, 5 ม.ค.58, ออนไลน์ http://www.matichon.co.th/news_detail.php?newsid=1420454175

ปัจจุบันอาเซียนได้ผลักดันการจัดตั้งกลุ่มเฉพาะกิจระดับสูง เพื่อร่างแผนปฏิบัติงาน ซึ่งมีกำหนดจะเริ่มดำเนินงานตั้งแต่ ม.ค.58 โดยเฉพาะได้สร้างสรรค์วิสัยทัศน์ประชาคมอาเซียนภายหลังปี 2558 ซึ่งเน้นถึงแนวทางหลักของอาเซียน ได้แก่ 1) การเสริมสร้างประชาคมอาเซียนต่อไปและสร้างความเชื่อมโยงกันระหว่าง 3 เสาหลักในระดับที่สูงขึ้น 2) ผลักดันการปฏิบัติเป้าหมายต่างๆ ที่มุ่งสู่มนุษย์และล้อมมนุษย์เป็นศูนย์กลางของอาเซียนต่อไป 3) สร้างสรรค์ประชาคมที่พึ่งพาตนเองและสามารถแก้ไขความท้าทายใหม่ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ¹⁵ โดยได้จัดทำ ASEAN Community's Post-2015 Vision ในหลายประเด็น อาทิ การประเมินการดำเนินการตาม Blueprints ปัจจุบันและรูปแบบเอกสารของวิสัยทัศน์อาเซียนภายหลังปี 2558 ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับองค์ประกอบหลักของวิสัยทัศน์

(2) แนวคิด/ ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง (Theories Design Structure of Evident)

ทฤษฎีการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน (Interdependence Theory) จากหนังสือที่ตีพิมพ์เมื่อ ค.ศ.1977 ของ Robert O. Keohane และ Joseph S. Nye, Jr เรื่อง Power and Interdependence : World Politics in Transition ได้อธิบายรูปแบบความร่วมมือระหว่างประเทศต่างๆ ในลักษณะการพึ่งพาอาศัยกันแบบต่างฝ่ายต่างได้ประโยชน์ร่วมกัน โดยจะมีช่องทางการติดต่อหลายทางระหว่างสังคมที่ไม่มีการจัดลำดับความสำคัญระหว่างประเด็นปัญหาต่างๆ อีกทั้ง เชื่อมั่นในการไม่ใช้กำลังทหารหรือใช้กำลังทหารให้น้อยที่สุด ซึ่งความร่วมมือกันสะท้อนออกมาให้เห็นในรูปแบบของกรอบความตกลง และความร่วมมือระหว่างกันในด้านต่างๆ ซึ่งมีความครอบคลุมทั้งด้านความมั่นคง เศรษฐกิจ และสังคมวัฒนธรรม

¹⁵ เวียดนามพยายามร่วมกับอาเซียนเพื่อสร้างประชาคมที่มีเอกภาพและพึ่งพาตนเอง, 26 ธ.ค.57, ออนไลน์ <http://vovworld.vn/>

ทฤษฎีการรวมตัวทางเศรษฐกิจ¹⁶ ได้แก่ 1) ข้อตกลงสิทธิพิเศษทางภาษี (Preferential tariff arrangement หรือ PTA) ซึ่งหมายถึง การให้สิทธิพิเศษทางภาษีศุลกากรระหว่างประเทศสมาชิกด้วยตนเอง 2) ข้อตกลงการค้าเสรี (Free trade arrangement หรือ FTA) ภาษีศุลกากรระหว่างประเทศในกลุ่มถูกกำจัดลง ฉะนั้นการไหลเข้าออกของสินค้าและบริการจะเป็นไปได้โดยเสรี 3) สหภาพศุลกากร (Customs union) เป็นอีกรูปแบบหนึ่งของการรวมตัว ซึ่งมีเงื่อนไขเพิ่มขึ้นจาก FTA คือ ประเทศสมาชิกกำหนดให้ใช้ภาษีศุลกากรในอัตราเดียวกัน สำหรับสินค้าเข้าที่มาจากประเทศที่ไม่อยู่ในสหภาพศุลกากร 4) ตลาดร่วม (Common market) นอกจากจะครอบคลุมถึงการเปิดเสรีการค้าสินค้าและบริการแล้ว ยังครอบคลุมถึงปัจจัยการผลิตด้วย โดย การไหลเข้าออกของทุนและการเคลื่อนย้ายแรงงานจะเป็นไปอย่างเสรีนั่นเอง 5) สหภาพเศรษฐกิจ (Economic union) การรวมตัวทางเศรษฐกิจที่ถือว่าแน่นแฟ้นที่สุด โดยมีการกำหนดทิศทางการดำเนินนโยบายการเงินและนโยบายการคลังที่สอดคล้องร่วมกัน อย่างที่เห็นจากสหภาพยุโรปทั้ง 27 ประเทศ ซึ่งในจำนวนนี้ 17 ประเทศในยูโรโซนมีการรวมตัวที่เข้มข้นขึ้นไปอีก เพราะใช้เงินยูโรเป็นเงินสกุลเดียวกัน

ทฤษฎีพหุนิยมของสังคม (The pluralist theory of society) เน้นความเป็นปัจเจกบุคคลและการยอมรับความแตกต่าง การปฏิบัติอย่างเท่าเทียมด้วยมาตรฐานเดียวกัน แนวคิดนี้เชื่อว่าการมีระบบการเมืองที่เปิดกว้างและเปิดให้แข่งขันกันจะสามารถรับรองเสถียรภาพของสังคมได้ อำนาจไม่กระจุกอยู่ที่กลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง

¹⁶ http://www.research-system.siam.edu/images/independent/BEHAVIORAL_PREPARATION_OF_WORKERS_IN_THE_IMPORT-EXPORT_BUSINESS_FOR_THE_ASEAN_COMMUNITY/7_%E0%B8%9A%E0%B8%97%E0%B8%97_2.pdf

(3) ตัวบ่งชี้/ ปัจจัยสำคัญ (Indicators/ Triggers)

พัฒนาการล่าสุดของประชาคมอาเซียนจากการประชุมสุดยอดเอเชียตะวันออก (East Asia Summit: EAS) ครั้งที่ 9 เมื่อ 13 พ.ย.57 ณ กรุงเนปโตว¹⁷ มีดังนี้

1) ที่ประชุมฯ ได้รับรองเอกสาร 4 ฉบับ ได้แก่ (1) ปฏิญญาการประชุมสุดยอดเอเชียตะวันออกว่าด้วยการปราบปรามการลักลอบค้าสัตว์ป่า (2) แถลงการณ์ประชุมสุดยอดเอเชียตะวันออกว่าด้วยแนวทางในการตอบสนองอย่างเร่งด่วนต่อภัยพิบัติ (3) แถลงการณ์ร่วมว่าด้วยการรับมือกับการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสอีโบล่าของภูมิภาค และ (4) แถลงการณ์ประชุมสุดยอดเอเชียตะวันออกว่าด้วยความรุนแรงและความโหดร้ายที่เพิ่มขึ้นจากการกระทำขององค์กร ก่อการร้าย/ หัวรุนแรงในอิรักและซีเรีย

2) ทหารือเกี่ยวกับความร่วมมือในประเด็นที่สำคัญหลายประเด็น อาทิ การคง EAS ไว้ให้เป็นเวทีหรือเชิงยุทธศาสตร์ระดับผู้นำที่เปิดกว้างและครอบคลุม โดยมีอาเซียนเป็นแกนกลางในการขับเคลื่อน รวมทั้ง ควรส่งเสริมค่านิยมร่วมและแนวปฏิบัติที่เป็นสากล ตลอดจนหลักนิติธรรมและกฎหมายระหว่างประเทศ/ การกระชับความร่วมมือใน 6 สาขาที่ EAS ให้ความสำคัญลำดับต้น ได้แก่ การเงิน พลังงาน การจัดการภัยพิบัติ การศึกษา สาธารณสุข และความเชื่อมโยง รวมทั้ง สนับสนุนให้มีการจัดประชุมรัฐมนตรีคลัง EAS เป็นประจำทุกปี และการให้ความสำคัญกับความร่วมมือด้านการจัดการภัยพิบัติ ตลอดจนสนับสนุนข้อเสนอร่วมของออสเตรเลียและเวียดนามที่ตั้งเป้าหมายร่วมกันที่จะขจัดมาลาเรียให้หมดไปจากภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิกภายในปี 2573

¹⁷ การประชุมสุดยอดเอเชียตะวันออก (East Asia Summit -EAS), กองความสัมพันธ์กับคู่เจรจาและองค์กรระหว่างประเทศ กรมอาเซียน, ม.ค.58, ออนไลน์ <http://www.mfa.go.th/asean/contents/files/partnership-20150119-170015-337408.pdf>

3) ได้หารือเรื่องความร่วมมือและสิ่งท้าทายที่เป็นข้อกังวลร่วมกัน ในประเด็นหลักๆ ได้แก่ *เชื้อไวรัสอีโบล่า* โดยแสดงความกังวล และสนับสนุนความร่วมมือในเรื่องนี้ โดยหลายประเทศได้ให้ความช่วยเหลือ ทั้งด้านงบประมาณและบุคลากรทางการแพทย์, *ปัญหาคาบสมุทรเกาหลี* โดยยินดีกับความคืบหน้าในการหารือระหว่างสำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ (กลต.) กับ กองเรือลำน้ำ กองเรือยุทธการ (กลน.) และสนับสนุนให้มีการปฏิบัติตามข้อมติที่เกี่ยวข้องของ UNSC รวมทั้ง สนับสนุนความพยายามต่างๆ ที่จะทำให้กลับคืนสู่การเจรจา 6 ฝ่าย, *ปัญหาความรุนแรงจากกลุ่มก่อการร้ายในอิรักและซีเรีย* โดยมีการเรียกร้องให้ปฏิบัติตามข้อมติของ UNSC ส่งเสริมความร่วมมือในการแก้ไขปัญหาอย่างบูรณาการ และการส่งเสริมความมั่นคงชายแดน โดยสนับสนุนการแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างกันให้มากยิ่งขึ้น, *ความมั่นคงทางทะเล* โดยเฉพาะสถานการณ์ในทะเลจีนใต้ ซึ่งที่ประชุมฯ ย้ำถึงการแก้ไขปัญหาด้วยการเจรจาอย่างสันติ การปฏิบัติตามกฎหมายระหว่างประเทศ การใช้ความยับยั้งชั่งใจไม่ดำเนินการใดๆ ที่ทำให้สถานการณ์ทวีความตึงเครียดมากขึ้น และการเจรจาจัดทำแนวปฏิบัติในทะเลจีนใต้ (COC)

อย่างไรก็ดี ยิ่งใกล้กำหนดเริ่มประชาคมอาเซียนเท่าใด กระแสการแสดงความเห็นถึงความไม่พร้อมกลับยิ่งดังหนาหูขึ้นเรื่อยๆ หลายฝ่ายต่างตั้งข้อสงสัยว่าการจัดตั้งประชาคมอาเซียนไม่น่าจะสำเร็จภายในปี 2558 ซึ่งหลักฐานที่ดูเหมือนจะมีน้ำหนักกว่าอาเซียนอาจจะต้องเลื่อนการเปิดประชาคมอาเซียนอีกนั้น มาจากการตั้งข้อสังเกตจากเนื้อหาการประชุมสุดยอดผู้นำอาเซียนในวาระต่างๆ อาทิ การประชุมสุดยอดผู้นำอาเซียนครั้งที่ 22 เดือนเมษายน 2556 ณ บรูไน ประกาศว่า “เป้าหมายที่เคยระบุว่า จะแล้วเสร็จในปี 2558 นั้น เป็นเป้าหมายสุดท้าย (milestone) ที่ต้องการไปให้ถึง ซึ่งอาจกินเวลาเพิ่มอีกหลายปี” จากเนื้อความผลการประชุมครั้งนี้ นับเป็นการพูดเปิดทางว่าประชาคมอาเซียนอาจไม่เกิดตามแผนที่ได้วางไว้ และจากการประชุม

สุดยอดผู้นำอาเซียนครั้งที่ 24 เดือนพฤษภาคม 2558 ณ กรุงเนปิดอว์, สาธารณรัฐแห่งสหภาพพม่า มีประเด็นสำคัญคือ วิสัยทัศน์ของอาเซียนในอนาคตกำลังอยู่ระหว่างการจัดทำวิสัยทัศน์ประชาคมอาเซียนหลังปี 2558 (ASEAN Community's Post 2015) โดยจะเป็นวิสัยทัศน์ฉบับใหม่ที่ครอบคลุมในทุกด้าน สามารถทำให้บรรลุผล และมีการกำหนดแผนปฏิบัติงานอย่างชัดเจน ส่วนในระหว่างนี้จะปฏิบัติตามแผนงานการจัดตั้งประชาคมอาเซียน (ASEAN Community Blueprints) จึงดูเหมือนว่าจะใช้วิธีปรับเปลี่ยนแผนเดิมหรือขยายเวลาออกไปอีก หรือการกำหนดวิสัยทัศน์อาเซียนใหม่หลังปี 2558 อาจนำมาซึ่งแผนงานใหม่ทั้งหมด ซึ่งเชื่อว่าจะได้แผนปฏิบัติอย่างเป็นขั้นตอนแก้ไขจุดอ่อนที่เกิดขึ้นอย่างชัดเจน ซึ่งก็หมายความว่ามีความละเอียดมากกว่าที่เคยเป็นมา¹⁸

(4) ภาพเหตุการณ์อนาคต (Picture in the Future)

อาเซียนจะทวีความสำคัญต่อไทยเป็นอย่างมาก เนื่องจากปัจจุบันอาเซียนเป็นประเทศคู่ค้าอันดับ 1 ของไทย โดยประมาณร้อยละ 60-70 ของ GDP มาจากการส่งออกของไทย นอกจากนี้ อาเซียนกำลังเป็นสถาบันหลักในภูมิภาค เป็นเวทีพหุภาคีทางการทูตที่สำคัญที่สุดในภูมิภาค อาเซียนกำลังจะกลายเป็นแกนกลางของสถาปัตยกรรมในภูมิภาค อาเซียนจะเป็นแกนหลักของสถาบัน ระบบความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในภูมิภาค สังเกตได้จากหลายประเทศเริ่มดำเนินความสัมพันธ์ในเชิงรุกกับอาเซียน ไม่ว่าจะเป็นจีน อินเดีย ยุโรป และสหรัฐฯ อีกทั้ง อาเซียนมีขนาดเศรษฐกิจใหญ่ติดอันดับ 1 ใน 10 ของโลก โดยมี GDP สูงถึงกว่า 2 ล้านล้านเหรียญสหรัฐฯ ส่งผลให้อาเซียนกำลังจะผงาดขึ้นมา (the rise of ASEAN) และคาดว่าแนวโน้มเศรษฐกิจของอาเซียนน่าจะมีการขยายตัวเพิ่มขึ้นอีกหลายเท่า จนอาจมีขนาดใหญ่ติดอันดับ 1 ใน 5 ของโลก ในปี 2573 นั้นหมายความว่า อาเซียนจะเป็นมหาอำนาจ

¹⁸ “สถานการณ์โลก”, ไทยโพสต์ ปีที่ 18 ฉบับที่ 6466, 20 ก.ค.57

เศรษฐกิจโลก หรือเป็นตัวแปรสำคัญในระบบเศรษฐกิจและระบบการเมืองโลก
ในไม่ช้า

(5) ผลกระทบต่อไทย (Impacts to Thailand)

ไทยจะได้ประโยชน์อย่างมากจากการเป็นสมาชิกของอาเซียน ดังนั้น
ไทยจะต้องให้ความสำคัญกับการเตรียมความพร้อมสู่ประชาคมอาเซียน¹⁹ โดย
ประเด็นที่ไทยควรให้ความสำคัญในลำดับต้นๆ คือมาตรการใหม่ๆ การระบุ
cross-cutting issues ที่คาบเกี่ยวมากกว่า 1 สาขา และแนวทางที่บูรณาการ
และประสานงานระหว่างสาขา เช่น การค้ามนุษย์ ยาเสพติด สิ่งแวดล้อม
การระบุประเด็นที่สามารถจัดทำเป้าหมายการพัฒนาของอาเซียน (ASEAN
Development Goal) เช่น การศึกษา สาธารณสุข การขจัดความยากจน เป็นต้น
ผลกระทบเชิงบวก (Opportunities)

ประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียน (APSC) ความร่วมมือ
ในการจัดการกับปัญหาความมั่นคงไม่ตามแบบจะเพิ่มขึ้น อาทิ มีการกำหนด
มาตรการด้านการค้ามนุษย์ การกำหนดมาตรการลดยาเสพติด และกลไก
แก้ไขข้อพิพาทโดยสันติวิธี เป็นต้น

ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (AEC) การเปิดเสรีใน 5 ด้าน ทั้งเสรีการค้า
สินค้า บริการ การลงทุน การเคลื่อนย้ายเงินทุน และการเคลื่อนย้ายแรงงานฝีมือ
จะทำให้ตลาดมีขนาดใหญ่และหลากหลาย สามารถรองรับผลผลิตที่มีคุณภาพ
แตกต่างกัน ประชาชนมีทางเลือกมากขึ้น ความร่วมมือและปฏิสัมพันธ์ทาง
เศรษฐกิจระหว่างไทยกับประเทศสมาชิกอาเซียนมากขึ้น และไทยจะกลายเป็น
ศูนย์กลางทางด้านเศรษฐกิจของอาเซียน โดยเฉพาะในสาขาที่ไทยมีความพร้อม
และได้เปรียบ เช่น สินค้าที่ไทยส่งออก ได้แก่ น้ำตาล ผัก ผลไม้กระป๋อง
อาหารแช่แข็ง กระจาดขี้ผึ้ง สิ่งพิมพ์ ยานยนต์ ชิ้นส่วนเครื่องจักร เนื้อสัตว์แปรรูป
เครื่องสำอาง ผลิตภัณฑ์เหล็ก อัญมณี ข้าว สิ่งทอ ยางพารา และเม็ดพลาสติก

¹⁹ ไทยกับการเตรียมความพร้อมสู่ประชาคมอาเซียน (ตอนที่1), ออนไลน์ <http://www.castu.org/view/id/5331b9d94a8bb6404e000010>

รวมทั้ง มีโอกาสขยายธุรกิจไปในอาเซียนมากขึ้น อาทิ ธุรกิจบริการด้านการศึกษา นานาชาติ ภาพยนตร์ ธุรกิจการจัดประชุม (MICE) การท่องเที่ยว บริการสุขภาพ สปาและนวดแผนไทย และบริการโทรคมนาคม

การรวมตัวกันของประเทศสมาชิกอาเซียน ทำให้มีอำนาจต่อรองทางการค้ากับกลุ่มเศรษฐกิจในภูมิภาคอื่นๆ มากขึ้น กระตุ้นให้ผู้ประกอบการขนาดกลางและขนาดย่อมเร่งพัฒนาฝีมือ รวมถึงสินค้าและบริการให้ได้คุณภาพมาตรฐานมากขึ้น พร้อมทั้งจะแข่งขันในระดับระหว่างประเทศ การเคลื่อนย้ายการลงทุนอย่างเสรีในอาเซียน จะทำให้ธุรกิจไทยมีโอกาสมากขึ้น ในการย้ายฐานการผลิตและการลงทุนไปยังประเทศอาเซียน และการที่อาเซียนจะเป็นตลาดและฐานการผลิตเดียว จะเป็นแรงจูงใจให้ประเทศนอกอาเซียนสนใจมาลงทุนในภูมิภาคอาเซียนและในไทยมากขึ้น แรงงานฝีมือของไทยจะมีโอกาสทำงานในประเทศสมาชิกอาเซียนมากขึ้น อีกทั้ง ไทยจะมีแรงงานฝีมือที่มาจากประเทศสมาชิกอาเซียน มาช่วยพัฒนาและขับเคลื่อนเศรษฐกิจไทยเพิ่มขึ้น

ประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน (ASCC) ไทยได้รับประโยชน์ในด้านต่างๆ²⁰ อาทิ

- ด้านความร่วมมือพัฒนามนุษย์ ประชาชนไทยมีโอกาสเรียนรู้เกี่ยวกับประเทศเพื่อนบ้านในอาเซียนมากขึ้น รวมทั้ง สถานศึกษามีการปรับตัวเพื่อเข้าสู่ประชาคมอาเซียน นอกจากนี้ แรงงานในประเทศไทยจะมีโอกาสพัฒนาตนเอง เพื่อเพิ่มความสามารถในการแข่งขันกับแรงงานในประเทศอาเซียนอื่นๆ
- ด้านการคุ้มครองและสวัสดิการสังคม ภาครัฐจะให้ความสำคัญกับสวัสดิการสังคมมากขึ้น เพื่อให้เป็นไปตามกรอบความร่วมมือของประชาคม

²⁰⁻²² รศ.ดร. ประภัสสร เทพชาตรี, ผลกระทบของประชาคมอาเซียนต่อไทย, หนังสือพิมพ์ไทยโพสต์, ฉบับวันที่ 14 พ.ย.56, ออนไลน์ <http://www.castu.org/view/id/5331934db4f2d3b378000003>

อาเซียน นอกจากนี้ จะมีความร่วมมือในการคุ้มครองและสวัสดิการสังคม เพิ่มมากขึ้นระหว่างประเทศสมาชิกอาเซียน ซึ่งจะส่งผลดีต่อไทย

- ด้านความยุติธรรมและสิทธิทางสังคม มีความร่วมมือในการส่งเสริม และคุ้มครองสิทธิ และสวัสดิการสำหรับ สตรี เด็ก ผู้สูงอายุ และผู้พิการ จะเพิ่มขึ้น อย่างไรก็ตาม

- ด้านสิ่งแวดล้อม มีความร่วมมือในการจัดการปัญหาสิ่งแวดล้อม ระหว่างประเทศสมาชิกอาเซียนเพิ่มมากขึ้น ซึ่งจะทำให้การจัดการปัญหา สิ่งแวดล้อมในประเทศไทยมีแนวโน้มดีขึ้น

- ด้านการสร้างอัตลักษณ์อาเซียน มีความร่วมมือและความพยายาม ในการแสวงหา และสร้างอัตลักษณ์อาเซียนเพิ่มมากขึ้น

ผลกระทบเชิงลบ (Threats)

ประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียน (APSC) ถึงแม้ว่าจะมีความร่วมมือในการส่งเสริมประชาธิปไตยและสิทธิมนุษยชนมากขึ้น แต่คาดว่า ปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชน การค้ามนุษย์ การกดขี่แรงงานต่างด้าว การโยกย้ายถิ่นฐานของคนในภูมิภาค อาชญากรรมข้ามชาติ ก่อการร้าย เครือข่าย การค้ายาเสพติดข้ามชาติ และอาชญากรรมทางคอมพิวเตอร์ และการ เคลื่อนย้ายแรงงานโดยเสรี อาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อความสงบสุข ความมั่นคง ภายในประเทศ อีกทั้ง การแสวงประโยชน์จากการเปิดและเคลื่อนย้ายเสรี จะทำให้การป้องกันและปราบปรามมีความยุ่งยากและซับซ้อนมากขึ้น

ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (AEC) ไทยได้รับผลกระทบในด้านต่างๆ อาทิ

- สินค้าและบริการที่ไทยเสียเปรียบและขาดความพร้อมที่จะแข่งขัน กับประเทศสมาชิกอาเซียนอื่นๆ อาทิ ผลิตภัณฑ์มันสำปะหลังและแป้งมัน และ อุตสาหกรรมแม่พิมพ์ ธุรกิจบริการโลจิสติกส์ และธุรกิจการให้บริการก่อสร้าง

- อาจประสบปัญหาถึงขั้นต้องปิดกิจการ เนื่องจากความไม่พร้อมของ ระบบโครงสร้างพื้นฐาน บุคลากร และเทคโนโลยี²¹

- แม้ว่ายังไม่มีการเปิดเสรีแรงงานไร้ฝีมือ แต่จากการเคลื่อนย้ายแรงงานระหว่างประเทศสมาชิกอาเซียนง่ายขึ้น อาจทำให้เกิดปัญหาแรงงานผิดกฎหมายในประเทศไทยเพิ่มมากขึ้น
- การเปิดเสรีแรงงานมีฝีมือ จะมีแรงงานจากประเทศสมาชิกอาเซียนเข้ามาแข่งขันในตลาดแรงงานในไทยมากขึ้น ซึ่งจะมีผลต่อการประกอบอาชีพของคนไทย
- **ประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน (ASCC)** ไทยได้รับผลกระทบในด้านต่างๆ อาทิ
  - ไทยต้องปรับตัวเพื่อรองรับการกำหนดมาตรฐานแรงงานของอาเซียน ซึ่งอาจมีความแตกต่างจากมาตรฐานที่ใช้อยู่ภายในประเทศ
  - ด้านการคุ้มครองและสวัสดิการสังคม อาจส่งผลให้ปัญหาสังคมในด้านต่างๆ เพิ่มขึ้น ซึ่งไทยอาจมีภาระค่าใช้จ่ายด้านสวัสดิการสังคมเพิ่มขึ้น
  - ด้านความยุติธรรมและสิทธิทางสังคม แต่ปัญหาในการละเมิดสิทธิและสวัสดิการอาจเพิ่มขึ้นตามไปด้วย
  - ด้านสิ่งแวดล้อม ปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมอาจจะเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะปัญหามลพิษของเสียข้ามแดน²²

ประเด็นที่ 2 : ทิศทางระบบเศรษฐกิจโลก (The Global Economic System)

แบ่งเป็น 4 ประเด็นย่อย ดังนี้

2.1 วอดก้าไครซิส (Vodka Crisis) หรือวิกฤติเศรษฐกิจในรัสเซีย

(1) สํารวจสภาวะแวดล้อม (Environmental Scanning)

วิกฤติเศรษฐกิจรัสเซียที่ปะทุขึ้นตั้งแต่ช่วงกลางปี 2557 และรุนแรงขึ้นในช่วงปลายปี 2557 ส่งผลให้ค่าเงินรูเบิลในเดือนธันวาคม 2557 อ่อนค่าลงแตะระดับต่ำสุดที่ 80 รูเบิลต่อดอลลาร์ ซึ่งอ่อนค่าลงกว่าร้อยละ 60 เมื่อเทียบกับ

ช่วงต้นปี 2557 และเมื่อเปรียบเทียบกับระยะเวลาเดียวกันของปีก่อน
อ่อนค่าลงถึงร้อยละ 22 ทั้งนี้ ปัญหาเศรษฐกิจรัสเซียในรอบนี้มีสาเหตุหลัก
มาจาก 1) เศรษฐกิจรัสเซียพึ่งพาการส่งออกน้ำมันสูงถึงร้อยละ 60 ของการส่งออก
ทั้งหมด โดยหลังจากกลุ่มประเทศ OPEC ประกาศคงกำลังการผลิตในช่วง
กลางเดือน พ.ย.57 ประกอบกับ อุปสงค์น้ำมันดิบชะลอตัวตามภาวะเศรษฐกิจ
โลกที่ยังซบเซา ทำให้รายได้จากการส่งออกลดลงอย่างมากตามราคาน้ำมันดิบ
ในตลาดโลกที่ลดลงอย่างรวดเร็ว 2) ความขัดแย้งทางการเมืองระหว่างรัสเซีย
และยูเครน ทำให้ชาติตะวันตกคว่ำบาตรทั้งด้านการค้าและการเงินกับรัสเซีย
ซึ่งรัสเซียตอบโต้ด้วยการจำกัดการนำเข้าสินค้าจากยุโรปและสหรัฐฯ ทำให้
ราคาสินค้าในรัสเซียแพงขึ้นอย่างต่อเนื่อง 3) เศรษฐกิจรัสเซียชะลอตัวลง
ต่อเนื่องนับตั้งแต่ต้นปี 2556 จากข้อจำกัดเชิงโครงสร้าง อาทิ การลงทุนที่อยู่
ในระดับต่ำ ปัญหาการคอร์รัปชัน ทำให้ทั้งภาคธุรกิจและครัวเรือนสูญเสีย
ความเชื่อมั่นในสกุลเงินรูเบิล ส่งผลให้ภาคเอกชนหันไปถือเงินตราต่างประเทศ
มากขึ้น เกิดภาวะเงินทุนไหลออกจากทั้งตลาดตราสารหนี้และตราสารทุนของ
รัสเซีย

ในปี 2557 ธนาคารกลางรัสเซียใช้เงินสำรองระหว่างประเทศไปกว่า
78 พันล้านดอลลาร์สหรัฐฯ เพื่อช่วยพยุงค่าเงินรูเบิล รวมถึงได้ปรับขึ้นอัตรา
ดอกเบี้ยนโยบายถึง 6 ครั้ง นอกจากนี้ ภาครัฐยังออกมามาตรการช่วยเหลืออื่นๆ
 อาทิ การเข้าไปซื้อสินทรัพย์ของบริษัทและธนาคารพาณิชย์ขนาดใหญ่
กำหนดให้รัฐวิสาหกิจที่เป็นผู้ส่งออกรายใหญ่ขายเงินตราต่างประเทศออกมา
มากขึ้น รวมถึง การปล่อยกู้เงินตราต่างประเทศให้กับธนาคารพาณิชย์เพื่อ
ช่วยเหลือผู้ประกอบการ อันเป็นผลจากมาตรการคว่ำบาตรทางการเงิน ทำให้
ไม่สามารถ Refinance กับสถาบันการเงินของชาติตะวันตกได้ ทั้งนี้ มาตรการ
ที่กล่าวมาสามารถช่วยให้ค่าเงินรูเบิลเริ่มมีเสถียรภาพขึ้นบ้าง²³

²³⁻²⁴ ปัญหาเศรษฐกิจรัสเซียและนัยต่อเศรษฐกิจการเงินโลก, 20 ม.ค.58, ออนไลน์ <http://www.bangkokbiznews.com/blog/detail/629612>

(2) ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง (Theories Design Structure of Evident)

ทฤษฎีสมคบคิด หรือ Conspiracy Theory หมายถึง สิ่งที่เกิดขึ้นส่วนใหญ่ทั่วไปรับรู้รับทราบเกี่ยวกับเรื่องราวต่างๆ อย่างหนึ่ง แต่จะมีคนอีกกลุ่มหนึ่งที่คิดว่า เรื่องราวเหล่านั้นมันไม่ใช่อย่างที่เห็น ซึ่งต้องมีขบวนการ หรือกลุ่มบุคคล หรือองค์กร กระทำการสมคบคิดกัน เพื่ออำพรางปิดบังและบิดเบือนเรื่องราวจริงๆ อยู่ โดยในกรณีนี้ ระหว่างสหรัฐฯ กับสมาชิกโอเปกบางราย ร่วมกันทุบราคาน้ำมัน เพื่อส่งสอนรัสเซียเนื่องจากไม่พอใจในท่าทียูเครนกับไครเมียและอิหร่าน (รัสเซียเข้าไปสนับสนุนเทคโนโลยีนิวเคลียร์) ได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางไม่แพ้กัน

ประกอบกับ ราคาน้ำมันโลกลดลงเป็นประวัติการณ์ เนื่องจากการเพิ่มขึ้นของปริมาณน้ำมันในสหรัฐฯ แคนาดา ลิเบีย ผลิตน้ำมันได้มากขึ้น หลังสงครามการเมืองคลี่คลาย รวมทั้ง รัสเซียเองผนวกกับองค์การประเทศผู้ส่งออกน้ำมันเป็นสินค้าส่งออกหรือโอเปก 12 ประเทศ คงการผลิตไว้ที่ 30 ล้านบาร์เรลต่อวันเช่นเดิม จึงส่งผลให้ปริมาณน้ำมันเกินความต้องการของตลาดโลก

(3) ตัวบ่งชี้/ ปัจจัยสำคัญ (Indicators/ Triggers)

เศรษฐกิจรัสเซียยังคงมีความเสี่ยง เนื่องจากปัจจัยต่างๆ²⁴ ได้แก่

- 1) แม้ว่าเงินสำรองระหว่างประเทศของรัสเซียจะอยู่ในระดับสูง แต่ส่วนหนึ่งเป็นการลงทุนในสินทรัพย์ระยะยาว ซึ่งไม่สามารถนำมาใช้ได้ทันที
- 2) รัสเซียมีความเสี่ยงที่จะผิदनดชำระหนี้สูงขึ้น หากราคาน้ำมันปรับตัวลดลง และ/หรือค่าเงินรูเบิลอ่อนลงกว่าเดิม ซึ่งหากเกิดการผิदनดชำระหนี้ ธนาคารในยุโรปจะเป็นกลุ่มที่ได้รับผลกระทบมากกว่าประเทศอื่น เนื่องจากเป็นเจ้าหนี้รายใหญ่ของธนาคารรัสเซีย แต่ขนาดผลกระทบอาจไม่มากนัก เนื่องจากหากคิดเป็นสัดส่วนต่อสินทรัพย์รวมของภาคธนาคารในยุโรปแล้วถือว่ายังอยู่ในระดับต่ำ

3) เศรษฐกิจรัสเซียอาจอ่อนแอลงอีกจากผลราคาน้ำมันที่ลดลงและเงินรูเบิลที่อ่อนค่าลง อีกทั้ง ความกังวลต่อปัญหาการผิมนัดชำระหนี้ของรัสเซียอาจส่งผลกระทบต่อตลาดการเงินโลก ทำให้เกิดภาวะเงินทุนไหลออกเฉียบพลันซึ่งอาจลุกลามไปยังตลาดเกิดใหม่อื่นๆ ดังที่เคยเกิดขึ้นในช่วงต้นปี 2557

(4) ภาพเหตุการณ์ในอนาคต (Pictures in the Future)

สถานการณ์ที่เกิดขึ้นในปัจจุบันมีลักษณะใกล้เคียงกับวิกฤตค่าเงินรูเบิลที่เกิดขึ้นเมื่อปี 2541 มาก ที่เศรษฐกิจรัสเซียได้รับผลกระทบอย่างรุนแรงจากราคาน้ำมันที่ปรับลดลงอย่างรวดเร็ว และส่งผลให้ค่าเงินรูเบิลร่วงลงอย่างหนักจนสร้างความวิตกกังวลให้กับตลาดโลกว่าเหตุการณ์จะซ้ำรอยวิกฤตครั้งก่อนที่ทำให้รัสเซียต้องผิมนัดชำระหนี้ ซึ่งอาจจะลุกลามกลายเป็นวิกฤติการเงินโลกอีกครั้ง แต่อย่างไรก็ดี เมื่อพิจารณาจากสถานะทางเศรษฐกิจของรัสเซียในปัจจุบัน พบว่ามีความแข็งแกร่งกว่าสถานการณ์ในปี 2541 อยู่มาก ทำให้โอกาสที่จะเกิดวิกฤตรูเบิลขึ้นยังมีไม่มากนัก²⁵

แต่ทั้งนี้ ยังมีความกังวลอยู่ว่า การฟื้นตัวทางเศรษฐกิจที่สะดุดลงในประเทศที่มีรายได้สูงบางประเทศ หรือแม้กระทั่งประเทศที่มีรายได้ปานกลางบางประเทศจะเป็นการสะท้อนความอ่อนแอทางโครงสร้างเศรษฐกิจระดับลึก โดยนาย เคาซิค บาซุ หัวหน้านักเศรษฐศาสตร์และรองประธานอาวุโสกลุ่มธนาคารโลก กล่าวว่า “ในหลายประเทศมีอัตราการเกิดและกลุ่มคนวัยทำงานน้อยลงส่งผลกระทบต่อผลิตภาพ อย่างไรก็ตาม ราคาพลังงานที่ลดลงซึ่งคาดว่าจะคงตัวอยู่ตลอดปี 2558 ได้ช่วยให้อัตราเงินเฟ้อทั่วโลกลดลง และน่าจะส่งผลให้การขึ้นอัตราดอกเบี้ยในประเทศที่ร่ำรวยช้าออกไป นอกจากนี้ยังสร้างโอกาสให้ประเทศผู้นำเข้าน้ำมัน อาทิ จีนและอินเดีย ซึ่งคาดการณ์ว่าเศรษฐกิจจะเติบโตขึ้นในปี 2559 ทำให้สามารถใช้โอกาสนี้สร้างแนวทางใน

²⁵ วิกฤตรูเบิล และผลกระทบต่อในเชิงมหภาค, สารวิจัยธุรกิจ Volume 19 Issue 1, ธนาคารกรุงไทย, ม.ค.58

การปฏิรูปด้านการคลังและโครงสร้างทางเศรษฐกิจ ซึ่งจะช่วยกระตุ้นเศรษฐกิจของประเทศให้เติบโตในระยะยาว และสร้างการพัฒนาอย่างมีส่วนร่วม”

คาดการณ์ว่า เศรษฐกิจในประเทศกำลังพัฒนาจะเติบโตมากขึ้นใน 2-3 ปีข้างหน้า (2560-2562) ส่วนหนึ่งเกิดจากราคาน้ำมันดิบลดลง เศรษฐกิจของสหรัฐฯ ที่เข้มแข็งขึ้น อัตราดอกเบี้ยที่ยังคงอยู่ในระดับต่ำ และความผันผวนที่น้อยลงของเศรษฐกิจประเทศตลาดเกิดใหม่ที่มีขนาดใหญ่ อีกทั้ง คาดว่า เศรษฐกิจโลกในปี 2558-2560 นี้จะขยายตัว ส่วนการเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศกำลังพัฒนาน่าจะเข้มแข็งขึ้นเรื่อยๆ

ภายใต้การฟื้นตัวทางเศรษฐกิจที่เปราะบางนี้มีความแตกต่างของแนวโน้มทางเศรษฐกิจในประเทศต่างๆ ได้แก่ สหรัฐฯ และอังกฤษ กำลังฟื้นตัวเนื่องจากตลาดแรงงานฟื้นและนโยบายทางการเงินยังคงผ่อนคลาย ประเทศในแถบยุโรปและญี่ปุ่น มีการฟื้นตัวทางเศรษฐกิจอย่างลุ่มๆ ดอนๆ เนื่องจากวิกฤติทางการเงินที่ยังคงมีอยู่ จีน เศรษฐกิจจีนจะชะลอตัวลง แต่ยังคงเติบโตอย่างเข้มแข็ง (จากร้อยละ 7.4 ต่อปี ในปี 2557 เป็นร้อยละ 7.1 ต่อปี ในปี 2558) ซึ่งในปี 2560 น่าจะอยู่ที่ร้อยละ 6.9 ต่อปี

ในปี 2558-2560 การค้าโลกจะยังคงอ่อนแอ เนื่องจากการขยายตัวของการค้าโลกชะลอตัวลงอย่างชัดเจน โดยการชะลอตัวทางการค้านี้มีปัจจัยส่วนหนึ่งมาจากอุปสงค์ที่ลดลง และการค้าโลกที่อ่อนไหวน้อยลงต่อการเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจโลก ซึ่งอาจจะแสดงผลมาจากการเปลี่ยนแปลงของห่วงโซ่มูลค่าของการผลิตโลกและการเปลี่ยนองค์ประกอบของความต้องการสินค้านำเข้า²⁶

²⁶⁻²⁷ ธนาคารโลกคาดการณ์ว่าเศรษฐกิจโลกปี 2558 จะดีขึ้น แต่มีความเสี่ยงจากแนวโน้มเศรษฐกิจที่แตกต่าง, 13 ม.ค. 58, ออนไลน์ <http://www.worldbank.org/th/news/press-release/2015/01/13/global-economic-prospects-improve-2015-divergent-trends-pose-downside-risks>

(5) ผลกระทบต่อไทย (Impacts)

ผลกระทบเชิงบวก (Opportunities)

หลังจากรัสเซียได้รับผลกระทบจากมาตรการคว่ำบาตร จึงหันไปทำการค้ากับจีน และกลุ่มประเทศ ASEAN มากขึ้น ทั้งในด้านสินค้าพลังงาน และสินค้าเกษตร เพื่อชดเชยยอดการส่งออกที่ลดลงจากการออกมาตรการคว่ำบาตรโต้ตอบ รวมถึงการงัดนำเข้าสินค้าจากสหรัฐฯ EU และกลุ่มประเทศพันธมิตรฝั่งตะวันตก ทำให้อาจส่งผลกระทบต่อส่งออกสินค้าเกษตรของไทย โดยไทยเดินหน้าเจรจาทำการค้ากับรัสเซียมากขึ้น โดยเฉพาะ สินค้าเกษตรที่รัสเซียไม่สามารถผลิตได้เพียงพอต่อความต้องการในประเทศ อาทิ ข้าว ผัก ผลไม้ มันฝรั่ง ถั่วประเภทต่างๆ สินค้าประมง และปศุสัตว์ เป็นต้น

ราคาน้ำมันที่ลดลงทำให้รายได้จำนวนมากเปลี่ยนมือจากประเทศผู้ส่งออกน้ำมันไปสู่ประเทศกำลังพัฒนาที่นำเข้าน้ำมัน ราคาน้ำมันที่ลดลงในปัจจุบันจึงเป็นโอกาสที่ทั้งประเทศผู้ส่งออกและประเทศผู้นำเข้าน้ำมันจะใช้ดำเนินการปฏิรูป ซึ่งจะช่วยเพิ่มทรัพยากรการคลัง และช่วยในเรื่องสิ่งแวดล้อม (นายอายาน โคส ผู้อำนวยการด้านแนวโน้มการพัฒนาเศรษฐกิจ กลุ่มธนาคารโลก กล่าว)²⁷ และจากประสบการณ์การปรับพฤติกรรมของนักลงทุน คาดว่า ความรุนแรงของการไหลออกของเงินทุนจะขึ้นอยู่กับพื้นฐานและโครงสร้างทางเศรษฐกิจของประเทศ ซึ่งปัจจุบัน ประเทศในตลาดเกิดใหม่ส่วนใหญ่ โดยเฉพาะหลายประเทศในภูมิภาคเอเชีย รวมถึง ไทยยังมีปัจจัยพื้นฐานทางเศรษฐกิจอยู่ในเกณฑ์ดี ดังนั้น วิฤตเศรษฐกิจรัสเซียครั้งนี้จึงคาดว่าจะไม่ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจไทยมากนัก ในทางกลับกัน ด้วยมาตรการคว่ำบาตรทางเศรษฐกิจของชาติตะวันตกต่อรัสเซีย อาจทำให้ไทยมีโอกาสเข้าแทนที่

สินค้านำเข้าจากกลุ่มประเทศตะวันตก อาทิ อาหาร เนื้อพลาสติก ปลาหมึก ไก่สด และกุ้งสด จำพวกสินค้าแช่เย็นแช่แข็ง ผักผลไม้กระป๋องและแปรรูป และข้าว เป็นต้น²⁸

ผลกระทบเชิงลบ (Threats)

ผลกระทบของเศรษฐกิจรัสเซียที่อ่อนแอลงต่อเศรษฐกิจโลกโดยตรง จะมีไม่มากนัก เนื่องจากขนาดเศรษฐกิจรัสเซียคิดเป็นประมาณร้อยละ 2 ของเศรษฐกิจโลก แต่เนื่องด้วยรัสเซียอาจต้องเผชิญแรงกดดันเพิ่มขึ้น ดังนั้นจึงอาจส่งผลกระทบทางอ้อมผ่านคู่ค้าสำคัญหรือเจ้าหน้าที่รายหลักและประเทศตลาดเกิดใหม่อื่นๆ ที่เศรษฐกิจมีความเปราะบางอยู่ โดยเฉพาะประเทศในยุโรป และในท้ายที่สุดอาจส่งผลเกี่ยวโยงมาถึงไทย 3 ด้าน ดังนี้

ผลกระทบโดยตรง

1) ด้านการค้าและการลงทุนระหว่างประเทศ ไทยได้รับผลกระทบไม่มากนัก เนื่องจากมูลค่าการส่งออกไปตลาดรัสเซียยังมีไม่มาก เมื่อเทียบกับตลาดส่งออกโดยรวม โดยการส่งออกไปรัสเซียในช่วง 11 เดือนแรกของปี 2557 มีมูลค่ารวม 1,121.5 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ คิดเป็นสัดส่วนเพียงร้อยละ 0.5 ของการส่งออกรวมของไทย ซึ่งสินค้าออกสำคัญของไทยไปรัสเซียที่อาจได้รับผลกระทบเล็กน้อย คือ รถยนต์ อุปกรณ์และส่วนประกอบ อัญมณีและเครื่องประดับ เม็ดพลาสติก ผลไม้กระป๋องและแปรรูป ผลิตภัณฑ์ยาง เป็นต้น ในขณะที่เงินลงทุนโดยตรงจากรัสเซียในไทยมีเพียงร้อยละ 0.2 ของยอดเงินลงทุนโดยตรงทั้งหมด

2) ด้านการท่องเที่ยว ไทยได้รับผลกระทบมาก เนื่องจากในช่วงหลายปีที่ผ่านมา นักท่องเที่ยวชาวรัสเซียมีจำนวนมากเป็นลำดับต้นๆ ที่เข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทย โดยในปี 2556 มีสัดส่วนร้อยละ 6.4 ของจำนวนนักท่องเที่ยวต่างประเทศทั้งหมด เป็นตลาดสำคัญอันดับที่ 4 รองจาก EU จีน และมาเลเซีย อีกทั้ง นักท่องเที่ยวรัสเซียยังเป็นนักท่องเที่ยวที่มีค่าใช้จ่ายต่อหัวสูงที่สุด ดังนั้น การลดลงของนักท่องเที่ยวชาวรัสเซียอย่างต่อเนื่อง มาตั้งแต่

²⁸ วิกิพีเดีย กระทบกับไทย, 19 ม.ค.58, ออนไลน์ <http://www.bangkokbiznews.com/blog/detail/629231>

ไตรมาสที่ 2/2557 หลังจากเศรษฐกิจรัสเซียเริ่มเข้าสู่ภาวะชะงักงัน ย่อมส่งผลกระทบต่อธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับภาคการท่องเที่ยวของไทยอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

ผลกระทบโดยอ้อม

3) ผลกระทบต่อตลาดการเงินโลก แม้วิกฤตค่าเงินรูเบิลในครั้งนี้อาจมีความเสี่ยงต่อฐานะการคลังของรัสเซียต่ำกว่าที่เคยเกิดขึ้นเมื่อปี 2541 แต่โครงสร้างหนี้ต่างประเทศของรัสเซียในปัจจุบันส่วนใหญ่เป็นเงินกู้ของภาคเอกชนและภาคธนาคาร สูงถึงร้อยละ 90 ทำให้มีความเสี่ยงถูกถ่ายโอนมายังภาคเอกชนและภาคธนาคารในรัสเซีย ซึ่งอาจกลายเป็นตัวแปรสำคัญที่ทำให้วิกฤตเลวร้ายลงได้ โดยเฉพาะในภาคธนาคารของรัสเซีย เนื่องจากมีความเชื่อมโยงกับภาคการเงินโลกสูง โดยเฉพาะภาคธนาคารใน Euro Zone ที่ได้เข้ามาดำเนินกิจการและปล่อยกู้ให้ภาคธุรกิจของรัสเซียมาเป็นเวลานาน ซึ่งวิกฤตเศรษฐกิจรัสเซียจะส่งผลให้สกุลเงินรูเบิลซึ่งเป็นรายได้หลักของบริษัทเหล่านี้อ่อนค่าลงอย่างต่อเนื่อง จึงมีความเสี่ยงที่จะเกิดการผิมนัดชำระหนี้ โดยเฉพาะบริษัทเอกชนขนาดใหญ่ที่มีกำหนดชำระหนี้ในช่วงปี 2559 เป็นจำนวนมาก อันจะส่งผลกระทบต่อเนื่องไปยังภาคธนาคารของประเทศต่างๆ เหล่านี้ โดยเฉพาะในกลุ่มประเทศ Euro Zone ซึ่งเศรษฐกิจยังไม่ฟื้นตัวดีนัก นอกจากนี้ ไทยอาจต้องเผชิญความเสี่ยงจากภาวะเงินทุนไหลออกเช่นเดียวกับประเทศตลาดเกิดใหม่อื่นๆ ในกรณีที่เกิดความผันผวนในตลาดการเงินโลก²⁹

2.2 เศรษฐกิจสหภาพยุโรปยังขาดเสถียรภาพ

(1) สํารวจสภาวะแวดล้อม (Environmental Scanning)

ภายหลังจากที่กรีซได้เริ่มใช้เงินสกุลยูโรตั้งแต่ ม.ค.44 ทำให้กรีซสามารถกู้ยืมเงินได้ในอัตราดอกเบี้ยพันธบัตรรัฐบาลที่ต่ำมากเกินไป ประกอบกับการทุ่มนโยบายรัฐสวัสดิการที่เน้นการดูแลประชาชน ทั้งด้านกองทุนบำเหน็จ

²⁹ วิกฤตรูเบิล และผลกระทบในเชิงมหภาค, สารวิจัยธุรกิจ Volume 19 Issue 1, ธนาคารกรุงไทย, ม.ค.58

บ้านาญต่างๆ ทำให้รัฐบาลกรีซเกิดการใช้จ่ายมากเกินไป ส่งผลให้งบประมาณขาดดุล ดังนั้น จึงจำเป็นที่จะต้องกู้ยืมเงินมาดูแลประชาชนและพัฒนาประเทศ อีกทั้ง สหประชาชาติ (UN) มีมติผลักดันให้ทุกประเทศสร้างหลักประกันขั้นพื้นฐาน หรือ Social Protection Form (SPF) ทั้งด้านรายได้ และการบริการพื้นฐานต่างๆ อาทิ การศึกษา สาธารณสุข สาธารณูปโภค ฯ ส่งผลให้เกิดหนี้สาธารณะกรีซ แต่ทั้งนี้ ไม่ว่าจะการเจรจายื่นข้อเสนอใหม่ของกรีซ ทั้งการเพิ่มการจัดเก็บภาษีจากธุรกิจ ภาษีคนรวย และการเพิ่มภาษีมูลค่าเพิ่มในสินค้า บางรายการ ยกเว้นค่าไฟฟ้า และประเด็นอื่นๆ ต่อกลุ่มยูโรโซนจะมีแนวโน้มดีขึ้นหรือไม่ก็ตาม วิกฤตหนี้กรีซก็นับเป็นตัวอย่างหนึ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงความล้มเหลวของเศรษฐกิจยุโรป อันส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจของประเทศสมาชิกยูโรโซนอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ โดยเฉพาะ ประเทศสเปน อิตาลี โปรตุเกส และไอร์แลนด์ ที่อาจได้รับผลกระทบเช่นเดียวกับกรีซ โดยมีเพียงอังกฤษและเยอรมันซึ่งเป็นกำลังหลักสำคัญของเศรษฐกิจยูโรโซน

(2) ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง (Theories Design Structure of Evident)

การที่กรีซขาดความสามารถในการชำระหนี้ และต้องขอความช่วยเหลือจาก EU & IMF นั้น ซึ่งหากอัตราดอกเบี้ยกู้เงินของรัฐบาลกรีซยังอยู่ในระดับสูงอาจส่งผลให้ไม่สามารถชำระหนี้ได้ ปัญหานี้ในทางทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ เป็นปัญหา *“Self - fulfilling Crisis”* นั่นคือ เมื่อนักลงทุนเชื่อว่ากรีซจะไม่สามารถชำระหนี้ได้ ก็จะแห่เทขายพันธบัตรกรีซ ส่งผลให้อัตราดอกเบี้ยการกู้เงินของรัฐบาลกรีซปรับตัวสูงขึ้น ในที่สุดก็ทำให้รัฐบาลกรีซไม่สามารถชำระหนี้จริงได้ และต้องประสบกับวิกฤตการเงินทั้งที่ปัจจัยพื้นฐานเศรษฐกิจของกรีซอาจจะยังไม่ถึงกับต้องประสบวิกฤตการเงิน

นายจอห์น เมย์นาร์ด เคนส์ ได้เสนอทฤษฎีใหม่ที่เป็นพื้นฐานของเศรษฐศาสตร์ใน The General Theory of Employment, Interest and Money ตีพิมพ์ครั้งแรกในปี 2479 ซึ่งว่าปัญหาเศรษฐกิจตกต่ำ ในเศรษฐกิจแบบทุนนิยมนั้นเกิดขึ้นจากความต้องการรวม (aggregate demand) มีน้อยกว่า

ความสามารถในการผลิตรวม (aggregate supply) เพราะครัวเรือนจับจ่ายใช้สอยน้อยจนทำให้มีเงินออมมากกว่าเงินลงทุน สำหรับระบบเศรษฐกิจเปิดที่ต้องมีการค้ากับต่างประเทศก็จะได้เห็นได้ว่าการส่งออกขยายตัวลดลงหรือขยายตัวไม่มากพอกับการขยายการผลิตสินค้าและบริการภายในประเทศ เรียกสภาวะระบบเศรษฐกิจเช่นนี้ว่า **“กับดักสภาพคล่อง (liquidity trap)”** ในสถานการณ์เช่นนี้การลดดอกเบี้ยหรือการเพิ่มปริมาณเงินจะไม่มีประสิทธิภาพหรือมีผลในการกระตุ้นการลงทุนเพิ่มการผลิต แต่นโยบายการเงินจะไปมีผลต่ออัตราแลกเปลี่ยน ทำให้ค่าเงินของตนอ่อนค่าลง ทำให้การส่งออกเพิ่มขึ้น การนำเข้าลดลง ดุลบัญชีเดินสะพัดดีขึ้น เมื่อดุลบัญชีเดินสะพัดดีขึ้นแล้ว เพื่อไม่ให้ค่าเงินกลับมาแข็งค่าขึ้น ก็ต้องเพิ่มการลงทุนในประเทศให้มากขึ้น เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและความสามารถในการแข่งขันในอนาคต กล่าวคือต้องเน้นไปที่นโยบายการขาดดุลการคลังให้มากขึ้น

(3) ตัวบ่งชี้/ ปัจจัยสำคัญ (Indicators/ Triggers)

การขยายตัวของเศรษฐกิจโลกยังมีความเสี่ยงจาก 4 ปัจจัย ได้แก่ 1) การค้าโลกที่ยังคงอ่อนแอ 2) ความเป็นไปได้ที่ตลาดเงินจะผันผวนเนื่องจากดุลอัตราดอกเบี้ยในประเทศที่สำคัญทางเศรษฐกิจจะสูงขึ้นในช่วงเวลาต่างๆ กัน 3) ผลกระทบต่องบการคลังและการค้าของประเทศผู้ผลิตน้ำมัน และ 4) ความเสี่ยงที่เศรษฐกิจในประเทศเขตนยูโรโซนและญี่ปุ่นจะซบเซาหรือประสบภาวะเงินฝืดอย่างยาวนาน

(4) ภาพเหตุการณ์ในอนาคต (Pictures in the Future)

ในช่วง 3 ปีข้างหน้า กริซต้องการเงินจำนวนมากจากการช่วยเหลือเพิ่มเติมของสหภาพยุโรป โดยความผันผวนและวิกฤติเศรษฐกิจยูโรโซนเป็นปัจจัยสำคัญปัจจัยหนึ่งของความผันผวนของเศรษฐกิจโลก โดยมีการคาดการณ์ว่า เศรษฐกิจยุโรปน่าจะสดใสขึ้น เศรษฐกิจยูโรโซนจะมีแนวโน้มเติบโตมากขึ้นในปี 2559 แต่ทั้งนี้ ก็ยังคงต้องจับตาดูมาตรการด้านเศรษฐกิจและการเงินต่อเนื่องของธนาคารกลางยุโรปที่ออกไปแล้วว่า จะมีประสิทธิภาพ

มากเพียงพอที่จะช่วยดึงเศรษฐกิจยุโรปให้กลับมาสดใสอีกได้หรือไม่ และที่สำคัญกรีซจะจัดการหนี้จำนวนมหาศาลได้อย่างไร

อย่างไรก็ตาม ในสถานการณ์ที่สภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจไม่แน่นอนนี้ ประเทศกำลังพัฒนาจำเป็นต้องใช้ทรัพยากรที่มีอย่างรอบคอบ เพื่อสนับสนุนโครงการด้านสังคมที่มุ่งเน้นคนยากจน และทำการปฏิรูปโครงสร้างซึ่งเป็นการลงทุนในทรัพยากรมนุษย์ อีกทั้ง จำเป็นอย่างมากที่ประเทศต้องจัดซื้อจำกัดในการลงทุนจากภาคเอกชน ซึ่งเป็นแหล่งสร้างงานที่สำคัญมาก และยังสามารถช่วยให้คนยากจนหลายร้อยล้านคนพ้นจากความยากจนได้

(5) ผลกระทบต่อไทย (Impacts)

ผลกระทบเชิงบวก (Opportunities)

ไทยสามารถนำวิกฤตหนี้กรีซมาเป็นบทเรียนในแง่ของการใช้นโยบายรัฐสวัสดิการ ซึ่งอาจส่งผลกระทบให้เกิดหนี้สาธารณะ อีกทั้ง ควรให้ความสำคัญกับโครงสร้างทางเศรษฐกิจที่แข็งแกร่ง เพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมหากผลกระทบจากวิกฤตหนี้กรีซยังคงยืดเยื้อต่อไป โดยสังเกตได้จากบทเรียนหลังวิกฤตเศรษฐกิจในปี พ.ศ.2540 ที่คนไทยได้น้อมนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมาใช้กันอย่างแพร่หลาย และ UN ก็ชื่นชมหลักการดังกล่าวว่าสามารถแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจให้รอดพ้นช่วงตกต่ำได้ในหลายๆ สถานการณ์หลังจากนั้นเป็นต้นมา

ผลกระทบเชิงลบ (Threats)

หากกรีซชักนำให้เศรษฐกิจโลกเข้าสู่วิกฤติทางการเงินรอบใหม่ แน่แน่นอนว่าเศรษฐกิจโลกจะมีการฟื้นตัวไม่เร็วอย่างที่คาดการณ์ไว้ และอาจทำให้เศรษฐกิจไทยฟื้นตัวช้าตามไปด้วย โดยเฉพาะ อาจส่งผลกระทบต่อการค้าและการส่งออกระหว่างไทยกับอียู เนื่องจากเศรษฐกิจของยุโรปเป็นตลาดการค้าที่สำคัญตลาดหนึ่งของไทย

2.3 สภาวะเศรษฐกิจจีนชะลอตัว

(1) สสำรวจสภาวะแวดล้อม (Environmental Scanning)

แผนนโยบายใหม่ของจีนทำให้จีนเกิดความเปลี่ยนแปลง ปัจจุบันรัฐบาลจีนเริ่มให้ความสำคัญกับการพัฒนาเศรษฐกิจในเชิงคุณภาพมากกว่าปริมาณ โดยเน้นดัชนีต่างๆ ซึ่งมีความสำคัญกับความกินดีอยู่ดีของประชาชนจีนอย่างเช่นอัตราเงินเฟ้อ แต่อย่างไรก็ดี ในอนาคตอันใกล้นี้นอกจากจะยังคงต้องจับตาประเด็นต่างๆ ที่อาจจุดรั้งการขยายตัวทางเศรษฐกิจของจีน ยังคงต้องติดตามความคืบหน้าของนโยบายการเร่งพัฒนาแถบเศรษฐกิจเส้นทางสายไหม (Silk Road Economic Belt) และเส้นทางสายไหมทางทะเลแห่งศตวรรษที่ 21 (the 21st Maritime Silk Road) ตามแนวคิด “One Belt and One Road” ซึ่งนับเป็นยุทธศาสตร์สำคัญในการขยายความร่วมมือทางเศรษฐกิจระหว่างจีนและประเทศต่างๆ ในภูมิภาคเอเชีย ประกอบกับ จีนยังมีแผนเปลี่ยนผ่านอุตสาหกรรมในประเทศตามยุทธศาสตร์ “Made in China 2025” จากที่การผลิตส่วนใหญ่ของจีนเป็นรูปแบบของการใช้เครื่องจักรผสมกับแรงงานจำนวนมาก ให้กลายเป็นการผลิตสินค้าที่ใช้เครื่องจักรและเทคโนโลยีขั้นสูงเป็นหลัก เนื่องมาจากค่าแรงในจีนที่มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ดังนั้น ในปี 2568 จีนจึงมีเป้าหมายที่จะเปลี่ยนโฉมหน้าสินค้าของจีนในสายตาของคนทั่วโลกจากสินค้าคุณภาพต่ำเป็นสินค้าที่เน้นเทคโนโลยีขั้นสูง และเน้นการสร้างมูลค่าเพิ่ม และจากที่กล่าวมานี้ การประคองตัวด้านเศรษฐกิจของจีนที่กำลังเดินหน้าไปพร้อมๆ กับการวางโครงสร้างทางเศรษฐกิจของจีนทั้งในระยะสั้น และการเปลี่ยนแปลงภูมิทัศน์ทางการค้าการลงทุนในระยะยาว ซึ่งกำลังเกิดขึ้นอย่างรวดเร็วเช่นนี้ จึงน่าจะเป็นประเด็นที่ไทยควรให้ความสนใจอย่างยิ่ง

(2) ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง (Theories Design Structure of Evident)

นับตั้งแต่ประธานาธิบดีสี จิ้นผิง ได้ประกาศใช้นโยบายเส้นทางสายไหม หรือ Silk Road โดยนำทฤษฎีทางการค้าที่มีชื่อว่า “เส้นทางสายไหม” ที่ประสบความสำเร็จในอดีต ทั้งแง่การขยายอิทธิพลทางการค้าและเผยแพร่

วัฒนธรรมมาปรับปรุงใหม่ เพื่อขยายอิทธิพลของจีนให้มากขึ้น โดยมีชื่อเรียกใหม่ว่า “One Belt and One Road” หรือเส้นทางสายไหมในศตวรรษที่ 21

“One Belt and One Road” หรือรู้จักกันในชื่อ “Belt and Road Initiative” ซึ่งข้อริเริ่มดังกล่าวมีการประกาศอย่างเป็นทางการครั้งแรก โดยประธานาธิบดีสี จิ้นผิง ในช่วง ก.ย.-ต.ค.56 “Belt and Road Initiative” เป็นกรอบการทำงานในการพัฒนาเศรษฐกิจระดับพหุภาคีของจีน ประกอบด้วย 2 ส่วน³⁰ คือ 1) Silk Road Economic Belt (การเชื่อมโยงทางบก) เป็นการเชื่อมโยงประเทศที่ตั้งอยู่ในภูมิภาคเส้นทางสายไหมเดิม (อินเดีย เปอร์เซีย ทวีปยุโรปและคาบสมุทรอาหรับ) ผ่านเอเชียกลาง เอเชียตะวันตก เอเชียใต้ อาเซียน ตะวันออกกลาง และยุโรป ซึ่งเป็นการบูรณาการทางเศรษฐกิจระดับภูมิภาค ผ่านการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน การแลกเปลี่ยนวัฒนธรรม และการขยายการค้าในระดับภูมิภาค และ 2) Maritime Silk Road (การเชื่อมโยงทางทะเล) รู้จักกันในชื่อ “21st Century Maritime Silk Route Economic Belt” หรือเส้นทางสายไหมด้านเศรษฐกิจทางทะเล ในศตวรรษที่ 21 ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมความร่วมมือด้านต่างๆ รวมถึงด้านการลงทุนระหว่างจีนกับประเทศในแถบภูมิภาคมหาสมุทร ได้แก่ อาเซียน โอเชียเนีย แอฟริกาเหนือ แปซิฟิก รวมถึงมหาสมุทรอินเดีย

(3) ตัวบ่งชี้/ ปัจจัยสำคัญ (Indicators/ Triggers)

ความพยายามของจีนที่จะก้าวให้ทันประเทศอุตสาหกรรมพร้อมๆ กับการปิดช่องว่างทางเศรษฐกิจในประเทศ เนื่องจากจำนวนแรงงานของจีนมีจำนวนลดลง ประกอบกับ อัตราค่าแรงงานเพิ่มสูงขึ้น โดยเฉพาะตามเมืองใหญ่ๆ อาทิ เมืองเซี่ยงไฮ้ ทำให้ส่งผลกระทบต่อ การเปลี่ยนแปลงเศรษฐกิจด้านการส่งออกที่เคยเป็นหลักสำคัญของจีน อีกทั้ง มีการเผยแพร่ศาสตร์ “Made in China 2025” ซึ่งเป็นแผนแม่บทระยะเวลา 10 ปี แผนแรกที่วางแผน

³⁰ “One Belt and One Road” เส้นทางสายไหมของจีนในศตวรรษที่ 21, ออนไลน์ <http://www.oie.go.th/sites/default/files/attachments/article/onebelt.pdf>

ปฏิรูปและเปลี่ยนโฉมหน้าเศรษฐกิจจีน จากยักษ์ใหญ่ด้านการผลิตไปสู่ มหาอำนาจด้านการผลิตระดับโลก โดยถูกเผยออกมาในขณะที่โรงงานของจีน กำลังประสบความยากลำบาก เนื่องจากความต้องการมีแนวโน้มลดลง, การแข่งขันรุนแรงขึ้นจากเศรษฐกิจกำลังพัฒนาของประเทศอื่นๆ และเศรษฐกิจ ในประเทศที่ชะลอตัว โดยจีนตั้งเป้าหมายว่าจะก้าวขึ้นมาเทียบเท่ากับประเทศ อุตสาหกรรมของโลกให้ได้ภายในปี 2592 ซึ่งเป็นปีที่ครบรอบ 100 ปี ของการ ก่อตั้งสาธารณรัฐประชาชนจีน

องค์ประกอบของนโยบาย “One Belt One Road” แบ่งเป็น 1) แนวพื้นที่เศรษฐกิจเส้นทางสายไหมที่มุ่งเชื่อมโยงกับภูมิภาคตะวันออกกลาง ยุโรป และแอฟริกา และ 2) เส้นทางสายไหมทางทะเลแห่งศตวรรษที่ 21 ที่มุ่งเชื่อมต่อกับประเทศสมาชิกอาเซียนเป็นหลัก โดยนโยบาย “One Belt One Road” ถือเป็น “ยุทธศาสตร์ย่อโลก” เชื่อมจีนกับเอเชีย ยุโรป และ แอฟริกา เป็นเมกะโปรเจกต์ของรัฐบาลจีนที่ไม่ได้มีแต่เฉพาะมิติเศรษฐกิจ หากแต่ครอบคลุมด้านการเมือง สังคม วัฒนธรรม เพื่อสร้างเครือข่ายแสวงหา แนวร่วมในการคานอำนาจกับสหรัฐฯ

(4) ภาพเหตุการณ์ในอนาคต (Pictures in the Future)

หลังจากจีนได้ดำเนินยุทธศาสตร์ “Made in China 2025” ที่มีการ จัดลำดับความสำคัญในการอัพเกรดภาคการผลิต ซึ่งน่าจะช่วยยกระดับให้จีน เป็นประเทศมหาอำนาจทางการผลิตระดับโลกได้ทันการฉลองครบรอบ 100 ปี ของการก่อตั้งสาธารณรัฐประชาชนจีนในปี 2592³¹ ประกอบกับ ยุทธศาสตร์ One Belt One Road ของจีน ซึ่งคาดว่าจะส่งผลอย่างมากต่อการค้า การลงทุนในภูมิภาคเอเชีย และน่าจะสร้างความรุ่งเรืองให้แก่จีนมากกว่าในอดีต อย่างมหาศาล โดยเมื่อดูลออำนาจในเอเชียเปลี่ยนไปภายใต้บทบาทของจีนที่กำลังแสดงศักยภาพผู้นำในภูมิภาคเอเชียอย่างชัดเจนนั้น แน่นนอนว่า

³¹ Shanghai Stock Exchange Planning Startup Market, May 19, 2015, ออนไลน์ <http://www.wsj.com/articles/shanghai-stock-exchange-planning-startup-market-1432035751>

ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจและความมั่นคงในเอเชียก็จะเปลี่ยนแปลงด้วย โดยในช่วงระยะเวลาอีก 5 ปีต่อจากนี้ นับเป็นช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อของภูมิภาคเอเชียที่จำเป็นต้องจับตามองอย่างยิ่ง เนื่องด้วยยุทธศาสตร์นี้อาจส่งผลกระทบต่อไทยและอาเซียนโดยตรง ทั้งในแง่บวกและแง่ลบในทุกๆ ด้าน ดังนั้น ไทยจะปรับนโยบายการค้าและการลงทุน ตลอดจนนโยบายการพัฒนาประเทศอย่างไรนั้น เมื่อลมเปลี่ยนทิศจึงเป็นคำถามที่น่าสนใจ

(5) ผลกระทบต่อไทย (Impacts)

ผลกระทบเชิงบวก (Opportunities)

ตลอดสามสิบปีที่ผ่านมา จีนมีอัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างต่อเนื่องถึงร้อยละ 9 ต่อปี ซึ่งถือเป็นการเติบโตทางเศรษฐกิจที่สูงที่สุดเท่าที่ประวัติศาสตร์ได้บันทึกไว้ อีกทั้ง ความสำเร็จดังกล่าวยังสามารถดูดประชากรกว่า 400 ล้านคนออกจากปัญหาความยากจนได้สำเร็จ จนอาจกล่าวได้ว่าความสำเร็จของจีนถือเป็นต้นแบบที่ดีของหลายๆ ประเทศ โดยปัจจุบันความสำเร็จทางเศรษฐกิจช่วยผลักดันให้จีนขึ้นมาเป็นตัวแสดงสำคัญในเวทีนานาชาติในปัจจุบัน ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของเศรษฐกิจและความมั่นคง โดยเฉพาะการปกป้องผลประโยชน์แห่งชาติ โดยเฉพาะ สามารถขึ้นมาเป็นคู่แข่งที่ท้าทายการครอบงำของชาติตะวันตกที่มีมาอย่างยาวนานในทุกภูมิภาค

ดังนั้น ความท้าทายและโอกาสของประเทศในอาเซียน รวมถึงไทยที่จะต้องหาทางปรับและเชื่อมต่อกับจีน เพื่อก่อให้เกิดผลประโยชน์ร่วมกัน ทั้งทางวัฒนธรรม ท่องเที่ยว การค้าการลงทุน การเงิน คมนาคม และการก่อสร้างสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐาน โดยใช้โอกาสจากนโยบายของจีนในการฟื้นคืนชีพเส้นทางสายไหม³² สรุปลงได้ดังนี้

ด้านการคมนาคม ถือเป็นโอกาสของไทยในการเชื่อมต่อเส้นทางคมนาคมกับจีนให้มีความหลากหลายมากขึ้น นอกเหนือจากทางหลวง R3A

³² นส.ธิดารัตน์ วนพฤกษ์ศิลป์ ศูนย์ข้อมูลเพื่อธุรกิจไทยในจีน ณ นครคุนหมิง, 22 ก.ค.57, ออนไลน์ http://www.thaibizchina.com/thaibizchina/th/interesting-facts/detail.php?SECTION_ID=616&ID=14641

แม่น้ำโขงและทางอากาศ/ เพิ่มโอกาสการค้าชายแดนและเส้นทาง R3A เพื่อให้ผู้ประกอบการไทยมีความสะดวกมากขึ้น/ พัฒนาสิ่งก่อสร้าง สิ่งอำนวยความสะดวก และอุตสาหกรรมสองข้างทาง R3A/ พัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกของคมนาคมทางน้ำ และเฝ้าระวังด้านความปลอดภัย/ เพิ่มเส้นทางบินระหว่างไทยกับเมืองต่างๆ ของยูนิานาน

ด้านการค้า การลงทุน สินค้าและวัตถุดิบของไทยจะขยายตลาดไปยังภาคตะวันตกของจีนมากขึ้น และขยายสินค้าผ่านยูนิานานไปเอเชียกลาง เอเชียตะวันตก ยุโรป หรือผ่านไปอินเดีย อีกทั้ง เป็นโอกาสของนักธุรกิจไทยที่จะเข้าไปทำธุรกิจในยูนิานาน และนักธุรกิจไทยที่ดำเนินธุรกิจในยูนิานานอยู่ก่อนแล้วสามารถขยายตลาดได้มากขึ้น

ด้านวัฒนธรรม ส่งเสริมการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรม นักศึกษาและนักวิจัย ให้มากขึ้น

ด้านการท่องเที่ยว มีการขยายตัวมากขึ้นตามการพัฒนาความเชื่อมโยงของเส้นทางคมนาคม

ผลกระทบเชิงลบ (Threats)

หากพิจารณาอย่างรอบด้านจะพบว่า การเจริญเติบโตของเศรษฐกิจจีนมีความน่ากังวลใจอยู่ไม่น้อย เนื่องจากสถานะชะลอตัวของเศรษฐกิจจีนชัดเจนและต่อเนื่อง ประกอบกับ ด้วยสาเหตุหลักที่ว่าบทบาททางเศรษฐกิจจีนได้เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะ มีอิทธิพลและความสำคัญต่อภูมิภาคอาเซียนและไทย โดยอัตราการขยายตัว GDP ของจีนลดลงร้อยละ 1 ซึ่งทำให้อัตราการขยายตัวของการส่งออกจากไทยไปจีนลดลงถึงร้อยละ 1.8 ดังนั้น หากเศรษฐกิจจีนประสบกับปัญหาการชะลอตัวทางเศรษฐกิจหรือปัญหาอื่นที่ใหญ่กว่าที่เป็นอยู่ อาจส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจไทย เนื่องจาก ปัจจุบันการส่งออกจากไทยไปจีนมีสัดส่วนร้อยละ 10 ของการส่งออกทั้งหมดของไทย ดังนั้น ไทยจึงควรพิจารณาผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นอย่างรอบคอบในฐานะที่ไทยเป็นคู่ค้ากับจีน

2.4 การให้ความสำคัญด้านสุขภาพซึ่งมีผลต่อระบบเศรษฐกิจ

(1) สำรวจสถานะแวดล้อม (Environmental Scanning)

สุขภาพที่ดีจะส่งผลดีต่อระบบเศรษฐกิจมากยิ่งขึ้น เมื่อมนุษย์มีความกินดี อยู่ดีมากขึ้น ประสิทธิภาพในการทำงานก็จะมีมากขึ้นตามไปด้วย ดังนั้น การพัฒนาสุขภาพของประชาชนในประเทศจะส่งผลโดยตรงต่อโอกาส ในการเติบโตทางเศรษฐกิจ โดยการมีสุขภาพดีเป็นความท้าทายสำหรับทุกประเทศ ซึ่งจากการศึกษาของ the Pew Research Center พบว่า ร้อยละ 85 ของ ผู้ตอบแบบสอบถาม เชื่อว่าประสิทธิภาพของระบบดูแลสุขภาพที่ดีเป็นสิ่งจำเป็น อย่างยิ่งสำหรับการดูแลสุขภาพ และสำหรับการจัดตั้งมาตรการในการส่งเสริม สุขภาพและการป้องกันโรค

จากการคาดการณ์แนวโน้มค่าใช้จ่ายในการดูแลรักษาสุขภาพของคนทั่วโลก ในปี 2040 พบว่า ประเทศที่มีระบบเศรษฐกิจที่พัฒนาแล้ว ประชากรวัยสูงอายุ ถือเป็นภาระอย่างมากต่อระบบการดูแลสุขภาพ ส่วนความท้าทาย ของประเทศกำลังพัฒนาคือการขาดแคลนทรัพยากรหรือโครงสร้างพื้นฐาน ซึ่งปัจจุบันสถาบันสุขภาพแห่งชาติ (The National Institutes of Health) หรือ NIH กำลังต่อสู้กับวิกฤตเชื้อไวรัสอีโบล่าในแอฟริกาตะวันตก ซึ่งวิกฤตอีโบล่า ครั้งนี้ทำให้ทราบว่า ระบบการดูแลสุขภาพของบางประเทศยังขาดการเตรียม ความพร้อมแบบเต็มรูปแบบ ขณะที่จีนกำลังมีรายจ่ายด้านการบริการสุขภาพ เพิ่มขึ้น และมีการวิจัยด้าน biomedical ร้อยละ 20-50 ต่อปี อย่างสม่ำเสมอ

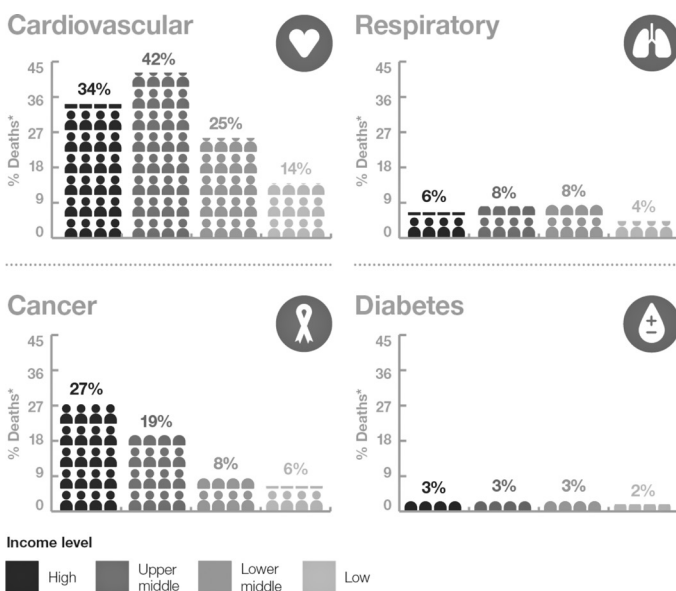
(2) ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง (Theories Design Structure of Evident)

ทรัพยากรบุคคลถือเป็นตัวแปรที่สำคัญที่สุดต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ โดยการบริหารทรัพยากรมนุษย์มีความสำคัญ และสามารถเอื้อประโยชน์ให้แก่ องค์กรต่างๆ ไปสู่เป้าหมายได้อย่างมั่นใจ จะเห็นได้ว่าทุกองค์การประสงค์ ที่จะพัฒนาตนเองไปสู่ความสำเร็จ โดยเฉพาะ คุณภาพของบุคลากรนับเป็น ปัจจัยสำคัญที่จะนำพาองค์กรไปสู่เป้าหมายได้ในฐานะเป็นผู้ปฏิบัติที่มี

คุณภาพ³³ ซึ่งปรัชญาของการพัฒนาบุคคลที่สำคัญนั้นจะต้องทำในทุกด้าน ความรู้ ความสามารถ จิตใจ คุณธรรม รวมถึง ด้านสุขภาพอนามัย ควบคู่กันไป³⁴

(3) ตัวบ่งชี้/ ปัจจัยสำคัญ (Indicators/ Triggers)

ในหลายประเทศที่มีรายได้ปานกลางและรายได้ต่ำ สามารถเกิดการสูญเสียครั้งยิ่งใหญ่ได้จากโรคติดต่อต่างๆ อาทิ โรคเอดส์ วัณโรค และมาลาเรีย ทั้งนี้ ธนาคารโลกได้รายงานว่าร้อยละ 50 ของความแตกต่างระหว่างการเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศกำลังพัฒนาและประเทศที่พัฒนาแล้ว ขณะที่โรคไม่ติดต่อ (Non-communicable disease) ในประเทศกำลังพัฒนา และในประเทศร่ำรวยกำลังเพิ่มสูงขึ้น เช่น โรคมะเร็ง โรคความดันโลหิตสูง และโรคหัวใจ ซึ่งต้องจ่ายค่ารักษาสำหรับโรคร้ายเหล่านี้

³³ วิลาวรรณ รัตพิศาล, (2554), ความรู้พื้นฐานในการบริหารทรัพยากรมนุษย์ในการบริหารทรัพยากรมนุษย์, หน้า 1-9, กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ วิจิตรหัตถการ

³⁴ วารสารเกื้อการุณย์, ปีที่ 21, ฉบับที่ 2, ก.ค.-ธ.ค.57, หน้า 179-180, ออนไลน์ http://www.kcn.ac.th/KCN-Journal/Journal/22557/Job%2020150213_13_13.pdf

(4) ภาพเหตุการณ์ในอนาคต (Pictures in the Future)

ในอนาคตประชาชนมีแนวโน้มให้ความสนใจและลงทุนเกี่ยวกับธุรกิจ การดูแลสุขภาพ ทั้งในระดับปัจเจกและระดับมหภาค ส่งผลให้ธุรกิจและ อุตสาหกรรมด้านสุขภาพเติบโต และเศรษฐกิจขยายตัวอย่างมาก นอกจากนี้ ความก้าวหน้าของเทคโนโลยีทางการแพทย์จะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการ ป้องกันโรค การตรวจวินิจฉัย และการรักษาโรค มีการพัฒนาระบบฐานข้อมูล ด้านสุขภาพ โดยการใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ทำให้สามารถเพิ่มขีดความสามารถในการรักษาโรคได้อย่างทั่วถึง ด้วยระบบ การสื่อสารออนไลน์ อาทิ การรักษาทางไกล ทำให้ผลการรักษามีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น³⁵

(5) ผลกระทบต่อไทย (Impacts)

ผลกระทบเชิงบวก (Opportunities)

ไทยเป็นประเทศเกษตรกรรม ทำให้มีโอกาสในการส่งออกสินค้า หรือวัตถุดิบที่ดีต่อสุขภาพ เช่น สมุนไพร พืช ผัก เป็นต้น ประกอบกับ ไทยมี ศักยภาพในการพัฒนาด้านการรักษาโรค โดยอาศัยภูมิปัญญาชาวบ้านผสมผสาน กับเทคโนโลยีสมัยใหม่ เป็นการสร้างโอกาสในการเป็นศูนย์กลางวิชาการทาง การแพทย์ของภูมิภาค รวมถึงเป็นการเสริมโอกาสในการพัฒนางานวิจัยทาง การแพทย์ เพื่อสุขภาพที่ดีถ้วนหน้า อีกทั้ง ไทยเป็นประเทศที่มีค่าครองชีพต่ำกว่า เมื่อเทียบกับประเทศในฝั่งตะวันตกหรือหลายๆ ประเทศ มีความหลากหลาย ในเรื่องอาหารการกิน วัฒนธรรมและประเพณีที่มีเสน่ห์ ความเป็นมิตรไมตรี ของคนไทย และความพร้อม ความหลากหลายของกิจกรรมด้านการท่องเที่ยว การได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาลไทยในเรื่องความสะดวกสบายในการเดินทาง การมีกฎระเบียบที่ไม่ยุ่งยาก และความพร้อมของสถานที่พักอาศัย สภาพอากาศ และสภาพแวดล้อมที่ดี ทำให้นักท่องเที่ยวกลุ่มลองสเตย์ (long stay) และ

³⁵ ออนไลน์ <http://reports.weforum.org/outlook-global-agenda-2015/top-10-trends-of-2015/10-growing-importance-of-health-in-the-economy/>

กลุ่มชาวต่างชาติวัยเกษียณมีแนวโน้มมาพำนักอยู่ในประเทศไทยมากขึ้น
จึงนับเป็นโอกาสด้านการค้า การลงทุน และการท่องเที่ยวของไทย

ผลกระทบเชิงลบ (Threats)

ปัญหาสุขภาพส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจไม่น้อย โดยอาการเจ็บป่วย
ด้วยโรคเรื้อรัง ทุพพลภาพ หรือการเสียชีวิตมีผลกระทบต่อด้านเศรษฐกิจ
ครอบครัว และสังคม ทำให้นายจ้างเกิดภาระค่าใช้จ่าย รวมทั้งค่าใช้จ่าย
ของประเทศเพิ่มมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้ ลูกจ้างที่มีสุขภาพไม่ดีส่งผล
ทำให้ผลการผลิตลดต่ำลงจากการขาดงานบ่อย ไม่สามารถทำงานได้
อย่างเต็มความสามารถ ประกอบกับ ในอนาคตประเทศไทยจะเข้าสู่ภาวะ
สังคมผู้สูงอายุ ปัญหาสุขภาพจึงน่าจะเป็นปัจจัยสำคัญที่จะส่งผลกระทบต่อ
ภาคเศรษฐกิจอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ โดยเฉพาะทิศทางการปฏิรูประบบ
การประกันสุขภาพ ซึ่งไทยต้องพิจารณาอย่างรอบคอบถึงจุดยืนที่เหมาะสม
ในการที่รัฐบาลจะให้หลักประกันสุขภาพแก่ประชาชนผ่านกองทุนสุขภาพต่างๆ

ประเด็นที่ 3 : สภาพสังคมในยุคปัจจุบัน (The current of State Society)

แบ่งเป็น 3 ประเด็นย่อย ดังนี้

3.1 สถานะชาตินิยมทวีความรุนแรงขึ้น

(1) สํารวจสภาวะแวดล้อม (Environmental Scanning)

ในปี 2558 มีความชัดเจนมากขึ้นว่าลัทธิชาตินิยมกลับมาแล้ว จากยุโรป
มาเอเชียถึงสหรัฐอเมริกา พบว่า เหล่านักการเมืองที่มีพื้นฐานความคิดว่า พวกเขา
มีจุดยืนที่ประเทศของตนกำลังมีอำนาจและอิทธิพลเติบโตมากขึ้น โดยการฟื้น
คืนใหม่ของลัทธิชาตินิยมในทางการเมืองได้แสดงให้เห็นผ่านเหตุการณ์ที่ปรากฏ
ในปี 2557 ดังนี้

- นายกรัฐมนตรี นเรนดา โมดี (Narendra Modi) แห่งอินเดีย ซึ่งมัก
อ้างอิงว่า เป็นชาตินิยมฮินดูได้กวาดชัยชนะครั้งใหญ่ในการเลือกตั้งทั่วไปในอินเดีย
- พรรคชาตินิยมได้รับชัยชนะครั้งใหญ่จากการเลือกตั้งในรัฐสภายุโรป

- พรรค France”s National Front และพรรค United Kingdom Independence Party (UKIP) ได้รับคะแนนสูงในการเลือกตั้ง
- พรรค Scottish Nationalist เกือบได้รับชัยชนะในการทำประชามติ แยกสกอตแลนด์ออกจากอังกฤษ
- ถ้อยคำเรื่องลัทธิชาตินิยมยังกระตุ้นให้ วลาดีเมียร์ ปูติน แห่งรัสเซีย ใช้ธรรงค์สนับสนุนภายในประเทศเรื่องการผนวกไครเมียจากยูเครน³⁶

(2) ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง (Theories Design Structure of Evident)

ชาตินิยม หมายถึง ความเป็นชาติ (Nation) ที่พลเมืองมีความผูกพันกันทางวัฒนธรรมและการเมือง มีความจงรักภักดีต่อดินแดนและมีจิตสำนึกในฐานะเป็นเจ้าของประเทศชาติ โดยชาติและชาตินิยม เป็นผลผลิตของค่านิยมสมัยใหม่หรือความเป็นสมัยใหม่ในลักษณะที่เป็นเครื่องมือและหน้าที่ กล่าวคือ ชาติและชาตินิยมเป็นเครื่องมือนำไปสู่การสร้างความเป็นหนึ่งเดียวกัน ความเป็นมาตรฐานเดียวกัน ประเพณีวัฒนธรรมเดียวกัน และมีหน้าที่เป็นสัญลักษณ์ปลุกเร้าความรู้สึกผูกพัน ทำให้รู้สึกเป็นกลุ่มเดียวกัน เป็นพลังการแข่งขันที่เข้มแข็งในระบบการเมืองระหว่างประเทศ³⁷

ลัทธิชาตินิยมทำให้เกิดการยกย่องตัวเอง ชมผู้อื่น หรือรักตัวเองเกลียดชังผู้อื่น และเกิดการเอาเปรียบทำลายล้างชาติอื่น คนในชาติรู้สึกถึงความเป็นเจ้าของชะตากรรมร่วมกับการมีเป้าหมายเดียวกันคือความก้าวหน้าของชาติได้ง่าย³⁸ ผลของแนวคิดชาตินิยมที่มีต่อโลก คือ เกิดรัฐชาติหรือประเทศใหม่

^{36, 39} อุกฤษณ์ ปัทมานันท์, การฟื้นตัวของลัทธิชาตินิยม, มติชนสุดสัปดาห์ 2-9 ม.ค.58, ออนไลน์ http://www.matichon.co.th/news_detail.php?newsid=1420614081

³⁷ อธิยุทธ บุญมี, ชาตินิยมและหลังชาตินิยม, กรุงเทพฯ : สายธาร, 2546 : หน้า 49, 106

³⁸ แนวคิดการศึกษากับการสร้างชาตินิยมและความทันสมัย พหุวัฒนธรรมศึกษา การศึกษาทางเลือก และแนวคิดการศึกษาเพื่อการปลดปล่อยและการสร้างปัญญาชนชาวบ้าน, หน้า 9, ออนไลน์ http://archive.lib.cmu.ac.th/full/T/2555/noned30255sp_ch2.pdf

ทั่วทุกมุมโลก (ดินแดนที่ประชาชนส่วนใหญ่มีสัญชาติเดียวกัน มีเอกลักษณ์ร่วมกัน) อีกทั้ง ทำให้ชาติมีความหมายในทางการเมืองและวัฒนธรรมชัดเจนมากขึ้น

(3) ตัวบ่งชี้/ ปัจจัยสำคัญ (Indicators/ Triggers)

สิ่งที่ปรากฏเป็นจริงอย่างกว้างขวางต่อผู้นำการเมืองและเศรษฐกิจ หลังจากหลายปีมานี้ คือ พวกเขาผิดหวังกับการเติบโตทางเศรษฐกิจเป็นปัจจัยร่วมที่แข็งแกร่งสนับสนุนให้ลัทธิชาตินิยมกลับฟื้นตัวใหม่ทั่วโลก อาทิ ยุโรป ตัวชี้วัดความเข้มแข็งของลัทธิชาตินิยม คือ การเลือกตั้งทั่วไปในอังกฤษ และการเลือกตั้งท้องถิ่นในเยอรมนี โดยสิ่งที่เห็นได้ชัดอย่างหนึ่ง คือ บทบาทพรรค UK Independence Party หรือ UKIP ของอังกฤษ ได้ก่อให้เกิดความหวาดกลัวว่า อังกฤษอาจจะออกจากสหภาพยุโรปในไม่ช้า ขณะที่ทางเลือกของพรรคการเมืองในเยอรมนี ซึ่งอ้างอิงถึงผลประโยชน์ของเยอรมนีว่า ได้ไปสนับสนุนสหภาพยุโรป จะผลักดันให้สถาปนาเยอรมนีเองเป็นประเทศที่เป็นพลังทางการเมืองที่ 3 อย่างไรก็ตาม สิ่งสำคัญที่คุกคามเสถียรภาพของยุโรปยังอยู่ที่ชาตินิยมรัสเซีย ซึ่งเป็นคำถามความมั่นคงในกรอบที่ใหญ่ที่สุดซึ่งยุโรปต้องเผชิญขณะนี้ หรือบางทีอาจจะสะท้อนถึงเวทีโลก คือ ประธานาธิบดี บุติน กำลังช่วยสร้างและอยู่บนคลื่นของลัทธิชาตินิยมที่ก่อตัวเพิ่มขึ้น และดำเนินการคุกคามยูเครน และแม้แต่รัฐต่างๆ ในคาบสมุทรบอลติก (Baltic) สหรัฐ การเติบโตของแนวคิดรัฐอิสลามแบบสุดโต่ง เริ่มเป็นน้ำเลี้ยวนโยบายต่างประเทศให้มีลักษณะเชิงทหารมากกว่าเดิม เอเชีย การเปลี่ยนแปลงแห่งอำนาจ ทำให้จีน เกาหลีใต้ และญี่ปุ่น ต่างมุ่งไปที่การปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรมในประวัติศาสตร์ อย่างไรก็ตาม ความสัมพันธ์ระหว่างกระแสชาตินิยมและความขัดแย้งด้านดินแดน นายกรัฐมนตรี โมดี แห่งอินเดีย นายกรัฐมนตรี ซินโห อาเบะ ของญี่ปุ่น และประธานาธิบดี สี จิ้น ผิง ของจีน ทั้งหมดเป็นนักสร้างชาติที่กระตือรือร้น ซึ่งใช้ลัทธิชาตินิยมเป็นจุดแข็งอันหนึ่งในการปฏิรูปภายใน และภายนอกประเทศ³⁹

(4) ภาพเหตุการณ์ในอนาคต (Pictures in the Future)

คำถามใหญ่ของภูมิภาคเอเชียในปี 2558 คือ การปฏิรูปภายในจีน อินเดีย และญี่ปุ่น จะเพิ่มการแข่งขันระหว่างประเทศหรือไม่ อีกทั้ง ยังมีความตึงเครียดที่สูงเกินไปจากความขัดแย้งระหว่างจีนและญี่ปุ่น เหนือหมู่เกาะต่างๆ แต่โดยภาพรวมแล้วการกลับมาใหม่ของการเมืองลัทธิชาตินิยมจะทำให้ในช่วงปี 2558-2559 ความร่วมมือระหว่างประเทศดำเนินไปอย่างไม่ราบรื่นเท่าไรนัก

ส่วนสหภาพยุโรปจะต่อสู้เพื่อความตกลงในมาตรการต่างๆ ในการฟื้นฟูเศรษฐกิจของสหภาพยุโรป และจัดการรัสเซีย แต่อย่างไรก็ตาม เป็นการยากที่ทุกปัญหาจะสามารถตกลงใน UN ตั้งแต่เรื่องตะวันออกกลาง การเจรจาความเปลี่ยนแปลงสภาวะอากาศโลก และระบบเศรษฐกิจโลกซึ่งจะอยู่ท่ามกลางการแข่งขันลัทธิชาตินิยม แต่หากมีการเสริมสร้างความร่วมมือระหว่างประเทศ ก็จะสามารถตกลงกันได้อย่างรวดเร็วยิ่งขึ้น

(5) ผลกระทบต่อไทย (Impacts)

ผลกระทบเชิงบวก (Opportunities)

การแข่งขันของลัทธิชาตินิยมระหว่างประเทศที่มีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้น อาจนำมาซึ่งการเสริมสร้างความร่วมมือระหว่างประเทศ เพื่อให้สามารถตกลงกันได้อย่างรวดเร็วยิ่งขึ้น ดังนั้น ไทยน่าจะมีโอกาสเสริมสร้างความร่วมมือระหว่างประเทศมากขึ้น อาทิ การสร้างความเป็นชาตินิยมผ่านทาง การเริ่มสร้างความนิยมผ่านการพัฒนาและเผยแพร่วัฒนธรรม ซึ่งจะกลายเป็นอาวุธสำคัญที่ใช้แย่งชิงประชากรโลก ทั้งนี้ สามารถนำมาประยุกต์ใช้เพื่อให้เกิดการพัฒนาความเจริญในด้านต่างๆ ทำให้ประเทศเกิดความก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว แต่ทางการเมืองจะเห็นได้จากการนำระบอบประชาธิปไตยมาใช้ ซึ่งได้รับอิทธิพลจากประเทศในยุโรป และระบบเศรษฐกิจเป็นแบบเสรีนิยม หรือทุนนิยม ซึ่งได้รับอิทธิพลจากตะวันตกมากที่สุด

ผลกระทบเชิงลบ (Threats)

สภาวะชาตินิยมในทางการเมืองนำมาซึ่งความตึงเครียดระหว่างประเทศ รวมถึงความพยายามไม่ประนีประนอมในความร่วมมือแบบพหุภาคี ไม่ว่าจะเป็นเรื่องสภาพภูมิอากาศ การค้า ภาษี หรือการพัฒนาใดๆ เพิ่มมากขึ้น เช่น กรณีสถานการณ์แบ่งแยกประเทศของสกอตแลนด์สามารถกำหนดชะตากรรมการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและเศรษฐกิจได้ อีกทั้ง ยังเป็นตัวกำหนดการเปลี่ยนแปลงทางภูมิรัฐศาสตร์ของยุโรปและโลกได้ ซึ่งการรับวัฒนธรรมต่างชาติมากเกินไป อาจทำให้วิถีชีวิตเปลี่ยนแปลงไป มีการชิงดีชิงเด่น ระดับความสัมพันธ์ลดลงไปเป็นแบบทฤษฎีภูมิ อีกทั้ง อาจส่งผลให้ไทยถูกกลืนกินทางวัฒนธรรม ขาดเอกลักษณ์ของตัวเอง

3.2 ความไม่เท่าเทียมกันทางรายได้จะฝังรากลึกขึ้น

(1) สํารวจสภาวะแวดล้อม (Environmental Scanning)

จากการสำรวจทัศนคติของประชากร 7 ประเทศ ในปี 2557 พบว่า แอฟริกาในทะเลทรายซาฮารากว่าร้อยละ 90 ของผู้ตอบแบบสอบถาม เห็นว่า ช่องว่างระหว่างคนรวยและคนจนเป็นปัญหาใหญ่ ส่วนในสหรัฐฯ เกือบร้อยละ 80 ที่มีความเห็นไปในแนวทางเดียวกัน ทำให้ผู้นำทางการเมืองได้แสดงให้เห็นถึงความกังวลที่เพิ่มมากขึ้น โดยบางประเทศ เช่น ประเทศวันดา บราซิล และเม็กซิโก มีนโยบายที่ดีขึ้น มีการเข้าถึงทรัพยากรอย่างเท่าเทียม และการกำหนดเป้าหมายการกระจายรายได้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม และความก้าวหน้าในชีวิตของกลุ่มคนในชนบท แต่การจะทำเช่นนี้ในระดับที่ใหญ่กว่านั้นจะต้องมีสถาบันระดับชาติที่แข็งแกร่ง ในหลายประเทศ มีทรัพยากรที่เพียงพอ และมีการกำหนดนโยบายที่ดีกว่า ทั้งนี้ บางประเทศมีความก้าวหน้าในการแก้ไขโครงสร้างของความไม่เท่าเทียมกัน ผ่านการให้ความสำคัญด้านสิทธิมนุษยชน และด้านกฎหมาย

และจากการคาดการณ์สถานการณ์ในปี 2557 ที่ผ่านมา ประเด็นนี้ถูกจัดให้มีความสำคัญ และมีนัยสำคัญมากที่สุดลำดับที่ 2 ในปี 2558 โดยส่งผลกระทบต่อทุกประเทศทั่วโลก ทั้งในประเทศที่พัฒนาแล้วและประเทศกำลังพัฒนา โดยครึ่งหนึ่งของจำนวนประชากรซึ่งเป็นกลุ่มคนยากจนที่สุด มักจะถูกควบคุมโดยกลุ่มคนร่ำรวยที่มีจำนวนน้อยกว่า (คิดเป็นร้อยละ 10 ของประชากรทั้งหมด)

(2) ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง (Theories Design Structure of Evident)⁴⁰

มาร์กซ์สายใหม่หรือนีโอมาร์กซ์นิซึม (Neo-Marxism) เป็นความคิดที่เกิดขึ้นในช่วงศตวรรษที่ 20 โดยเฉพาะเรื่องสังคมและวัฒนธรรมมักจะมี ความขัดแย้ง และนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงเสมอ ผลของการเปลี่ยนแปลงมักจะเป็นสถานะใหม่ที่แตกต่างจากภาวะเดิม รวมถึง เชื่อว่าสังคมมนุษย์นั้นมีความไม่เท่าเทียมกัน อำนาจการขึ้นนำ และครอบงำสังคมอยู่ในมือกลุ่มคนส่วนน้อย

ความไม่เท่าเทียมกันระหว่างชนชั้นนายทุนและชนชั้นกรรมาชีพนั้นปรากฏช่องว่างความแตกต่างที่กว้างและเห็นได้ชัดอย่างมาก กล่าวได้ว่าความเท่าเทียมกันของคนในสังคมเป็นความยุติธรรม และเกณฑ์ที่ทำให้เกิดความยุติธรรมดังกล่าวคือ “ความเท่าเทียมกันทางเศรษฐกิจและรายได้” ด้วยเหตุนี้ระบบมาร์กซ์จึงเน้นความยุติธรรมที่ความเท่าเทียมกันในแง่เศรษฐกิจให้ทุกคนมีรายได้เท่าเทียมกัน แต่เนื่องจากระบบมาร์กซ์ไม่เห็นด้วยกับการมีทรัพย์สินส่วนตัว จึงตัดปัญหาเรื่องรายได้ออกไป โดยเห็นว่า “ระบบทรัพย์สินส่วนตัวเป็นพื้นฐานของระบบทุนนิยม ทรัพย์สินส่วนตัวนำไปสู่ความชั่วร้าย ความเห็นแก่ตัว นำไปสู่การไฝหาผลประโยชน์เฉพาะตน”⁴¹

(3) ตัวบ่งชี้/ ปัจจัยสำคัญ (Indicators/ Triggers)

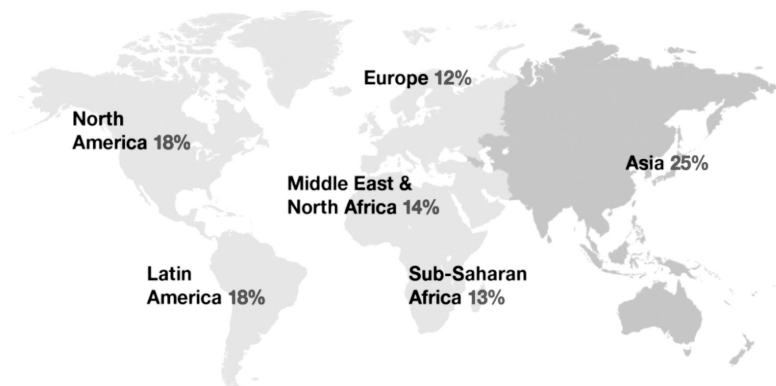
ความไม่เท่าเทียมกันเป็นหนึ่งในความท้าทายที่สำคัญ โดยเฉพาะรายได้ที่ไม่เท่าเทียมกันเป็นแง่มุมที่สามารถมองเห็นได้อย่างชัดเจนมากที่สุดในหลาย ๆ

⁴⁰ ออนไลน์ <http://www.prachatai.com/journal/2014/06/54226>

⁴¹ ชีฆณฑุพงษ์ พิบูลย์, แนวคิดทางจริยศาสตร์สังคมของคาร์ล มาร์กซ์, นิตยสารวิชาษา ปีที่ 6 ฉบับที่ 5 ลำดับที่ 45, เชียงใหม่ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2554

ประเทศทั่วโลก และนับว่าความไม่เท่าเทียมกันในการเข้าถึงโอกาส เป็นปัญหาที่ซับซ้อนซึ่งไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ อีกทั้ง ขยายขอบเขตไปถึงความไม่เท่าเทียมกันอื่นๆ ทั้งความไม่เท่าเทียมกันทางเพศ เชื้อชาติ ความพิการ อายุ เป็นต้น

ภูมิภาคซึ่งจะได้รับผลกระทบมากที่สุดจากความไม่เท่าเทียมกันของรายได้ในช่วงหนึ่งถึงสองปีนี้ เรียงลำดับจากมากที่สุดไปน้อยที่สุด ได้แก่ เอเชีย อเมริกาเหนือและละตินอเมริกา ตะวันออกกลางและแอฟริเหนือ แอฟริกาใต้ สหราชอาณาจักร 25, 18, 14, 13, 12 ตามลำดับ⁴²

ข้อมูลจากรายงานการวิเคราะห์สถานการณ์ความยากจนและความเหลื่อมล้ำของประเทศไทยในปี 2555 ที่เผยแพร่โดยสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สะท้อนภาพได้อย่างชัดเจนในช่วง 5 ปีที่ผ่านมา รายได้ส่วนใหญ่กระจุกตัวอยู่ในคนกลุ่มเล็กๆ โดยคนรวยที่สุดร้อยละ 10 ถือครองรายได้กว่าร้อยละ 39.3 ของรายได้ทั้งหมด ขณะที่คนจนที่สุดจำนวนร้อยละ 10 ถือครองรายได้เพียงร้อยละ 1.6 ของรายได้ทั้งหมด (รายได้ห่างกันถึง 25.2 เท่า)

^{42-43,45} Top 10 Trends of 2015, World Economic Forum (WEF), ออนไลน์ <http://reports.weforum.org/outlook-global-agenda-2015/top-10-trends-of-2015/6-rising-pollution-in-the-developing-world/>

ความเหลื่อมล้ำในการถือครองทรัพย์สิน ระหว่างคนรวยกับคนจนมีความแตกต่างที่ชัดเจนในเรื่องของการถือครองที่ดิน ซึ่งรัฐบาลกำลังมีแนวคิดจัดเก็บภาษีที่ดินอยู่นั้น พบว่าทุกวันนี้ที่ดินกว่าร้อยละ 79.9 ถือครองโดยคนเพียงร้อยละ 20 ขณะที่ผู้ถือครองที่ดินจำนวนน้อยที่สุดร้อยละ 20 มีสัดส่วนถือครองที่ดินรวมกันเพียงร้อยละ 0.3 ของพื้นที่ทั้งหมด (ถือครองที่ดินแตกต่างกันถึง 325.7 เท่า) ส่วนเงินฝากในบัญชีธนาคารพบว่า คนรวยที่มีเงินฝากในบัญชีเกิน 10 ล้านบาทขึ้นไป มีจำนวนน้อยมากเพียงแค่ร้อยละ 0.1 ของบัญชีทั้งหมด แต่กลับมีเงินฝากรวมกันสูงถึงร้อยละ 46.5 ของเงินฝากทั้งหมด ส่วนเงินฝากของคนส่วนใหญ่ที่มีเงินไม่เกิน 10 ล้านบาทมีจำนวนร้อยละ 99.99 ของจำนวนบัญชีทั้งหมด แต่มีเงินรวมกันเพียงร้อยละ 53.5 ของเงินฝากทั้งหมด

(4) ภาพเหตุการณ์ในอนาคต (Pictures in the Future)

ประชาชนเชื่อว่า รัฐบาลมีหน้าที่ต้องรับผิดชอบต่อช่องว่างระหว่างความยากจนและความร่ำรวยมากขึ้นเรื่อยๆ แต่รัฐบาลยังไม่สามารถแก้ปัญหาเกี่ยวกับความไม่เท่าเทียมกันได้เท่าที่ควร ทั้งนี้ หากจะจัดการกับความไม่เท่าเทียมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพนั้น หลายประเทศจำเป็นต้องยอมรับระเบียบวาระการดำเนินงานเชิงบูรณาการ ที่มองปัญหาแบบองค์รวม ทั้งด้านสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อมมาประยุกต์ใช้ รวมถึงการเข้าถึงการศึกษา สุขภาพ และทรัพยากรธรรมชาติ โดยหัวใจสำคัญของแนวทางการแก้ปัญหาเหล่านี้ คือ การยับยั้งการแทรกแซงที่ส่งเสริมการเข้าถึงทรัพยากร และการบริการ เช่นเดียวกับการเติบโตไปพร้อมๆ กับหน้าที่การงาน และการดำรงชีวิตที่เหมาะสมสำหรับทุกคนในสังคม การเพิ่มข้อมูลต่างๆ ทั้งข้อมูลผลกระทบ และข้อมูลที่มีความโปร่งใสมากขึ้น⁴³

อุปสรรคสำคัญของการลดความเหลื่อมล้ำในทุกสังคมคือการเมือง โดยแต่ละกลุ่มมีความสัมพันธ์เชิงอำนาจต่อกัน ซึ่งถึงแม้จะมีมาตรการที่เห็นผลในการลดความเหลื่อมล้ำ แต่หากการเมืองยังคงไม่หลุดออกจากการผูกขาด

มาตรการดังกล่าวก็ไร้ความหมาย สิ่งที่น่าสังเกตอีกอย่างหนึ่งก็คือมาตรการลดความเหลื่อมล้ำให้ได้ผลนั้น ล้วนเป็นมาตรการที่รัฐต้องเป็นผู้นำทั้งสิ้น ฉะนั้นการเมืองจึงยิ่งเป็นเงื่อนไขสำคัญ และมีรายละเอียดที่จะต้องต่องกันระหว่างคนกลุ่มต่างๆ อยู่มาก เนื่องจากเป็นปัญหาที่ไม่มีคำตอบสำเร็จรูป ไม่มีผู้เชี่ยวชาญที่จะตอบแทนคนอื่นได้⁴⁴ แต่ทั้งนี้ทั้งนั้น トラบไคที่ยังมีความเหลื่อมล้ำอยู่ การสร้างประชาธิปไตยอย่างมั่งคั่งในประเทศก็ยังคงจะพบกับอุปสรรคหลายด้าน

(5) ผลกระทบต่อไทย (Impacts)

ผลกระทบเชิงบวก (Opportunities)

การจัดการกับปัญหาความไม่เท่าเทียมไม่ได้เป็นเพียงหน้าที่ความรับผิดชอบอย่างเดียว แต่ยังหมายถึงโอกาสด้วย การจัดการความไม่เท่าเทียมกันเป็นสิ่งที่ดีสำหรับระบบธุรกิจ เพราะจะเป็นการสร้างประชากรที่เป็นผู้บริโภคหน้าใหม่ขึ้น ซึ่งจะทำให้เกิดการขยายตัวของตลาด การให้บริการ และการเพิ่มโอกาสที่จะทำกำไรมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ความพยายามที่จะลดความไม่เท่าเทียมกัน คือ ความรับผิดชอบของผู้เกี่ยวข้องในทุกกระดับจากท้องถิ่นสู่ประเทศชาติ และระดับภูมิภาคไปสู่ระดับโลก⁴⁵

ผลกระทบเชิงลบ (Threats)

ความเหลื่อมล้ำด้านรายได้นำมาซึ่งความเหลื่อมล้ำด้านโอกาสในหลายเรื่อง นับตั้งแต่ด้านการศึกษา การรักษาพยาบาล ไปจนถึงการสร้างเส้นสาย ความเหลื่อมล้ำเกิดขึ้นจากวิถีการพัฒนา ซึ่งอาจกล่าวได้ว่า ยิ่งพัฒนาไปไกลเท่าไร ความเหลื่อมล้ำก็ยิ่งฝังรากลึกลงไปในระบบมากขึ้นเท่านั้น ความเหลื่อมล้ำที่ค่อนข้างสุดโต่งของไทย นำมาซึ่งความรำลึกในสังคม ซึ่งสร้างความตึงเครียดที่พร้อมจะระเบิดได้ในทุกรูปแบบ จึงเป็นเหตุให้ทุกฝ่ายยอมรับว่าความเหลื่อมล้ำเป็นปัญหาใหญ่ของประเทศที่จำเป็นต้องแก้ไขหรือบรรเทาโดยวิธีใดวิธีหนึ่ง

⁴⁴ นิธิ เอียวศรีวงศ์ : ความเหลื่อมล้ำ คำตอบอยู่ที่การเมือง, 20 มกราคม 2558, ออนไลน์ http://www.matichon.co.th/news_detail.php?newsid=1421655401

ปัญหาความเหลื่อมล้ำเป็นตัวบั่นทอนระบอบประชาธิปไตยในประเทศไทยมาเป็นระยะเวลาอันยาวนาน โดยระบบทุนนิยมและโลกาภิวัตน์ได้ตอกย้ำความเหลื่อมล้ำในไทยด้วยอำนาจครอบงำจากชนชั้นนำที่เคยผูกขาดอำนาจรัฐ ซึ่งชนชั้นนำทั้งเก่าและใหม่เป็นเหตุให้มีการต่อสู้แย่งชิงอำนาจกัน ปัญหาความเหลื่อมล้ำนั้นทำให้การดำเนินนโยบายทางการเมือง เศรษฐกิจ และ สังคมมีข้อจำกัด เพราะกลุ่มประชากรมีช่องว่างมากเกินไป อีกทั้ง การดำเนินงานตามระบอบประชาธิปไตยก็จะทำได้ยาก นักการเมืองใช้ช่องว่างของความเหลื่อมล้ำนั้นสร้างนโยบายประชานิยมเพื่อเรียกคะแนนเสียงทางการเมือง⁴⁶

3.3 ความเปลี่ยนแปลงของสภาพสังคมไทยกับสังคมผู้สูงอายุ

สภาพสังคมไทยในปัจจุบันเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม โดยปัจจุบันเกิดสังคมเมืองสมัยใหม่ เช่นเดียวกับประเทศจีนซึ่งกำลังเป็นสังคมเมือง (Urbanization) ครอบครัวยุคใหม่ของคนไทยเปลี่ยนจากครอบครัวขยายเป็นครอบครัวเดี่ยว โดยจากสถิติพบว่า เด็กและเยาวชนในยุคปัจจุบันถึงร้อยละ 25 ไม่ได้อาศัยอยู่กับบิดามารดา เนื่องจากสาเหตุการหย่าร้าง ทำให้เด็กขาดความอบอุ่น ก่อให้เกิดปัญหาต่างๆ ตามมา อาทิ ปัญหายาเสพติด ซึ่งส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของชาติ ประกอบกับ ปัญหาแนวโน้มของประชากรวัยชราที่เพิ่มสูงขึ้นเรื่อยๆ จนคาดการณ์ว่าในอนาคตไทยจะเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ (Aging Society) โดยไทยมีอัตราการเร็วในการเพิ่มขึ้นของประชากรผู้สูงอายุมากกว่าประเทศพัฒนาแล้ว

⁴⁶ เสกสรร ประเสริฐกุล ปาฐกถา 40 ปี 14 ตุลา, ออนไลน์ <http://www.siamintelligence.com/40-th-speech-seksan/>

(2) ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง (Theories Design Structure of Evident)⁴⁷

UN นิยามคำว่า ผู้สูงอายุ (Older person) หมายถึง ประชากรทั้งเพศชาย และหญิงที่มีอายุมากกว่า 60ปีขึ้นไป และได้แบ่งระดับการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ เป็น 3 ระดับ⁴⁸ ได้แก่ 1) ระดับการก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ (Aging society) หมายถึง สังคมหรือประเทศที่มีประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไป มากกว่าร้อยละ 10 ของประชากรทั้งประเทศ หรือมีประชากรอายุตั้งแต่ 65 ปีมากกว่าร้อยละ 7 ของประชากรทั้งประเทศ แสดงว่าประเทศนั้นกำลังเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ 2) ระดับสังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์ (Aged society) หมายถึงสังคมหรือประเทศที่มีประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไป มากกว่าร้อยละ 20 ของประชากรทั้งประเทศ หรือมีประชากรอายุตั้งแต่ 65 ปี มากกว่าร้อยละ 14 ของประชากรทั้งประเทศ แสดงว่าประเทศนั้นเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์ และ 3) ระดับสังคมผู้สูงอายุอย่างเต็มที่ (Super-aged society) หมายถึงสังคมหรือประเทศที่มีประชากรอายุ 65 ปีขึ้นไปมากกว่า ร้อยละ 20 ของประชากรทั้งประเทศ แสดงว่าประเทศนั้น เข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างเต็มที่

(3) ตัวบ่งชี้/ ปัจจัยสำคัญ (Indicators/ Triggers)

ประชากรวัย 65 ปีขึ้นไป ในประเทศไทยมีสัดส่วนเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 7 เป็นร้อยละ 14 โดยกลุ่มประเทศกำลังพัฒนามีระยะเวลาเปลี่ยนแปลง โครงสร้างประชากรค่อนข้างสั้นกว่าประเทศพัฒนาแล้ว ซึ่งคาดว่าไทยจะใช้ เวลาในการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรเพียง 22 ปี ในขณะที่กลุ่มประเทศ พัฒนาแล้วจะใช้เวลาค่อนข้างยาวนานหลายสิบปี อาทิ ประเทศอังกฤษใช้เวลา 45 ปี และฝรั่งเศสใช้เวลา 115 ปี ดังนั้น ไทยจึงมีเวลาในการเตรียมความพร้อม เพื่อรองรับสังคมผู้สูงอายุสั้นกว่าในประเทศพัฒนาแล้ว

⁴⁷ ออนไลน์ <http://www.prachatai.com/journal/2014/06/54226>

⁴⁸ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ออนไลน์ <http://www.stou.ac.th/stouonline/lom/data/sec/Lom12/05-01.html>

จากข้อมูลของ Help age International ร่วมกับกองทุนประชากรแห่งสหประชาชาติ (United Nations Population Fund) หรือ UNFPA ที่เริ่มจัดอันดับเป็นครั้งแรกในปี 2556 และปี 2557 ได้เผย The Age Watch Index ที่มีตัวชี้วัดทั้งหมด 4 ด้าน 13 ประการ เช่น อายุขัย โครงการเงินบำนาญสำหรับผู้สูงอายุ ระบบขนส่งสาธารณะ และอัตราความยากจนในหมู่ประชากรที่อายุมากกว่า 60 ปี เป็นต้น พบว่า ปัจจุบันไทยมีประชากรสูงอายุเป็นจำนวนมากประมาณร้อยละ 10 ของประชากรทั้งหมด และคาดว่าในปี 2593 จะมีผู้สูงอายุถึงประมาณร้อยละ 25 ของประชากรทั้งหมด และจากการจัดอันดับเมื่อปี 2013 ไทยได้อันดับที่ 42 ในขณะที่ปี 2014 ได้อันดับดีขึ้น อยู่ที่อันดับ 36 ซึ่งจัดอยู่ในระดับปานกลาง แต่ดีที่สุดในกลุ่ม 6 ประเทศ ASEAN ที่รับการสำรวจโดยไทยมีคะแนนดีที่สุดในด้านสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อผู้สูงอายุ โดยอยู่ในอันดับที่ 12 แต่ทว่า สถานการณ์รักษาพยาบาลกลับอยู่ในอันดับปานกลางคือ อันดับที่ 41 ส่วนด้านความมั่นคงทางการเงิน อยู่อันดับที่ 58 และด้านการจ้างงานกับการศึกษาอยู่อันดับที่ 73⁴⁹

(4) ภาพเหตุการณ์ในอนาคต (Pictures in the Future)

การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรโลกมีแนวโน้มที่จะมีประชากรวัยแรกเกิดลดลงและประชากรมีอายุยืนยาวมากขึ้น โดยประชากรทั่วโลกมีอายุเฉลี่ยยืนยาวขึ้นอย่างน้อย 9 ปี และประชากรทั่วโลกที่มีอายุมากกว่า 65 ปี จะมี 2 พันกว่าล้านคน คิดเป็นร้อยละ 20 ของประชากรทั่วโลก ซึ่งพบได้ในเกือบทุกประเทศแถบยุโรป โดยเฉพาะ อิตาลี เยอรมัน อังกฤษ และสแกนดิเนเวีย โดยเฉพาะ ญี่ปุ่นซึ่งเป็นสังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์ตั้งแต่ปี 2010 มาแล้ว ประกอบกับ จากข้อมูลของ UN ได้คาดการณ์ว่า ในช่วงปี 2001-2100 นับเป็นศตวรรษแห่งผู้สูงอายุ ซึ่งแต่ละประเทศจะเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุแตกต่างกันไปตามสภาพแวดล้อมของแต่ละประเทศ เช่น ความเจริญเติบโตทาง

⁴⁹⁻⁵⁰ ศ.ดร.เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, แนวโน้มโลก 2050 ตอนที่ 3 : สังคมโลก...สังคมผู้สูงอายุ, 21 ต.ค.57, ออนไลน์ <http://www.bangkokbiznews.com/blog/detail/611956>

เศรษฐกิจ การพัฒนาทางด้านการแพทย์ ฯ โดยในปี 2593 ไทยจะเป็นประเทศที่มีจำนวนประชากรผู้สูงอายุมากเป็นอันดับที่ 2 ในกลุ่มประเทศเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ รองจากสิงคโปร์ อีกทั้ง สำนักงานสถิติแห่งชาติของไทยได้สรุปไว้ว่า ไทยได้ก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุตั้งแต่ปี 2548 โดยมีประชากรผู้สูงอายุร้อยละ 10.4 ของประชากรทั่วประเทศ และในช่วงปี 2567-2568 จะเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์

(5) ผลกระทบต่อไทย (Impacts)

ผลกระทบเชิงบวก (Opportunities)

เนื่องจากไทยเป็นประเทศที่มีความโดดเด่นด้านสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อผู้สูงอายุ ทำให้ไทยเป็นอีกประเทศเป้าหมายในการพักผ่อนและการท่องเที่ยวระยะยาวสำหรับผู้สูงอายุชาวต่างชาติ ไม่ว่าจะเป็นชาวญี่ปุ่น ยุโรป หรือออสเตรเลีย นอกจากนี้ ยังมีบริการที่ดีและมีความพร้อมในการอำนวยความสะดวกด้านสุขภาพ สถานพยาบาล โรงแรม ร้านอาหารต่างๆ สำหรับนักท่องเที่ยว ซึ่งถือเป็นโอกาสของไทยในการสร้างธุรกิจหรืออุตสาหกรรมใหม่ โดยลักษณะทางสังคมต้องปรับเปลี่ยนเป็นสังคมที่เอื้อเพื่อให้ความสำคัญกับผู้สูงอายุมากขึ้น มีการอำนวยความสะดวกให้กับผู้สูงอายุทั้งสินค้าและบริการ รวมถึงควรมีนโยบายที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุโดยตรงมากขึ้น เช่น นโยบายเรื่องเงินบำนาญในประเด็นของวิธีการจ่ายเงินและบทบาทของเงินบำนาญในการช่วยเหลือผู้สูงอายุที่ยังสามารถเคลื่อนไหวและพึ่งพาตนเองได้ เป็นต้น⁵⁰

ผลกระทบเชิงลบ (Threats)

หากไทยจะเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุแน่นอนว่าจะต้องพบกับปัญหาขาดแคลนแรงงาน ซึ่งส่งผลกระทบต่อศักยภาพขีดความสามารถในการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ และเป็นข้อจำกัดด้านการชดเชยการขาดดุลรายได้และจัดสวัสดิการสังคมในอนาคต ภาครัฐต้องจัดสรรงบประมาณที่จำเป็นสำหรับผู้สูงอายุเพิ่มขึ้น ทั้งด้านที่อยู่อาศัย การบริการด้านสุขภาพ การดูแล

การประกันสุขภาพ โดยเฉพาะ หลักประกันรายได้เพื่อรองรับวัยเกษียณ ดังนั้น จึงควรเตรียมแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม โดยเน้นการบริหารจัดการที่ดี เพื่อรองรับการเป็นสังคมสูงวัยที่คาดว่าจะเกิดขึ้นอย่างสมบูรณ์ในอนาคต รวมถึง อาจพิจารณาแนวทางขยายอายุราชการ และแนวทางอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง⁵¹

ประเด็นที่ 4 : ปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม : ปัญหาท้าทายมนุษยชาติ (Natural Resources and Environmental Issues : Challenge humanity)

แบ่งเป็น 4 ประเด็นย่อย ดังนี้

4.1 มลภาวะในประเทศกำลังพัฒนากำลังพุ่งสูงขึ้น

(1) สำรวจสถานะแวดล้อม (Environmental Scanning)

การเจริญเติบโตของอุตสาหกรรมในประเทศกำลังพัฒนากำลังเป็นสาเหตุสำคัญที่สร้างมลพิษในระดับที่มีความรุนแรงมากขึ้น โดยจากรายงาน “Top 10 Trends of 2015” ของเวทีเศรษฐกิจโลก (World Economic Forum: WEF) ประเด็นนี้ถูกจัดให้มีความสำคัญมากที่สุดลำดับที่ 6 ของปี 2558 และสำคัญเป็นลำดับที่ 3 ของภูมิภาคเอเชีย ซึ่งจากความจริงที่ว่าในปี 2548 จีนเป็นประเทศที่มีการผลิตก๊าซเรือนกระจกมากที่สุด จนกระทั่งปัจจุบันก็ยังครองตำแหน่งอยู่ ตามด้วยสหรัฐฯ และสหภาพยุโรป โดยมีบราซิลอยู่ในลำดับที่ 5 และอินเดียลำดับที่ 8 ตามรายงานของสถาบันทรัพยากรโลก (the World Resources Institute: WRI)

ประกอบกับ สถานการณ์มลภาวะที่เกิดขึ้นในประเทศจีนที่ผ่านมา มีมลพิษในอากาศมากกว่าร้อยละ 60 ทำให้จีนอาจต้องใช้ระยะเวลาอีกกว่า 16 ปี ในการลดระดับค่ามลพิษในอากาศให้อยู่ในระดับมาตรฐานสากลที่องค์การอนามัยโลกกำหนดไว้ว่า ไม่ควรเกิน 35 ไมโครกรัมต่อลูกบาศก์เมตร

⁵¹ สรุปผลการสนทนาปัญหายุทธศาสตร์ครั้งที่ 3/2558 เรื่อง “จับตาสถานการณ์ความมั่นคงและผลกระทบเชิงยุทธศาสตร์”, ศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์ สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ, 9 ก.ค.58

ขณะที่กรุงปักกิ่งมีค่ามลพิษ 89.5 ไมโครกรัมต่อลูกบาศก์เมตร ซึ่งเกินกว่ามาตรฐานปกติถึง 2 เท่าครึ่ง ทำให้ทางการจีนวางเป้าหมายว่าจะลดค่ามลพิษให้อยู่ในระดับ 60 ไมโครกรัมต่อลูกบาศก์เมตร ก่อนปี 2560 และเชื่อว่าการลดระดับค่ามลพิษให้ได้มาตรฐานสากลคงจะเห็นผลในราวปี 2573⁵²

(2) ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง (Theories Design Structure of Evident)

คาร์ล มาร์กซ์ ได้กล่าวไว้ในหนังสือชื่อ Capital ว่า “ระบบทุนนิยมเป็นระบบที่พัฒนาไปสู่การขูดหลุมฝังศพให้กับตนเอง” โดยประเทศกำลังพัฒนา กำลังมีการเจริญเติบโตของอุตสาหกรรมอย่างต่อเนื่อง รวมถึงประเทศจีน สหรัฐฯ และยุโรป ซึ่งมีปัญหามลภาวะทำให้คุณภาพชีวิตประชาชนในประเทศเหล่านี้ลดต่ำลงเรื่อยๆ ส่งผลให้เกิดภาวะโลกร้อน ภัยพิบัติธรรมชาติ ทั้งพายุทอร์นาโด ใต้ฝุ่น เฮอร์เคน สึนามิ น้ำหลาก น้ำท่วม ภัยแล้ง น้ำเน่า แม่น้ำทะเลสาปเหือดแห้ง ป่าไม้ถูกทำลาย อุณหภูมิน้ำทะเลสูงขึ้น ภูเขาน้ำแข็งขั้วโลกละลาย ระดับน้ำทะเลสูงขึ้น น้ำมันราคาแพงและกำลังจะหมดโลก

ทั้งหมดนี้เป็นผลพวงของการพัฒนาระบบทุนนิยมที่เติบโตอย่างก้าวกระโดดภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ที่เน้นการเติบโตของ GDP และผลกำไรสูงสุด โดยไม่คำนึงถึงความสมดุลทางธรรมชาติ เมื่อระบบทุนนิยมพัฒนาเทคโนโลยี และนำมาใช้เพื่อการผลิตแบบขนาดใหญ่ (Mass production) จนกระทั่งมีการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างมหาศาลในการผลิตจนสินค้าอาจล้นโลก เนื่องจากกว่าร้อยละ 60 ของสินค้าที่มีอยู่ในตลาดเป็นสินค้าฟุ่มเฟือยที่มีหลายรุ่น หลายประเภท หลายสไตล์เกินไป เป็นต้นเหตุของปัญหาขยะพิษ ขยะนิวเคลียร์ และขยะอุตสาหกรรมล้นโลก โดย 1 ใน 5 ของประชากรโลกอาศัยอยู่ในประเทศอุตสาหกรรม และมีการผลิต การบริโภคมากเกินไปจนเป็นส่วนอีก 4 ใน 5 อาศัยอยู่ในประเทศกำลังพัฒนา ซึ่งส่วนมากมีฐานะยากจน แสวงหาผลประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติอย่างไม่หยุดยั้ง นำมาซึ่ง

⁵² มลภาวะจีน ปัญหาที่ทำลายมนุษยชาติ (7): ชาวจีนรวมตัวทวงความปลอดภัยในชีวิตมากขึ้น, ออนไลน์ <http://thaipublica.org/2014/08/shanghai-pollution-7/>

ความเสื่อมโทรมของระบบนิเวศบนโลก จากที่กล่าวมานี้ทำให้คาดว่าในอนาคตระบบทุนนิยมจะเป็นทางตันของการแก้ไขปัญหามลพิษ และสิ่งแวดล้อม ซึ่งแน่นอนว่าหากยังเป็นเช่นนี้ต่อไปวันหนึ่งทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ย่อมหมดไป พร้อมกับหายนะที่จะเกิดขึ้นกับมนุษยชาติครั้งใหญ่เกินกว่าจะคาดการณ์ได้⁵³

บริบทของการบริโภคอย่างยั่งยืนมีขอบเขตรอบคลุมประเด็นสำคัญที่เกี่ยวข้องมากมาย เช่น ความพอเพียง การมีคุณภาพชีวิตที่ดี การปรับปรุงการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ การเพิ่มสัดส่วนการใช้แหล่งพลังงานหมุนเวียน การลดของเสีย การพิจารณาวัฏจักรชีวิต การคำนึงถึงคุณภาพของมิติที่เกี่ยวข้อง⁵⁴

(3) ตัวบ่งชี้/ ปัจจัยสำคัญ (Indicators/ Triggers)

ในอนาคตปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อมจะถือเป็นสาเหตุหลักในการเสียชีวิต การเกิดโรคร้ายและความพิการ โดยเฉพาะ จะส่งผลให้มีผู้เสียชีวิตในประเทศกำลังพัฒนาถึงร้อยละ 25 และเป็นสาเหตุของโรคร้ายทั่วโลกเกือบร้อยละ 35

⁵³ กมล กมลตระกูล, ภัยพิบัติธรรมชาติ: ทุนนิยมชุดหลุมฝังศพตนเอง จากหนังสือ “แสงสว่างปลายอุโมงค์อนาคตประเทศเดินทางไหน”, ออนไลน์ http://www.praphansarn.com/forum_new/comment/6/8268

⁵⁴ การบริโภคอย่างยั่งยืนในบริบทสากล, โครงการจัดทำยุทธศาสตร์การบริโภคที่ยั่งยืน, ออนไลน์ http://www.tei.or.th/scs/pdf/scs_sustainable_consumption_W.pdf

รวมถึงประเด็นสำคัญระหว่างการประชุมสุดยอดสภาพภูมิอากาศโลก แห่งสหประชาชาติครั้งล่าสุด เพื่อผลักดันให้จัดทำสนธิสัญญาต่อสู่โลกร้อน ฉบับใหม่ภายในสิ้นปี 2558 ได้มีการเสนอให้ประกาศรายชื่อประเทศที่ให้ความร่วมมือและปรองดองประเทศที่ไม่ค่อยมีความคืบหน้ามากนัก และสนธิสัญญา ฉบับใหม่นี้จะขยายการบังคับใช้ไปยังประเทศกำลังพัฒนา ด้วยการขอให้ สมัครงใจประกาศมาตรการช่วยลดโลกร้อนลงด้วย เนื่องจากมีส่วนปลดปล่อย ก๊าซเรือนกระจกมากขึ้นตามการพัฒนาของเศรษฐกิจ โดยตามที่ตกลงกันนั้น แต่ละประเทศจะต้องประกาศเป้าหมายลดปริมาณการปลดปล่อยก๊าซเรือนกระจก ภายในปี 2563 ตามด้วยการปฏิบัติตามคำมั่นสัญญาว่าจะเพิ่มการใช้พลังงาน หมุนเวียนและหยุดการตัดไม้ทำลายป่าภายในปี 2573 อีกทั้ง เพิ่มการใช้ รถยนต์ไฟฟ้าในเมืองคิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 30 ภายในปี 2573

ส่วนประเทศที่น่าเป็นห่วงและกำลังเป็นที่จับตามองแทนประเทศจีนคือ อินเดีย ซึ่งมีการปลดปล่อยก๊าซเรือนกระจกมากเป็นอันดับ 3 ตามหลังจีนและ สหรัฐฯ โดยอินเดียสวนทางกับสองยักษ์ใหญ่ โดยประกาศจะสร้างโรงไฟฟ้า ถ่านหินเพิ่มขึ้นอีกหลายร้อยแห่ง

และหากมองย้อนกลับมายังไทย ในระยะสิบปีที่ผ่านมามาสถานการณ์ สิ่งแวดล้อมเริ่มไม่สู้ดีนัก เนื่องจากเริ่มตรวจพบการปนเปื้อนสารพิษในแหล่งน้ำ และดินจากการลักลอบปล่อยน้ำเสียและควันพิษจากโรงงานอุตสาหกรรม โดยตรงบ่อยครั้งขึ้น พบปัญหาการกำจัดกากของเสียอุตสาหกรรมอย่างผิด กฎหมายรุนแรงเพิ่มมากขึ้น ซึ่งสถานการณ์ดังกล่าวยังคงดำเนินไปอย่างไม่มี ที่ท่าว่าจะถึงจุดสิ้นสุด และยังคงไม่มีการเปิดโปงถึงผู้กระทำความผิดอย่างจริงจัง และเหนือกว่าสิ่งใดนั้น คือ **“ยังไม่มีข้อเสนอเชิงนโยบาย และมาตรการ การแก้ปัญหาเชิงป้องกัน”** ที่จะใช้ป้องกันเหตุการณ์ในอนาคตได้ มีเพียง มาตรการจัดการปัญหาที่ปลายทางจากหน่วยงานที่รับผิดชอบเท่านั้น⁵⁵

⁵⁵ บทเรียนเรื่องมลพิษ...สู่การแก้ปัญหาเชิงป้องกัน, 21 ก.พ.57, ออนไลน์ <http://www.greenpeace.org/seasia/th/news/lesson-from-toxic-and-solution/>

ทั้งนี้ ได้มีการสรุปสาเหตุสำคัญที่สุดซึ่งเกี่ยวข้องกับการเสียชีวิตจากปัญหามลภาวะทั่วโลก ได้แก่

- มลพิษควันไฟ จากการใช้เชื้อเพลิงแข็งในการปรุงอาหาร ทำให้มีผู้เสียชีวิตประมาณ 1.6 ล้านคนต่อปี เนื่องจากโรกระบบทางเดินหายใจ
- มลพิษทางอากาศ จากยานพาหนะในเมืองหลวง อุตสาหกรรม และการผลิตพลังงาน ทำให้มีผู้เสียชีวิตประมาณ 800,000 คนต่อปี
- การรับสารตะกั่ว ทำให้มีผู้เสียชีวิตกว่า 230,000 คนต่อปี และส่งผลต่อกระบวนการรับรู้ของเด็กจำนวน 1 ใน 3 ทั่วโลก ซึ่งมากกว่าร้อยละ 97 ของผู้ที่ได้รับผลกระทบนั้นอาศัยอยู่ในประเทศกำลังพัฒนา
- ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ รวมถึงเหตุการณ์สภาพอากาศรุนแรงมากขึ้น ทำให้มีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบของโรคภัย และส่งผลกระทบต่อการผลิตในภาคการเกษตร ซึ่งคาดว่าจะทำให้มีผู้เสียชีวิตราว 150,000 คนต่อปี
- การรับสารพิษ ฆ่าชีวิตผู้คนราว 355,000 คนต่อปี โดย 2 ใน 3 ของผู้เสียชีวิตเหล่านี้อยู่ในประเทศกำลังพัฒนา และมีสาเหตุจากการรับสารพิษจากการใช้งานที่ไม่เหมาะสม และสารกำจัดศัตรูพืชที่ตกค้างจากการประกอบอาชีพ⁵⁶

(4) ภาพเหตุการณ์ในอนาคต (Pictures in the Future)

มลภาวะจะมีแนวโน้มสูงขึ้นเรื่อยๆ โดยในปี 2593 มลพิษทางอากาศจะมีแนวโน้มสูงขึ้น โดยปริมาณก๊าซเรือนกระจกจะมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นถึงร้อยละ 50 จากปัจจุบัน ซึ่งอัตราการเพิ่มขึ้นของก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ (CO₂) กว่าร้อยละ 70 จะเกิดขึ้นในภาคพลังงาน และภาคการเกษตร (จากการคาดการณ์ของ Organization for Economic Cooperation and Development: OECD, 2012) และจะส่งผลทำให้อัตราการตายก่อนวัยอันควรเพิ่มขึ้น จาก

⁵⁶ Environment and health in developing countries, The Health and Environment Linkages Initiative (HELI), ออนไลน์ <http://www.who.int/heli/risks/ehindevcoun/en/>

1 ล้านคนต่อปี เป็นประมาณ 3.6 ล้านคนต่อปี โดยจีน และอินเดีย จะมี ประชาชนเสียชีวิตจากมลพิษทางอากาศมากที่สุด อันมีสาเหตุหลักมาจาก จำนวนประชากรเข้าสู่วัยชรา ร่างกายจึงอ่อนไหวกับสภาพอากาศ ประกอบกับ ความเป็นเมืองที่เพิ่มขึ้น

อย่างไรก็ตาม การตื่นตัวและตระหนักถึงปัญหาสิ่งแวดล้อมของ ประชาคมโลก และการพัฒนาของประเทศน่าจะมีทิศทางที่ค้ำประกันถึงสิ่งแวดล้อม มากขึ้น เนื่องจากโลกต้องเผชิญกับข้อจำกัดของทรัพยากรธรรมชาติที่นับวัน จะร่อยหรอลงเรื่อยๆ อีกทั้งต้องเผชิญกับมลพิษต่างๆ ดังนั้น ประชาคมโลก จึงกำลังให้ความสำคัญกับการหาคำตอบว่า ทำอย่างไรจึงจะทำให้กระบวนการ ผลิต การบริโภค การใช้ชีวิตของมนุษย์มีความสมดุลกับธรรมชาติ เพื่อให้ การพัฒนาของประเทศต่างๆ ในโลกเป็นไปในทิศทางที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และเกิดการพัฒนาย่างยั่งยืน ดังนั้น แนวคิดการบริโภคอย่างยั่งยืนจึงน่าจะเป็น แนวทางที่ทั่วโลกให้ความสนใจเพิ่มมากขึ้น ส่วนประเทศไทยน่าจะมีการวางแผนการดำเนินการอย่างสอดคล้องกับประเด็นที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวง ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ที่ได้ประกาศไว้บนเวทีการประชุมรัฐภาคี อนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศสมัยที่ 20 (The United Nations Climate Change Conference: COP20) และการประชุมรัฐภาคีพิธีสารเกียวโต สมัยที่ 10 (CMP 10) ที่กรุงลิมา ประเทศเปรู เมื่อ 12 ธ.ค.57 ว่าไทยจะดำเนินการลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกลงร้อยละ 7-20 ในภาคพลังงานและขนส่งภายในระยะเวลา 6 ปี และเรียกร้องให้ประเทศ พัฒนาแล้ว เป็นผู้นำลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก ซึ่งจะมีการตกลงกัน ในการประชุมภาคีสมาชิกฯ COP 21 ณ กรุงปารีส ฝรั่งเศส ในปลายปี 2558 นี้ อีกครั้ง โดยยึดแนวพระราชดำริ ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งเป็นส่วนสำคัญ ของแผนระดับชาติ เน้นการสร้างสมดุลระหว่างการพัฒนาเศรษฐกิจกับ การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในชุมชนท้องถิ่น บนเวทีโลกในครั้งนี้ด้วย

(5) ผลกระทบต่อไทย (Impacts)

ผลกระทบเชิงบวก (Opportunities)

จากการที่ประชาชนเริ่มรับรู้ถึงผลกระทบจากมลภาวะที่เกิดขึ้นกับตัวเองมากขึ้น ทั้งเรื่องโรคมัย ปัญหาสุขภาพ และการใช้ชีวิต ทำให้เกิดความตระหนักถึงปัญหามลภาวะมากขึ้น ซึ่งจะช่วยผลักดันและขับเคลื่อนแผนงาน นโยบาย มาตรการ และโครงการด้านสิ่งแวดล้อมที่รัฐบาลริเริ่มให้ดำเนินงานได้ง่ายและมีประสิทธิภาพมากขึ้น รวมถึงการบังคับใช้กฎหมายอย่างจริงจังเพื่อรับมือกับปัญหาที่จะเกิดขึ้น

ผลกระทบเชิงลบ (Threats)

มลพิษส่งผลกระทบต่อให้เกิดปัญหาสุขภาพ โรคมัย การขาดแคลนแรงงาน ค่าใช้จ่ายที่สูงขึ้นจากการจัดการด้านสิ่งแวดล้อม ทรัพยากร หรือแหล่งน้ำที่เสื่อมโทรม แหล่งอาหารของมวลมนุษยชาติถูกทำลายอย่างไม่สามารถประเมินมูลค่าความสูญเสียได้ และหากจะแก้ปัญหาที่ปลายทางหลังจากมีการปนเปื้อนมลพิษอย่างถาวรในแหล่งทรัพยากรธรรมชาติต่างๆ อาทิ ดิน น้ำ อากาศ ต้องใช้กระบวนการที่ยุ่งยาก ซับซ้อน และมีค่าใช้จ่ายสูง อีกทั้ง บางกรณีก็อาจไม่สามารถบำบัดมลพิษนั้นให้หมดไปได้ ทำให้สุดท้ายแล้วมลพิษดังกล่าวก็ยังคงตกค้างในสิ่งแวดล้อม ส่งผลต่อการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน

4.2 สภาพอากาศเลวร้ายปรากฏบ่อยครั้งขึ้น⁵⁷

(1) สํารวจสภาวะแวดล้อม (Environmental Scanning)

ในเดือนพฤศจิกายน 2557 ประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกา โอบามา และสี จิ้นผิง ประธานาธิบดีจีน บรรลุข้อตกลงครั้งประวัติศาสตร์ร่วมกัน โดยยอมลดการปล่อย CO₂ ที่ก่อให้เกิดภาวะเรือนกระจก อันเป็นสาเหตุของภาวะโลกร

⁵⁷ Top 10 Trends of 2015, World Economic Forum (WEF), ออนไลน์ <http://reports.weforum.org/outlook-global-agenda-2015/top-10-trends-of-2015/7-increasing-occurrence-of-severe-weather-events/>

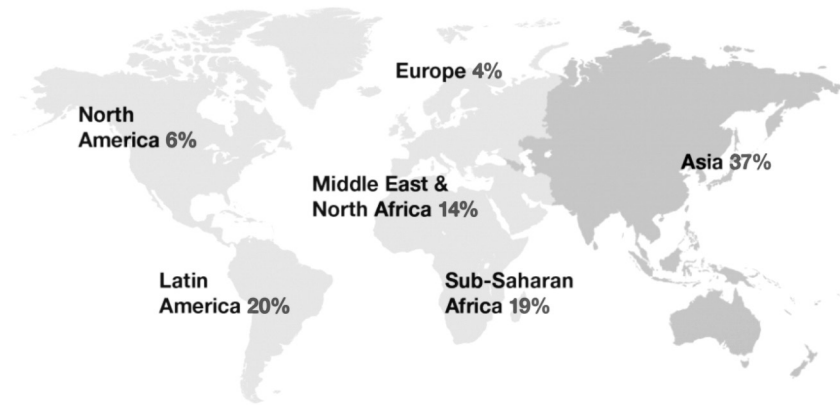
ร้อน ซึ่งสหรัฐฯ จะลดการปล่อย CO₂ ลงให้ได้ร้อยละ 26-28 ภายในปี 2568 จากปี 2548 ส่วนจีนได้ตกลงจะลดการปล่อย CO₂ ในระดับสูงสุดภายในปี 2573 และจะเพิ่มการใช้เชื้อเพลิงที่ไม่ได้มาจากการเผาไหม้ซากฟอสซิลร้อยละ 20 ในปี 2573 เช่นกัน⁵⁸

อย่างไรก็ตาม เหตุการณ์สภาพอากาศที่รุนแรงเป็นเรื่องที่ได้รับความสนใจอย่างมาก และได้เปลี่ยนแปลงการรับรู้ของผู้คนในเรื่องการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศว่าเป็นภัยพิบัติที่ใกล้ตัว ก่อให้เกิดหายนะร้ายแรงในทุกทวีป ซึ่งในอีกราว 1 ปีข้างหน้า ภูมิภาคที่จะได้รับผลกระทบในการเพิ่มขึ้นของมลพิษจากการพัฒนามากที่สุดไปน้อยที่สุด คือ ภูมิภาคเอเชีย (ร้อยละ 37) ละตินอเมริกา (ร้อยละ 20) แอฟริกาตอนใต้ทะเลทรายซาฮารา (ร้อยละ 19) ตะวันออกกลาง-แอฟริกาเหนือ (ร้อยละ 14) อเมริกาเหนือ (ร้อยละ 6) ยุโรป (ร้อยละ 4)

⁵⁸ ลดโลกร้อน! ผู้นำจีน-มะกัน ยอมลดปล่อยก๊าซเรือนกระจกแล้ว, ข่าวต่างประเทศ, 12 พ.ย.57, ออนไลน์ <http://www.thairath.co.th/content/462972>

โดยสามารถสรุปสถานการณ์สภาพอากาศรุนแรงในช่วงปี 2557 ที่ผ่านมามาได้ดังนี้

- ใต้ฝุ่นหว่าฟง ณ ญี่ปุ่น (ต.ค.57) – พัดถล่มเกาะหลักของญี่ปุ่น โดยเริ่มที่เกาะโอกินาวาจนขึ้นไปถึงเกาะคิวชู ความรุนแรงระดับ 5 ซึ่งเป็นความรุนแรงระดับสูงที่สุด

- ดินโคลนถล่ม ณ ศรีลังกา (29 ต.ค.57) – เกิดขึ้นใน จ.บาดุลลา หลังจากเผชิญกับมรสุมหนัก มีผู้เสียชีวิตไม่ต่ำกว่า 300 ราย ประชาชนถูกฝังทั้งเป็นมากกว่า 100 ราย บ้านเรือน 140 หลัง จมอยู่ใต้ดิน

- พายุหิมะถล่มนอกฤดูกาล ณ เนปาล (14 ต.ค.57) – เหตุเกิดบริเวณเทือกเขาหิมาลัย จากอิทธิพลทางไซโคลนสูงสุดสุดที่พัดถล่มพื้นที่ทางตะวันออกของอินเดีย ทำให้นักปีนเขาเสียชีวิตหลายสิบราย ซึ่งเป็นหนึ่งในโศกนาฏกรรมบนเทือกเขาหิมาลัยที่มีผู้เสียชีวิตมากที่สุดในคราวเดียวในประวัติศาสตร์

- พายุไซร่อนฟงวอง ณ ฟิลิปปินส์ (19 ก.ย.57) – พัดถล่มเกาะลูซอนทางตอนเหนือของประเทศ ซึ่งเป็นที่ตั้งเมืองหลวงมะนิลา ทำให้มีการอพยพประชาชนเป็นการชั่วคราวเนื่องจากน้ำท่วมกว่า 200,000 ราย

- น้ำท่วม ณ อินเดียและปากีสถาน (3 ก.ย.57) – หลังเหตุการณ์พายุถล่มในรัฐปัญจาบในปากีสถาน แคว้นจามมูและแคชเมียร์ ประเทศอินเดีย

มีผู้เสียชีวิต 440 ราย และประชาชนกว่า 1,000 ราย ต้องไร้ที่อยู่อาศัย นับว่าเป็นเหตุการณ์ภัยพิบัติร้ายแรงที่สุดในรอบ 20 ปี ของพื้นที่นี้

- แผ่นดินไหว ณ ยูนนาน ประเทศจีน (3 ส.ค.57) – ซึ่งมีระดับความรุนแรง 6.1 แมกนิจูด และหลังจากนั้นกว่าครึ่งเดือนยังคงเกิดอาฟเตอร์ช็อคตามมาอีกประมาณ 400 ครั้ง ทำให้มีผู้เสียชีวิต 615 ราย บาดเจ็บ 3,143 ราย นับเป็นแผ่นดินไหวครั้งรุนแรงที่สุดในรอบ 14 ปี ของมณฑลยูนนาน

- ภัยแล้ง ณ รัฐแคลิฟอร์เนีย สหรัฐฯ (ก.ย.57) – การขาดแคลนน้ำกว่า 62 ล้านล้านแกลลอน ทางตะวันตกของสหรัฐฯ

- ใต้ฝุ่นรามสูร ณ จีน (ก.ค.57) – พายุใต้ฝุ่นพัดถล่มทางตอนใต้ของจีน มีผู้เสียชีวิตอย่างน้อย 16 ราย และส่งผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนกว่า 3 ล้านรายในพื้นที่ ซึ่งนับว่าร้ายแรงที่สุดในรอบ 40 ปี

- น้ำท่วม ณ บอสเนีย (พ.ค.57) – เนื่องจากฝนตกหนักในรอบ 120 ปี ซึ่งเป็นสาเหตุให้น้ำท่วมในพื้นที่เซอร์เบีย และบอสเนีย มีผู้เสียชีวิตมากกว่า 20 ราย และประชาชนกว่า 1,000 ราย ต้องอพยพออกจากบ้านเรือน

- พายุหิมะกระหน่ำ ณ กรุงโตเกียว ญี่ปุ่น (8 ก.พ.57) – เนื่องจากแนวปะทะความกดอากาศต่ำ ซึ่งร้ายแรงที่สุดในรอบ 45 ปี สำหรับโตเกียว โดยส่งผลให้ต้องยกเลิกเที่ยวบินรวมเกือบ 300 เที่ยวบิน บริการรถบางส่วนก็ถูกยกเลิกชั่วคราวเช่นกัน

- น้ำท่วม ณ จาการ์ตา อินโดนีเซีย (ม.ค.57) – มีผู้เสียชีวิต 5 ราย และมากกว่า 30,000 รายต้องอพยพออกจากบ้านเรือน หลังน้ำท่วมหนัก

- อุณหภูมิสูง ณ ออสเตรเลีย (ม.ค.57) – อุณหภูมิเพิ่มสูงขึ้นถึง 40 องศาเซลเซียส ใน 34 พื้นที่ของออสเตรเลีย

ในปี 2557 เป็นอีกหนึ่งปีที่สภาพภูมิอากาศโลกตกอยู่ในภาวะวิกฤติจนเรียกได้ว่าเป็นปีที่โลกร้อนที่สุดเป็นประวัติการณ์ในรอบ 14 ปี นับตั้งแต่เปลี่ยนเป็นศตวรรษที่ 21 และแม้ว่ากว่า 190 ประเทศทั่วโลกจะพยายามแก้ไข

ปัญหานี้ แต่ก็ยังไม่สามารถลดการปลดปล่อยก๊าซเรือนกระจกอันเป็นสาเหตุของการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศโลกได้ในระดับที่น่าพอใจ⁵⁹

อีกทั้ง การเผยแพร่รายงานฉบับที่ 5 ของคณะกรรมการระหว่างรัฐบาลว่าด้วยการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (Intergovernmental Panel on Climate Change: IPCC) แสดงให้เห็นว่า “นักวิทยาศาสตร์ที่ทำงานร่วมกันภายใต้ IPCC มีความเชื่อมั่นในระดับมากกว่าร้อยละ 95 ว่าปัญหาภาวะโลกร้อนที่เกิดขึ้นอยู่ในขณะนี้ มีสาเหตุมาจากกิจกรรมของมนุษย์ (เพิ่มขึ้นจากรายงานฉบับที่ 4 ที่เผยแพร่ออกมาในปี 2550 ซึ่งมีระดับความเชื่อมั่นมากกว่าร้อยละ 90)/ ระดับน้ำทะเลเฉลี่ยของโลกที่เพิ่มขึ้น 0.19 เมตร/ ปริมาณก๊าซเรือนกระจกเพิ่มขึ้นกว่าร้อยละ 40 จากระดับการปลดปล่อยก๊าซก่อนช่วงการปฏิวัติอุตสาหกรรม/ คาดการณ์ว่าระดับอุณหภูมิอาจสูงขึ้นกว่า 2 องศาเซลเซียสภายในปี ค.ศ. 2643/ ความเปลี่ยนแปลงของภูมิอากาศและผลกระทบที่จะตามมา เช่น คลื่นความร้อนที่จะเกิดขึ้นและยาวนานขึ้น/ ฝนตกหนักมากขึ้น ความแห้งแล้งที่ยาวนานขึ้นในพื้นที่ต่างๆ⁶⁰

(2) ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง (Theories Design Structure of Evident)

การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (Climate Change) เป็นการเปลี่ยนแปลงสภาวะอากาศอันเป็นผลจากกิจกรรมของมนุษย์ที่เปลี่ยนแปลงองค์ประกอบของบรรยากาศโลกโดยตรงหรือโดยอ้อม และที่เพิ่มเติมจากความแปรปรวนของสภาวะอากาศตามธรรมชาติที่สังเกตได้ในช่วงระยะเวลาเดียวกัน ได้แก่ อุณหภูมิ ความชื้น ปริมาณน้ำฝน ฤดูกาล ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญ

⁵⁹ มลภาวะโลก ปัญหาที่ท้าทายมนุษยชาติ (ตอน11): มลพิษกรุงปารีส-อภิมหาเขื่อนยักษ์จีน “ซานเซี่ยต้าป่า” ปัญหาที่แก้ไม่ตก, 30 ธ.ค.57, ออนไลน์ <http://thaipublica.org/2014/12/pollution-11/>

⁶⁰ ประมวลสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศจากเอกสาร IPCC 2014, ออนไลน์ http://www.environment.in.th/?page_id=3680

ในการดำรงอยู่ของสิ่งมีชีวิตที่จะต้องปรับตัวให้เข้ากับสภาพภูมิอากาศในบริเวณที่สิ่งมีชีวิตนั้นอาศัยอยู่⁶¹

การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ หรือ การเกิดภาวะโลกร้อนทำให้อุณหภูมิเฉลี่ยของบรรยากาศและพื้นผิวโลก (พื้นดินและมหาสมุทร) เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง และมีนัยสำคัญอย่างยิ่งต่อระบบภูมิอากาศของโลก ซึ่งทำให้เกิด “ความแปรปรวนของสภาพภูมิอากาศ (Climate Variability)” หรือ เหตุการณ์ “สภาพอากาศรุนแรง (Extreme Weather Events)” ตลอดจนนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงของอุณหภูมิเฉลี่ย ลม หรือปริมาณน้ำฝน (รวมถึงหิมะและลูกเห็บ)⁶²

ปัจจุบันภาควิชาระหว่างประเทศด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศปี 2557 (The Intergovernmental Panel on Climate Change’s 2014) ได้รายงานเกี่ยวกับการบรรเทาผลกระทบการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศว่า ปรากฏหลักฐานใหม่ที่เชื่อมโยงเหตุการณ์สภาพอากาศรุนแรงกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ซึ่งเป็นสาเหตุของสภาพอากาศเลวร้ายที่ปรากฏขึ้นบ่อยครั้ง โดยกลุ่มสังคมด้านอุตุนิยมวิทยาของชาวอเมริกัน (The American Meteorological Society) ได้ผนวกรายงานวิจัยของนักวิทยาศาสตร์ 92 ท่าน เพื่อทำการตรวจสอบ 16 เหตุการณ์เกี่ยวกับสภาพอากาศเลวร้ายที่ใหญ่ที่สุดในปี 2556 สรุปได้ว่า ปัจจัยที่เพิ่มความเสี่ยงของภาวะโลกร้อน คือ คลื่นความร้อนที่รุนแรงอย่างมหึมา และจากผลการศึกษานักวิทยาศาสตร์ด้านภูมิอากาศโลก

⁶¹ GHG & Climate Change การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ, องค์การบริหารจัดการก๊าซเรือนกระจก (องค์การมหาชน), ออนไลน์ http://www.tgo.or.th/index.php?option=com_content&view=section&id=5&Itemid=54

⁶² การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (Climate Change) คืออะไร, สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, ออนไลน์ http://www.onep.go.th/index.php?option=com_content&view=article&id=793&catid=81&Itemid=297

พบว่า หากจะช่วยต่ออายุของโลกให้ยั่งยืนยาวตลอดไป ประเทศต่างๆ ทั่วโลก ต้องลดการปลดปล่อยก๊าซเรือนกระจกลงประมาณร้อยละ 7 ต่อปี⁶³

(3) ตัวบ่งชี้/ ปัจจัยสำคัญ (Indicators/ Triggers)

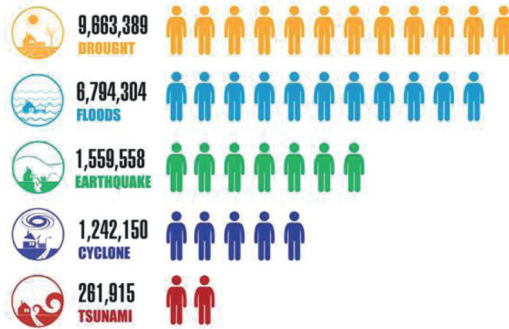
เหตุการณ์สภาวะอากาศที่รุนแรงเป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศที่มีความถี่และความรุนแรงสูงขึ้น อีกทั้ง ไม่สามารถคาดการณ์ล่วงหน้าได้ เช่น ฤดูร้อนในทวีปอเมริกาเหนือยาวนานขึ้นและร้อนมากขึ้นกว่าที่ชาวอเมริกันเคยสัมผัสมาก่อน ขณะที่ฤดูหนาวก็สั้นลงและมีอุณหภูมิสูงขึ้น เช่นเดียวกับฤดูฝนที่มีฝนกระหน่ำหนักกว่าที่เคยเป็นมาในอดีต ยิ่งไปกว่านั้น นักวิจัยในสหรัฐฯ ยังพบว่า เมืองชายฝั่งหลายแห่งเผชิญกับน้ำท่วมถาวรบ่อยครั้งระหว่างการเกิดพายุและเป็นช่วงน้ำทะเลหนุนสูงเช่นเดียวกับเมืองที่มีแม่น้ำขนาดใหญ่ไหลผ่านก็ประสบภาวะน้ำท่วมบ่อยครั้งขึ้น รวมทั้ง ในเขตมิสซิสซิปปี และนอร์ธอีสต์ หรือภาคอีสานของสหรัฐฯ ที่นอกจากจะเผชิญกับน้ำท่วมบ่อยครั้งขึ้นแล้ว ยังเผชิญกับภาวะอากาศร้อนและแห้งแล้งรุนแรงเป็นเหตุให้เกิดไฟป่ารุนแรงและยาวนานขึ้น และที่สำคัญคือการเปลี่ยนแปลงของสภาพอากาศส่งผลกระทบต่อการผลิตอาหารในสหรัฐฯ แล้ว ซึ่งผลผลิตน้อยลงเมื่อเทียบกับเมื่อทศวรรษก่อนๆ

เกาะจำนวนมากมีแนวโน้มที่จะจมน้ำหายไป อาทิ หมู่เกาะในอินโดนีเซีย ที่กว่า 1,500 แห่ง จากทั้งหมดกว่า 17,000 ถูกคาดการณ์ว่าอาจจะหายไปจากแผนที่โลก ซึ่งรวมถึงเมืองหลวงอย่างกรุงจาการ์ตาที่จะจมน้ำไปได้ทะเลมากกว่าร้อยละ 40 ของเมือง เป็นต้น (Zubaidah, 2014)

ตลอดระยะเวลากว่า 1 ศตวรรษที่ผ่านมา (พ.ศ. 2443–2556) ภัยพิบัติได้คร่าชีวิตผู้คนในภูมิภาคเอเชียเป็นจำนวนมาก โดยมีผู้คนเสียชีวิตจากภัยแล้งมากที่สุดเกือบ 10 ล้านคน รองลงมาคืออุทกภัยกว่า 6.8 ล้านคน

⁶³ มลภาวะโลก ปัญหาที่ทำลายมนุษยชาติ (ตอน11): มลพิษกรุงปารีส-อภิมหาเขื่อนยักษ์จีน “ซานเขี้ยวต้าป่า” ปัญหาที่แก้ไม่ตก, 30 ธ.ค.57 ออนไลน์ <http://thaipublica.org/2014/12/pollution-11/>

(แสดงดังภาพที่ 1) นอกจากนี้ ภัยพิบัติยังสร้างความสูญเสียต่อเศรษฐกิจในภูมิภาคเอเชียเป็นอย่างมาก โดยอุทกภัยสร้างความสูญเสียประมาณ 11.5 ล้านล้านบาท ในขณะที่แผ่นดินไหวสร้างความสูญเสียถึง ประมาณ 10 ล้านล้านบาท (แสดงดังภาพที่ 1)⁶⁴

ภาพที่ 1.2 จำนวนผู้เสียชีวิตจากเหตุการณ์ภัยพิบัติในภูมิภาคเอเชีย ระหว่างปี พ.ศ. 2443-2556

ที่มา: Climate Change in Asia, 2013 (พ.ศ. 2556)

ภาพที่ 2 มูลค่าความสูญเสียจากเหตุการณ์ภัยพิบัติในภูมิภาคเอเชีย ระหว่างปี พ.ศ. 2443-2556

ที่มา: Climate Change in Asia, 2013 (พ.ศ. 2556)

⁶⁴ ศูนย์วิจัยระบาดวิทยาต้านภัยพิบัติ (Centre for Research on the Epidemiology of Disaster: CRED)

(4) ภาพเหตุการณ์ในอนาคต (Pictures in the Future)

แบบจำลองสภาพภูมิอากาศมีการคาดการณ์กันว่าหากปริมาณการปล่อยก๊าซเรือนกระจกยังเป็นเช่นปัจจุบัน ในปี 2643 อุณหภูมิเฉลี่ยของโลกจะเพิ่มสูงขึ้นประมาณ 2 องศาเซลเซียส (3.6 องศาฟาเรนไฮต์) และแนวโน้มสภาพอากาศเลวร้ายจะปรากฏบ่อยครั้งขึ้น โดยข้อมูลทางวิทยาศาสตร์ต่างๆ นำไปสู่ข้อเสนองถึงความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกในปริมาณที่มากเพียงพอ และต้องทำอย่างต่อเนื่อง อย่างไรก็ตาม แม้ว่าจะสามารถหยุดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกได้ แต่การเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศโลกจะยังคงเกิดขึ้น เนื่องจากก๊าซเรือนกระจกที่ปล่อยสะสมอยู่ในชั้นบรรยากาศโลกในปัจจุบันมีปริมาณสูง และก๊าซเรือนกระจกหลายชนิดมีอายุอยู่ในชั้นบรรยากาศหลายปี เช่น CO₂ มีอายุ 200-450 ปี ก๊าซไนตรัสออกไซด์มีอายุ 120 ปี เป็นต้น และในเวลานี้ ความท้าทายในการรับมือกับปัญหาโลกร้อนคือการปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ (Paradigm) ของการพัฒนาไปสู่แนวคิดการเติบโตทางเศรษฐกิจและการลดปล่อยก๊าซเรือนกระจกให้เกิดขึ้นควบคู่กันได้ เป็นประโยชน์ร่วมกัน⁶⁵

(5) ผลกระทบต่อไทย (Impacts)

ผลกระทบเชิงบวก (Opportunities)

แม้ภัยพิบัติจะก่อให้เกิดผลกระทบมากมาย แต่บทเรียนที่ได้รับจากภัยพิบัติสามารถนำมาใช้เพื่อศึกษาและวิเคราะห์ถึงปัจจัยที่ก่อให้เกิดความเสียหาย ตลอดจนกำหนดนโยบาย กฎระเบียบ ข้อบังคับ มาตรการต่างๆ เพื่อลดความเสียหายจากภัยพิบัติที่อาจจะเกิดขึ้นในอนาคต การฟื้นฟูเป็นโอกาสของการสร้างคืนใหม่ให้ดีกว่าเดิม (build back better) นอกจากนี้ การค้นคว้าทดลองนวัตกรรมใหม่ๆ เพื่อแก้ปัญหาและช่วยพัฒนาการบริหารจัดการความเสี่ยงให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ต่างก็เป็นส่วนสนับสนุนให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน

⁶⁵ ประมวลสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศจากเอกสาร IPCC 2014, ออนไลน์ http://www.environment.in.th/?page_id=3680

นอกจากนี้ ภัยพิบัติยังช่วยสร้างความตระหนักและจิตสำนึกร่วมกันของชุมชนและสังคมในการขจัดหรือลดผลกระทบจากภัยนั้นให้น้อยที่สุดให้อยู่ในระดับที่สามารถจัดการได้ด้วยทรัพยากรต่างๆ ที่มีอยู่ ช่วยให้ทุกภาคส่วนเห็นถึงความริบด่วนและร่วมมือกันที่จะลดผลกระทบภัยพิบัติที่อาจเกิดขึ้นได้ในอนาคต⁶⁶

ผลกระทบเชิงลบ (Threats)

ภัยพิบัติส่งผลกระทบต่อชีวิต ทรัพย์สิน สิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ ทั้งในภาคการค้า การบริการ และการลงทุนต้องหยุดชะงัก กิจกรรม ร้านค้า อุตสาหกรรม การท่องเที่ยวต่างๆ ต้องสูญเสียรายได้หรือปิดกิจการ นักท่องเที่ยวขาดความเชื่อมั่นในภาคการผลิต อุตสาหกรรม พืชผลทางการเกษตร วัตถุดิบได้รับความเสียหาย และด้านสาธารณสุข โภค น้ำประปา ไฟฟ้า ได้รับความเสียหาย เส้นทางคมนาคมและการสื่อสารต่างๆ ถูกตัดขาด ซึ่งส่งผลกระทบเป็นลูกโซ่ทำให้สินค้าขาดตลาด สินค้าอุปโภค บริโภคมีราคาแพง แม้กระทั่งในพื้นที่ที่ไม่ได้ประสบภัยก็พลอยได้รับผลกระทบไปด้วย

นอกจากนั้น ยังส่งผลให้การพัฒนาต่างๆ ที่วางแผนไว้ต้องหยุดชะงัก ขาดความต่อเนื่อง เงินทุน งบประมาณที่จัดสรรไว้เพื่อการพัฒนาต้องถูกดึงกลับเพื่อใช้ในการซ่อมสร้าง พื้นสภาพ และฟื้นฟู แทนที่จะนำไปใช้ในการพัฒนาดังที่ได้วางแผนเตรียมการไว้แต่แรก รัฐบาลต้องเสียงบประมาณในการเผชิญสถานการณ์ฉุกเฉิน ช่วยเหลือบรรเทาทุกข์ จ่ายค่าชดเชย และยังมีค่าใช้จ่ายจำนวนมากที่ทั้งภาครัฐและเอกชนในแต่ละภาคส่วนรวมถึงประชาชน

⁶⁶ การลดความเสี่ยงสู่ภัยพิบัติ สู่การพัฒนาที่ยั่งยืน, ออนไลน์ http://www.th.undp.org/content/dam/thailand/docs/publications/DRR_in_Development_Guideline_2014_THAI.pdf

ต้องใช้ในการฟื้นฟู⁶⁷ อีกทั้ง ในปี 2593 คาดว่าความหลากหลายทางชีวภาพบนบกทั่วโลกจะลดลงอีกร้อยละ 10 เนื่องจากสภาวะโลกร้อน⁶⁸

4.3 สถานการณ์ขาดแคลนทรัพยากรน้ำเพิ่มขึ้น⁶⁹

(1) สถานการณ์ (Environmental Scanning)

ด้วยการเติบโตของจำนวนประชากรอย่างรวดเร็ว ในขณะที่แหล่งทรัพยากรน้ำมีจำกัด อีกทั้ง มีการใช้น้ำเพิ่มขึ้นทั้งในการอุปโภคและบริโภค ภาคการเกษตรและภาคอุตสาหกรรม รวมถึงระดับความยากจนสูงในบางประเทศ อาทิ อินเดีย อินโดนีเซีย บังคลาเทศ และไนจีเรีย ทำให้มีแนวโน้มขาดแคลนน้ำสูงตามไปด้วย ทั้งนี้ ทรัพยากรและเงินทุนที่มีจำกัดนี้เป็นข้อจำกัดสำหรับหลายประเทศในภูมิภาคเอเชียและแอฟริกา

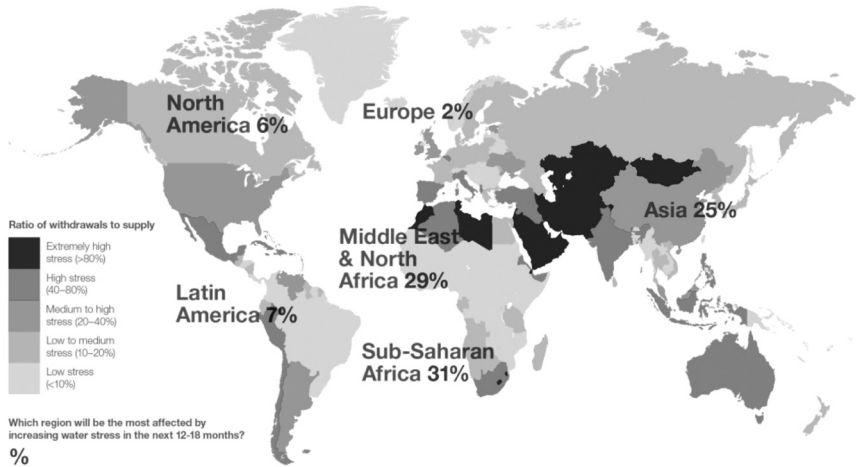

⁶⁷ การลดความเสี่ยงสู่ภัยพิบัติ สู่การพัฒนาที่ยั่งยืน, ออนไลน์ http://www.th.undp.org/content/dam/thailand/docs/publications/DRR_in_Development_Guideline_2014_THAI.pdf

⁶⁸ ศ.ดร.เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, แนวโน้มโลก 2050 (4) : การเปลี่ยนแปลงด้านสภาพแวดล้อมของโลก, 4 พฤศจิกายน 2557, ออนไลน์ <http://www.bangkokbiznews.com/blog/detail/615036>

⁶⁹ Top 10 Trends of 2015, World Economic Forum (WEF), ออนไลน์ <http://reports.weforum.org/outlook-global-agenda-2015/top-10-trends-of-2015/9-increasing-water-stress/>

โดยจากรายงานของ World Economic Forum แสดงให้เห็นว่า ภูมิภาคที่ได้รับผลกระทบจากวิกฤตการณ์ขาดแคลนน้ำมากที่สุดไปน้อยที่สุด ได้แก่ แอฟริกาทางตอนใต้ของทะเลทรายซาฮารา แอฟริกาเหนือและแอฟริกากลาง เอเชีย ละตินอเมริกา อเมริกาเหนือ ยุโรป ร้อยละ 31, 29, 25, 7, 6 และ 2 ตามลำดับ โดยในภูมิภาคเอเชียซึ่งมีประชากรหนาแน่น ทำให้ทรัพยากรหมดไปอย่างรวดเร็ว อาทิ อินเดียมีประชากรมากกว่า 100 ล้านคน ที่ยังไม่สามารถเข้าถึงแหล่งน้ำได้ เนื่องจากปัญหาความยากจน ทั้งนี้ ในช่วงปี 2558 นี้ ภูมิภาคที่มีความตึงเครียดด้านทรัพยากรน้ำมากที่สุดไปน้อยที่สุด คือ ภูมิภาคแอฟริกาตอนใต้ทะเลทรายซาฮารา (ร้อยละ 31) ตะวันออกกลาง-แอฟริกาเหนือ (ร้อยละ 29) เอเชีย (ร้อยละ 25) ละตินอเมริกา (ร้อยละ 7) อเมริกาเหนือ (ร้อยละ 6) และยุโรป (ร้อยละ 2)

โดยในช่วงปลายปี 2557 ถึงต้นปี 2258 พบว่า ภาวะการขาดแคลน ทรัพยากรน้ำเพิ่มขึ้นในหลายพื้นที่สรุปได้ ดังนี้

- ณ เมืองเซาเปาโล บราซิล “เมืองแห่งน้ำฝน” ที่มีเมืองขนาดใหญ่ที่สุดในทวีปอเมริกาใต้ แต่ปัจจุบันเซาเปาโลกลับมีสภาพไม่ต่างจากทะเลทราย ในฤดูที่ควรจะมีฝนตกกลับแห้งแล้ง จนทำให้ประชาชนว่า 20 ล้านคนเผชิญกับ

สภาวะขาดแคลนน้ำ ประกอบกับ ผลสำรวจเมื่อเดือนกรกฎาคม 2557 พบว่า แหล่งน้ำจืดบริเวณเทือกเขา “เซอร์รา ตา กันตาเรรา” ที่อยู่ทางตอนเหนือของ นครเซาเปาโล เมืองใหญ่ที่สุดของบราซิลและซีกโลกใต้ กำลังประสบภาวะแห้งแล้ง ที่สุดในรอบหลายปี

- เมื่อ 5 ธ.ค.57 รัฐบาลมัลดีฟส์ได้ประกาศภาวะฉุกเฉินหลังเกิดเหตุเพลิงไหม้ที่โรงงานผลิตน้ำแห่งเดียวในกรุงมาเล ส่งผลให้ประชาชนกว่าแสนคนในเมืองหลวงประสบปัญหาขาดแคลนน้ำสำหรับการบริโภค ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 25 ของประชากรทั้งประเทศ (มัลดีฟส์มีประชากรประมาณ 400,000 คน) โดยจากข้อมูลของ UN มัลดีฟส์ไม่มีแหล่งน้ำสำหรับการบริโภคที่เหมาะสม เนื่องจากไม่มีแหล่งน้ำจืดธรรมชาติ น้ำที่ใช้สำหรับการอุปโภคและบริโภค ส่วนใหญ่ในกรุงมาเลมาจากกรักล้นน้ำทะเลโดยโรงงานผลิตน้ำทั้งสิ้น⁷⁰

⁷⁰ ภาวะวิกฤตขาดแคลนน้ำในมัลดีฟส์, กองเอเชียใต้, ออนไลน์ <http://sameaf.mfa.go.th/th/news/detail.php?ID=5231&SECTION=NEWS>

(2) ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง (Theories Design Structure of Evident)

การรับรู้และความเข้าใจผิดเกี่ยวกับวิกฤตน้ำในแอฟริกาตอนใต้ของทะเลทรายซาฮารา คือบ่อยครั้งจะเห็นภาพความแห้งแล้งของพื้นดิน ทั้งที่ในความเป็นจริงทวีปแอฟริกามีแหล่งน้ำที่อุดมสมบูรณ์ ทั้งนี้ อธิบายได้ว่า วิกฤตการณ์ขาดแคลนน้ำนั้นหมายถึงสองส่วนสำคัญ ได้แก่ 1) แหล่งน้ำ และ 2) การเข้าถึงแหล่งน้ำ ซึ่งในอดีตเรามักจะมุ่งเน้นว่าแนวคิดของวิกฤตน้ำ หมายถึง สถานที่ที่ไม่ค่อยมีน้ำ แต่ปัจจุบัน รวมถึงการเข้าถึงทรัพยากรอันอุดมสมบูรณ์ ซึ่งประชาชนนับล้านคนยังขาดการเข้าถึง อาทิ สหรัฐอาหรับเอมิเรตส์ เข้าถึงแหล่งน้ำได้น้อยมาก ส่วนเอธิโอเปียเป็นที่รู้จักกันดีว่า เป็นอ่างเก็บน้ำของทวีปแอฟริกา แต่มากกว่าครึ่งหนึ่งของประชากรกลับไม่สามารถเข้าถึงแหล่งน้ำที่สะอาดได้

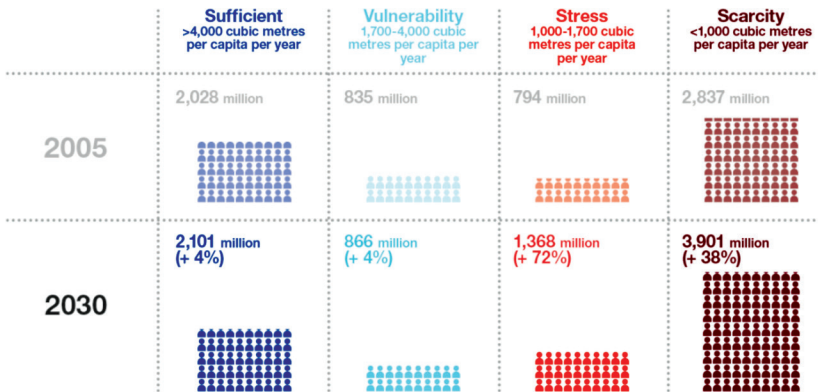
(3) ตัวบ่งชี้/ ปัจจัยสำคัญ (Indicators/ Triggers)

UN เคยเตือนว่าประชากรครึ่งหนึ่งของโลก อาจต้องเผชิญกับกับภาวะขาดแคลนน้ำภายในปี 2573 ซึ่งเป็นผลพวงมาจากสภาพอากาศเปลี่ยนแปลง ประชากรเพิ่มสูงขึ้น สำนักงานสำมะโนประชากรสหรัฐฯ รายงานในวันที่ 1 ม.ค.58 ประชากรโลกเพิ่มขึ้นเป็นกว่าเจ็ดพันสองร้อยล้านคน โดยประเทศที่มีประชากรมากที่สุดอันดับหนึ่ง คือ จีน (1,300 ล้านคน) และอันดับสอง คือ อินเดีย (1,200 ล้านคน) ส่วนสหรัฐฯ มีประชากรกว่า 320 ล้านคน และจากการคาดการณ์จำนวนประชากรโลกในปี 2593 พบว่า จำนวนประชากรโลก จะเพิ่มขึ้นเป็น 9.6 พันล้านคน (เพิ่มขึ้นประมาณร้อยละ 38) โดยประชากรจะมีอายุเฉลี่ยยืนยาวขึ้นอย่างน้อย 9 ปี ประชากรอายุ 15-64 ปี จะเพิ่มขึ้นร้อยละ 33 ในขณะที่ประชากรอายุมากกว่า 65 ปี จะเพิ่มขึ้นถึงร้อยละ 181 ดังนั้น หากพิจารณาแนวโน้มดังกล่าวประกอบกับทรัพยากรธรรมชาติที่มีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่อง อันมีสาเหตุจากหลากหลายปัจจัย จะเห็นได้ว่าการตระหนักถึงการเปลี่ยนแปลงด้านทรัพยากรธรรมชาติที่กำลังจะเกิดขึ้นในอนาคตอัน ได้แก่

อาหาร น้ำ และพลังงาน รวมทั้งการเปลี่ยนแปลงด้านทรัพยากรมนุษย์วัยแรงงาน จึงเป็นเรื่องจำเป็นและสำคัญอย่างยิ่ง⁷¹

และเมื่อเปรียบเทียบจำนวนประชาชนซึ่งจะตกอยู่ภายใต้วิกฤตการณ์ขาดแคลนน้ำอย่างรุนแรงในระหว่างปี 2548 และปี 2573 สามารถเรียงลำดับการขาดแคลนน้ำมากที่สุดไปน้อยที่สุดได้ ดังนี้

- **Scarcity** – น้อยกว่า 1,000 ลบ.ม./ คน/ ปี) ซึ่งมีจำนวนประชากร 3,901 ล้านคน (เพิ่มขึ้นร้อยละ 38)
- **Stress** – ระหว่าง 1,000-1,700 ลบ.ม./ คน/ ปี) ซึ่งมีจำนวนประชากร 1,368 ล้านคน (เพิ่มขึ้นร้อยละ 72)
- **Vulnerability** – ระหว่าง 1,700-4,000 ลบ.ม./ คน/ ปี) ซึ่งมีจำนวนประชากร 866 ล้านคน (เพิ่มขึ้นร้อยละ 4)
- **Sufficient** – มากกว่า 4,000 ลบ.ม./ คน/ ปี) ซึ่งมีจำนวนประชากร 2,101 ล้านคน (เพิ่มขึ้นร้อยละ 4)⁷²

⁷¹ แนวโน้มโลก 2050 (ตอนที่ 1), กรุงเทพมหานคร, คอลัมน์ : ดร.แดน มองต่างแดน, ออนไลน์ <http://www.kriengsak.com/global-trends-2050>

⁷² Top 10 Trends of 2015, World Economic Forum (WEF), ออนไลน์ <http://reports.weforum.org/outlook-global-agenda-2015/top-10-trends-of-2015/6-rising-pollution-in-the-developing-world/>

(4) ภาพเหตุการณ์ในอนาคต (Pictures in the Future)

จำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้นทำให้ความต้องการน้ำเพิ่มขึ้นร้อยละ 400 ในภาคการผลิตร้อยละ 140 สำหรับการผลิตกระแสไฟฟ้าและพลังงานความร้อน และการใช้ตามครัวเรือนร้อยละ 130 ทำให้อุปสงค์น้ำทั่วโลกมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นกว่าร้อยละ 55 ของอุปสงค์น้ำในปัจจุบัน ทั้งนี้ จากสภาวะขาดแคลนทรัพยากรน้ำส่งผลให้ประชากรกว่า 1.4 พันล้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในภูมิภาคแอฟริกาใต้ สาธารณะจะยังไม่สามารถได้รับสุขอนามัยขั้นพื้นฐานที่ดี อันเนื่องมาจากปัจจัยเรื่องทรัพยากรน้ำ⁷³

ในอนาคตการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศจะเป็นปัจจัยหลักที่สำคัญซึ่งส่งผลกระทบต่อขาดแคลนและการกระจายทรัพยากรน้ำ รวมถึงการแข่งขันแย่งชิงทรัพยากรที่มีอยู่จำกัดมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ ความขัดแย้งภายในประเทศเกี่ยวกับการแย่งชิงอาหารและทรัพยากรน้ำจะกลายเป็นประเด็นความมั่นคงที่นานาประเทศให้ความสนใจ ประกอบกับ การรุกคืบของน้ำทะเลกำลังเป็นปัญหาอย่างมากสำหรับผู้ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ต่ำ และในขณะที่ความกดดันในประเด็นการขาดแคลนทรัพยากรน้ำเพิ่มขึ้นทั่วโลก ส่งผลกระทบต่อด้านการเมือง ทำให้เห็นว่านโยบายของรัฐบาลประเทศเพื่อนบ้าน เช่น ปากีสถาน และอินเดียได้สร้างความร่วมมือหรือเป็นการสร้างความตึงเครียดขึ้นเพื่อยืดครองทรัพยากร ดังนั้น จึงมีแนวโน้มที่ประเทศมหาอำนาจหรือกลุ่มประเทศที่กำลังมีอำนาจเพิ่มขึ้น เช่น จีน เกาหลีใต้ และซาอุดีอาระเบีย ซึ่งมีข้อห่วงกังวลในเรื่องอาหาร อาจเข้าไปลงทุนด้านเกษตรกรรมในประเทศกำลังพัฒนามากขึ้น ซึ่งแนวโน้มดังกล่าวก่อให้เกิดคำถามเรื่อง “ยุคอาณานิคมใหม่ (neo-colonialism)” ส่วนในประเทศกำลังพัฒนายังขาดแคลนสาธารณูปโภค เงินลงทุนในโครงสร้างพื้นฐานระยะยาว เนื่องจากปัญหาความยากจนเป็นหลัก

⁷³ แนวโน้มโลก 2050 (1), ศ.ดร.เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, 23 ก.ย.57, ออนไลน์ <http://www.bangkokbiznews.com/blog/detail/606451>

สภาน้ำโลก (World Water Council) คาดการณ์ว่า น้ำรีไซเคิลจาก สิ่งปฏิกูลจะเป็นแหล่งน้ำดื่มที่เป็นมาตรฐาน และเป็นที่ยอมรับในหลายเมือง ทั่วโลก ภายในอีก 30 ปีข้างหน้า ขณะที่การสร้างโรงงานและเทคโนโลยีบำบัด น้ำเสียจากสิ่งปฏิกูลจะมีให้เห็นมากขึ้นในอนาคต⁷⁴

(5) ผลกระทบต่อไทย (Impacts)

ผลกระทบเชิงบวก (Opportunities)

ปัญหาการขาดแคลนน้ำช่วยส่งเสริมการพัฒนางานวิจัย และการอนุรักษ์ ทรัพยากรน้ำทั้งในเชิงคุณภาพและปริมาณ อันจะส่งผลดีและนำไปสู่การพัฒนา ประเทศในมิติอื่นๆ โดยเฉพาะ การพัฒนาด้านอุตสาหกรรมเกษตร ซึ่งมีการ ใช้น้ำเป็นทรัพยากรหลักในการผลิต และยังเป็นอุตสาหกรรมที่เป็นกระดูกสันหลัง ของไทย นอกจากนี้ ปัญหาการขาดแคลนน้ำยังช่วยสร้างพลังคนในชุมชนให้มีทั้ง พลังกายและพลังใจในการต่อสู้กับตนเองให้สามารถก้าวข้ามปัญหาและอุปสรรค ทั้งในเชิงของสังคม สิ่งแวดล้อม หรือสภาพภูมิอากาศอีกด้วย

ผลกระทบเชิงลบ (Threats)

ปัญหาภัยแล้งของไทยในปี 2558 นี้ น้ำต้นทุนในอ่างเก็บน้ำอยู่ในระดับ ต่ำเลวร้ายที่สุดในรอบ 15 ปี แต่ยังคงเพียงพอสนับสนุนการทำนาตามฤดูกาล และสนับสนุนอุตสาหกรรมในภาคตะวันออก ทั้งนี้ ปัญหาการขาดแคลนน้ำ ในอนาคตที่เห็นได้ชัดเจนคือน้ำมีปริมาณน้อยกว่าจำนวนคนที่เพิ่มขึ้น ทั้งนี้ ในวันข้างหน้าจะเพียงพอหรือไม่ หากประเทศไม่มีการวางแผนเพื่อรับมือกับวิกฤต ที่จะเกิดขึ้นในอนาคตไว้ล่วงหน้า อาทิ แนวทางการสร้างแหล่งน้ำ ทั้งเขื่อนหรืออ่าง เพื่อกักเก็บน้ำไว้ใช้ ทั้งนี้ จากข้อมูลของกรมชลประทาน ไทยมีการบริหารจัดการ น้ำในพื้นที่ชลประทานเพียงร้อยละ 20 ของพื้นที่เพาะปลูกทั้งหมด ส่วนที่เหลือ อีกร้อยละ 80 อาศัยน้ำที่มาจากแหล่งน้ำธรรมชาติ ซึ่งไม่สามารถจะบริหาร จัดการได้ โดยชุมชนกลุ่มที่อยู่ใกล้แหล่งน้ำก็ใช้น้ำหมด ขณะที่ชุมชนอยู่ไกล ไม่มีโอกาสใช้ ซึ่งยังเป็นปัญหาของประเทศอยู่ในปัจจุบัน

⁷⁴ World Insight : น้ำรีไซเคิล..ความหวังใหม่ป้องกันขาดแคลนน้ำ, ออนไลน์ <http://www.krobkruakao.com>

4.4 วิถีอุตสาหกรรมพลังงานเชื้อเพลิง

(1) สำรวจสถานะแวดล้อม (Environmental Scanning)

ราคาน้ำมันดิบลดลงอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ มิ.ย.57 ที่ผ่านมา เนื่องจากอุปทานล้นตลาด ทำให้เกิดความตึงเครียดทางภูมิศาสตร์การเมืองในกลุ่มประเทศผู้ผลิตน้ำมันดิบรายใหญ่ของโลก ทั้งนี้ ยังมีสาเหตุจากเงินดอลลาร์ที่แข็งค่าขึ้น อุปสงค์ลดลงท่ามกลางเศรษฐกิจโลกที่กำลังแปรปรวน กระทั่งภายหลังการประชุม OPEC ณ กรุงเวียนนา เมื่อวันที่ 27 พ.ย.57 ราคาน้ำมันก็ยังคงปรับตัวลดลงอย่างรุนแรง เนื่องจากประเทศสมาชิก OPEC ซึ่งมีสัดส่วนปริมาณการผลิตน้ำมันเกือบร้อยละ 40 ของตลาดน้ำมันโลก ไม่สามารถบรรลุข้อตกลงการจำกัดปริมาณการผลิตน้ำมันลงได้ ซึ่งราคาน้ำมันที่ปรับตัวลดลงอย่างมากนี้ ได้ส่งผลกระทบต่อเป็นลูกโซ่ไปยังประเทศผู้ผลิตและผู้ส่งออกน้ำมัน อาทิ รัสเซีย (ทำให้ค่าเงินรูเบิลอ่อนค่าลง) ไนจีเรีย อิหร่าน และเวเนซุเอลา ประกอบกับ ที่ OPEC และสำนักงานพลังงานระหว่างประเทศได้คาดการณ์ว่าอุปสงค์น้ำมันในปี 2558 จะลดลงอีก ทำให้ราคาน้ำมันในตลาดลอนดอนและนิวยอร์กแตะระดับต่ำสุดในรอบ 5 ปี

(2) ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง (Theories Design Structure of Evident)

ดร. เอ็ม คิง ฮับเบิร์ต นักธรณีวิทยาผู้คิดค้นแบบจำลองรูปประฆังคว่ำในปี 2499 พยากรณ์ว่า การผลิตน้ำมันในสหรัฐฯ จะถึงจุดสูงสุดในช่วงต้นทศวรรษ 1970 และปริมาณน้ำมันที่ผลิตได้จะลดลงเรื่อยๆ จากนั้น จึงมีผู้นำทฤษฎี Peak Oil ของฮับเบิร์ตไปใช้ทำนายแนวโน้มการผลิตน้ำมันดิบของโลกจะลดลง เนื่องจากไม่มีแหล่งน้ำมันดิบใหม่ที่คุ้มค่าในการผลิต ขณะเดียวกัน ความต้องการใช้เพิ่มสูงขึ้นอย่างก้าวกระโดด ทำให้ราคาน้ำมันดิบปรับตัวสูงขึ้น ทำให้ความเชื่อที่ว่าน้ำมันจะหมดโลกเป็นกระแสแรงในช่วง 6-7 ปีที่ผ่านมา เพราะราคาน้ำมันดิบในตลาดโลกพุ่งทะยานอย่างไม่หยุดยั้ง ทั้งนี้ ปัจจัยสำคัญ คือ ปริมาณความต้องการที่เพิ่มสูงขึ้น โดยเฉพาะ ในประเทศจีน ขณะที่ปริมาณการผลิตเพิ่มขึ้นเพียงเล็กน้อย ประเทศผู้ผลิตรายใหญ่บางราย เช่น อิรัก ลิเบีย

มีสงครามจนการผลิตต้องหยุดลง นักวิเคราะห์ที่เชื่อทฤษฎี Peak Oil ถึงกับทำนายว่า โลกจะถึงจุด Peak Oil ในปี 2563

แต่อย่างไรก็ตาม ในช่วงปลายปี 2557 ถึงต้นปี 2558 ราคาน้ำมันดิบลดลงอย่างต่อเนื่อง จากบาร์เรลละ 90 กว่าดอลลาร์ เหลือบาร์เรลละไม่ถึง 50 กว่าเหรียญเท่านั้น ทำให้ทฤษฎี Peak Oil จึงถูกหักล้างลงอย่างสิ้นเชิง โดยราคาน้ำมันที่ลดลงอย่างรวดเร็ว มีสาเหตุที่สำคัญคือ ปริมาณการผลิตน้ำมันดิบเพิ่มสูงขึ้นจากแหล่งผลิตใหม่ของโลกของสหรัฐฯ ที่เรียกกันว่า “เชล ออยล์ (Shale Oil)”⁷⁵ โดยปี 2551 บ่อน้ำมันบ่อแรก ในแหล่งน้ำมัน เชล อีเกิ้ล พอร์ต ใกล้กับเมืองคอตูยา ในรัฐเท็กซัส ถูกขุดเจาะด้วยเทคโนโลยีใหม่นี้ ผลิตน้ำมันดิบได้วันละ 4.7 ล้านบาร์เรล ปัจจุบันมีบ่อน้ำมันเชล มากกว่า 200 บ่อ ผลิตน้ำมันดิบได้วันละ 8.9 ล้านบาร์เรล และนี่คือจุดเริ่มต้นของการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ของอุตสาหกรรมน้ำมันโลก ประกอบกับ สหรัฐฯ มีกฎหมายห้ามส่งออกน้ำมันตั้งแต่ทศวรรษ 1970 จึงทำให้น้ำมันดิบราคาถูกเหล่านี้ หลั่งไหลเข้าสู่โรงกลั่นน้ำมันของสหรัฐฯ ทดแทนการนำเข้าจากประเทศผู้ผลิตรายใหญ่เกือบทุกประเทศในโลกนี้

ตัวอย่างเช่น ไนจีเรีย ส่งออกน้ำมันไปยังสหรัฐฯ มารวม 30 กว่าปี แต่ปัจจุบัน ไนจีเรียขายน้ำมันให้สหรัฐฯ ไม่ได้ จึงต้องหาตลาดใหม่ในเอเชีย ซึ่งต้องแย่งชิงกับผู้ผลิตน้ำมันในกลุ่มโอเปคด้วยกัน เป็นที่มาของสงครามราคา ส่วนโคลัมเบียซึ่งขายน้ำมันส่วนใหญ่ให้สหรัฐฯ ปัจจุบันมีเงินเป็นผู้ซื้อรายใหญ่ที่สุด ในขณะที่เงินเองก็เป็นตลาดที่สำคัญของกลุ่มโอเปค ประกอบกับ ในอดีตกลุ่มโอเปคซึ่งมีซาอุดีอาระเบียเป็นผู้นำได้ใช้การลดการผลิตเพื่อพยุงราคา ในยามที่ราคาน้ำมันในตลาดโลกลดต่ำลง แต่ครั้งนี้ ซาอุดีฯ ใช้วิธีลดราคา

⁷⁵ เชล ออยล์ (Shale Oil) คือ น้ำมันดิบที่อยู่ในชั้นหินดินดานในอดีต ซึ่งสหรัฐฯ สามารถคิดค้นเทคโนโลยีการขุดเจาะน้ำมันและก๊าซธรรมชาติแนวขวาง (Horizontal Drilling and Hydraulic Fracturing) ด้วยวิธีอัดฉีดน้ำปริมาณมากผสมกับทรายและสารเคมีบางอย่าง ทำให้ชั้นหินดินดานแตกออก เพื่อที่จะดูดก๊าซหรือน้ำมันออกมา

น้ำมันดิบให้กับโรงกลั่นน้ำมันในสหรัฐฯ และเอเชีย เพื่อรักษาส่วนแบ่งตลาด จึงยังเป็นการซ้ำเติมให้ราคาน้ำมันในตลาดโลกลดต่ำลงไปอีก

เมื่อเดือนมิถุนายนปี 2557 ที่ผ่านมา กระทรวงพาณิชย์ของสหรัฐฯ อนุญาตให้เอกชนสองรายส่งออกน้ำมันดิบได้เป็นครั้งแรก หลังจากที่ห้ามการส่งออกมานาน 40 ปี แม้จะเป็นการอนุญาตเฉพาะราย และจำกัดชนิดของน้ำมัน แต่ก็เป็นการส่งสัญญาณว่า รัฐบาลสหรัฐฯ กำลังจะผ่อนคลายมาตรการการห้ามส่งออกน้ำมัน ซึ่งจะเป็นรายได้สำคัญที่มาช่วยลดการขาดดุลการค้า และดุลงบประมาณ ดังนั้น สหรัฐฯ ที่เคยนำเข้าน้ำมันมากที่สุดในโลก กลายเป็นประเทศที่ผลิตน้ำมัน-แก๊สธรรมชาติใช้ภายในประเทศได้อย่างพอเพียง และกำลังจะส่งออกน้ำมันแข่งกับโอเปค นี่คือภูมิทัศน์ใหม่ของอุตสาหกรรมน้ำมันโลกที่กำลังเกิดขึ้น และส่งผลให้ราคาน้ำมันถูกลง⁷⁶

(3) ตัวบ่งชี้/ ปัจจัยสำคัญ (Indicators/ Triggers)

ปัจจัย 4 ข้อ ที่กระตุ้นให้ราคาน้ำมันโลกราคาลดลง⁷⁷ ได้แก่

1) ความต้องการใช้น้ำมันอยู่ในระดับต่ำ เนื่องจากภาวะเศรษฐกิจโลกที่ยังอ่อนแอ ประสิทธิภาพการใช้พลังงานที่เพิ่มขึ้น และการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการใช้พลังงานจากน้ำมันเป็นพลังงานทดแทนชนิดอื่นๆ

2) ปัญหาความวุ่นวายในอิรักและลิเบีย ซึ่งเป็น 2 ประเทศผู้ผลิตน้ำมันรายใหญ่ ยังไม่ส่งผลกระทบต่อการผลิตและส่งออกน้ำมันของประเทศเหล่านี้

3) สหรัฐฯ ได้กลายเป็นผู้ผลิตน้ำมันรายใหญ่ของโลก แม้ว่าจะยังไม่สามารถส่งออกน้ำมันดิบได้ในขณะนี้ แต่ก็นำเข้าน้ำมันลดลงมาก ทำให้เกิดอุปทานส่วนเกินของปริมาณน้ำมันโลก และ

⁷⁶ ภูมิทัศน์ใหม่ของอุตสาหกรรมน้ำมันโลก, 19 ธันวาคม 2557, ออนไลน์ <http://www.manager.co.th/Politics/ViewNews.aspx?NewsID=9570000145994>

⁷⁷ ราคาน้ำมันโลกลดลง ปัจจัยบวกต่อเศรษฐกิจไทย, ประชาชาติธุรกิจออนไลน์, 15 ธ.ค.57, ออนไลน์ http://www.prachachat.net/news_detail.php?newsid=1418569843

4) ซาอุดีอาระเบียและประเทศสมาชิก OPEC ได้ตัดสินใจที่จะไม่ลดปริมาณการผลิตลง เพื่อรักษาส่วนแบ่งทางการตลาดของตนเอง ซึ่งมีการประเมินว่า อันที่จริงประเทศสมาชิก OPEC สามารถเลือกที่จะลดปริมาณการผลิตได้อย่างรวดเร็ว แต่ประเทศเหล่านี้ก็กลัวว่าผลประโยชน์หลักจะไปตกกับประเทศที่พวกเขาอาจจะเป็นศัตรูด้วย

(4) ภาพเหตุการณ์ในอนาคต (Pictures in the Future)

หลายประเทศตระหนักถึงการขาดแคลนพลังงาน รวมถึงผลกระทบต่อพลังงานต่อสิ่งแวดล้อมที่เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้เกิดการพัฒนาเทคโนโลยีการผลิตพลังงานจากแหล่งพลังงานทางเลือกเพิ่มขึ้น เช่น พลังงานนิวเคลียร์ พลังงานหมุนเวียนหรือพลังงานสะอาด เป็นต้น ซึ่งถ้าหากสามารถพัฒนาและขยายกำลังการผลิตจากแหล่งพลังงานดังกล่าวให้สามารถทดแทนแหล่งพลังงานในปัจจุบัน เช่น ถ่านหิน ก๊าซธรรมชาติ และน้ำมันได้ จะส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างพลังงานครั้งยิ่งใหญ่ของโลก

ในช่วงหลายปีที่ผ่านมาไทยมีแนวโน้มความต้องการพลังงานสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง ทำให้ในอนาคตอันใกล้ไทยอาจต้องเผชิญกับประเด็นท้าทายด้านพลังงานหลายประการ อาทิ ความมั่นคงในการจัดหาพลังงาน ต้นทุนพลังงานที่มีแนวโน้มสูงขึ้น ความยากลำบากในการผลิต การต้องพึ่งพาการนำเข้าพลังงานมากขึ้น ปริมาณการปล่อยมลพิษเพิ่มขึ้น เป็นต้น จากปัญหาเหล่านี้ทำให้พลังงานหมุนเวียนหรือพลังงานทดแทนถูกมองว่าจะมีบทบาทสำคัญต่อการแก้ไขปัญหาด้านพลังงานในอนาคต แต่ทั้งนี้ แม้ว่าไทยจะมีกฎหมายที่กล่าวถึงพลังงานหมุนเวียนหลายฉบับ แต่เมื่อพิจารณาในรายละเอียดจะเห็นว่ายังมีปัญหาที่ควรแก้ไขปรับปรุงเพื่อให้การใช้พลังงานหมุนเวียนเกิดประสิทธิภาพยกตัวอย่างเช่น 1) การไม่มีบทบัญญัติกฎหมายรองรับเรื่องพลังงานหมุนเวียนโดยมีเพียงนโยบายแต่ไม่มีโครงสร้างทางกฎหมาย ทำให้การลงทุนและการแข่งขันในกระบวนการผลิตด้วยพลังงานหมุนเวียนยังมีไม่มากพอ 2) กฎหมายที่มีสภาพบังคับอยู่เป็นกฎหมายที่ตราขึ้นในยุคก่อนพลังงาน

หมุนเวียน และ 3) ปัญหาจากความทับซ้อนของกฎหมายสิ่งแวดล้อมและกฎหมายพลังงาน อาทิ กฎหมายสิ่งแวดล้อมจะกำหนดหลักการ เพื่อให้เกิดการใช้พลังงานฟอสซิลอย่างมีประสิทธิภาพและเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม แต่ไม่ได้ออกแบบมาเพื่อการสนับสนุนการใช้พลังงานหมุนเวียน

ดังนั้น หากภาครัฐสามารถแก้ไขปัญหาดังกล่าวนี้ได้ ไทยจะมีความมั่นคงทางพลังงานมากขึ้น

(5) ผลกระทบต่อไทย (Impacts)

ผลกระทบเชิงบวก (Opportunities)

ราคาน้ำมันที่ลดลงนี้ถือเป็นประโยชน์ต่อเศรษฐกิจไทย เนื่องจากไทยเป็นประเทศผู้นำเข้าน้ำมัน โดยแบบจำลองทางเศรษฐกิจของกระทรวงการคลัง ประเมินว่า ราคาน้ำมันดิบดูไบที่ลดลงทุกๆ 1 เหรียญสหรัฐฯ จะส่งผลบวกต่ออัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจที่แท้จริง (Real GDP) ร้อยละ 0.07 ต่อปี และยังช่วยทำให้อัตราเงินเฟ้อปรับตัวลดลง ดังนั้น ไทยอาจใช้โอกาสที่ราคาน้ำมันลดลงนี้ในการปรับโครงสร้างราคาพลังงานในภาพรวม ซึ่งภาครัฐกำลังดำเนินการอยู่ในขณะนี้ เพื่อลดการบิดเบือนโครงสร้างราคา และส่งเสริมให้ภาคการผลิตและภาคประชาชนใช้พลังงานอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น อย่างไรก็ตาม ปัจจัยด้านราคาที่ไม่สร้างแรงกดดันมากจะช่วยให้ภาคธุรกิจสามารถบริหารจัดการต้นทุนได้ดีขึ้น โดยเฉพาะธุรกิจที่พึ่งพาค่าใช้จ่ายด้านพลังงานต่อต้นทุนรวมในสัดส่วนสูง เช่น ธุรกิจขนส่ง ประมง แต่อย่างไรก็ตาม การที่ราคาน้ำมันถูกลงเป็นผลบวกกับไทยเพียงเล็กน้อย

ผลกระทบเชิงลบ (Threats)

กำลังซื้อของประเทศผู้นำเข้าน้ำมันของไทยอาจลดลง เนื่องจากค่าขายได้เท่าเดิมแต่ได้เงินน้อยลงเกือบครึ่ง อาจกลายเป็นแรงกดดันให้ภาคการส่งออกไปยังประเทศผู้ส่งออกน้ำมัน และจำนวนนักท่องเที่ยวที่จะเดินทางมาประเทศไทยอาจลดลง ประกอบกับ การไม่ฟื้นตัวของประเทศมหาอำนาจอย่างยุโรป จีนและญี่ปุ่น ประเทศผู้ส่งออกน้ำมันมีกำลังซื้อน้อยลง โดยที่ผ่านมา

ยอดส่งออกของไทยถือว่าไม่ดีเท่าที่ควร ซึ่งส่งผลกระทบต่อฐานรายได้ของประเทศไทย⁷⁸ ดังนั้น ไทยจึงต้องหาทางรับมือกับสิ่งเหล่านี้ด้วย

ประเด็นที่ 5 : ภัยคุกคามไม่ตามแบบ (Non-Traditional Threat)

แบ่งเป็น 4 ประเด็นย่อย ดังนี้

5.1 ปัญหาโรคระบาดร้ายแรง

(1) สำรวจสถานะแวดล้อม (Environmental Scanning)

หากจะย้อนรอยโรคระบาดร้ายแรงที่เคยคร่าชีวิตผู้คนทั่วโลกตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน โดยเรียงจากโรคที่มีผู้เสียชีวิตจำนวนมากที่สุดไปน้อยที่สุด คือ โรคไข้หวัดใหญ่สเปน (ระบาดทั่วโรคในปี 2461 เสียชีวิต 50-70 ล้านคน) ภูมิคุ้มกันบกพร่องหรือเอดส์ (ระบาดทั่วโรคในปี 2524-ปัจจุบัน เสียชีวิต 36 ล้านคน) ไข้หวัดใหญ่เอเชีย (ระบาดทั่วโรคในปี 2500-2501 เสียชีวิต 2 ล้านคน) ไข้หวัดใหญ่ฮ่องกง (ระบาดทั่วโรคในปี 2511-2512 เสียชีวิต 1 ล้านคน) ไข้หวัดหมู (ระบาดทั่วโรคในปี 2552 เสียชีวิต 284,500 คน) ไข้ทรพิษ (ระบาดในอินเดีย ปี 2517 เสียชีวิต 15,000 คน) อหิวาตกโรค (ระบาดในเฮติ ปี 2553-ปัจจุบัน เสียชีวิต 8,330 คน) โปลิโอ (ระบาดในสหรัฐฯ ปี 2495 ปัจจุบัน เสียชีวิต 3,145 คน) ไวรัสอีโบล่า (ระบาดในทวีปแอฟริกาตะวันตก ปี 2557-ปัจจุบัน เสียชีวิต 1,552 คน) ซาร์ส (ระบาดส่วนใหญ่ในประเทศจีน ปี 2545-2546 เสียชีวิต 774 คน) ไวรัสเมอร์ส (ระบาดส่วนใหญ่ในแถบตะวันออกกลางปี 2555-ปัจจุบัน เสียชีวิต 291 คน) ไวรัสอีโบล่า (ระบาดในสาธารณรัฐประชาธิปไตยคองโกในปี 2519 เสียชีวิต 280 คน) แม้กระทั่งในช่วงปี 2557-2558 ที่ผ่านมาก็ยังคงพบกับโรคระบาดร้ายแรงที่กลับมาอุบัติใหม่อีกครั้ง อาทิ

⁷⁸ จัปตาไทยเจเอวิฤกฤตน้ำมันลต “ส่งออก-ท่องเที่ยว-กำลังซื้อต่างชาติ” ทรูทชวบ, ASTVผู้จัดการ, 8 ม.ค.58, ออนไลน์ <http://www.manager.co.th/Home/ViewNews.aspx?NewsID=958000002579>

- ไวรัสโคโรนาสายพันธุ์กลุ่มอาการโรคทางเดินหายใจตะวันออกกลาง (Middle East respiratory syndrome coronavirus, MERS-CoV) เป็นสาเหตุของโรคทางเดินหายใจตะวันออกกลางหรือโรคเมอร์ส มีรายงานว่าพบผู้ป่วยติดเชื้อมากครั้งแรกในประเทศซาอุดีอาระเบียในเดือน เม.ย.55 และในเดือน มิ.ย.57 มีการระบาดของ MERS-CoV อีกครั้งใน 22 ประเทศ โดยส่วนใหญ่พบการระบาดในประเทศแถบตะวันออกกลางและเกาหลีใต้ ส่วนสถานการณ์ในประเทศไทยพบผู้ป่วยยืนยันโรค MERS จำนวน 1 ราย เมื่อ 18 มิ.ย.58 และมีผู้สัมผัสโรคจำนวน 176 คน ซึ่งพ้นจากระยะเฝ้าระวังโรค 14 วันเรียบร้อยแล้ว

- พบการระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสอีโบล่า (Ebola Virus Disease : EVD) ระบาดในวงกว้าง 3 ประเทศ ได้แก่ กินี ไคบีเรีย และเซียร์ราลีโอน และพบในประเทศที่มีผู้ป่วยรายแรกหรือมีการ ระบาด ในพื้นที่จำกัด 4 ประเทศ ได้แก่ ไนจีเรีย เซเนกัล สเปน และสหรัฐอเมริกา โดยองค์การอนามัยโลกรายงานข้อมูล ณ วันที่ 6 ก.พ.58 พบว่า ผู้ป่วยโรคติดเชื้อไวรัสอีโบล่าจากการระบาดในภูมิภาคแอฟริกาตะวันตก รวมทั้งสิ้น 22,560 ราย เสียชีวิต 9,019 ราย⁷⁹ ถือเป็นวิกฤตการณ์ใหญ่ ส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจและกว้างขวาง ทำให้การรับมือกับวิกฤตการณ์ครั้งนี้ต้องอาศัยการจัดการในระดับโลก

(2) ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง (Theories Design Structure of Evident)

เพื่อแสวงหาแนวทางการเตรียมความพร้อมรับมือต่อการระบาดของโรคร้ายอย่าง MERS และอาจหมายถึงโรคติดเชื้ออื่นๆ ในสถานการณ์คับขันได้ในอนาคตนั้น จึงได้ถอดบทเรียนการแพร่ระบาดของ MERS-CoV ในเกาหลีใต้ ดังนี้

1) ภาครัฐให้ข้อมูล และดำเนินการป้องกันการแพร่กระจายเชื้อล่าช้า
หน่วยงานภาคประชาชนของเกาหลีใต้ (Citizens' Solidarity for Safe Society)

⁷⁹ รายงานสถานการณ์การระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสอีโบล่า ในภูมิภาคแอฟริกาตะวันตก, 2-8 ก.พ.58, กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข, ออนไลน์ http://www.boe.moph.go.th/files/news/ebola/Ebola%20weekly%20report_wk05_58.pdf

กล่าวว่า รัฐบาลเกาหลีใต้ทำให้ประชาชนตระหนักต่อการระบาดของ MERS ทั้งที่ในทางกลับกันนั้น หากภาครัฐเร่งให้ข้อมูลที่ถูกต้อง และทันต่อสถานการณ์ ภาคส่วนต่างๆ ในสังคมจะร่วมมือได้ดีกว่านี้

2) เจ้าหน้าที่สาธารณสุข และประชาชนชาวเกาหลีใต้ขาดความตระหนักถึงอันตรายและวิธีป้องกันโรค ทำให้มาตรการป้องกันการแพร่กระจายเชื้อของโรงพยาบาลขาดความเข้มงวด เช่น กรณีแพทย์ชาวเกาหลีใต้ส่งผู้ป่วยไปพักในห้องฉุกเฉินที่มีคนไข้อื่นรวมอยู่ด้วย และกรณีผู้ติดเชื้อรายแรกในเกาหลีใต้เดินทางไปโรงพยาบาลถึง 4 แห่ง กว่าจะทราบว่าได้รับเชื้อ MERS ทำให้เกิดการแพร่กระจายเชื้อในโรงพยาบาลดังกล่าว

3) วัฒนธรรมของชาวเกาหลีใต้ เช่น การเยี่ยมไข้ผู้ป่วย การให้ญาตินอนเฝ้าไข้ซึ่งทำให้สัมผัสผู้ติดเชื่อเป็นเวลานาน หรือความนิยมของผู้ป่วยในการพบแพทย์ตามโรงพยาบาลหลายๆ แห่ง เพื่อขอคำแนะนำจากหลายทาง

(3) ตัวบ่งชี้/ ปัจจัยสำคัญ (Indicators/ Triggers)

ผู้อำนวยการของ WHO มาร์กาเรต ชาน เรียกโรคระบาดของเชื้อไวรัสอีโบล่าว่า “ใหญ่สุด ซับซ้อนที่สุด และรุนแรงที่สุดเท่าที่เราเคยเห็น”⁸⁰ จากจำนวนผู้ติดเชื่อและเสียชีวิตที่เพิ่มสูงขึ้น ประกอบกับ การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสอีโบล่าไปยังพื้นที่อย่างสหรัฐอเมริกา และสเปน ซึ่งอยู่นอกจุดศูนย์กลางการระบาดถือเป็นสัญญาณอันน่าวิตกกังวลอย่างยิ่งว่า หลายประเทศออกมาตรการเพิ่มเติมในการสกัดกั้นเชื้อไวรัสอีโบล่าอย่างต่อเนื่อง ทั้งมาตรการระงับวีซ่าประชาชนจากประเทศแอฟริกาตะวันตก การกักตัวผู้ต้องสงสัยว่าติดเชื่อ รวมถึงการกักตัวชาวต่างชาติทุกคนไม่ว่าจะเป็นชาติใดระยะเวลา 21 วัน ทั้งนี้ มาตรการสกัดกั้นของแต่ละประเทศนั้น จะมีแนวโน้มเข้มข้นขึ้นตามการประเมินความรุนแรงของสถานการณ์ ดังนั้น จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ประชาคมโลกจะต้องร่วมแรงร่วมใจกันให้มากยิ่งขึ้น ทั้งในส่วนของการป้องกันการระบาดรุนแรงด่วน ควบคู่กับการควบคุมแหล่งแพร่เชื้อ โดยการให้

⁸⁰ การระบาดของอีโบล่าในแอฟริกาตะวันตก พ.ศ. 2557, ออนไลน์ <http://th.wikipedia.org>

“ความช่วยเหลือด้านการเงิน และความช่วยเหลือด้านมนุษยธรรม” อาทิ กรณี อังกฤษและสหรัฐฯ ได้ส่งทหารและเจ้าหน้าที่สาธารณสุขหลายร้อยคนไปช่วย ควบคุมการแพร่ระบาดของเชื้ออีโบล่าในประเทศแถบแอฟริกา

อย่างไรก็ตาม มีช่องว่างอีกมากมายที่เกี่ยวกับการแพร่ระบาดของ โรคระบาดร้ายแรง ทั้งโอกาสในการปนเปื้อนจากสิ่งแวดล้อม การระบายอากาศที่ไม่ดี หรือปัจจัยอื่นที่อาจส่งผลต่อการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสฯ ดังนั้น การศึกษาวิจัย อย่างต่อเนื่องในพื้นที่ที่การระบาดจึงน่าจะเป็นปัจจัยแห่งความสำเร็จที่สำคัญในการ แสวงหาคำตอบของทุกคำถามที่โรคระบาดร้ายแรงสายพันธุ์ต่างๆ อาจอุบัติขึ้นได้ ในอนาคต นอกจากนี้ สถานการณ์ดังกล่าวจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือที่เข้มแข็ง อย่างยิ่ง โดยเฉพาะด้านการแบ่งปัน บูรณาการฐานข้อมูล และองค์ความรู้

สัญญาณที่ดีของโรคระบาดถึงแม้จะยังไม่มีการรักษา คือ อัตราการเสียชีวิต ลดลง อาทิ ไวรัสอีโบล่าที่ระบาดขึ้นในปี 2519 ในประเทศสาธารณรัฐ ประชาธิปไตยคองโก มีอัตราการเสียชีวิตร้อยละ 88 แต่พบว่า ไวรัสอีโบล่าที่ ระบาดขึ้นในปี 2557-ปัจจุบัน ณ ทวีปแอฟริกาตะวันตก มีอัตราการเสียชีวิต ลดลงอยู่ที่ ร้อยละ 53.8 เป็นต้น

(4) ภาพเหตุการณ์ในอนาคต (Pictures in the Future)

คาดว่าสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสอีโบล่าที่ลูกกลมข้ามปี จะมีตัวเลขผู้ติดเชื้อลดต่ำลงเป็นศูนย์ภายในปี 2558 นี้ แต่ระหว่างนี้ ก็อาจพบ การกลายพันธุ์ของเชื้อไวรัสอีโบล่า และเมื่อกลายพันธุ์แล้วจะทำให้เชื้อปรับตัว เพื่อความอยู่รอดได้ดีขึ้น และแพร่กระจายได้ง่ายขึ้น ซึ่งถือเป็นเรื่องปกติที่ต้อง เผื่อระวัง อย่างไรก็ตาม จากการวิเคราะห์สถานการณ์ทั้งโรคระบาดอุบัติซ้ำ และโรคระบาดอุบัติใหม่ตั้งแต่อดีตที่ผ่านมาจะพบว่า ถึงแม้เชื้อโรคบางสายพันธุ์ จะยังไม่มีวัคซีนในการรักษาให้หาย แต่ก็ยังพบสัญญาณที่ดีคือ อัตรา การเสียชีวิตลดต่ำลงด้วยความเจริญก้าวหน้าของวิวัฒนาการทางการแพทย์ที่ ไม่หยุดยั้ง ทำให้สามารถลดอัตราการเสียชีวิตลงได้ อาทิ ไวรัสอีโบล่า และ ทำให้โรคระบาดร้ายแรงบางชนิดสูญพันธุ์ไป อาทิ โรคฝีดาษ และโรคโปลิโอ

แต่ทั้งนี้ โลกก็ยังคงต้องเผชิญกับโรคระบาดอุบัติใหม่ที่ยังคงท้าทายความสามารถของมนุษย์ที่ต้องหาวิธียับยั้งให้โรคเหล่านี้อยู่ในวงจำกัด และหาวิธีในการรักษาเพื่อช่วยเหลือชีวิตของมนุษยชาติต่อไปอย่างไม่มีวันสิ้นสุด

(5) ผลกระทบต่อไทย (Impacts)

ผลกระทบเชิงบวก (Opportunities)

ไทยสามารถถอดบทเรียนความสำเร็จในการควบคุมการแพร่กระจายเชื้ออีโบล่าของประเทศที่ประสบความสำเร็จ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของการดำเนินงานด้านป้องกัน และควบคุมโรคอุบัติใหม่ที่ไทยดำเนินการอยู่ และเรียนรู้วิธีเยียวยาจิตใจ วิธีการ ดูแลผู้ติดเชื้อในชุมชน เป็นต้น⁸¹ จากการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสอีโบล่าในปี 2557 ในประเทศแอฟริกาตะวันตกได้ 2 ประการ คือ 1) ระบบสาธารณสุขถูกเชื้อไวรัสอีโบล่าทำให้อ่อนแอลงถึงขั้นเรียกได้ว่าระบบสาธารณสุขล้มเหลว การบริการรักษาโรคอื่นๆ หยุดชะงัก อาทิ โรคมาเลเรีย ทั้งนี้ มีอัตราการตายมากกว่าอีโบล่า รวมถึงวิกฤตด้านสุขภาพส่งผลกระทบเป็นลูกโซ่ต่อการช่วยเหลือด้านมนุษยธรรม วิกฤตด้านสังคม เศรษฐกิจ และความมั่นคง 2) การเตรียมความพร้อม การเฝ้าระวังในระดับสูง และการเตรียมความพร้อมในกรณีที่ได้รับการยืนยันถึงสถานการณ์ฉุกเฉิน ในหลายประเทศ เช่น ไนจีเรีย เซเนกัล และมาลี มีการเฝ้าระวัง และการสนับสนุนทางห้องปฏิบัติการที่ดี และดำเนินการอย่างรวดเร็ว ทำให้สามารถเอาชนะเชื้อไวรัสอีโบล่าได้ก่อนการระบาดในวงกว้าง เนื่องจาก (1) ไม่มีการแทรกแซงการดำเนินการ ภายใต้การควบคุมมาตรการทั้งหมดนั้น ต้องอาศัยการทำงานร่วมกันอย่างลงตัว ทั้งการแสวงหาการรักษาทางการแพทย์ การตรวจสอบที่รวดเร็ว และการฝังศพที่ปลอดภัย และ (2) การมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นปัจจัยแห่งความสำเร็จปัจจัยหนึ่งทั้งในเรื่องการติดต่อ การรายงานอาการในช่วงต้น การปฏิบัติตามมาตรการป้องกัน และการฝังศพอย่างปลอดภัย

⁸¹ เอกสารวิเคราะห์สถานการณ์ยุทธศาสตร์และความมั่นคง ฉบับที่ 2/58 (16-31 ต.ค.57)

ผลกระทบเชิงลบ (Threats)

การระบาดของเชื้อ Ebola ทางด้านตะวันตกของทวีปแอฟริกาได้สร้างปัญหาให้กับ การส่งออกสินค้าของไทย โดยเฉพาะข้าวไทย เพราะบริษัทส่งสินค้าทางเรือไม่สามารถหาลูกเรือเพื่อทำงานในเรือสินค้าที่มุ่งหน้าไปยังเมืองท่าทางตะวันตกของแอฟริกาได้ ซึ่งโดยปกติแล้วทวีปแอฟริกันับเป็นตลาดข้าวรายใหญ่ของไทย⁸² และแม้สถานการณ์โดยรวมของการแพร่ระบาดของโรคและโรคอุบัติใหม่ในประเทศไทยดูเหมือนว่าจะมีแนวทางการดำเนินงานป้องกันควบคุมโรคได้มาโดยตลอด แต่ด้วยประชาคมโลกยังคงมีความเสี่ยงต่อโรคระบาดและโรคอุบัติใหม่อื่นๆ ดังนั้น ไทยจึงควรพัฒนาประสิทธิภาพการป้องกันและควบคุมโรคเชิงรุก มีมาตรการในการเฝ้าระวังโรคอย่างเข้มงวด เพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมรับมือกับโรคระบาดร้ายแรงที่อาจสร้างความสูญเสียได้ในอนาคต⁸³

5.2 กลุ่มรัฐอิสลาม (IS) กับโอกาสที่จะขยายตัวเป็น The Islamic State

(1) สถานการณ์ (Environmental Scanning)

Islamic State in Iraq and Greater Syria (ISIS) หรือ Islamic State of Iraq and the Levant (ISIL) เริ่มเป็นที่รู้จักจากความขัดแย้งในประเทศซีเรีย เป็นกองกำลังติดอาวุธที่ค่อนข้างเป็นอิสระจากฝ่ายต่อต้านรัฐบาลที่ชาติตะวันตกให้การสนับสนุน และเมื่อ ค.ศ.56 ISIS เริ่มมีบทบาทมากขึ้นในอิรัก โดยปัจจุบันมีกองกำลังทั้งในอิรักและซีเรียราว 12,000 นาย โดย The Islamic State หรือ IS เกิดขึ้นในช่วงเวลาที่สหรัฐฯ และกลุ่มประเทศตะวันตกส่งกำลังทหารเข้าไปในอิรัก เมื่อ พ.ศ.2546 โดยกล่าวหาว่า อิรักครอบครองอาวุธที่มีอำนาจ

⁸² การระบาดของ Ebola ในทวีปแอฟริกาส่งผลกระทบต่อ การส่งออกข้าวของไทย, ออนไลน์ <http://www.voathai.com/content/thai-ebola-rice-ct/2438026.html>

⁸³ สรุปผลการสนทนาปัญหายุทธศาสตร์ครั้งที่ 3/2558 เรื่อง “จับตาสถานการณ์ความมั่นคงและผลกระทบเชิงยุทธศาสตร์”, ศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์ สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ, 9 ก.ค.58

ทำลายล้างสูงก่อนเข้ายึดครองอิรัก และคงกำลังไว้ในภูมิภาคตะวันออกกลาง นานกว่า 8 ปี ทำให้เกิดการรวมตัวของกลุ่มมุสลิมหัวรุนแรงที่ต่อต้านการกระทำของสหรัฐฯ ขึ้นไม่ต่ำกว่า 20 กลุ่ม เช่น กลุ่มมุสลิมนิกายชีอะห์และซุนนีในอิรัก กลุ่มนักรบเพื่อศาสนา (ญีฮาด) ซึ่งเป็นชาวต่างชาติที่มาจากทั่วโลก และกลุ่ม “อัลไกด้าในอิรัก” (AQI) ซึ่งเป็นเครือข่ายหนึ่งของกลุ่ม “อัลไกด้า” ที่ต่อมาได้พัฒนาและเปลี่ยนชื่อเป็น “ISIL” เมื่อ เม.ย.56 โดยความมุ่งมั่นที่จะจัดตั้งรัฐอิสลาม (IS) ขึ้นในอิรักและซีเรีย เป็นอุดมการณ์เดียวกับกลุ่มติดอาวุธมุสลิมหัวรุนแรงกลุ่มอื่นๆ ทั่วโลก เช่น โบโก ฮาราม ทางตอนเหนือของไนจีเรีย หรือตาลีบัน ในอัฟกานิสถาน⁸⁴

(2) ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง (Theories Design Structure of Evident)

ในช่วงปี 2555 กลุ่ม IS เริ่มฟื้นตัวและมีความเข้มแข็งมากขึ้นในทางทหาร ประกอบกับ มีการเปิดรับสมาชิกใหม่เข้ามาร่วมในขบวนการมากขึ้น โดยมีสมาชิกราว 2,500 นาย ซึ่งส่วนหนึ่งของการได้กำลังพลเพิ่มนี้มาจากปัจจัยของนโยบายของรัฐบาลอิรักที่ผลักดันชาวสุหนี่ให้กลายเป็นผู้สนับสนุนกลุ่มนี้ไปโดยปริยาย ประกอบกับ ผลของความขัดแย้งภายในอิรักที่เป็นปัญหาที่เกี่ยวข้องกับเรื่องความเชื่อและความศรัทธาทางศาสนา ดังจะเห็นได้จากความขัดแย้งระหว่างชีอะห์กับสุหนี่ จนอาจเรียกสภาพของความขัดแย้งชุดนี้ในทางทฤษฎีว่าเป็น “Ethno-Sectarian Conflict” ซึ่งสถานการณ์เช่นนี้เห็นได้ชัดเจนมากขึ้นหลังจากรัฐบาลชุดดัมลัมลงในปี 2546 และเงื่อนไขเช่นนี้เองมีส่วนโดยตรงที่นำไปสู่ “สงครามกลางเมืองอิรัก”⁸⁵

⁸⁴ ISIS กับโอกาสที่จะเป็น “The Islamic State”, เอกสารวิเคราะห์สถานการณ์ยุทธศาสตร์และความมั่นคงของประเทศรายสัปดาห์, ฉบับที่ 41/57, 7-13 ก.ค.57

⁸⁵ สุรชาติ บำรุงสุข, รัฐอิสลาม : สงครามอิรักครั้งที่ 3 The Islamic State : The Third Iraq War, สถาบันการข่าวกรอง สำนักข่าวกรองแห่งชาติ, จุลสารความมั่นคงศึกษา, ต.ค.57, ฉบับที่ 147, หน้า 7, ออนไลน์ <http://www.geozigzag.com/pdf/147.pdf>

(3) ตัวบ่งชี้/ ปัจจัยสำคัญ (Indicators/ Triggers)

การขยายตัวอย่างรวดเร็วของกลุ่ม IS และกลุ่มหัวรุนแรงในประเทศต่างๆ ของโลก รวมถึงในอาเซียน โดยปฏิบัติการของกลุ่มดังกล่าวแม้มีการตั้งฐานในอิรัก ซีเรีย ซึ่งกำลังต่อสู้กันกับสหรัฐฯ พันธมิตรในตะวันออกกลาง และยุโรป แต่ IS ก็ขยายตัวออกไปได้ โดยใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ในการจัดหาสมาชิกและปลูกฝังความคิดนิยมความรุนแรง ซึ่งเป็นวิธีการที่ยากต่อการเฝ้าระวัง พร้อมยังสร้าง Lone Wolf⁸⁶ ขึ้นก่อเหตุในชาติตะวันตกได้ นอกจากนี้ยังมีปัญหารัสเซียผนวกไครเมีย และปัญหาในยูเครนที่บานปลายเป็นความขัดแย้งรัสเซียกับยุโรป และสหรัฐฯ ผนวกกับปัญหาสงครามกลางเมืองที่เกิดขึ้นในประเทศต่างๆ เช่น ยูเครน ซีเรีย อิรัก อิสราเอล เยเมน อียิปต์ ลิเบีย โชมาเลีย ซูดาน และไนจีเรีย⁸⁷

เราอาจต้องทำความเข้าใจเกี่ยวกับ IS ด้วยข้อสังเกต 9 ประการ⁸⁸ ดังนี้

- 1) กลุ่ม IS ไม่ใช่องค์กรการเมืองหรือการทหารใหม่ หากแต่มีพัฒนาการ 9 รัฐอิสลาม มาจากกลุ่มอัลกออิดะห์ในอิรัก กลุ่มยังคงมีแนวความคิดแบบสุดโต่งไม่แตกต่างจากเดิม ปฏิบัติการของ IS มีความโหดร้ายอย่างมาก ซึ่งเห็นได้ถึงการแข่งขันในการสร้างอิทธิพลระหว่าง IS กับอัลกออิดะห์ ในเวทีตะวันออกกลาง และในเวทีโลก
- 2) กลุ่ม IS ต้องการสร้างรัฐอิสลามใหม่ให้ครอบคลุมพื้นที่ทั้งอิรักและซีเรีย ซึ่งมากกว่ารัฐเดิมของตน (อิรัก) โดยนำเสนอใจว่าพื้นที่การปกครองที่ IS ต้องการนั้น ครอบคลุมบ่อน้ำมันหลายแห่ง
- 3) ความขัดแย้ง

⁸⁶ Lone Wolf คือ ผู้ปฏิบัติการต่อต้านอำนาจรัฐ รวมถึงผู้ก่อเหตุอุกฉกรรจ์โดยลำพังเพื่อล้มล้างระบอบการปกครอง

⁸⁷ สรุปผลการสนทนาปัญหายุทธศาสตร์ครั้งที่ 3/2558 เรื่อง “จับตาสถานการณ์ความมั่นคงและผลกระทบเชิงยุทธศาสตร์”, ศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์ สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ, 9 ก.ค.58

⁸⁸ สุรชาติ บำรุงสุข, รัฐอิสลาม : สงครามอิรักครั้งที่ 3 The Islamic State : The Third Iraq War, สถาบันการข่าวกรอง สำนักข่าวกรองแห่งชาติ, จุลสารความมั่นคงศึกษา, ต.ค.57, ฉบับที่ 147, หน้า 8-11, ออนไลน์ <http://www.geozigzag.com/pdf/147.pdf>

ระหว่างอิรักและสุหนี่ในอิรักมีส่วนช่วยโดยตรงให้เกิดการขยายตัวของ IS อีกทั้ง ทำให้เกิดความไม่ไว้วางใจระหว่างสองกลุ่ม ซึ่ง IS จับทิศทางของทัศนคติเช่นนี้ได้ และใช้เป็นปัจจัยในการขยายฐานสนับสนุนของกลุ่ม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การแสวงหาความสนับสนุนในภาคตะวันตกเฉียงเหนือของอิรัก ประกอบกับ นโยบายที่ผิดพลาดของรัฐบาลชุดปัจจุบัน ยิ่งทำให้ IS ขยายอิทธิพลมากขึ้นในหมู่ชาวสุหนี่ 4) IS สามารถพึ่งพาตนเองได้ในทางเศรษฐกิจ ด้วยการสร้างตนเองให้เป็นรัฐ และหารายได้ด้วยการเก็บภาษีขายไฟฟ้า และส่งออกน้ำมันเพื่อใช้ในปฏิบัติการทางทหารของตน นอกจากนี้ กลุ่มยังได้รับเงินบริจาคจากเศรษฐีในคูเวตและในซาอุดีอาระเบียที่ต้องการให้ IS เป็นกลุ่มในการต่อสู้รัฐบาลซีเรีย ดังนั้น IS จึงไม่จำเป็นต้องพึ่งพาความช่วยเหลือจากภายนอก 5) ปฏิบัติการของ IS มีส่วนช่วยในการต่อสู้เพื่อเอกราชของชาวเคิร์ดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของอิรัก ซึ่งสถานการณ์ปัจจุบันได้กลายเป็นโอกาสอย่างมากให้แก่การเคลื่อนไหวของเคิร์ด แต่ขณะเดียวกันก็น่าติดตามว่า ความสัมพันธ์ระหว่างเคิร์ดกับ IS จะเป็นเช่นไรในอนาคต แม้เคิร์ดจะเป็นสุหนี่ แต่โดยชาติพันธุ์แล้ว พวกเขามีความแตกต่างจากชาวอิรักโดยทั่วไป 6) IS ไม่ใช่กลุ่มกบฏสุหนี่เพียงกลุ่มเดียวที่ทำให้สงครามกับรัฐบาล เพราะเรามักจะมีทัศนะว่า สงครามชุดนี้เป็นการต่อสู้ระหว่างรัฐบาลแบกแดดกับกลุ่ม IS หรือรัฐบาลอิรักได้รับความช่วยเหลือจากอิหร่าน ทัศนะเช่นนี้ทำให้เราละเลยต่อกลุ่มติดอาวุธหลักของชาวสุหนี่ ได้แก่ กลุ่ม JRTN ซึ่งพวกเขาเป็นกลุ่มชาตินิยมของสุหนี่ ซึ่งมีรองนายกรัฐมนตรีสมัยรัฐบาลชุดเดิมเป็นผู้นำ แม้ทั้งสองกลุ่มจะมีทัศนะทางการเมืองแตกต่างกัน แต่พวกเขาก็เห็นร่วมกันที่จะล้มรัฐบาลแบกแดดเช่นเดียวกัน 7) กองทัพอิรักไม่ได้อ่อนแอทางด้านอาวุธและกำลังพล แต่ขาดประสิทธิภาพในการรบ หากรวมกำลังพลทหารและกำลังตำรวจติดอาวุธของรัฐบาลแล้วจะมีกำลังพลมากถึง 250,000 นาย ในขณะที่กำลังพลของ IS สูงสุดน่าจะอยู่ราว 7,000 นาย ซึ่งเปรียบเทียบกับไม่ได้เลยกับกำลังของกองทัพอิรัก แต่ปัญหาคือ ทหารบางส่วนไม่ต้องการจะสู้รบ

กับ IS เพราะความเป็นสุหณี และมีความรู้สึกร่วมกันว่ารัฐบาลซีเรียที่
แบกแดดกดขี่ชาวสุหณี 8) รัฐบาลอิหร่านอยู่ข้างเดียวกับรัฐบาลอิรัก
ประเด็นนี้อธิบายได้จากบริบทของความเป็นนิกายซีเรีย ซึ่งอาจคล้ายคลึง
กับปัญหาของรัฐบาลซีเรีย กล่าวคืออิหร่านไม่ต้องการเห็นรัฐบาลซีเรีย
ในประเทศถูกกลุ่มกบฏสุหณีโค่นล้ม ในสถานการณ์เฉพาะหน้านั้นรัฐบาลอิหร่าน
ส่งกองกำลังปฏิวัติ 500 นาย เข้าไปช่วยรัฐบาลอิรักสู้รบกับ IS กำลังชุดนี้
ไม่ใช่ทหารอิหร่านตามปกติ หากแต่เป็นกองกำลัง “Quds Force” เป็นเสมือน
“หน่วยรบพิเศษ” และหน่วยรบนี้ถือเป็นกำลังรบที่ดีที่สุดหน่วยหนึ่งใน
ตะวันออกกลาง ซึ่งมีประสิทธิภาพแตกต่างอย่างมากกับกำลังพลของกองทัพ
อิรัก โดยบทบาทของรัฐบาลอิหร่านที่เข้าแทรกแซงวิกฤตการณ์ครั้งนี้อาจ
ไม่เป็นผลดีเท่าใดนัก เพราะอาจจะยิ่งทำให้ชาวสุหณีในอิรักยอมไม่ได้มากขึ้น
และขณะเดียวกันก็ทำให้เกิดภาพลักษณ์ว่า รัฐบาลแบกแดดอ่อนแอจนต่างชาติ
แทรกแซงกิจการภายในของอิรัก และ 9) วิกฤตการณ์อิรักทำให้สหรัฐฯ
มีความยากลำบากในการกำหนดนโยบาย เพราะหลังจากการถอนทหารอเมริกัน
ออกจากอิรักแล้ว ทำเนียบขาวหวังว่ารัฐบาล และกองทัพอิรักใหม่จะมี
ขีดความสามารถในการจัดการกับปัญหาภายใน แต่จากการสู้รบที่เกิดขึ้นอาจทำให้
สหรัฐฯ ต้องตัดสินใจเข้าไปเกี่ยวข้องอีกครั้ง เพราะสหรัฐฯ คงไม่ยอมปล่อยให้
IS ปิดล้อมแบกแดดจนรัฐบาลต้องถูกโค่นลง ซึ่งสิ่งที่ทำเนียบขาวแก้ปัญหา
เฉพาะหน้า ได้แก่ การส่งกำลังพล 275 นายเข้าไปในอิรักเพื่อช่วยเหลือในการ
อพยพชาวอเมริกันออกจากแบกแดด และนำเสนอใจว่าสถานการณ์เช่นนี้กลับกลายเป็น
ปัจจัยที่ทำให้สหรัฐฯ ต้องหันมาหาอิหร่านมากขึ้นหรือไม่ในอนาคต

(4) ภาพเหตุการณ์ในอนาคต (Pictures in the Future)

ไม่ว่าสถานะของ IS จะเป็นรัฐอิสลามอิรักและมหาซีเรีย กลุ่มกบฏแบ่งแยก
ดินแดน หรือกลุ่มก่อการร้าย แต่วันนี้ IS ได้ทำให้ประชาคมโลกรับรู้แล้วว่า
การประกาศจัดตั้ง “รัฐอิสลาม” ซึ่งหมายถึง การเป็นรัฐของชาวมุสลิมในทุกพื้นที่
อย่างแท้จริง ถือเป็นจุดเริ่มต้นของการหาแนวร่วมและพันธมิตรที่เป็นกลุ่มมุสลิม

หัวรุนแรงในประเทศต่างๆ ทั้งลิเบีย อียิปต์ และบางส่วนของปาเลสไตน์ ซึ่งกำลังเกิดขึ้นจริงตามที่ได้มีการประกาศเอาไว้ อันถือเป็นก้าวสำคัญทางประวัติศาสตร์ในการสู้รบของกองกำลังแบ่งแยกดินแดนชาวซุนนี ทั้งนี้ หลายฝ่ายมองว่าความพยายามในการเคลื่อนไหวของชาวมุสลิมหัวรุนแรงในหลายประเทศอาจจะเข้มข้นมากขึ้น และเป็นไปได้ว่าอาจมีการรวมตัวกันอย่างเป็นทางการเพื่อเข้าร่วมเป็นส่วนหนึ่งของรัฐอิสลาม โดยกองกำลังต่างๆ อาจเห็นการเคลื่อนไหวของ IS เป็นต้นแบบแนวทางสู่ความสำเร็จในการต่อสู้กับรัฐบาล กระทั่งสนใจเข้าร่วมเป็นส่วนหนึ่งของ “รัฐอิสลาม” ใหม่⁸⁹ โดยมีปัจจัยหนึ่งที่สำคัญมาจากคำว่า “ยุคโลกาภิวัตน์” หรือโลกไร้พรมแดนนั่นเอง

(5) ผลกระทบต่อไทย (Impacts)

ผลกระทบเชิงบวก (Opportunities)

ไม่มีผลกระทบเชิงบวก

ผลกระทบเชิงลบ (Threats)

จากการสรุปแนวโน้มสถานการณ์ความเคลื่อนไหวของ IS ปัจจุบันยังไม่พบคนไทยเดินทางไปร่วมกับกลุ่ม IS ในตะวันออกกลาง แต่มีความเป็นไปได้ที่อาจใช้ประเทศในภูมิภาคอาเซียนเป็นทางผ่าน รวมทั้ง ใช้ไทยเป็นแหล่งพักพิงฐานระดมเงินทุน และทางผ่านไปยังประเทศเป้าหมาย ดังนั้น ไทยจึงควรอาศัยความร่วมมือด้านความมั่นคงกับกลุ่มประเทศอาเซียน และการเฝ้าระวังการโจมตีทางไซเบอร์ในสังคมออนไลน์ ในส่วนของสถานการณ์ด้านการก่อการร้ายโดยทั่วไป ควรเพิ่มมาตรการรักษาความปลอดภัยในพื้นที่เสี่ยงให้มากขึ้น โดยเฉพาะในช่วงวันหยุดเทศกาล เนื่องจากเจ้าหน้าที่มักจะผ่อนคลายความเข้มงวดให้กับนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ รวมถึงการประชาสัมพันธ์เพื่อสร้างความตระหนักรู้ให้กับประชาชนมีส่วนร่วมในการเฝ้าระวัง การสังเกต ชี้เบาะแส และช่วยกันแจ้งเตือนภัยล่วงหน้า ส่วนด้านอาชญากรรมข้ามชาติ ในเรื่องเกี่ยวกับการฟอกเงิน

⁸⁹ ISIS กับโอกาสที่จะเป็น “The Islamic State”, บทความวิเคราะห์สถานการณ์ยุทธศาสตร์และความมั่นคงของประเทศรายสัปดาห์, ฉบับที่ 41/57, 7-13 ก.ค.57

อาชญากรรมทางเศรษฐกิจ และเทคโนโลยี มีสถิติและแนวโน้มว่าจะเพิ่มสูงขึ้น ทั้งกรณีแก๊งคอลเซ็นเตอร์ แก๊งสกินเมอร์ และ แก๊งแบนดิออส ซึ่งมีพฤติกรรมเกี่ยวข้องกับยาเสพติด นำเงินมาฟอกโดยการสร้างโครงการพัฒนาอสังหาริมทรัพย์และบ้านพักตากอากาศ เพื่อขายให้กับชาวต่างชาติ

5.3 สิทธิมนุษยชน (การโยกย้ายถิ่นฐานแบบไม่ปกติในมหาสมุทรอินเดีย ฯลฯ)

(1) สำรวจภาวะแวดล้อม (Environmental Scanning)

ขณะนี้ไทยกำลังเผชิญกับวิกฤตปัญหาการค้ามนุษย์ขั้นรุนแรง ซึ่งไทยถูกลดอันดับด้านการค้ามนุษย์ให้อยู่ในบัญชีกลุ่ม Tier 3 เป็นกลุ่มประเทศที่ดำเนินการไม่สอดคล้องกับมาตรฐานขั้นต่ำของกฎหมายสหรัฐฯ และไม่มี ความพยายามแก้ไข ปัญหา ซึ่งถือเป็นลำดับที่ต่ำสุด หลังจากที่เดิมไทยเคยถูกจัดอันดับให้อยู่ใน Tier 2 และถูกลดมาอยู่ Tier 2 Watch List เป็นเวลา 4 ปี ตั้งแต่ปี 2010-2013 และท้ายที่สุด ถูกปรับลดเป็น Tier 3 ตั้งแต่ปี 2557 ถึงปัจจุบัน ซึ่งในรายงาน Tip report ยังระบุว่า ไทยเป็นต้นทาง ปลายทาง ทางผ่านของการค้ามนุษย์ ค่าประเวณี บังคับใช้แรงงานประมง ละเมิดทั้งแรงงานไทย และแรงงานข้ามชาติ เจ้าหน้าที่รัฐรู้เห็นขบวนการค้ามนุษย์ รัฐบาลไทยยังไม่สามารถทำตามมาตรฐานขั้นต่ำเพื่อขจัดการค้ามนุษย์ได้ และล่าสุดจากการประชุมว่าด้วยการโยกย้ายถิ่นฐานแบบไม่ปกติในมหาสมุทรอินเดียที่จัดขึ้นที่ประเทศไทยเมื่อ 29 พ.ค.58 มีประเทศที่ได้รับผลกระทบ 17 ประเทศ ประเทศผู้ส่งเหตุการณ์ และองค์การระหว่างประเทศ เข้าร่วมประชุม โดยผลการประชุมครั้งนี้ถือเป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญในการแก้ไขปัญหาการค้ามนุษย์ของภูมิภาค อาทิ การเพิ่มมาตรการค้นหา ช่วยเหลือผู้ตกค้างกลางทะเล การสร้างความเข้มแข็งในการบังคับใช้กฎหมายในแต่ละประเทศ ใช้ประโยชน์จากกรอบความร่วมมือระหว่างประเทศ เพื่อแก้ปัญหาอาชญากรรมข้ามชาติที่มีแนวโน้มที่จะรุนแรงและซับซ้อนมากขึ้น เป็นต้น ทั้งในประเด็นเครือข่ายยาเสพติด และการค้ามนุษย์ที่มีการพัฒนารูปแบบและอาศัยช่องทางใหม่จากการที่ภูมิภาคต่างๆ มีการเปิดพรมแดนเพื่อรองรับการขยายตัวทางเศรษฐกิจ

(2) ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง (Theories Design Structure of Evident)

สิทธิมนุษยชน (Human Rights) เป็นคำที่กล่าวอ้างถึง ความมีสิทธิเสรีภาพและอิสรภาพของมนุษย์ และพบการต่อสู้เรื่องสิทธิมนุษยชนมาช้านาน (วิชัยศรีรัตน์, 2543, หน้า 1) โดยสิทธิมนุษยชนเป็นมาตรฐานสากลในเรื่องของสิทธิต่างๆ ที่บุคคลทุกคนไม่ว่าจะอยู่ในประเทศใดพึงได้รับการคุ้มครองในฐานะที่เป็นหลักเกณฑ์ของความยุติธรรม คำว่า “สิทธิมนุษยชน” ถือกำเนิดอย่างเป็นทางการ นับแต่หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 สืบเนื่องมาจากการก่อตั้งองค์การสหประชาชาติ และมีการประกาศปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนเมื่อ 10 ธ.ค.2491 โดยคุณค่าทางเสรีภาพ (values of freedom) และศักดิ์ศรีขั้นพื้นฐานของความเป็นมนุษย์เป็นค่านิยมสากล (universal values) ที่ประชาคมระหว่างประเทศมีพันธกรณีที่จะต้องปกป้องคุ้มครองหลักการดังกล่าวภายใต้กฎหมายจารีตประเพณีระหว่างประเทศ และความตกลงระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะ อนุสัญญาและพิธีสารสหประชาชาติว่าด้วยการป้องกันปราบปราม และลงโทษการค้ามนุษย์ โดยเฉพาะหญิงและเด็ก เพิ่มเติมอนุสัญญาสหประชาชาติเพื่อต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติที่จัดตั้งในลักษณะองค์กรโดยสหรัฐฯ ยึดถือทฤษฎีคุณค่าทางอุดมการณ์ของหลักสิทธิมนุษยชนและค่านิยมสากล (Human Rights/ Universalistic Ideologies) รวมทั้งจัดระเบียบเพื่อกำกับดูแลและติดตามการปกป้องคุณค่าทางอุดมการณ์ของหลักสิทธิมนุษยชนและค่านิยมสากลดังกล่าวโดยใช้ Tiers ต่างๆ ที่กำหนดขึ้นเป็นตัวชี้วัดและประเมินประสิทธิผลของการดำเนินการของแต่ละประเทศในการต่อต้านการค้ามนุษย์⁹⁰

⁹⁰ นายศิระ สว่างศิลป์, แนวทางเสริมสร้างศักยภาพการบังคับใช้กฎหมาย ต่อต้านการค้ามนุษย์ของไทย : ศึกษาเปรียบเทียบ Trafficking Victims Protection Act 2000 ของสหรัฐอเมริกา และพระราชบัญญัติป้องกัน และปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ. 2551, หลักสูตรนักบริหารการทูต รุ่นที่ 6 ปี 2557 สถาบันการต่างประเทศเทวะวงศ์วโรปการ กระทรวงการต่างประเทศ, ออนไลน์<http://www.mfa.go.th/dvifa/contents/filemanager/files/nbt/nbt6/IS/IS6009.pdf>

(3) ตัวบ่งชี้/ ปัจจัยสำคัญ (Indicators/ Triggers)

จากนโยบายโลกการค้าเสรียุคใหม่ทำให้ภาษีศุลกากรไม่ถือเป็นอุปสรรคหลักในการค้าระหว่างประเทศเช่นที่เป็นมาในอดีต โดยต่อมาอุปสรรคทางการค้าชนิดที่ไม่ใช่ภาษีศุลกากร (Non-Tariff Barriers: NTB) ก็ถูกสร้างขึ้นมากในหลายรูปแบบที่ต่างเหตุผลกัน เช่น การอ้างเรื่องสิทธิมนุษยชน หรือสิ่งแวดลอมที่ถูกหยิบยกขึ้นมานั้น ซึ่งอาจเกิดจากเหตุที่ต้องการคุ้มครองสิ่งต่างๆ ดังกล่าวอย่างแท้จริง หรืออาจเป็นเพียงการใช้เป็นเครื่องมือในการกีดกันทางการค้าระหว่างประเทศ เพื่อประโยชน์ในทางการค้าของประเทศผู้อ้างเท่านั้น⁹¹

(4) ภาพเหตุการณ์ในอนาคต (Pictures in the Future)

สถานการณ์การค้ามนุษย์มีความซับซ้อนมากยิ่งขึ้นเป็นลำดับ โดยไทยยังคงมีสถานะเป็นประเทศต้นทาง ประเทศปลายทาง และประเทศทางผ่าน โดยมีผู้เสียหาย ทั้งในรูปแบบที่ถูกล่อลวงและผู้เสียหายสมัครใจเพื่อต้องการมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ทั้งนี้ เนื่องจากเมื่อเศรษฐกิจฟื้นตัวจากยอดการส่งออกที่มากขึ้น จะส่งผลให้ไทยมีความต้องการแรงงานในภาคอุตสาหกรรมมากขึ้น โดยเฉพาะ ปัญหาขาดแคลนแรงงานไร้ฝีมือ เนื่องจากระบบการศึกษาในระดับอุดมศึกษาของไทยยังผลิตแรงงานไม่ตรงตามความต้องการของตลาดแรงงาน ซึ่งอาจส่งผลให้ภาคอุตสาหกรรมต้องปรับตัวมาใช้เทคโนโลยีทดแทนแรงงานและหันไปพึ่งพิงแรงงานไร้ฝีมือ

การแก้ปัญหาการค้ามนุษย์ในระยะยาวนั้นขึ้นอยู่กับความเข้มแข็งของระบบกลไกการบังคับใช้กฎหมายและการบูรณาการในทุกมิติ โดยเฉพาะการลดการทุจริตคอร์รัปชันของเจ้าหน้าที่รัฐ และการปรับขั้นตอนและกระบวนการดำเนินคดีให้รวดเร็วยิ่งขึ้น โดยคำนึงถึงสวัสดิภาพและความปลอดภัยของผู้เสียหายหรือเหยื่อของการค้ามนุษย์เป็นสำคัญ นอกจากนี้ การเสริมสร้างความตระหนักรู้ให้แก่ประชาชน และชักชวนผู้ประกอบการในฐานะผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

⁹¹ US TIP Report เครื่องมือคุ้มครองสิทธิมนุษยชนที่แท้จริงหรือแค่กลวง?, สำนักข่าวอิศรา, 28 ก.ค.58, ออนไลน์ <http://www.isranews.org/isranews-article/item/40248-us-tip-report.html>

ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาในลักษณะ public-private partnership และ corporate governance ซึ่งเป็นอีกหนึ่งมาตรการภายใต้ human security approach ที่จะช่วยเสริมสร้างศักยภาพการบังคับใช้กฎหมายต่อต้านการค้ามนุษย์ได้เป็นอย่างดี เนื่องจากปัญหาการค้ามนุษย์ถือเป็น global issue อันเกี่ยวข้องและเชื่อมโยงกับทุกภาคส่วนของสังคม ตั้งแต่ระดับท้องถิ่น ประเทศ ภูมิภาค และสากล ซึ่งถือเป็นผลประโยชน์ร่วมของไทยและสังคมโลกโดยรวม⁹² อย่างไรก็ตาม คาดว่าในอนาคตจะทำให้อันดับใน TIP Report ของไทยถูกปรับให้ดีขึ้น และมีแนวโน้มที่จะไม่ตกอยู่ใน Tier 3 อีกต่อไป

(5) ผลกระทบต่อไทย (Impacts)

ผลกระทบเชิงบวก (Opportunities)

การที่ไทยประสบปัญหาการค้ามนุษย์ขั้นรุนแรงครั้งนี้ จะนำไปสู่ความร่วมมือจากหลายภาคส่วนในการแก้ไขปัญหาในระดับวาระแห่งชาติ รวมทั้งความร่วมมือในระดับนานาชาติ โดยไทยอาจพิจารณาข้อเสนอแนะใน TIP Report ที่จะประโยชน์ต่อการเพิ่มพูนศักยภาพการบังคับใช้กฎหมายต่อต้านการค้ามนุษย์มาประยุกต์ใช้ เพื่อแก้ไขสถานการณ์การค้ามนุษย์ของไทยให้บรรลุผลสำเร็จเป็นรูปธรรมมากขึ้น

ผลกระทบเชิงลบ (Threats)

ไทยกำลังเผชิญกับกระแสสิทธิมนุษยชน โดยเรื่องสิทธิมนุษยชนถูกเชื่อมโยงกับประเด็นการกีดกันทางการค้า อาทิ กรณี Tier 3 การค้ามนุษย์ (ชาวอุยกูร์และโรฮีนจา) รวมถึงปัญหาการหลบหนีเข้าเมืองชั้นในของแรงงานต่างด้าว

⁹² นายศิระ สว่างศิลป์, แนวทางเสริมสร้างศักยภาพการบังคับใช้กฎหมายต่อต้านการค้ามนุษย์ของไทย: ศึกษาเปรียบเทียบ Trafficking Victims Protection Act 2000 ของสหรัฐอเมริกา และพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ. 2551, หลักสูตรนักบริหารการทูต รุ่นที่ 6 ปี 2557 สถาบันการต่างประเทศเทวะวงศ์วโรปการ กระทรวงการต่างประเทศ, ออนไลน์ <http://www.mfa.go.th/dvifa/contents/filemanager/files/nbt/nbt6/IS/IS6009.pdf>

ทั้งนี้ กรณีที่ไทยถูกจัดให้อยู่ใน Tier 3 นอกจากจะส่งผลให้ภาพลักษณ์และสินค้าไทยเสื่อมเสียอย่างมากในสายตาประชาคมโลกแล้ว ยังส่งผลกระทบต่อในทางการค้าระหว่างประเทศ โดยสินค้าไทยอาจได้รับผลกระทบจากการค้ากับสหรัฐฯ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง สินค้าที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับเรื่องการค้ามนุษย์ เช่น สินค้าประมงที่มีการใช้แรงงานที่เป็น force labour เครื่องนุ่งห่ม และน้ำตาล เป็นต้น

5.4 อาชญากรรมในโลกไซเบอร์

(1) สํารวจสถานะแวดล้อม (Environmental Scanning)

ปัจจุบันสถานการณ์ในโลกไซเบอร์เปลี่ยนแปลงไปมาก กระบวนการจารกรรมข้อมูลยังคงคล้ายเดิม แต่เทคโนโลยีที่ใช้มีความก้าวหน้ามากขึ้นเรื่อยๆ เช่น จากเดิมใช้วิธี brute force เจาะรหัส ก็เปลี่ยนมาเป็นการส่งมัลแวร์เพื่อขโมยรหัสแทน เดิมทีอาชญากรรมคอมพิวเตอร์ในอดีตเน้นการแฮ็กหรือปล่อยไวรัสเล่นๆ ให้เครื่องใช้งานไม่ได้ แต่ปัจจุบันกลับเน้นมูลค่าการเงินเป็นหลัก แม้กระทั่ง เครือข่ายคอมพิวเตอร์ของสำนักงานบริหารของประธานาธิบดีสหรัฐฯ (EOP) ในทำเนียบขาวยังถูกกลุ่มแฮ็กเกอร์เจาะเข้ามาในเครือข่าย ทำให้เจ้าหน้าที่ต้องนำมาตรการต่างๆ มาใช้ เพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นทันที อย่างไรก็ตาม ทำเนียบขาวไม่ระบุว่าเหตุการณ์นี้เกิดขึ้นเมื่อใด และไม่ระบุว่ามิข้อมูลใดถูกขโมยไปหรือไม่⁹³

(2) ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง (Theories Design Structure of Evident)

จากสถานการณ์อาชญากรรมในโลกไซเบอร์สามารถแบ่งกลุ่มเหยื่อจากอาชญากรรมทางไซเบอร์เป็น 3 ประเภท คือ 1) ผู้ใช้งานทั่วไป 2) ธุรกิจ SME และ 3) องค์กรขนาดใหญ่ ซึ่งกลุ่มผู้ใช้ตามบ้านทั่วไปแฮ็กง่ายแต่ไม่มีมูลค่าเป็นตัวเงิน อาชญากรจึงไม่สนใจ ส่วนกลุ่มองค์กรขนาดใหญ่มีระบบป้องกัน

⁹³ ทำเนียบขาวยอมรับ เครือข่ายคอมพิวเตอร์ถูกแฮ็ก, 29 ต.ค.57, ออนไลน์ <http://www.thairath.co.th/content/460099>

เข้มแข็งจนอาจมองว่าอาจไม่คุ้มในการเสี่ยง ดังนั้น ช่วงหลังอาชญากร จึงพุ่งความสนใจไปยังธุรกิจ SME ที่มีเงินระดับหนึ่ง แต่ระบบป้องกันยังไม่แน่นอนเท่าที่ควร

(3) ตัวบ่งชี้/ ปัจจัยสำคัญ (Indicators/ Triggers)

รูปแบบการโจมตี SME ที่พบมักมาทางอีเมลล์ เพราะ SME ยุคปัจจุบัน โดยเฉพาะกลุ่มนำเข้าส่งออกมักต้องติดต่อกับลูกค้าต่างชาติจำนวนมาก จึงมีโอกาสจะได้รับเมลล์จากคนที่ไม่รู้จักกันมาก่อน ทำให้เป็นช่องว่างให้อาชญากรแทรกตัวเข้ามาปฏิบัติการได้⁹⁴ ทั้งนี้ แอ็กเกอร์จะศึกษาข้อมูลขององค์กรเป้าหมายเป็นอย่างดี เช่น ตรวจสอบข้อมูลผู้บริหารจาก LinkedIn/ Facebook คว้ามีคู่ค้าเป็นใครบ้าง หาข้อมูลว่าองค์กรใช้ระบบป้องกันไวรัสค่ายไหน แล้วลองข้อมยิงดูก่อนว่ายิ่งทะลุหรือไม่ ตัวองค์กรอาจมีระบบป้องกันเข้มแข็ง แต่คู่ค้าขององค์กรอาจไม่เข้มแข็งระดับเดียวกัน ก็อาจแอ็กเข้ามาทางคู่ค้าแทน⁹⁵ คนร้ายจะปลอมตัวเป็นคู่ค้าแล้วหลอกให้เปิดไฟล์บางอย่างเพื่อฝังมัลแวร์ลงในเครื่อง จากนั้นก็แอ็กข้อมูลอื่นๆ ต่อไป

(4) ภาพเหตุการณ์ในอนาคต (Pictures in the Future)

ความมั่นคงทางไซเบอร์จะกลายเป็นประเด็นใกล้ตัวมากขึ้น เนื่องจากมีผู้ใช้บริการอินเทอร์เน็ตมากขึ้น โดยเฉพาะการทำธุรกรรมด้านการเงินผ่านระบบอินเทอร์เน็ต นอกจากนี้ อินเทอร์เน็ตยังเป็นช่องทางการสื่อสาร อาทิ ประเด็นความขัดแย้งทางการเมือง อีกทั้ง ด้วยปัจจุบัน Smartphone, Tablet และ Smart TV กลายเป็นอุปกรณ์ที่กำลังได้รับความนิยมกันอย่างแพร่หลาย ทุกคนสามารถใช้งาน และเข้าถึงข้อมูลที่เชื่อมต่อบนเครือข่ายของโลก อินเทอร์เน็ตได้ทุกที่ทุกเวลาอย่างง่ายดาย ซึ่งมีจรรยาบรรณสามารถใช้เป็นช่องทาง

⁹⁴ พันตำรวจโท ตรีหม จาดเจริญ, เจ้าหน้าที่คดีพิเศษ สำนักคดีเทคโนโลยีและสารสนเทศ (DSI), สรุปประเด็นด้านอาชญากรรมไซเบอร์ในไทย, งาน Trend Micro Cybersecurity 2015

⁹⁵ คงศักดิ์ ก่อตระกูล, ผู้จัดการอาวุโสด้านเทคนิค บริษัท เทรนด์ไมโคร ประเทศไทย, สรุปประเด็นด้านอาชญากรรมไซเบอร์ในไทย, งาน Trend Micro Cybersecurity 2015

ประกอบอาชีพการมาได้มากขึ้นเช่นกัน ซึ่งเมื่อจำนวนผู้ใช้งานมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น ทำให้สัดส่วนการก่ออาชญากรรมเพิ่มขึ้นด้วย ดังนั้น หน่วยงานด้านความมั่นคงควรมีเทคโนโลยีหรือมาตรการในการป้องกันและเตรียมรับมือโดยพัฒนาบุคลากร ระเบียบ กฎหมายการรักษาความมั่นคงปลอดภัยด้านไซเบอร์ให้สอดคล้องกับสถานการณ์ในยุคปัจจุบัน⁹⁶

สาเหตุที่สมาร์ททีวีดึงดูดอาชญากรไซเบอร์ ได้แก่ 1) เป็นกลุ่มเป้าหมายใหม่ คนที่ไม่ได้ใช้คอมพิวเตอร์ที่บ้านจะใช้สมาร์ททีวีในการเล่นอินเทอร์เน็ตและทำธุรกรรมต่างๆ แทนคอมพิวเตอร์ 2) บริการชำระเงิน จำนวนผู้ใช้สมาร์ททีวีจะเพิ่มขึ้นสำหรับช้อปปิ้งออนไลน์ และธุรกรรมออนไลน์ 3) การโจมตี เหมาะกับการโจมตีของบ็อตเน็ต 4) ข้อมูลส่วนบุคคลเป้าหมาย ผู้ผลิตจำนวนมากได้ให้อุปกรณ์ที่มีกล้องในตัวและ Skype ซึ่งหมายความว่าหากอาชญากรควบคุมทีวีได้ก็จะสามารถบุกรุกความเป็นส่วนตัวหรือข้อมูลได้อย่างง่ายดาย และด้วยการท่องโลกอินเทอร์เน็ตที่ติดตั้งแอปพลิเคชันต่างๆ สามารถเป็นวิดีโอแชท กล้องวิดีโอพร้อมทั้งติดตั้งอุปกรณ์ที่ทันสมัยต่างๆ เข้าไปได้ เช่น ติดแอปพลิเคชัน Skype หรือการทำธุรกรรมออนไลน์ การบริการชำระเงิน เช่น เช่าภาพยนตร์ออนไลน์ หรือการดาวน์โหลดหนังใหม่ล่าสุด ทั้งหมดนี้เป็นภาพคอมพิวเตอร์บ้านในศตวรรษที่ 21 หรือสมาร์ททีวี ซึ่งเป็นโทรทัศน์และคอมพิวเตอร์ในเครื่องเดียวกันที่หากอาชญากรไซเบอร์จะเข้าโจมตีก็จะสามารถโจรกรรมข้อมูลหรือเข้าไปสอดแนมได้ รวมทั้ง สามารถเข้าไปดูห้องส่วนตัวของเหยื่อผ่านกล้องที่ติดตั้งกับสมาร์ททีวีได้ อุปกรณ์ในอนาคตที่สร้างประโยชน์อย่างมหาศาลนี้ จึงกลายเป็นตัวดึงดูดอาชญากรไซเบอร์

⁹⁶ นันทิยา ทองคนารักษ์, เอกสารประเมินยุทธศาสตร์, การสำรวจสถานะแวดล้อมเพื่อวางยุทธศาสตร์ประเทศไทย ปี พ.ศ.2557-58, ศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์ สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ, 2556

(5) ผลกระทบต่อไทย (Impacts)

ผลกระทบเชิงบวก (Opportunities)

ระบบอินเทอร์เน็ตบนโลกไร้พรมแดนนี้จะไร้ขีดจำกัดมากขึ้น เครือข่าย และ Cloud จะเข้าถึงได้สะดวกรวดเร็ว และให้บริการได้อย่างแพร่หลาย โดย Social Media และระบบการรักษาความปลอดภัยในโลกไซเบอร์จะเป็นตลาดสินค้าใหม่ที่สำคัญ จึงเป็นสิ่งท้าทายของภาครัฐที่จะแสวงหาประโยชน์ให้ได้สูงสุด พร้อมทั้งเตรียมความพร้อมป้องกันภัยคุกคามที่อาจเกิดขึ้น⁹⁷

ผลกระทบเชิงลบ (Threats)

พบอาชญากรรมไซเบอร์แพร่กระจายไปทั่วทุกภูมิภาคของโลก เนื่องจากความรู้และเทคโนโลยีสมัยใหม่สามารถสืบค้นได้สะดวกกว่าในอดีต ทำให้บุคคลธรรมดาสามารถทำการศึกษาและจารกรรมข้อมูลได้ด้วยตัวเอง ซึ่งที่ผ่านมาหน่วยงานภาครัฐและเอกชนในประเทศมหาอำนาจอย่างสหรัฐฯ และจีน รวมถึงประเทศในภูมิภาคเอเชียถูกโจมตีและจารกรรมข้อมูลจากกลุ่มนักเจาะระบบคอมพิวเตอร์ (Hacker) เพิ่มสูงขึ้น ส่วนผลกระทบต่อไทย พบว่ามีการใช้โซเชียลมีเดียในการบิดเบือนข้อมูลข่าวสารได้อย่างง่ายดายมากขึ้น ดังนั้น ไทยควรพิจารณาการป้องกันภัยคุกคามที่จะตามมา เนื่องจากปัจจุบันโซเชียลมีเดียเชื่อมโยงข้อมูลมากมาย โดยเฉพาะข้อมูลทางการเงิน ซึ่งไทยอยู่ระหว่างการสร้างความเข้มแข็งด้านระบบอินเทอร์เน็ต Network Centric⁹⁸

⁹⁷⁻⁹⁸ สรุปผลการสนทนาปัญหายุทธศาสตร์ครั้งที่ 3/2558 เรื่อง “จับตาสถานการณ์ความมั่นคงและผลกระทบเชิงยุทธศาสตร์”, ศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์ สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ, 9 ก.ค.58

ประเด็นที่ 6 : สถานการณ์การเมืองภายในประเทศ (Internal Politics)

แบ่งเป็น 2 ประเด็นย่อย คือ

6.1 กระบวนการเรียกร้องประชาธิปไตย

(1) สำรวจสถานะแวดล้อม (Environmental Scanning)

หลังจากเหตุการณ์รัฐประหารเมื่อ พ.ศ.57 สถานการณ์ก็ยังคงไม่นิ่งเท่าที่ควร อันเนื่องมาจากความขัดแย้งดังกล่าวเป็นเรื่องความแตกแยกทางความคิดของคนในชาติ ซึ่งปัจจุบันกลุ่มที่มีความเห็นต่างจากรัฐบาลได้ใช้ยุทธวิธี “โลกล้อมประเทศ” โดยติดตามสถานการณ์ต่างๆ และเชื่อมโยงประเด็นเพื่อนำไปขยายผลต่อในเวทีต่างประเทศ รวมทั้ง มีการตั้งเครือข่ายทั้งในและต่างประเทศ โดยส่วนใหญ่ส่งผ่านข้อมูลทางโซเชียลมีเดีย

(2) ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง (Theories Design Structure of Evident)

Friedrich C.J and Brzezinski Z.K. กล่าวว่า อุดมการณ์ทางการเมือง ความคิดที่มีลักษณะที่ชัดเจน (articulate) ประติดประต่อกัน (coherent) และเป็นระบบ (systematic) ตลอดจนสัมพันธ์กับการกระทำ จากความหมายข้างต้นสรุปได้ว่าอุดมการณ์ทางการเมือง หมายถึง ระบบความคิด ความเชื่อ หรือ ความศรัทธาของกลุ่มสังคมใดสังคมหนึ่งที่มีต่อระบบการเมือง การปกครอง เศรษฐกิจ ซึ่งระบบความเชื่อต่างๆ นี้จะสะท้อนให้เห็นถึงรูปแบบของการเมือง หลักการในการปกครอง วิธีดำเนินการปกครองว่าผู้ปกครองมีบทบาทและอำนาจกว้างขวางเพียงใด ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ปกครองและผู้ใต้ปกครองจะมีลักษณะอย่างไร ผู้อยู่ใต้ปกครองจะมีสิทธิและเสรีภาพมากน้อยแค่ไหน มีความเหมาะสมกับสภาพความเป็นอยู่ในปัจจุบันและอนาคตหรือไม่อย่างไร

(3) ตัวบ่งชี้/ ปัจจัยสำคัญ (Indicators/ Triggers)

ความเคลื่อนไหวทางการเมืองในช่วง 21-23 พ.ศ.58 พบกลุ่มพลังทางการเมืองในหลายพื้นที่จากการจัดกิจกรรมเชิงสัญลักษณ์ในโอกาสครบรอบ 1 ปี การเข้าควบคุมอำนาจบริหารประเทศของ คสช. (22 พ.ศ.57) ประกอบด้วย

- กลุ่มพลเมืองโต้กลับ 6 คน ใน กทม. จัดกิจกรรม “พลเมืองฟ้องกลับ” ที่บริเวณประตู 4 รถไฟฟ้าใต้ดินลาดพร้าว (22 พ.ค.58) เพื่อยื่นฟ้อง พล.อ.ประยุทธ์ จันทร์โอชา นรม.และ หน.คสช. ต่อศาลอาญา ในข้อหาทวงบุญ

- ด้านศูนย์ประสานงานเยาวชนเพื่อสังคมประชาธิปไตย 10 คน จัดเสวนา ในหัวข้อ 22-22 : สิทธิชุมชน เสรีภาพ การศึกษา ที่บริเวณอนุสรณ์สถาน 14 ตุลา สีแยกคอกวัว (22 พ.ค.58) พร้อมกับแจกจ่ายเอกสารคัดค้านรัฐประหารต่อต้าน การกระทำอันไม่เป็นประชาธิปไตย จากนั้นในช่วงค่ำ กลุ่มฯ ได้เข้าร่วมกิจกรรม กับกลุ่มนักศึกษาพิทักษ์ประชาธิปไตย มร. และกลุ่มธรรมศาสตร์เสรีเพื่อ ประชาธิปไตยที่บริเวณหน้าหอศิลป์วัฒนธรรมแห่งกรุงเทพมหานคร โดยถือแผ่นป้าย มีข้อความต่อต้านการทำรัฐประหาร

- ในส่วนภูมิภาค นักศึกษา มข. กลุ่มดาวดิน 7 คน จัดกิจกรรมร่วมกับ กลุ่มอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมบ้านนามูล-คูนสาต และกลุ่มขบวนการอีสานใหม่ พร้อมกับ อ่านแถลงการณ์ต่อต้านการรัฐประหารและการให้สัมปทานปิโตรเลียม ที่บริเวณ อนุสาวรีย์จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ อ.เมือง จ.ขอนแก่น ก่อนจะยุติกิจกรรม และ ในวันต่อมา (22 พ.ค.58) กลุ่มฯ จัดกิจกรรมชูแผ่นป้ายมีข้อความคัดค้านรัฐประหาร ที่บริเวณอนุสาวรีย์ประชาธิปไตยขอนแก่น หน้าศาลหลักเมือง (22 พ.ค.58)

- 20 มิ.ย.58 เครือข่ายเสรีไทยยูเค และแนวร่วมเสรีไทยเดนมาร์ก เข้าร่วม กิจกรรมงานรณรงค์แห่งชาติ ที่มหานครลอนดอน อังกฤษ ซึ่งเป็นกิจกรรมที่จัดขึ้น เพื่อการรณรงค์ในเรื่องต่างๆ ของกลุ่มใดก็ได้ที่ต้องการแสดงออกในประเด็น ที่ไม่เห็นด้วยและอยากนำเสนอต่อสาธารณะในอังกฤษ โดยกลุ่มดังกล่าวชูป้าย ต่อต้านรัฐบาล คสช. และการใช้มาตรา 44 รวมถึงกล่าวอ้างในเฟซบุ๊กฯ ว่า คนอังกฤษ เห็นด้วยจำนวนมาก

- ภายหลังเหตุการณ์ควบคุมตัวนักศึกษา ได้มีกระแสวิพากษ์วิจารณ์จาก ฝ่ายที่เห็นด้วยและไม่เห็นด้วยกับการปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ โดยฝ่ายที่เห็นด้วย แสดงความเห็นว่าการออกมาเคลื่อนไหวของกลุ่มนักศึกษาในห้วงนี้ เป็นการ ปฏิบัติที่ไม่เหมาะสม เนื่องจากอยู่ในห้วงที่ประเทศกำลังมีการพัฒนาและมีความ

สงบเรียบร้อยดี แต่ฝ่ายที่ไม่เห็นด้วย ได้ออกมาจัดกิจกรรมเรียกร้องให้มีการปล่อยตัวนักศึกษทั้งหมดโดยไม่มีเงื่อนไข พร้อมกับปฏิเสธการใช้อำนาจของรัฐบาล และ คสช. อาทิ กลุ่มประชาธิปไตยใหม่ กลุ่มธรรมศาสตร์เสรีเพื่อประชาธิปไตย กลุ่มพลเมืองโต้กลับ กลุ่มทนายเพื่อสิทธิมนุษยชน กลุ่ม นปช.จ.ขอนแก่น สมาชิกเสื้อแดงอิสระ เครือข่ายกลุ่มพลเมืองเสมอกัน เครือข่ายคณาจารย์ ผู้หวังโยนีสิตที่ถูกคุมขัง ม.ศิลปากร กลุ่มอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมบ้านนามูล - ดูนสาต กลุ่มอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมโคกหินขาวและห้วยเสือเต้น และสถาบันสิทธิมนุษยชนและสันติศึกษาม.มหิดล จัดกิจกรรมให้กำลังใจ และเรียกร้องให้มีการปล่อยตัว นศ.⁹⁹

(4) ภาพเหตุการณ์ในอนาคต (Pictures in the Future)

ในอนาคตอาจยังมีความขัดแย้งทางความคิดและเกิดความรุนแรงได้โดยความเคลื่อนไหวของกลุ่มต่างๆ โดยอาจปรากฏความเชื่อมโยงในการเคลื่อนไหวของกลุ่มอื่นๆ ที่อาจให้การสนับสนุน เช่น กลุ่มนักวิชาการ กลุ่มสื่อมวลชน องค์การสิทธิมนุษยชน มีแนวโน้มว่า อาจมีการสร้างกระแสทางสื่อสังคมออนไลน์ ในประเด็นสิทธิมนุษยชนซึ่งเป็นประเด็นที่อ่อนไหว และอาจส่งผลให้กลุ่มที่ไม่หวังดีนำไปขยายผลต่อ เพื่อให้สถานการณ์ดำเนินไปสู่ความรุนแรงหรือเป็นเงื่อนไขที่ใช้โจมตีรัฐบาลหรือ คสช. สำหรับความเคลื่อนไหวของกลุ่มพลังทางการเมืองจะยังไม่สามารถปลุกกระแสเป็นวงกว้างได้ โดยจะจำกัดอยู่ในเฉพาะกลุ่มนักวิชาการ และกลุ่มพลังทางการเมืองบางกลุ่ม ที่ส่วนใหญ่เคยเคลื่อนไหวต่อต้านรัฐบาล และ คสช. มาก่อน แต่ที่น่าเป็นห่วงคือเริ่มมีกลุ่มที่เป็นกลางเข้าร่วมด้วย ซึ่งกรณีนี้ถือเป็นความยากลำบากของฝ่ายความมั่นคงที่ต้องจัดการอย่างเหมาะสม มิให้เกิดแรงต้านมากขึ้น ขณะเดียวกันต้องพยายามบังคับใช้กฎหมายอย่างจริงจัง เพื่อให้สามารถควบคุมสถานการณ์ได้

⁹⁹ สรุปลสถานการณ์ภายในประเทศในห้วง เม.ย.-มิ.ย.58, ขว.ทอ.

(5) ผลกระทบต่อไทย (Impacts)

ผลกระทบเชิงบวก (Opportunities)

ที่ผ่านมาในรอบระยะเวลา 1 ปี ประชาชนส่วนใหญ่ยังให้การสนับสนุน การปฏิรูป และพัฒนาประเทศของ คสช. อยู่ แต่ยังคงมีกลุ่มที่มีความเห็นต่าง ออกมาบ่อนทำลายเพื่อเปลี่ยนแปลงการปกครองของไทย และเทคโนโลยีจะ ทำให้ประชาชนรวมตัวต่อต้านรัฐบาลได้ง่ายแล้ว รัฐบาลก็สามารถใช้เทคโนโลยี ติดตามความเคลื่อนไหวของประชาชนได้เช่นกัน ดังนั้น ไทยควรวีต Road Map ของรัฐบาลที่กำลังดำเนินการอยู่เป็นแกนในการพิจารณา ขณะเดียวกันก็ประเมิน การดำเนินงานของกลุ่มต่างๆ ทั้งในและต่างประเทศที่อาจส่งผลกระทบต่อ Road Map ดังกล่าว

ผลกระทบเชิงลบ (Threats)

การจัดกิจกรรมเชิงสัญลักษณ์ หรือเหตุการณ์ที่มีที่มาจากความขัดแย้ง ทางการเมืองในอดีต มีความเปราะบางและเสี่ยงต่อการนำไปสร้างความรู้สึกร่วม ในเชิงลบของผู้ไม่หวังดี อีกทั้ง ไม่เกื้อกูลต่อการสร้างความปรองดองสมานฉันท์ ที่สังคมไทยกำลังเดินทางอยู่ในปัจจุบัน¹⁰⁰

6.2 ปัญหา 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้

(1) สํารวจสภาวะแวดล้อม (Environmental Scanning)

11 ปีกับปัญหา 3 จังหวัดชายแดนใต้ที่เรื้อรังมาเป็นเวลานาน ปัจจุบัน เด็กรุ่นใหม่ที่อยู่ร่วมอยู่ในกระบวนการสร้างความไม่สงบไม่มีวิธีการที่แนบเนียนมากขึ้น โดยแบ่งหน้าที่เป็นกลุ่มที่ดำเนินการทางการเมือง ควบคู่กับกลุ่มก่อเหตุ ซึ่งปัจจุบันมีข้อมูล ว่าอาวุธที่ใช้ในการก่อความไม่สงบใน 3 จังหวัดชายแดนใต้มาจากมาเลเซีย แต่ใน ขณะเดียวกันชาวมาเลเซียกลับมีความเชื่อว่าสถานการณ์ความไม่สงบที่เกิดขึ้นใน

¹⁰⁰ โฆษก คสช. เข้าใจแดงขอจัดงานรำลึก แต่ส่อเอี่ยวการเมือง แนะนำปรับรูปแบบแยกกันทำบุญ ย้ำให้เลี่ยง กิจกรรมเชิงสัญลักษณ์ , 8 เม.ย.58, ออนไลน์ <http://www.manager.co.th/Politics/ViewNews.aspx?NewsID=958000040711>

ภาคใต้ของไทยนั้นเกิดจากคนไทยเองทั้งสิ้น แต่อย่างไรก็ตาม เหตุรุนแรงในหัวงต้นเทศกาลรวมถวนของปี 2558 นี้ มีจำนวนลดน้อยลงกว่าปีที่ผ่านมา สาเหตุอาจเนื่องมาจากการพูดคุยเพื่อสันติสุขทางลับมาระยะหนึ่ง ดังนั้น หน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะกระทรวงการต่างประเทศควรส่งเสริมการประชาสัมพันธ์ เผยแพร่ข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องต่อเวทีโลกไปพร้อมๆ กับการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น เพื่อให้เห็นผลสัมฤทธิ์ชัดเจนยิ่งขึ้น¹⁰¹

(2) ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง (Theories Design Structure of Evident)¹⁰²

Globalization Process (Capitalism & Liberalism & New Values) :

ภายใต้กระแสของโลกาภิวัตน์ได้ให้ความสำคัญอย่างยิ่งกับแนวทางของทุนนิยม (Capitalism) ประเด็นดังกล่าว ค่อนข้างจะตรงกันข้ามกับวิถีชีวิต Local Muslim จนนำไปสู่การขัดกันทางสังคม (Social Contradiction) ค่อนข้างมาก ซึ่งผลจากการขัดกันทางความคิดและอุดมการณ์ (Ideology Contradiction) ได้ทำให้กระบวนการต่อต้านตะวันตกจากโลกมุสลิม (Muslim World) มีสูงยิ่งขึ้น และกระแสดังกล่าวก็กลายเป็นประเด็นสำคัญอย่างยิ่งของโลกในช่วงหลังเหตุการณ์ 9/11

Islamization Process : กระแสอิสลามิวัตน์ทำให้เกิดสังคมใหม่ภายใต้

ความเป็นโลกมุสลิม หรือ Muslim World อาทิ การแต่งกายของมุสลิมไทย โดยเฉพาะผู้หญิงที่มีการแต่งกายใกล้เคียงกับผู้หญิงมุสลิมในประเทศตะวันออกกลางมากยิ่งขึ้น เห็นได้จากปรากฏการณ์ขัดแย้งทางสังคมและวัฒนธรรม (Cultural Contradiction) ของมุสลิมในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ระหว่างกลุ่มมุสลิมดั้งเดิม อาทิ กลุ่มผู้นำศาสนา โต๊ะอิหม่าม ที่อยู่กับพื้นที่มาแต่อดีต กับกลุ่มคนรุ่นใหม่ ที่เรียกว่าอุสตาซ ซึ่งเป็นผู้ที่จบการศึกษาจากมหาวิทยาลัยชั้นนำของตะวันออกกลาง ทั้งสองกลุ่มต่างช่วงชิงการนำทางสังคมมุสลิมและ

¹⁰¹ สรุปผลการสนทนาปัญหายุทธศาสตร์ครั้งที่ 3/2558 เรื่อง “จับตาสถานการณ์ความมั่นคงและผลกระทบเชิงยุทธศาสตร์”, ศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์ สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ, 9 ก.ค.58

¹⁰² นันทิยา ทองคณารักษ์, เอกสารประเมินยุทธศาสตร์, การสำรวจสภาวะแวดล้อมเพื่อวางยุทธศาสตร์ประเทศไทย ปี พ.ศ.2557-58, ศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์ สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ, 2556

แสดงบทบาทนำในสังคมใหญ่ของประเทศมากยิ่งขึ้น และเป็นความขัดแย้งใหม่ที่กำลังบ่มเพาะอยู่ในกลุ่มมุสลิมของไทย

Arabization Process: กระแสของความเป็นอาหรับนิยม (Arabization) ที่ทำให้เกิดการทับซ้อนกับ Islamization Process ดังนั้น การที่กลุ่มประเทศในตะวันออกกลางต่อต้านตะวันตกหรือกระแส Globalization ในขณะเดียวกันก็ได้สร้างวาทกรรมใหม่ ด้วยการทำให้ความเป็นมุสลิมนิยมกับความเป็นอาหรับนิยมกลายเป็นเรื่องเดียวกัน ดังนั้นการก่อการร้าย และการต่อต้านการก่อการร้าย จึงกลายเป็นสงครามของความทับซ้อนกันระหว่าง Arabization Process กับ Islamization Process เข้าต่อสู้กับ Westernization หรือ Globalization และประเด็นในเรื่องนี้ไม่สามารถจะแก้ปัญหาดังกล่าวโดยเชื่อว่าการสร้าง Autonomous Territories จะเป็นทางออกของการแก้ปัญหาใน 3 จขต. หรือการออกกฎหมายที่เป็นลายลักษณ์อักษรอย่างเช่น การออก พ.ร.บ. มาแก้ปัญหาที่ย่างยากกลับซับซ้อนดังกล่าวได้¹⁰³

Conflict Transformation : จุดหมายปลายทางของแนวคิดดังกล่าวคือการสร้างนวัตกรรมทางสังคมใหม่ เพื่อแก้ปัญหาของความขัดแย้งที่มีอยู่ที่สำคัญแนวคิดของ Conflict Transformation ไม่เชื่อว่าจะมีคำตอบสุดท้ายได้ หากเรายังไม่เปิดพื้นที่ของความขัดแย้งไปสู่พื้นที่ทางสังคมใหม่ได้

(3) ตัวบ่งชี้/ ปัจจัยสำคัญ (Indicators/ Triggers)

จากสถิติการเกิดสถานการณ์ความรุนแรงในพื้นที่ 3 จขต. และจำนวนผู้เสียชีวิตและบาดเจ็บยังเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง ในห้วง เม.ย.-มิ.ย.58 มีการก่อเหตุในพื้นที่รวม 77 เหตุการณ์ โดยเกิดขึ้นในพื้นที่ จ.ยะลา 18 เหตุการณ์ จ.ปัตตานี 25 เหตุการณ์ จ.นราธิวาส 29 เหตุการณ์ และ จ.สงขลา 5 เหตุการณ์ ทำให้มีผู้เสียชีวิต 41 คน และบาดเจ็บ 115 คน โดยมีเหตุการณ์ที่สำคัญ ดังนี้

¹⁰³ นเรศน์ วงศ์สุวรรณ, พันเอก., ถอดรหัส “วาทกรรมเขตปกครองพิเศษ” เพื่อความสมานฉันท์ในจังหวัดชายแดนใต้”, หน้า 5-10, ศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์ สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ, 2556

- 24 เม.ย.58 คนร้ายลอบวางระเบิดแสวงเครื่อง น้ำหนักประมาณ 7 กก. โดยใช้รถยนต์บรรทุกเล็กหุ้มเกราะ เหตุเกิดบนถนนสาย 4092 ท่งยางแดง - มายอ ต.มายอ อ.มายอ จ.ปัตตานี มีผู้ได้รับบาดเจ็บ 4 คน

- 25 เม.ย.58 คนร้ายลอบวางระเบิดแสวงเครื่องบรรจุในถังแก๊สหุงต้ม น้ำหนักประมาณ 60 กก. โดยใช้รถยนต์บรรทุกเล็ก มีผู้ได้รับบาดเจ็บ 6 คน (จนท.ตร. 5 คน และราษฎร 1 คน) เหตุเกิดบนถนนสาย 410 เบตง - ยะลา ต.อัยเยอร์เวง อ.เบตง จ.ยะลา

- 14 - 16 พ.ค.58 คนร้ายลอบวางระเบิดแสวงเครื่อง บรรจุในภาชนะ ชนิดต่างๆ อาทิ ท่อเหล็ก ท่อพีวีซี กระจบองน้ำอัดลม และกระจบองสเปรย์ โดย ดำเนินการต่อเนื่อง 39 จุด ในพื้นที่ อ.เมือง จ.ยะลา ทำให้มีผู้ได้รับบาดเจ็บ 21 คน

- 30 พ.ค.58, 2205 คนร้ายลอบวางระเบิดแสวงเครื่อง บรรจุในท่อพีวีซี น้ำหนักประมาณ 6 กก. โดยใช้รถยนต์บรรทุกขนาด 2.5 ตัน (จีเอ็มซี) ทำให้มี ผู้ได้รับบาดเจ็บ 7 คน เหตุเกิดใน ต.ปากล่อ อ.โคกโพธิ์ จ.ปัตตานี

- 3 มิ.ย.58, 2030 คนร้ายลอบวางระเบิดแสวงเครื่อง บรรจุในถังแก๊ส หุงต้ม น้ำหนักประมาณ 90 กก. โดยใช้รถยนต์บรรทุก (ขนาด 2 1/2 ตัน จีเอ็มซี) ทำให้มีผู้ได้รับบาดเจ็บ 8 คน เหตุเกิดใน ต.ตุงยง อ.หนองจิก จ.ปัตตานี

(4) ภาพเหตุการณ์ในอนาคต (Pictures in the Future)

สำหรับสถานการณ์ในห้วงต่อไป คาดว่าจะมีการก่อเหตุเพิ่มขึ้น เนื่องจาก ยังปรากฏข่าวสารความเคลื่อนไหวของผู้ก่อการร้ายระดับแกนนำที่อยู่ใน มาเลเซียสั่งการให้ระดับปฏิบัติการในพื้นที่เตรียมการก่อเหตุต่อเจ้าหน้าที่รัฐ และประชาชนที่ให้ความร่วมมือกับรัฐ อย่างไรก็ตาม รัฐบาลไทยยังมีความจำเป็นต้องดำเนินกระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุขต่อไป เนื่องจากเป็นกระบวนการ

ที่ได้รับการยอมรับจากนานาชาติ และเป็นแนวทางที่จะนำไปสู่ความสงบเรียบร้อยในพื้นที่จังหวัดชายแดนได้อย่างยั่งยืนต่อไป¹⁰⁴

(5) ผลกระทบต่อไทย (Impacts)

ผลกระทบเชิงบวก (Opportunities)

ไม่มีผลกระทบทางบวก

ผลกระทบเชิงลบ (Threats)¹⁰⁵

ตั้งแต่ปี 2547 จนถึงปัจจุบัน ภาครัฐใช้งบประมาณในการแก้ปัญหาความไม่สงบแล้วจำนวนกว่า 1 แสนล้านบาท และสูญเสียเจ้าหน้าที่และประชาชนกว่า 5,000 คน ซึ่งที่ผ่านมาภาครัฐสูญเสียงบประมาณในการพัฒนาศักยภาพด้านอื่นๆ ของประเทศ ชีตความสามารถในการแข่งขันของประเทศลดลง เนื่องจากเหตุการณ์ความรุนแรงส่งผลกระทบต่อความเชื่อมั่นของนักลงทุนและนักท่องเที่ยวที่มีต่อไทย อีกทั้ง ปัญหาด้านสังคมจิตวิทยาในพื้นที่ ความเชื่อมั่นในอำนาจรัฐลดลง ประชาชนเกิดจากความขัดแย้งหรือความหวาดระแวงเจ้าหน้าที่รัฐ เกิดความไม่มั่นใจในความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ทำให้เกิดการอพยพย้ายถิ่นฐานออกจากพื้นที่

6.3 สังคมไทยกับการปฏิรูป ประองตอง สมานฉันท์¹⁰⁶

(1) สํารวจสภาวะแวดลอม (Environmental Scanning)

หลังจากการเปลี่ยนแปลงการปกครองเมื่อปี 2475 เป็นต้นมา ได้มีเหตุการณ์ปฏิวัติ รัฐประหาร กบฏ หรือจลาจลนองเลือดเกิดขึ้นหลายครั้ง

¹⁰⁴⁻¹⁰⁵ สรุปลผลการสนทนาปัญหายุทธศาสตร์ครั้งที่ 3/2558 เรื่อง “จับตาสถานการณ์ความมั่นคงและผลกระทบเชิงยุทธศาสตร์”, ศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์ สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ, 9 ก.ค.58

¹⁰⁶ สรุปลผลการสนทนาปัญหายุทธศาสตร์ ครั้งที่ 4/2558 เรื่อง “แนวคิดสู่ความสำเร็จของการปรองตองสมานฉันท์ในระยะเปลี่ยนผ่านของสังคมไทย”, 21 ก.ค.58

ตลอดจนมีการเปลี่ยนแปลงแก้ไขรัฐธรรมนูญมาแล้วถึง ๑๙ ฉบับ จึงอาจกล่าวได้ว่าวิกฤตความขัดแย้งทางการเมืองของไทยที่เกิดขึ้นล่าสุดนั้น จนกระทั่งเกิดเหตุการณ์รัฐประหารเมื่อวันที่ 22 พ.ค.57 ถึงปัจจุบัน มิได้เกิดขึ้นเป็นครั้งแรก และขณะที่สถานการณ์การเมืองไทยกำลังต้องการความสงบ ความสามัคคี ความมั่นคง ซึ่งสถานการณ์อย่างนี้จะเกิดขึ้นเสมอหลังจากมีการยึดอำนาจรัฐประหาร แต่ทว่าสถานการณ์ช่วงนี้ของไทยอยู่ในช่วงที่ไม่มีรัฐธรรมนูญ ทั้งยังมีการประกาศใช้กฎอัยการศึกทั่วประเทศ สิทธิเสรีภาพทางการเมืองทุกระดับ การออกมาเรียกร้องในประเด็นต่างๆ ถูกควบคุมด้วยอำนาจกฎอัยการศึก การมีส่วนร่วมทางการเมืองทั้งในระดับท้องถิ่น และระดับชาติหยุดชะงัก ส่วนในภาคประชาชนมีความต้องการเป้าหมายเดียวกัน คือ “ประชาธิปไตย” แต่กลุ่มการเมืองและคณะการเมืองเข้ามาบีบบทบาทในการนำประชาชน เพื่อเรียกร้องประชาธิปไตยตามรูปแบบที่ตนต้องการ โดยไม่ยึดหลักการและหลักวิชา จึงทำให้เกิดการต่อสู้เพื่อประชาธิปไตยของประชาชนที่ล้มเหลวและซ้ำรอยเดิม ทั้งนี้ นอกจากจะทำให้บ้านเมืองไม่มีทางออกแล้ว ยังอาจส่งผลให้ความขัดแย้งของคนในชาติทวีความรุนแรงยิ่งขึ้น และท่ามกลางความต้องการประชาธิปไตยของประชาชนนี้ ได้สร้างความสับสนให้กับประชาชนอีกส่วนหนึ่งของประเทศว่า รูปแบบประชาธิปไตยแบบใดคือความถูกต้อง และเป็นแนวทางที่ถูกต้องสามารถนำไปสู่การแก้ปัญหาของชาติได้

ความขัดแย้งของไทยที่ผ่านมา มีสาเหตุมาจากปัจจัยหลายประการ อาทิ การลดบทบาทของประชาธิปไตยแบบตัวแทน การทุจริตคอร์รัปชัน การปฏิบัติสองมาตรฐาน การเคลื่อนตัวของชนชั้นล่างสู่ชนชั้นสูง หลักนิติรัฐ หลักนิติธรรม ความเข้าใจทางการเมืองที่ไม่ถูกต้อง ความรุนแรงทางการเมือง การชุมนุมสาธารณะ และเสรีภาพของสื่อมวลชน เป็นต้น

(2) ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง (Theories Design Structure of Evident)

หลักการมีส่วนร่วมของพลเมือง (Citizen Involvement) ความคิดพื้นฐานของระบบประชาธิปไตยทุกระบบ คือ ประชาชนควรมีส่วนร่วมตัดสินใจทางการเมือง ซึ่งมี 2 ทาง คือ ประชาธิปไตยทางตรง โดยให้พลเมืองมีส่วนร่วมในการปรึกษาหารือ ออกเสียง ถกเถียง ร่วมร่างกฎหมาย และประชาธิปไตยแบบตัวแทน ซึ่งพลเมืองเลือกคนอื่นไปถกเถียงและออกกฎหมาย

ปัจจัยแห่งความสำเร็จของการปรองดองสมานฉันท์ในระยะเปลี่ยนผ่านของสังคมไทย ได้แก่ 1) ความเข้าใจแก่นแท้ความเป็นประชาธิปไตยของไทย 2) ความอดทนและจริงจังในการแก้ปัญหา ให้เกียรติความเป็นมนุษย์อย่างเท่าเทียมกัน ความชัดเจนในกระบวนการปรองดอง และการผ่อนคลายนโยบายทางกฎหมาย 3) การเรียนรู้บริบทของสังคม การเปลี่ยนแปลง ความเข้าใจปัญหาและอุปสรรคต่างๆ โดยคำนึงถึงจุดสมดุลของคนทุกกลุ่ม ทั้งแกนนำพรรคการเมือง และประชาชน เป็นต้น และ 4) การพิจารณาใช้ประโยชน์จาก Social Media อย่างรู้เท่าทัน เพื่อเข้าถึงประชาชนได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ ปัจจัยแห่งความสำเร็จที่กล่าวมานี้ เป็นเงื่อนไขส่วนหนึ่งซึ่งสามารถนำมาเป็นแนวทางการพัฒนาความเป็นประชาธิปไตยของไทยได้

(3) ตัวบ่งชี้/ ปัจจัยสำคัญ (Indicators/ Triggers)

สังคมไทยต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในยุคโลกาภิวัตน์ ซึ่งนับเป็นปัจจัยหนึ่งที่เกิดความขัดแย้งและความรุนแรงโดยประชาชนชั้นกลางกำลังต่อสู้ดิ้นรน เพื่อแสวงหาพื้นที่หรือความชอบธรรมในสังคม โดยจากอดีตที่ผ่านมาถึงปัจจุบัน การยอมรับแนวคิดความไม่เท่าเทียมกันของคนในสังคมไทย การแบ่งชนชั้นของคนในสังคมผ่านวาทกรรมต่างๆ มีความชัดเจนมากขึ้นเรื่อยๆ ส่งผลต่อการสร้างสำนึกของคนในสังคมให้ยอมรับว่าความไม่เสมอภาค ความไม่เท่าเทียมทางชนชั้นกลายเป็นเรื่องธรรมดา เป็นวิถีของวัฒนธรรมหนึ่งในสังคมไทยที่ยังรากลึกและยากต่อการเปลี่ยนแปลง

รากเหง้าของความขัดแย้งทางการเมืองในบริบทพื้นฐานทางสังคมไทยเกิดจากความคิด ความเชื่อที่แตกต่างกันในเรื่องความเป็นประชาธิปไตย อันเกี่ยวเนื่องกับความไม่สมดุลทางอำนาจผลประโยชน์ สิทธิขั้นพื้นฐาน ความเหลื่อมล้ำ และความไม่เป็นธรรม ไม่เท่าเทียมทางกฎหมายและสังคม รวมถึงคุณธรรมจริยธรรมของผู้ดำรงตำแหน่งระดับสูงทางการเมือง โดยให้ความสนใจฐานะของการเป็นผู้แทนประชาชนมากกว่าบทบาทหน้าที่ตามการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ส่วนในระดับประชาชนก็มองเห็นเรื่องปากท้อง ความเป็นอยู่เป็นเรื่องสำคัญที่สุด

(4) ภาพเหตุการณ์ในอนาคต (Pictures in the Future)

หากจะมองถึงสถานการณ์ของไทยในอนาคตข้างหน้าจะเป็นเช่นไรนั้นก็คงต้องหันกลับมามองที่เหตุปัจจัยขั้นพื้นฐาน คือ ไทยเป็นสังคมสมัยใหม่ มีเทคโนโลยีมาก สภาพสังคมในชนบทเปลี่ยนแปลงไปมาก เป็นสังคมที่การค้าและธุรกิจสมัยใหม่ มีแรงงานข้ามชาติจำนวนมาก แต่วิถีคิดของคนไทยและสายใยสายสัมพันธ์ของคนในสังคมกลับยังเป็นแบบเดิมที่ยังอยู่ภายใต้วัฒนธรรมของระบบอุปถัมภ์ ซึ่งมีรากฐานมาจากความคิดของระบบศักดินา ประกอบกับไทยมีช่องว่างระหว่างคนรวยกับคนจนที่กว้างมาก ถือเป็นจุดอ่อนสำคัญของสังคมไทย ส่วนในทางการเมืองไทย มีระบอบประชาธิปไตยแบบครึ่งๆ กลางๆ โดยรวมแล้วเป็นสังคมที่กำลังเจ็บป่วย ทำให้ประชาชนเริ่มขาดความเชื่อมั่น ศรัทธา เริ่มตั้งข้อสงสัย สังคมที่เกิดภาวะแบบนี้เป็นสังคมที่ไม่มั่นคง เป็นสังคมที่กำลังเปลี่ยนผ่าน แต่ปัญหาคือจะเปลี่ยนผ่านกันอย่างไร จะมีความรุนแรงหรือไม่ สันติวัฒนธรรมซึ่งเป็นเสมือนภูมิทัศน์ทางานของไทย ทำให้ไม่มีการออกมากระทำความรุนแรงต่อกัน จะสกัดกันอยู่หรือไม่เป็นเรื่องที่เราต้องจับตามดู¹⁰⁷ สำหรับทางออกจกัปมแห่งความขัดแย้ง ท้ายที่สุดแล้วก็คงหนีไม่พ้นการผลักดันการเมืองเข้าสู่การเลือกตั้งเพื่อให้ได้ผู้นำตามครรลองประชาธิปไตย คนที่กุมขกตึกาต้องเป็นตัวแทนของประชาชนโดยแท้จริง มิใช่เป็นเพียงกลุ่มคนาธิปไตยที่เข้ามาคุมเกมรัฐสภาเพียงเท่านั้น

¹⁰⁷ วิเคราะห์สถานการณ์ท่าทาย และอย่างก้าวต่อไป ของภาคประชาสังคม, 2 ก.พ.58, ออนไลน์ <http://www.prachatai.com/journal/2015/02/57712>

(5) ผลกระทบต่อไทย (Impacts)¹⁰⁸

ผลกระทบเชิงบวก (Opportunities)

การเมืองของประเทศอาจพัฒนาขึ้นจากการเรียนรู้ในความขัดแย้งทางอุดมการณ์ทางการเมือง หากเป็นไปตามกลไกของระบอบประชาธิปไตย โดยเหตุการณ์ความขัดแย้งระหว่างคนกลุ่มต่างๆ ในสังคมที่เกิดขึ้นหลังจากการรัฐประหาร มักมีการเสนอทางออกเชิงสันติวิธีอยู่เสมอ เนื่องจากทุกฝ่ายเข้าใจตรงกันว่าสันติวิธีคือทางออกของปัญหา เช่น การหันหน้ามาเจรจากันเป็นต้น แต่ปัญหาคือ ความเข้าใจต่อกระบวนการด้านสันติวิธีเพื่อสันติที่ได้มองในแง่ของสิทธิมนุษยชน ความเท่าเทียม และความยุติธรรมหรือไม่ เพราะหากปราศจากความเท่าเทียมและยุติธรรมแล้ว ก็ไม่สามารถแก้ไขปัญหาของสังคมเพื่อให้เกิดสันติได้ ทำให้สังคมไทยเกิดการเรียนรู้ในการพัฒนาประชาธิปไตยในรูปแบบของประเทศไทย

ผลกระทบเชิงลบ (Threats)

การรัฐประหารได้ส่งผลในการเพิ่มต้นทุนความเสี่ยงของไทยในสายตาต่างประเทศให้สูงขึ้น โดยส่งผลกระทบต่อภาพรวมทางด้านเศรษฐกิจของไทยในแง่ผลของอัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจและนโยบายของรัฐที่มีการเปลี่ยนแปลง รวมถึงผลกระทบต่อเศรษฐกิจของไทยที่สัมพันธ์กับประเทศคู่ค้า ส่งผลให้มีการประเมินปริมาณการลงทุนในเมืองไทยของนักลงทุนต่างประเทศใหม่ โดยเฉพาะสหรัฐฯ ต้องการให้ไทยแสดงออกอย่างชัดเจนว่าจัดการเลือกตั้งได้เมื่อไหร่ และอย่างไร รวมถึง หากกระบวนการด้านสันติวิธีถูกมองด้วยทัศนคติที่คับแคบ สันติวิธีก็อาจถูกใช้เป็นเครื่องมือในฐานะเป็นข้ออ้างของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งที่เป็นคู่ขัดแย้งได้ และไม่ก่อให้เกิดสันติตามที่ต้องการอย่างแท้จริง สังคมก็ยังคงมีความขัดแย้งอยู่ต่อไป

¹⁰⁸ พีร์ พงศ์พิพัฒน์พันธุ์, เมื่ออเมริกันกองเกรสส์อเค้าพิจารณาสถานภาพประเทศไทย, 2 ม.ค.58, ออนไลน์ <http://www.prachatai.com/journal/2015/02/57694>

ส่วนที่ 4

บทส่งท้าย

จากการตรวจสอบสภาวะแวดล้อม (Environmental Scanning) ที่ส่งผลกระทบต่อความมั่นคงทั้งทางตรงและทางอ้อมในห้วง 8 เดือน (ต.ค.57-พ.ค.58) ตามบริบทและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับพลังงานอำนาจของชาติทั้ง 5 มิติ ได้แก่ การเมือง เศรษฐกิจ สังคมจิตวิทยา การทหารและการป้องกันประเทศ และวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและทรัพยากรสิ่งแวดล้อม พิจารณาในระดับโลก ระดับภูมิภาค และระดับประเทศ ทำให้สามารถกำหนดประเด็นสำคัญหลัก ประเด็นสำคัญย่อย แนวคิด ทฤษฎี ข้อมูลที่เกี่ยวข้องอย่างรอบด้าน นำมาซึ่งภาพเหตุการณ์ในอนาคตข้างหน้าอีก 2 ปี (พ.ศ.2559-2560) รวมถึง สามารถประเมินผลกระทบที่มีต่อไทยทั้งเชิงบวกและเชิงลบได้ (ดังเนื้อหาใน ส่วนที่ 3 ประเด็นสำคัญกับภาพอนาคต) โดยสรุปภาพรวมได้ ดังนี้

ภาพรวมในระดับภูมิภาคและระดับโลก

การเคลื่อนไหวของระบบโลก (World System Change) ทั้งจากการแข่งขันกันของมหาอำนาจในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ การเริ่มเข้าสู่วิกฤตในประเด็นการขาดภาวะผู้นำในสังคมโลก ทิศทางการรวมกลุ่มประชาคมอาเซียน รวมถึง ทิศทางเศรษฐกิจโลกที่มีความผันผวนจากทั้งปัญหาวิกฤติเศรษฐกิจในรัสเซียหรือ Vodka Crisis เศรษฐกิจสหภาพยุโรปที่ยังขาดเสถียรภาพ สภาวะเศรษฐกิจจีนที่กำลังชะลอตัว แนวโน้มการให้ความสำคัญด้านสุขภาพที่ดีในระบบเศรษฐกิจ สภาวะชาตินิยมทวีความรุนแรง ความไม่เท่าเทียมกันทางรายได้จะฝังรากลึกมากขึ้น ส่วนภัยคุกคามไม่ตามแบบซึ่งยังคงอยู่ในความสนใจ ได้แก่ ปัญหาโรคระบาดร้ายแรง (เช่น Ebola ไข้หวัดนก ไข้หวัดหมู และ MERS-CoV) กลุ่มรัฐอิสลาม (IS) กับโอกาสที่จะขยายตัวเป็น The Islamic State สิทธิมนุษยชน (การโยกย้ายถิ่นฐานแบบไม่ปกติในมหาสมุทรอินเดีย ฯลฯ)

และปัญหาอาชญากรรมไซเบอร์ที่มีการพัฒนาวิธีดำเนินการที่ซับซ้อนมากขึ้น นอกจากนี้ ปัญหาที่ทั่วโลกเริ่มตระหนักถึงความหายนะที่กำลังคืบคลานเข้ามา โดยยากที่จะหยุดยั้ง อย่างปัญหาด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งถือเป็นปัญหาที่ทำลายมนุษยชาติ ทั้งมลภาวะในประเทศกำลังพัฒนา กำลังพุ่งสูงขึ้น สภาพอากาศเลวร้ายปรากฏบ่อยครั้งขึ้น ภาวะการณ์ขาดแคลน ทรัพยากรธรรมชาติ โดยเฉพาะทรัพยากรน้ำที่มีจำกัด รวมทั้ง วิกฤตราคา พลังงานเชื้อเพลิงผันผวน อันเนื่องมาจากหลากหลายปัจจัย อย่างไรก็ตาม สถานการณ์ที่กล่าวมาทั้งหมดนี้มีแนวโน้มที่จะส่งผลกระทบต่อประเทศต่างๆ ในประคมโลก ทั้งในลักษณะส่งผลกระทบเป็นรายประเทศ และส่งผลกระทบต่อ อย่างกว้างขวาง รวมถึงอาจส่งผลกระทบต่อประเทศไทย ไม่ว่าจะเป็นทางตรง หรือทางอ้อม ทั้งด้านนโยบายการต่างประเทศ นโยบายเศรษฐกิจ

ภาพรวมในระดับประเทศ

ในช่วงที่ผ่านมา สถานการณ์ภายในประเทศไทยยังคงมีปัญหา 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ที่ยังยืดเยื้ออยู่ ในขณะที่สภาพสังคมไทยกำลัง เข้าสู่สังคมผู้สูงอายุในอนาคตอันใกล้ ส่วนประเด็นใหญ่ในขณะนี้คือ การเมืองไทย เกิดความผันผวนอยู่ตลอดเวลา โดยหลังจากเหตุการณ์รัฐประหารเมื่อวันที่ 22 พ.ค.57 ส่งผลให้เกิดกระบวนการเรียกร้องประชาธิปไตย โดยประชาชนมีความคาดหวังว่าจะเกิดการปฏิรูป ความปรองดอง และความสมานฉันท์ขึ้น หลังจากมีการเลือกตั้ง ซึ่งเป็นเรื่องที่ต้องติดตามต่อไป

จากที่กล่าวมา จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ไทยควรเตรียมพร้อมรับมือกับความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลาด้วยการศึกษาสถานะแวดล้อม ที่หมุนเวียนเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอด รวมถึงปัจจัยที่เกี่ยวข้องทุกประการ เพื่อสามารถคาดการณ์ภาพอนาคต และผลกระทบที่จะเกิดขึ้นกับไทยทั้งในเชิงโอกาส และอุปสรรค ทำให้สามารถนำข้อมูลไปใช้เป็นฐานในการวาง ยุทธศาสตร์ของไทยต่อไป

บทส่งท้าย

เอกสารประเมินยุทธศาสตร์ เรื่อง “การตรวจสอบสถานะแวดล้อมเพื่อมองอนาคตประเทศไทย ปี พ.ศ.2559-2560 (Thailand Strategic Outlook 2016-2017)” ซึ่งได้รวบรวมสถานการณ์ที่มีความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทั้งในระดับโลก ภูมิภาค และภายในประเทศ ทำให้ได้เห็นถึงประเด็นสำคัญต่างๆ ที่เกิดขึ้น ณ จุดใดจุดหนึ่งในโลกทุกระดับ โดยพิจารณาภายใต้มิติความมั่นคง 5 ด้าน ได้แก่ ด้านการเมือง ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคมจิตวิทยา ด้านการทหาร และการป้องกันประเทศ ด้านวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม ที่อาจส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของประเทศต่างๆ ในประชาคมโลกอย่างลับซับซ้อนและก้าวข้ามมิติต่างๆ โดยไม่อาจหยุดยั้งได้ นอกจากนี้ ยังสามารถส่งผลกระทบต่อทั้งในทางบวกและทางลบ อันนำมาซึ่งโอกาส (Opportunities) และอุปสรรคหรือภัยคุกคาม (Threats) โดยบางสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในระดับโลก อาจไม่เกิดผลกระทบโดยตรงต่อความมั่นคงของไทย แต่กลับส่งผลกระทบทางอ้อมต่อประเทศอื่นๆ ที่มีความสัมพันธ์กับประเทศไทยก็เป็นได้

ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่า จากปัญหาภัยคุกคามความมั่นคงซึ่งมีการปรับตัวอย่างรวดเร็วและเกิดขึ้นใหม่อยู่ตลอดเวลา นั้น เป็นเหตุให้ภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน จำเป็นต้องร่วมกันกำหนดยุทธศาสตร์ แนวทาง เพื่อสร้างภูมิคุ้มกันและเตรียมความพร้อมรับมือกับภัยคุกคามความมั่นคงไม่ตามแบบ (Non-Traditional Threats) ที่ทวีความรุนแรงมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง ด้วยเหตุนี้ จึงได้กำหนดประเด็นหลักสำคัญ และประเด็นย่อยต่างๆ เพื่อให้ได้มาซึ่งภาพอนาคตประเทศไทย รวมถึง ผลกระทบด้านบวกและด้านลบที่จะเกิดขึ้นกับประเทศ โดยใช้ระเบียบวิธีในการศึกษาอย่างมีระบบ น่าเชื่อถือ โดยคณะผู้จัดทำหวังเป็นอย่างยิ่งว่า เอกสารฉบับนี้จะเป็นประโยชน์ต่อผู้สนใจ และหน่วยงานด้านความมั่นคงที่เกี่ยวข้องจะสามารถนำข้อมูลไปประยุกต์ใช้ในการกำหนดยุทธศาสตร์ความมั่นคงที่เกี่ยวข้องต่อไปได้...

บรรณานุกรม

หนังสือ

ชิษณุพงษ์ พิบูลย์, แนวคิดทางจริยศาสตร์สังคมของคาร์ล มาร์กซ์, นิตยสารวิภาษา, ปีที่ 6 ฉบับที่ 5 ลำดับที่ 45, เชียงใหม่ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2554

ธีรยุทธ บุญมี, ชาตินิยมและหลังชาตินิยม, กรุงเทพฯ : สายธาร, 2546

นเรศน์ วงศ์สุวรรณ, คู่มือกำหนดยุทธศาสตร์ในระดับชาติ (National Strategic Formulation Handbook), ศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์ สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ

นเรศน์ วงศ์สุวรรณ, ถอดรหัส “วาทกรรมเขตปกครองพิเศษ” เพื่อความสมานฉันท์ในจังหวัดชายแดนใต้”, ศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์, 2556

นันทิยา ทองคนารักษ์, เอกสารประเมินยุทธศาสตร์, การสำรวจสภาวะแวดล้อมเพื่อวางยุทธศาสตร์ประเทศไทย ปี พ.ศ.2557-58, ศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์ สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ, 2556

ประภัศร์ เทพชาตรี, ผลกระทบของประชาคมอาเซียนต่อไทย, หนังสือพิมพ์ไทยโพสต์, ฉบับวันที่ 14 พ.ย.56, ออนไลน์ <http://www.castu.org/view/id/5331934db4f2d3b378000003>

ปัญหาเศรษฐกิจรัสเซียและนัยต่อเศรษฐกิจการเงินโลก, 20 มกราคม 2558, ออนไลน์ <http://www.bangkokbiznews.com/blog/detail/629612>

วารสารกิจการุณย์, ปีที่ 21, ฉบับที่ 2, กรกฎาคม-ธันวาคม 2557, ออนไลน์ http://www.kcn.ac.th/KCN-Journal/Journal/22557/Job%2020150213_13_13.pdf

วิกฤตรูเบิล และผลกระทบในเชิงมหภาค, สารวิจัยธุรกิจ Volume 19 Issue 1, ธนาคารกรุงไทย, มกราคม 2558

วิลาวรรณ รพีพิศาล, (2554), ความรู้พื้นฐานในการบริหารทรัพยากรมนุษย์ในการบริหารทรัพยากรมนุษย์, กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ วิจิตรหัตถกร

สถานการณ์โลก, ไทยโพสต์ ปีที่ 18 ฉบับที่ 6466, 20 กรกฎาคม 2557

อุกฤษฏ์ ปัทมานันท์, การฟื้นตัวของลัทธิชาตินิยม, มติชนสุดสัปดาห์, 2-9 มกราคม 2558, ออนไลน์ http://www.matichon.co.th/news_detail.php?newsid=1420614081

บรรณานุกรม (ต่อ)

บทความ

Ebola มหันตภัยของประชาคมโลก, เอกสารวิเคราะห์สถานการณ์ยุทธศาสตร์และความมั่นคง, ฉบับที่ 2/58, 16-31 ตุลาคม 2557

ISIS กับโอกาสที่จะเป็น “The Islamic State”, เอกสารวิเคราะห์สถานการณ์ยุทธศาสตร์และความมั่นคงของประเทศไทยฉบับที่ 41/57, 7-13 กรกฎาคม 2557

สรุปการประชุม

การเดินทางเยือนประเทศไทยของผู้ช่วยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศสหรัฐอเมริกาฝ่ายกิจการเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และแปซิฟิก นายแดนเน็ล รัสเซล, 26 มกราคม 2558, ออนไลน์ <http://thai.bangkok.usembassy.gov/news/press/2015/nrot003.html>

คงศักดิ์ ก่อตระกูล, ผู้จัดการอาวุโสด้านเทคนิค บริษัท เทรนด์ไมโคร ประเทศไทย, สรุปประเด็นด้านอาชญากรรมไซเบอร์ในไทย, งาน Trend Micro Cybersecurity 2015

สรุปผลการสนทนาปัญหายุทธศาสตร์ครั้งที่ 3/2558 เรื่อง “จับตาสถานการณ์ความมั่นคงและผลกระทบเชิงยุทธศาสตร์”, ศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์ สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ, 9 กรกฎาคม 2558

สรุปผลการสนทนาปัญหายุทธศาสตร์ ครั้งที่ 4/2558 เรื่อง “แนวคิดสู่ความสำเร็จของการปรองดองสมานฉันท์ในระยะเปลี่ยนผ่านของสังคมไทย”, 21 กรกฎาคม 2558

สรุปสถานการณ์ภายในประเทศในห้วง เมษายน-มิถุนายน 2558, ขว.ทอ.

สื่ออิเล็กทรอนิกส์

กมลตระกูล, ภัยพิบัติธรรมชาติ: ทุนนิยมชุดหลุมฝังศพตนเอง จากหนังสือ “แสงสว่างปลายอุโมงค์ อนาคตประเทศเดินทางไหน”, ออนไลน์ http://www.praphansarn.com/forum_new/comment/6/8268

การบริโภคอย่างยั่งยืนในบริบทสากล, โครงการจัดทำยุทธศาสตร์การบริโภคที่ยั่งยืน, ออนไลน์ http://www.tei.or.th/scs/pdf/scs_sustainable_consumption_W.pdf

บรรณานุกรม (ต่อ)

การประชุมสุดยอดเอเชียตะวันออก (East Asia Summit -EAS), กองความสัมพันธ์กับคู่เจรจาและองค์กรระหว่างประเทศ กรมอาเซียน, มกราคม 2558, ออนไลน์ <http://www.mfa.go.th/asean/contents/files/partnership-20150119-170015-337408.pdf>

การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (Climate Change) คืออะไร, สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, ออนไลน์ http://www.onep.go.th/index.php?option=com_content&view=article&id=793&catid=81&Itemid=297

การระบาดของอีโบล่าในแอฟริกาตะวันตก พ.ศ. 2557, ออนไลน์ <http://th.wikipedia.org>

การระบาดของ Ebola ในทวีปแอฟริกาส่งผลกระทบต่อ การส่งออกข้าวของไทย, ออนไลน์ <http://www.voathai.com/content/thai-ebola-rice-ct/2438026.html>

การลดความเสี่ยงสู่ภัยพิบัติ สู่การพัฒนาที่ยั่งยืน, ออนไลน์ http://www.th.undp.org/content/dam/thailand/docs/publications/DRR_in_Development_Guideline_2014_THAI.pdf

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, แนวโน้มโลก 2050 (1), 23 กันยายน 2557, ออนไลน์ <http://www.bangkokbiznews.com/blog/detail/606451>

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, แนวโน้มโลก 2050 ตอนที่ 3 : สังคมโลก...สังคมผู้สูงอายุ, 21 ตุลาคม 2557, ออนไลน์ <http://www.bangkokbiznews.com/blog/detail/611956กมล>

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, แนวโน้มโลก 2050(4): การเปลี่ยนแปลงด้านสภาพแวดล้อมของโลก, 4 พฤศจิกายน 2557, ออนไลน์ <http://www.bangkokbiznews.com/blog/detail/615036>

กุมภาพันธ์โลก!!! 8 บุคคลทรงอิทธิพลที่สุดปี 2014, ไทยรัฐออนไลน์, 9 พฤศจิกายน 2557, ออนไลน์ <http://www.thairath.co.th/content/462090>

โฆษก คสช.เข้าใจแดงขอจัดงานรำลึก แต่สื่อเอี่ยวการเมือง แนะนำปรับรูปแบบแยกกันทำบุญ ย้ำให้เลี่ยงกิจกรรมเชิงสัญลักษณ์ , 8 เมษายน 2558, ออนไลน์ <http://www.manager.co.th/Politics/ViewNews.aspx?NewsID=9580000040711>

จับตาไทยเจอวิกฤตน้ำมันลด “ส่งออก-ท่องเที่ยว-กำลังซื้อต่างชาติ”

ทรูฮาบ, ASTV ผู้จัดการออนไลน์, 8 มกราคม 2558, ออนไลน์ <http://www.manager.co.th/Home/ViewNews.aspx?NewsID=9580000002579>

บรรณานุกรม (ต่อ)

ดริ้น จาดเจริญ, เจ้าหน้าที่คดีพิเศษ สำนักคดีเทคโนโลยีและสารสนเทศ (DSI), สรุประเบิดด้านอาชญากรรมไซเบอร์ในไทย, งาน Trend Micro Cybersecurity 2015

ทำเนียบขาวยอมรับ เครือข่ายคอมพิวเตอร์ถูกแฮก, 29 ตุลาคม 2557, ออนไลน์ <http://www.thairath.co.th/content/460099>

ไทยกับการเตรียมความพร้อมสู่ประชาคมอาเซียน (ตอนที่1), ออนไลน์ <http://www.castu.org/view/id/5331b9d94a8bb6404e000010>

ธนาคารโลกคาดการณ์ว่าเศรษฐกิจโลกปี 2558 จะดีขึ้น แต่มีความเสี่ยงจากแนวโน้มเศรษฐกิจที่แตกต่าง, 13 มกราคม 2558, ออนไลน์ <http://www.worldbank.org/th/news/press-release/2015/01/13/global-economic-prospects-improve-2015-divergent-trends-pose-downside-risks>

จิตาร์ตัน วนพฤชาศิลป์ ศูนย์ข้อมูลเพื่อธุรกิจไทยในจีน ณ นครคุนหมิง, 22 กรกฎาคม 2557, ออนไลน์ http://www.thaibizchina.com/thaibizchina/th/interesting-facts/detail.php?SECTION_ID=616&ID=14641

นิธิ เอียวศรีวงศ์ : ความเหลื่อมล้ำ คำตอบอยู่ที่การเมือง, 20 มกราคม 2558, ออนไลน์ http://www.matichon.co.th/news_detail.php?newsid=1421655401

แนวคิดการศึกษากับการสร้างชาตินิยมและความทันสมัย พหุวัฒนธรรมศึกษา การศึกษาทางเลือก และแนวคิดการศึกษาเพื่อการปลดปล่อยและการสร้างปัญญาชนชาวบ้าน, หน้า 9, ออนไลน์ http://archive.lib.cmu.ac.th/full/T/2555/noned30255sp_ch2.pdf

แนวโน้มโลก 2050 (ตอนที่ 1), กรุงเทพธุรกิจ, คอลัมน์ : ดร.แดน มองต่างแดน, ออนไลน์ <http://www.kriengsak.com/global-trends-2050>

10 แนวโน้มที่ควรจับตามองในปี 2015 ของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้, 5 มกราคม 2558, ออนไลน์ http://www.matichon.co.th/news_detail.php?newsid=142045

บทเรียนเรื่องมลพิษ...สู่การแก้ปัญหาเชิงป้องกัน, 21 กุมภาพันธ์ 2557, ออนไลน์ <http://www.greenpeace.org/seasia/th/news/lesson-from-toxic-and-solution/>

บรรณานุกรม (ต่อ)

ประมวลสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศจากเอกสาร IPCC 2014, ออนไลน์ http://www.environment.in.th/?page_id=3680

ประภัสสร เทพชาตรี, การต่างประเทศของไทยปี 2015 (ตอนที่2), ออนไลน์ <http://thepchatree.blogspot.com/2015/04/2015-2.html>, 1 เมษายน 2558

พีร์ พงศ์พิพัฒน์พันธุ์, เมื่ออเมริกันกองเกรสส์อเค้าพิจารณาสถานภาพประเทศไทย, 2 มกราคม 2558, ออนไลน์ <http://www.prachatai.com/journal/2015/02/57694>

ภาวะวิกฤตขาดแคลนน้ำในมัลดีฟส์, กองเอเชียใต้, ออนไลน์ <http://sameaf.mfa.go.th/th/news/detail.php?ID=5231&SECTION=NEWS>

ภูมิทัศน์ใหม่ของอุตสาหกรรมน้ำมันโลก, 19 ธันวาคม 2557, ออนไลน์ <http://www.manager.co.th/Politics/ViewNews.aspx?NewsID=9570000145994>

มลภาวะจีน ปัญหาที่ทำหายนุชชชาติ (7): ชาวจีนรวมตัวทวงความปลอดภัยในชีวิตมากขึ้น, ออนไลน์ <http://thaipublica.org/2014/08/shanghai-pollution-7/>

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราชา, ออนไลน์ <http://www.stou.ac.th/stouonline/lom/data/sec/Lom12/05-01.html>

มลภาวะโลก ปัญหาที่ทำหายนุชชชาติ (ตอนที่11): มลพิษกรุงปารีส-อภิมหาเขื่อนยักษ์จีน “ซานเขี้ยต้าป่า” ปัญหาที่แก้ไม่ตก, 30 ธันวาคม 2557, ออนไลน์ <http://thaipublica.org/2014/12/pollution-11/>

ยุทธศาสตร์สหรัฐต่ออาเซียน ปี 2014 (ตอนที่ 2), ตีพิมพ์หนังสือพิมพ์ไทยโพสต์, 13 พฤศจิกายน 2557, ออนไลน์ <http://thepchatree.blogspot.com/2014/11/2014-2.html>

ราคาน้ำมันโลกลดลง ปัจจัยบวกต่อเศรษฐกิจไทย, ประชาชาติธุรกิจออนไลน์, 15 ธันวาคม 2557, ออนไลน์ http://www.prachachat.net/news_detail.php?newsid=1418569843

รายงานสถานการณ์การระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสอีโบล่าในภูมิภาคแอฟริกาตะวันตก วันที่ 2-8 กุมภาพันธ์ 2558, กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข, ออนไลน์ http://www.boe.moph.go.th/files/news/ebola/Ebola%20weekly%20report_wk05_58.pdf

บรรณานุกรม (ต่อ)

ลคโลกร้อน! ผู้นำจีน-มะกัน ยอมลดปล่อยก๊าซเรือนกระจกแล้ว, ข่าวต่างประเทศ, 12 พฤศจิกายน 2557, ออนไลน์ <http://www.thairath.co.th/content/462972>

โลกในอนาคตปี ค.ศ. 2020, จับตาเอเชียตะวันออก, ออนไลน์ <http://www.eastasiawatch.in.th/article.php?id=23>

วิกฤตรัสเซีย ผลกระทบกับไทย, 19 มกราคม 2558, ออนไลน์ <http://www.bangkokbiznews.com/blog/detail/629231>

วิเคราะห์สถานการณ์ทวาย และย่างก้าวต่อไป ของภาคประชาสังคม, 2 กุมภาพันธ์ 2558, ออนไลน์ <http://www.prachatai.com/journal/2015/02/57712>

เวียดนามพยายามร่วมกับอาเซียนเพื่อสร้างประชาคมที่มีเอกภาพและพึ่งพาตนเอง, 26 ธันวาคม 2557, ออนไลน์ <http://vovworld.vn/>

ศิระสว่างศิลป์, แนวทางเสริมสร้างศักยภาพการบังคับใช้กฎหมายต่อต้านการค้ามนุษย์ของไทย : ศึกษาเปรียบเทียบ Trafficking Victims Protection Act 2000 ของสหรัฐอเมริกา และพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์พ.ศ. 2551, หลักสูตรนักบริหารการทูต รุ่นที่ 6 ปี 2557 สถาบันการต่างประเทศเทวะวงศ์วโรปการ กระทรวงการต่างประเทศ, ออนไลน์ <http://www.mfa.go.th/dvifa/contents/filemanager/files/nbt/nbt6/IS/IS6009.pdf>

ศูนย์วิจัยระบาดวิทยาต้านภัยพิบัติ (Centre for Research on the Epidemiology of Disaster: CRED)

เสกสรร ประเสริฐกุล ปาฐกถา 40 ปี 14 ตุลา, ออนไลน์ <http://www.siamintelligence.com/40-th-speech-seksan/>

สุรชาติ บำรุงสุข, รัฐอิสลาม : สงครามอิรักครั้งที่ 3 The Islamic State : The Third Iraq War, สถาบันการข่าวกรอง สำนักข่าวกรองแห่งชาติ, จุลสารความมั่นคงศึกษา, ตุลาคม 2557, ฉบับที่ 147, หน้า 7, ออนไลน์ <http://www.geozigzag.com/pdf/147.pdf>

Environment and health in developing countries, The Health and Environment Linkages Initiative (HELI), ออนไลน์ <http://www.who.int/heli/risks/ehindevcoun/en/>

บรรณานุกรม (ต่อ)

GHG & Climate Change การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ, องค์การบริหารจัดการก๊าซเรือนกระจก (องค์การมหาชน), ออนไลน์ http://www.tgo.or.th/index.php?option=com_content&view=section&id=5&Itemid=54

<http://reports.weforum.org/outlook-global-agenda-2015/top-10-trends-of-2015/10-growing-importance-of-health-in-the-economy/>

<http://reports.weforum.org/outlook-global-agenda-2015/top-10-trends-of-2015/3-lack-of-leadership/>

<http://www.prachatai.com/journal/2014/06/54226>

<http://www.thaigov.go.th/2012-07-18-11-42-15/item/88538-id88538.htm>

http://www.research-system.siam.edu/images/independent/BEHAVIORAL_PREPARATION_OF_WORKERS_IN_THE_IMPORT-EXPORT_BUSINESS_FOR_THE_ASEAN_COMMUNITY/7._%E0%B8%9A%E0%B8%97%E0%B8%97_2.pdf

orld Insight : นวัตกรรม..ความหวังใหม่ป้องกันขาดแคลนน้ำ, ออนไลน์ <http://www.krobkruakao.com>

Saruthipong Bhuwatvaranon, แนวคิด หลักการ ทฤษฎี ภาวะผู้นำ (Principles and Theories in Education Leadership), ออนไลน์ <http://www.saruthipong.com/port/document/299-701/229-701-1.pdf>

Shanghai Stock Exchange Planning Startup Market, May 19, 2015, ออนไลน์ <http://www.wsj.com/articles/shanghai-stock-exchange-planning-startup-market-1432035751>

Top 10 Trends of 2015, World Economic Forum (WEF), ออนไลน์ <http://reports.weforum.org>

US TIP Report เครื่องมือคุ้มครองสิทธิมนุษยชนที่แท้จริงหรือแค่กลลวง?, สำนักข่าวอิศรา, 28 กรกฎาคม 2558, ออนไลน์ <http://www.isranews.org/isranews-article/item/40248-us-tip-report.html>

ศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์

สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ

62 ถนนวิภาวดีรังสิต แขวงดินแดง เขตดินแดง กรุงเทพฯ 10400

โทร. 0 2275 5715 เว็บไซต์ www.sscthailand.org